

~~...~~
Guido de Monte...

**Manipul^o curatorū offi
cia sacerdotū s^m ordi
nem septem sacramento
rūz perbreuiter comple
ctens.**

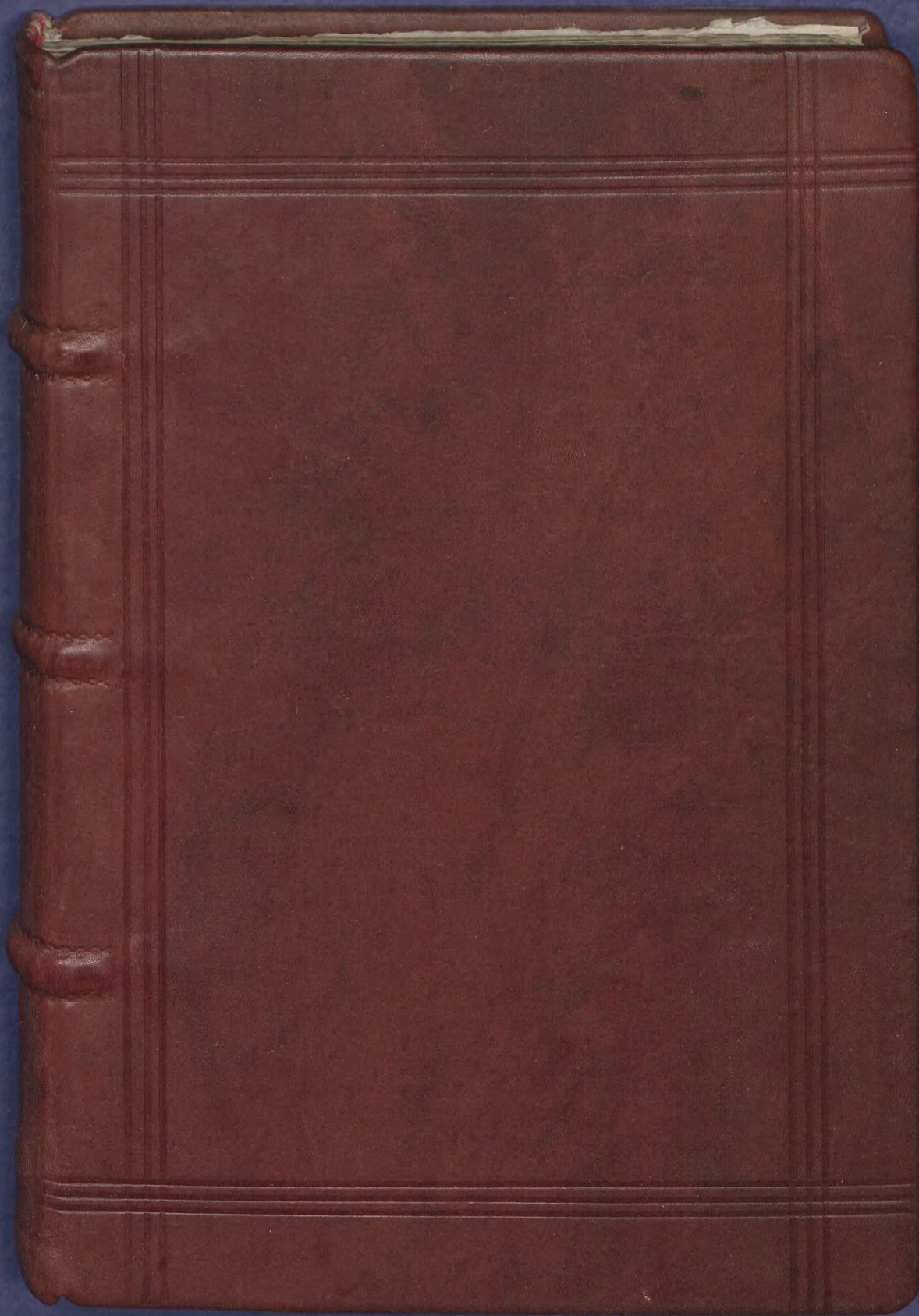
fr

Comentus...

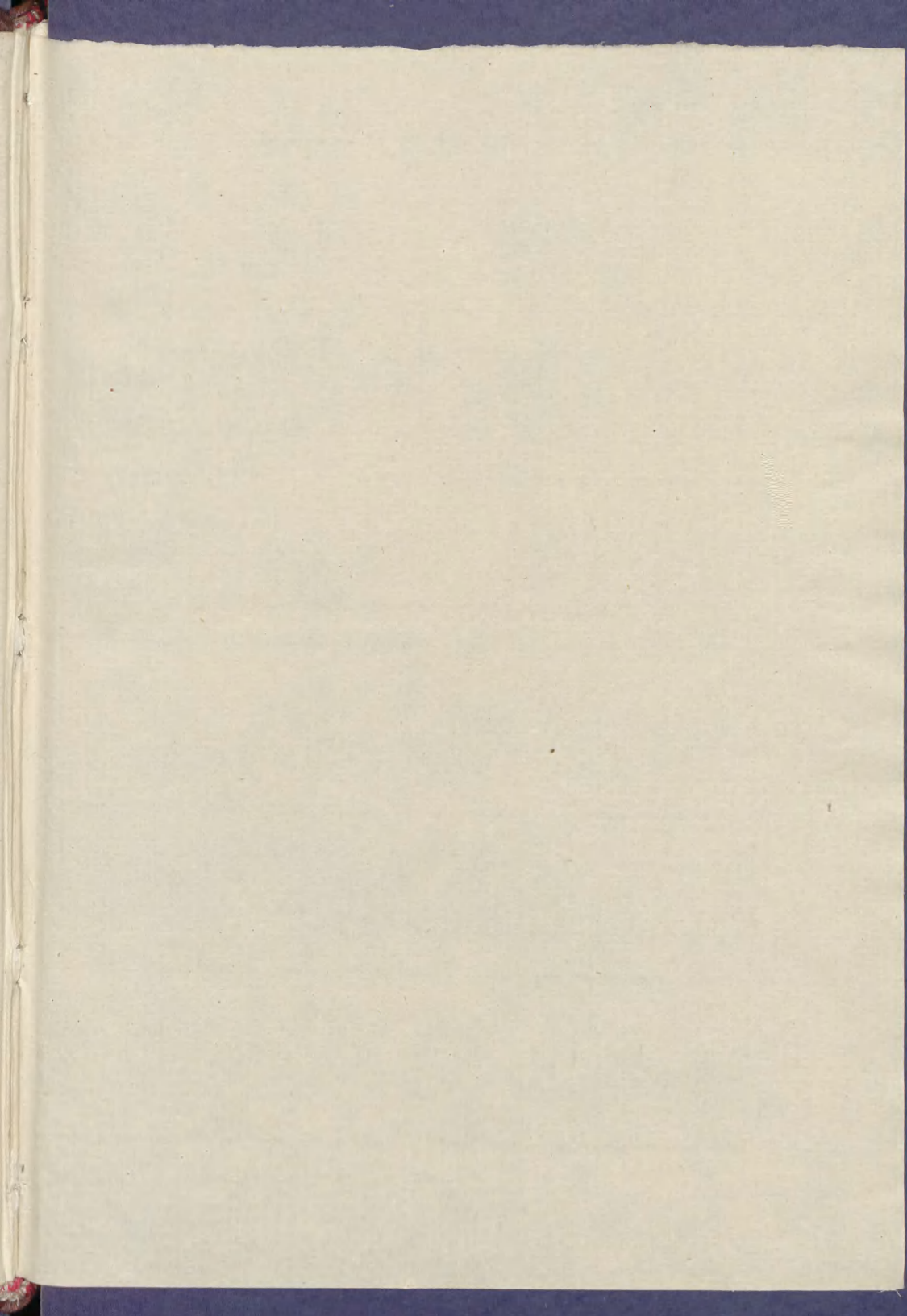
7937

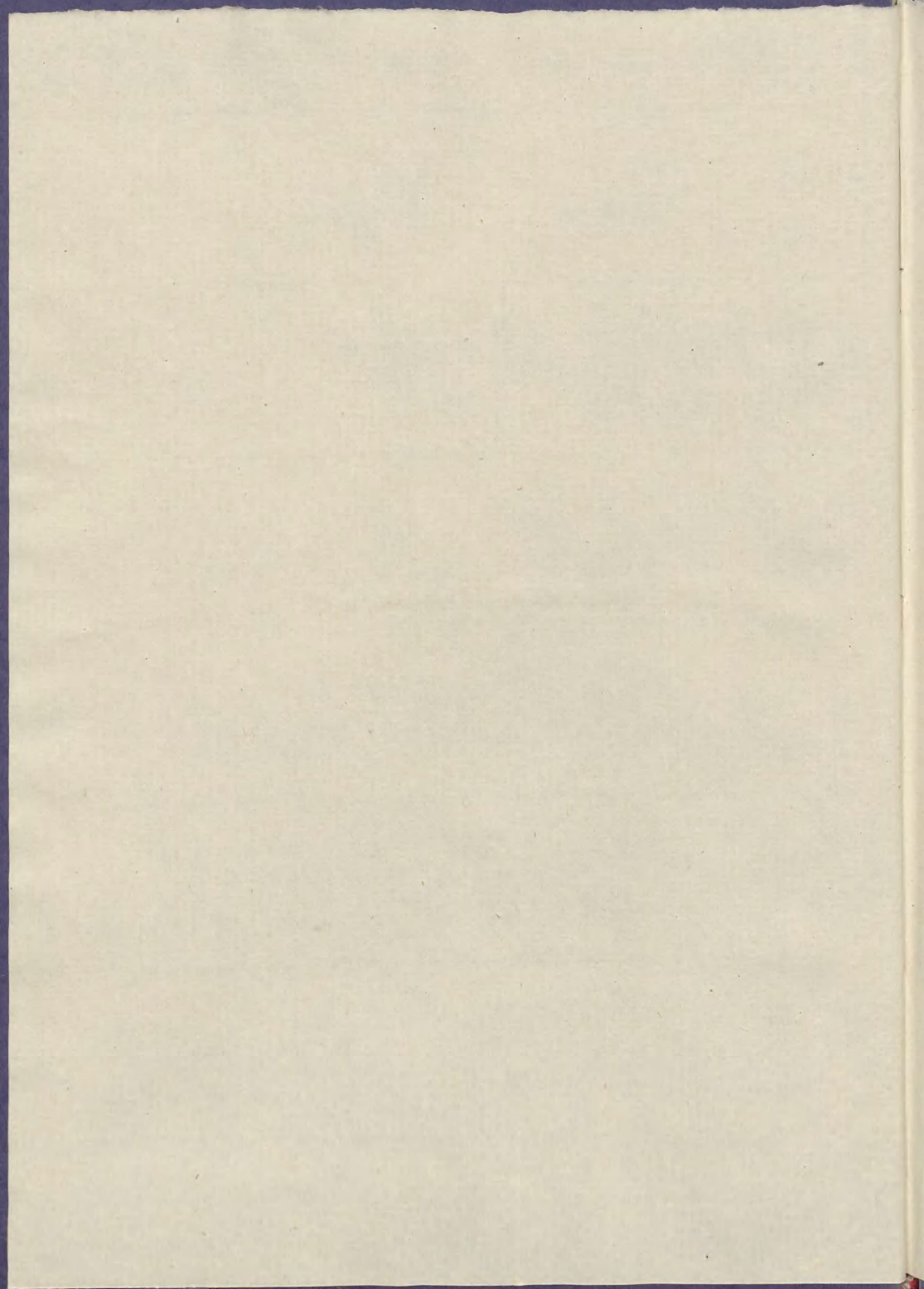
H 8199

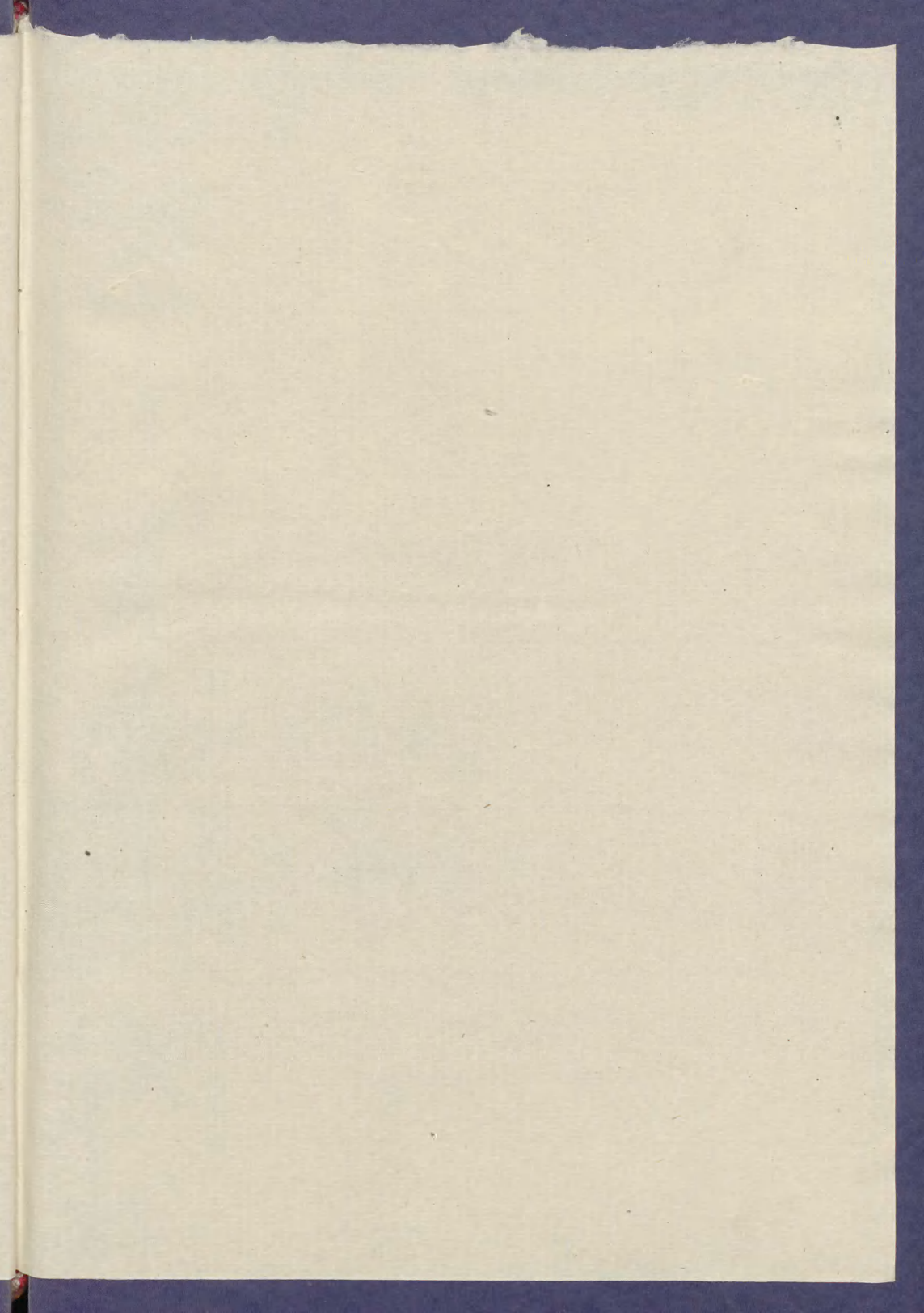

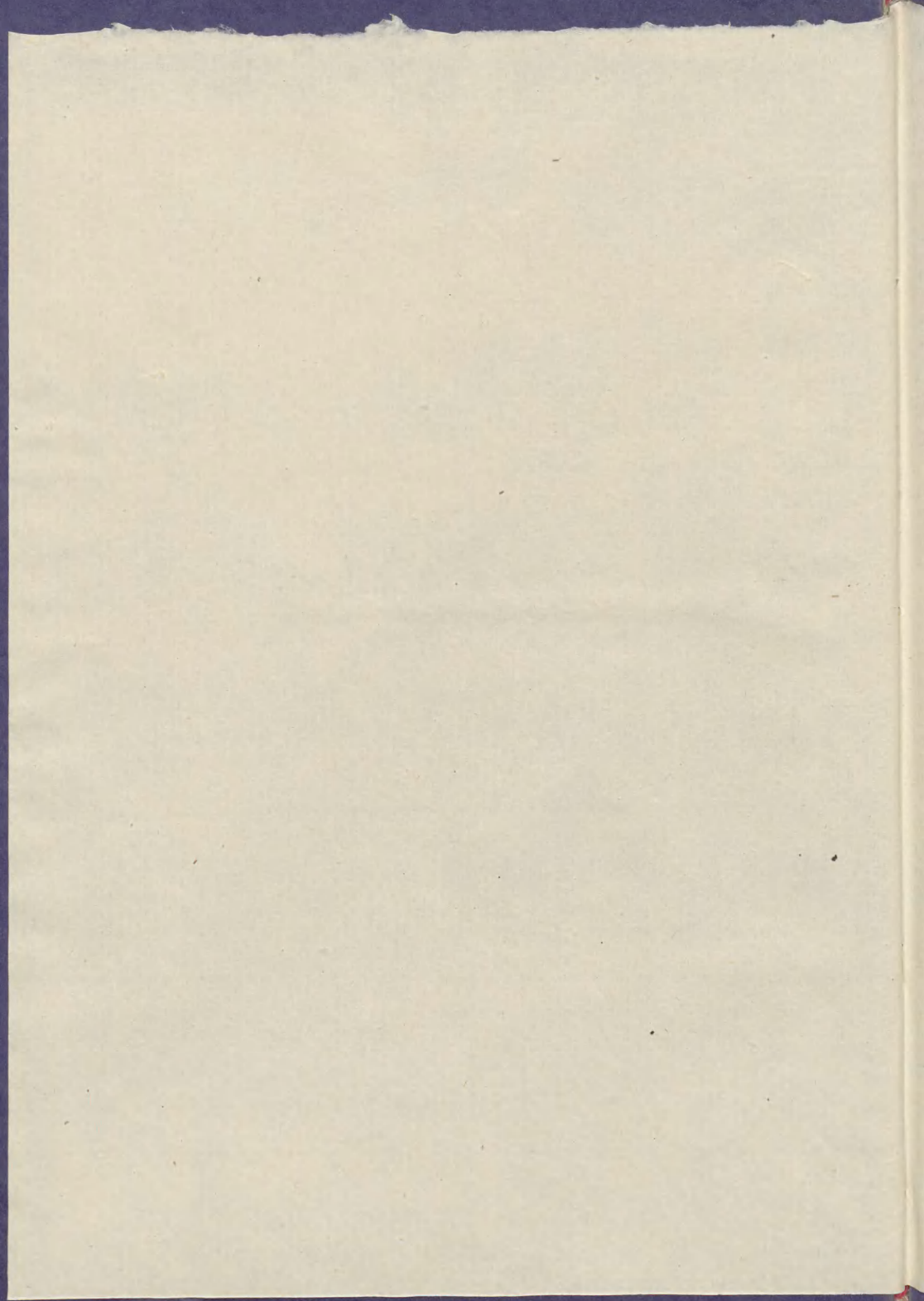

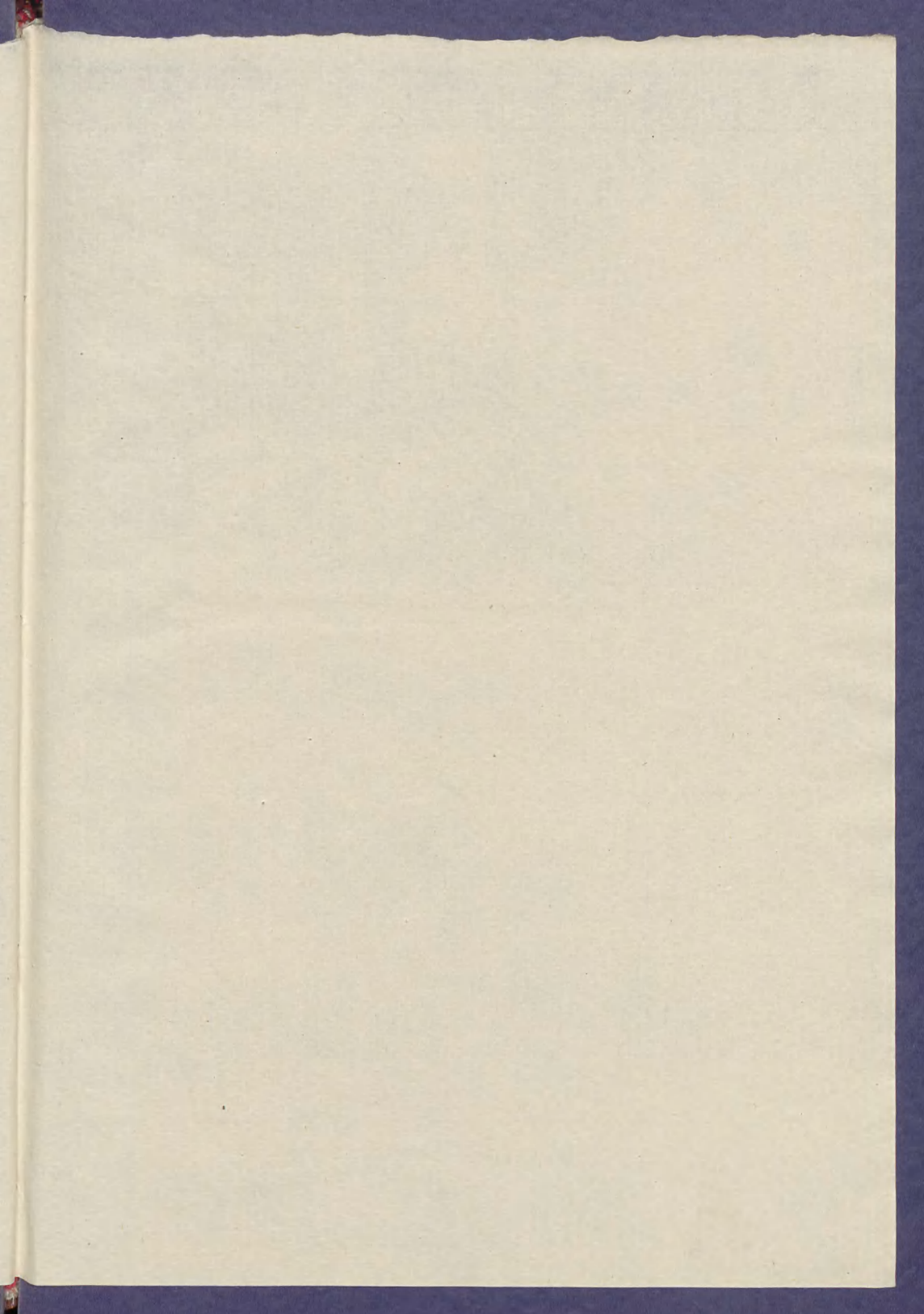

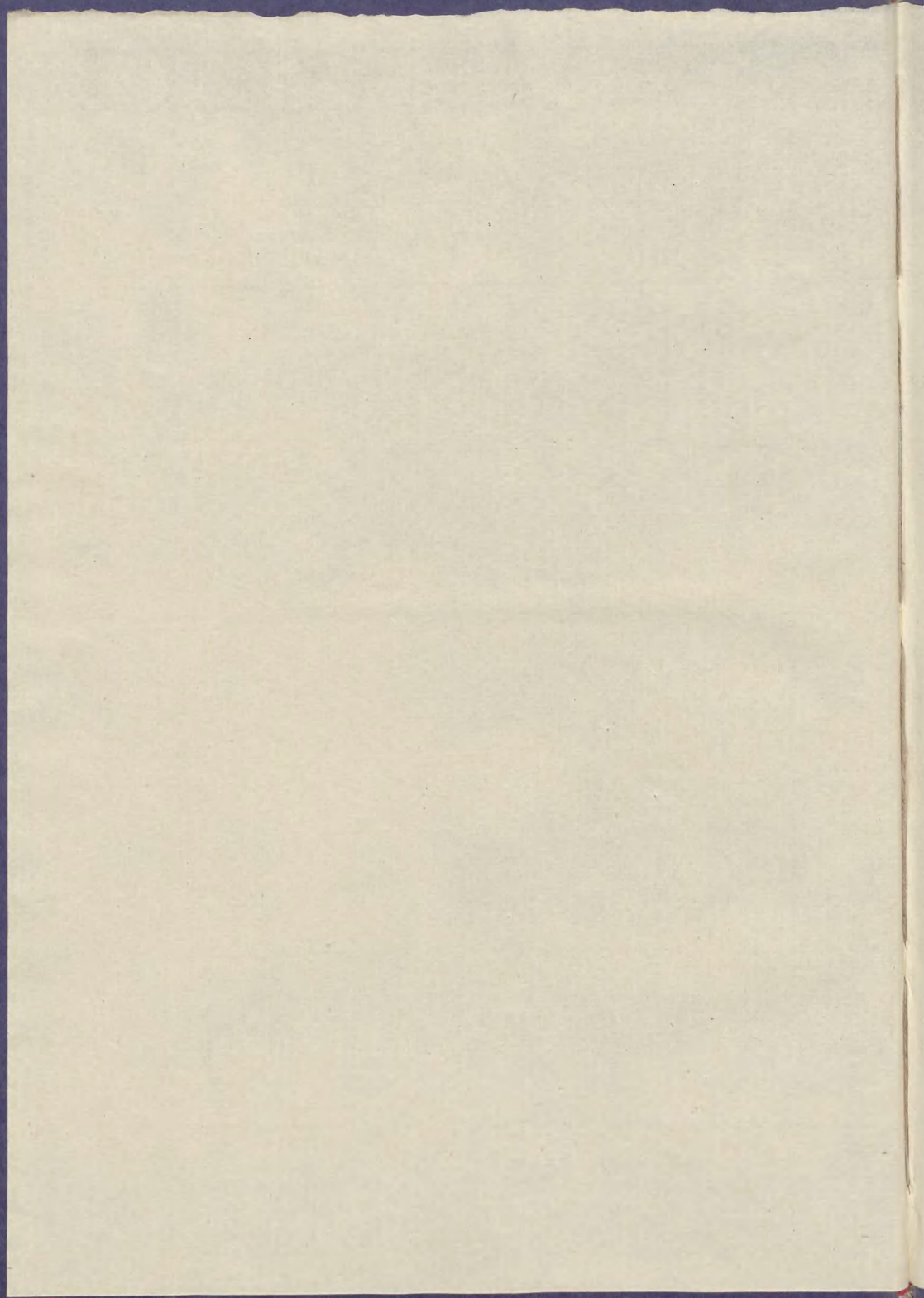

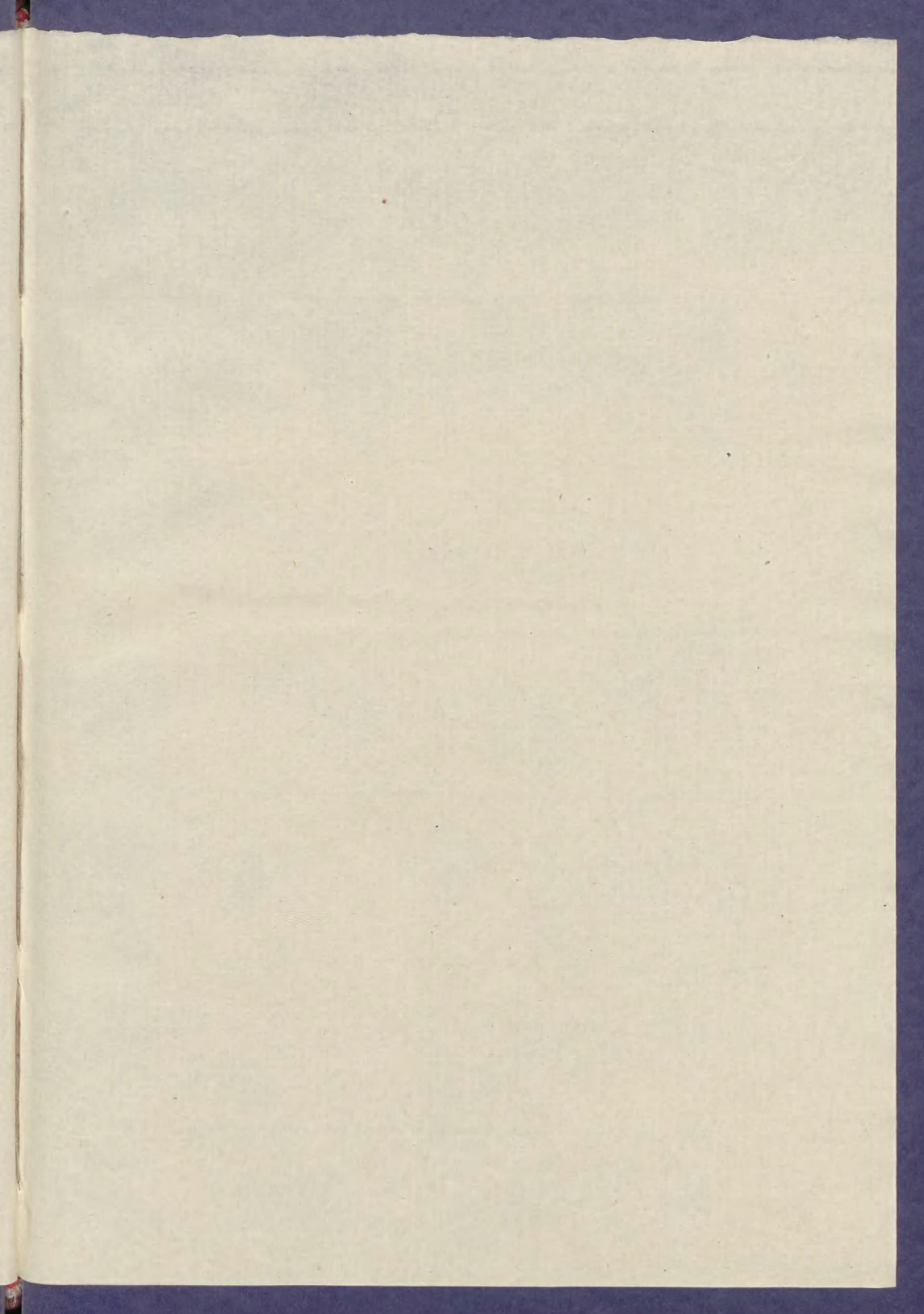

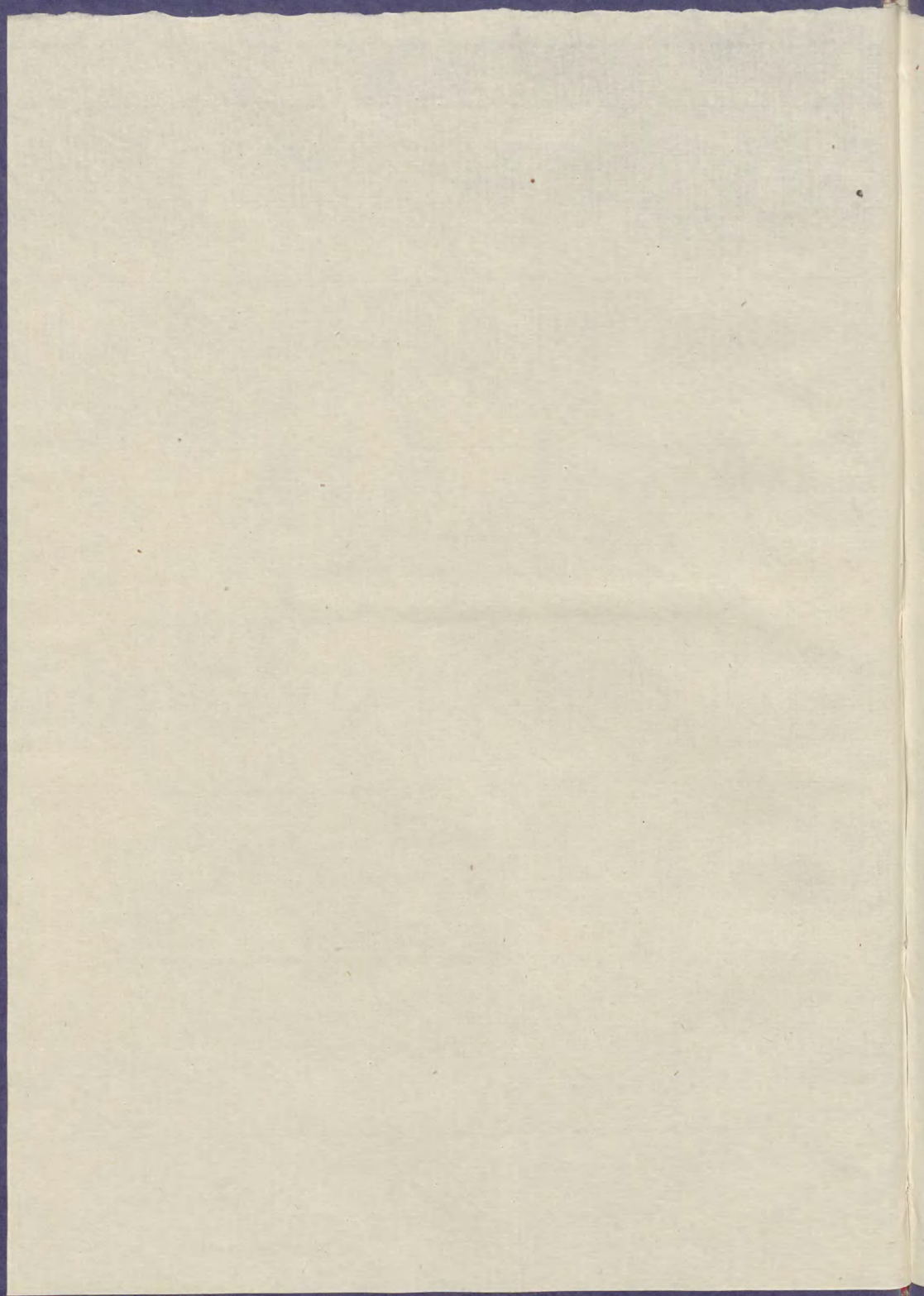

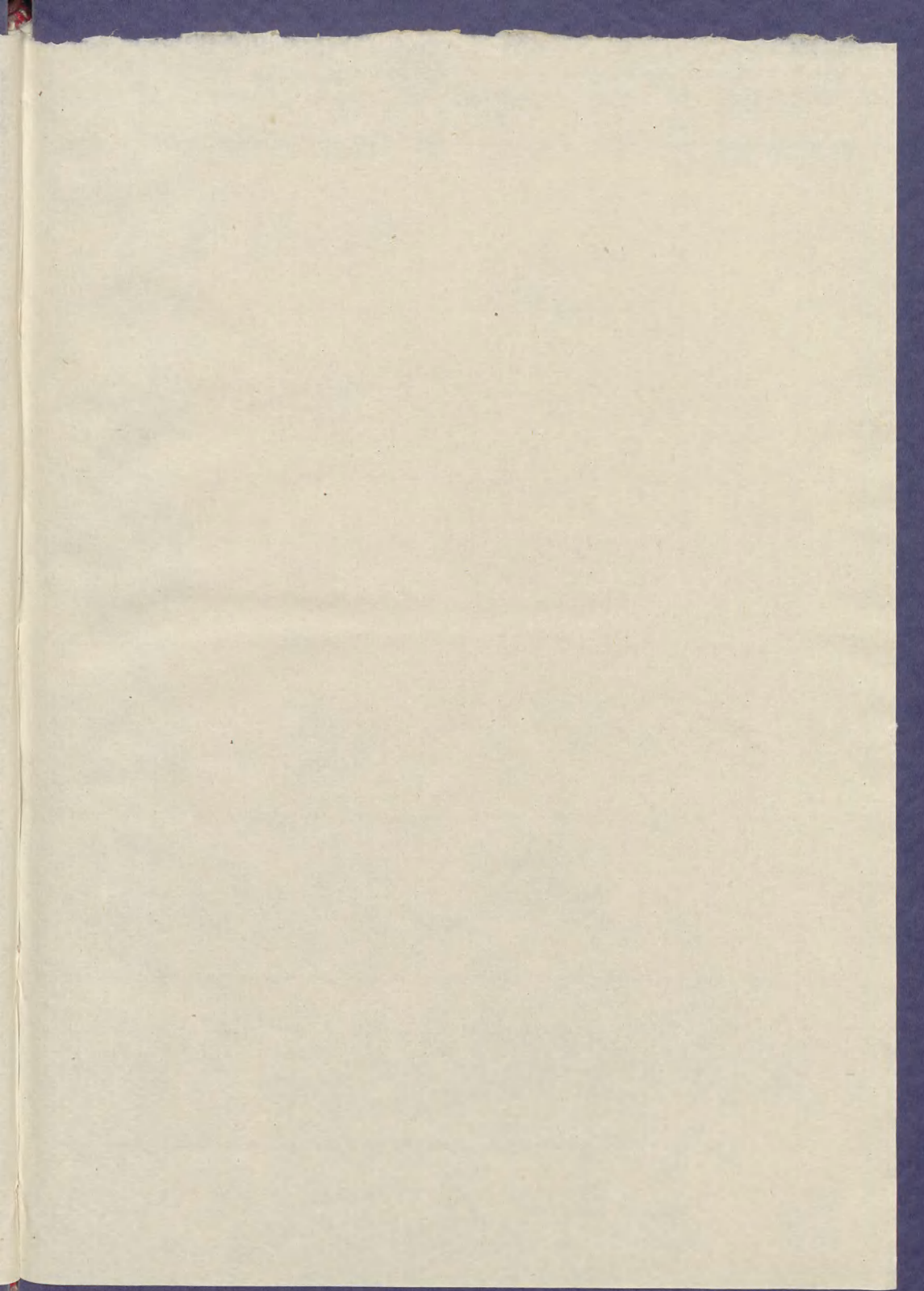

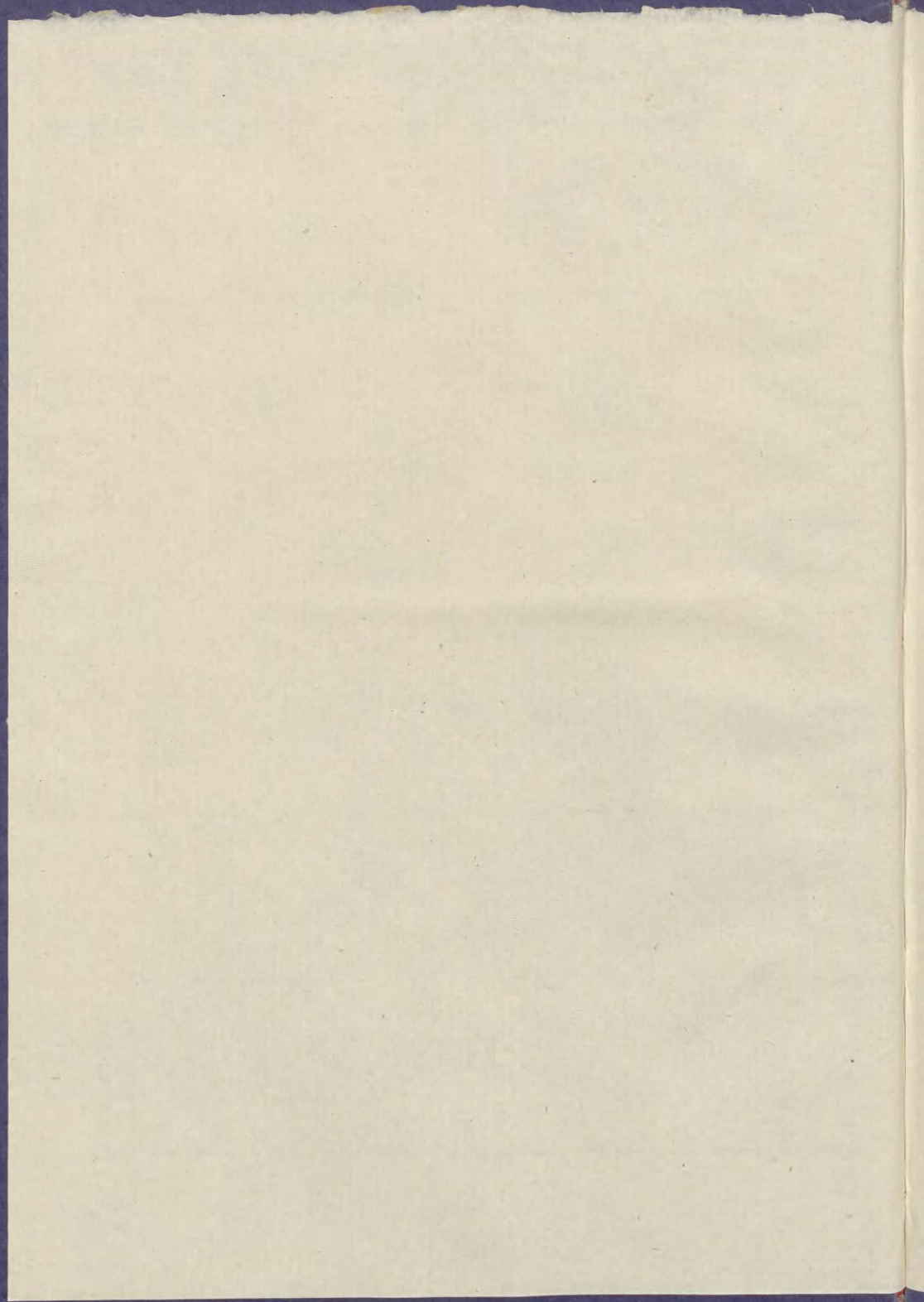

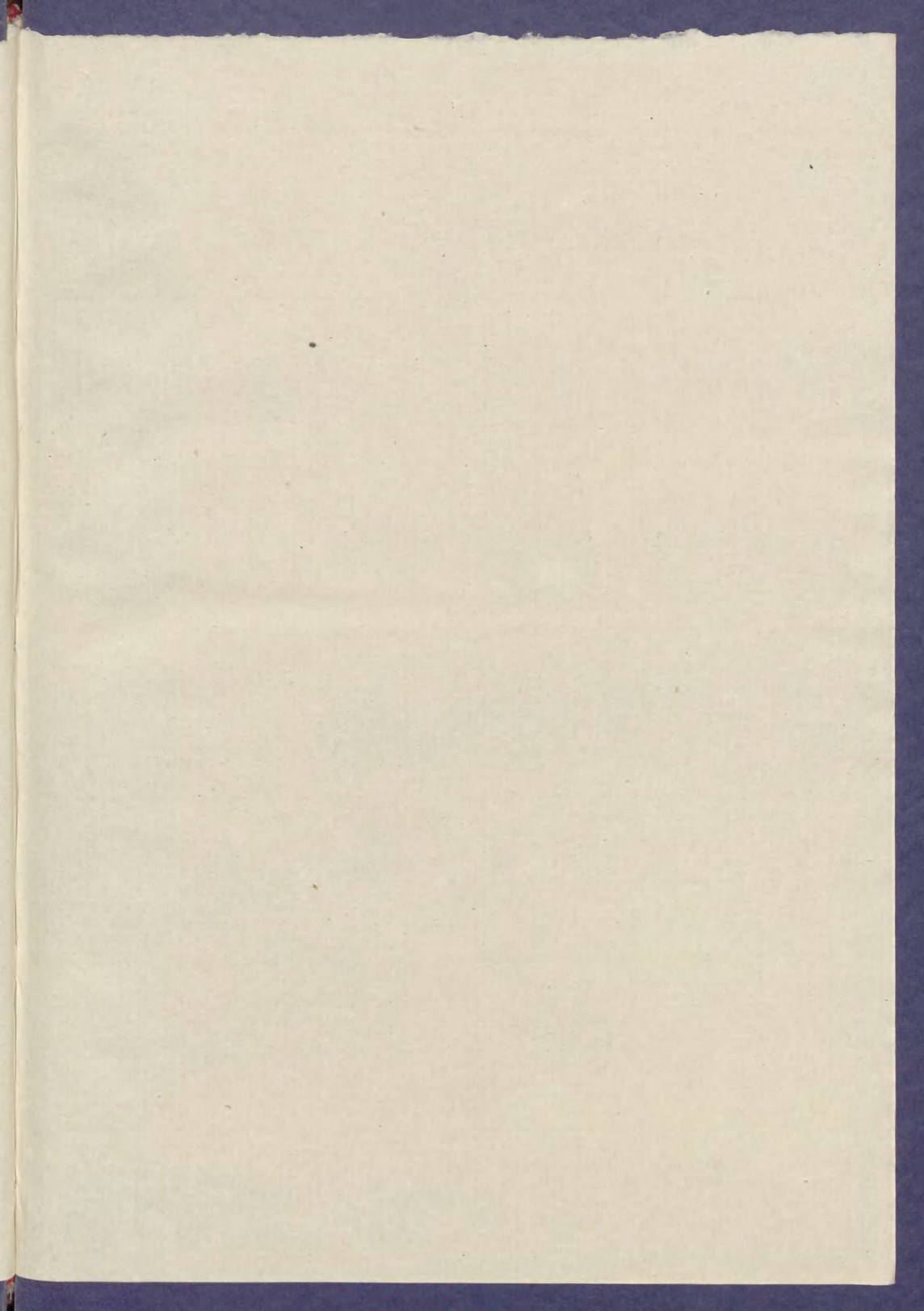

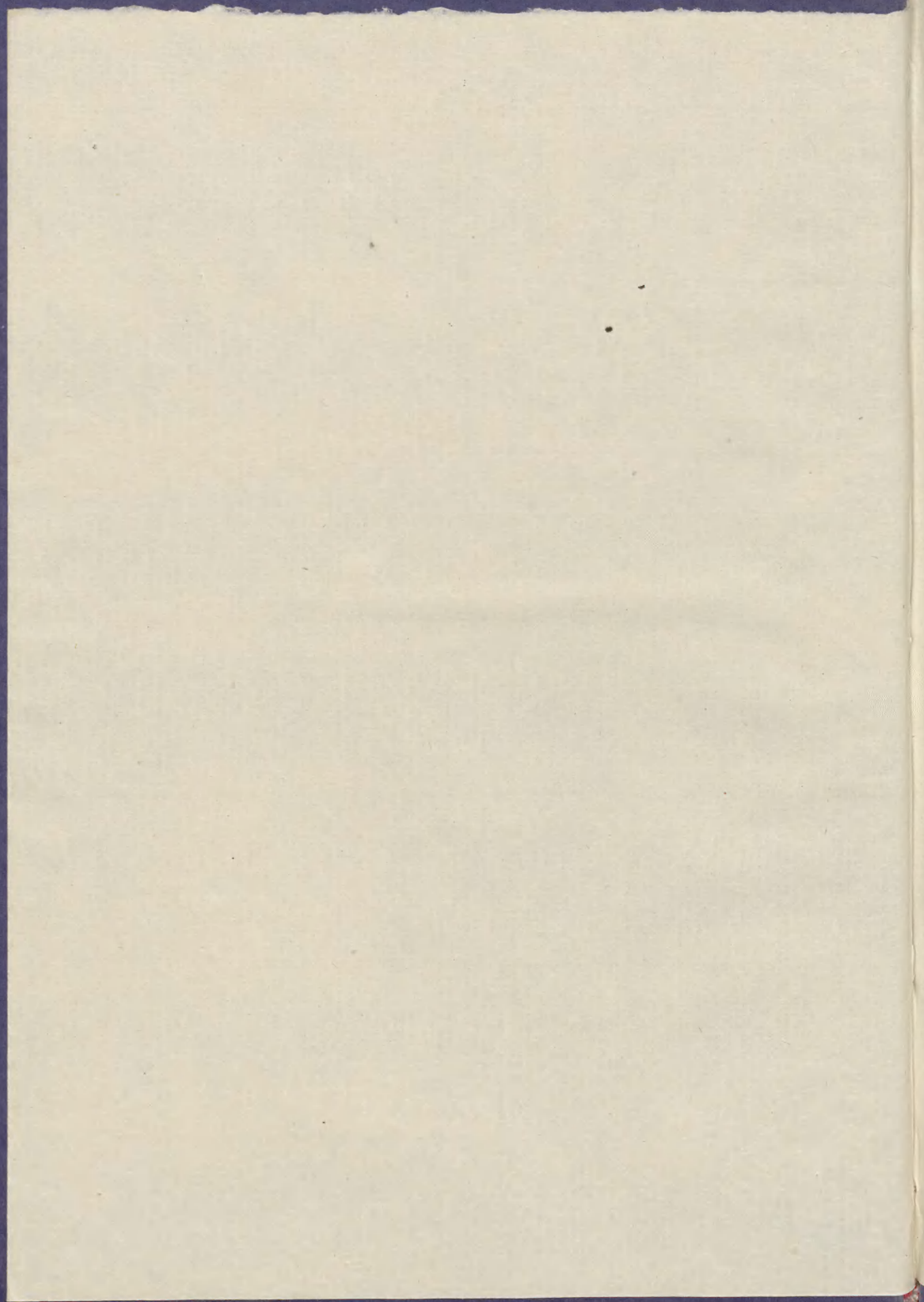

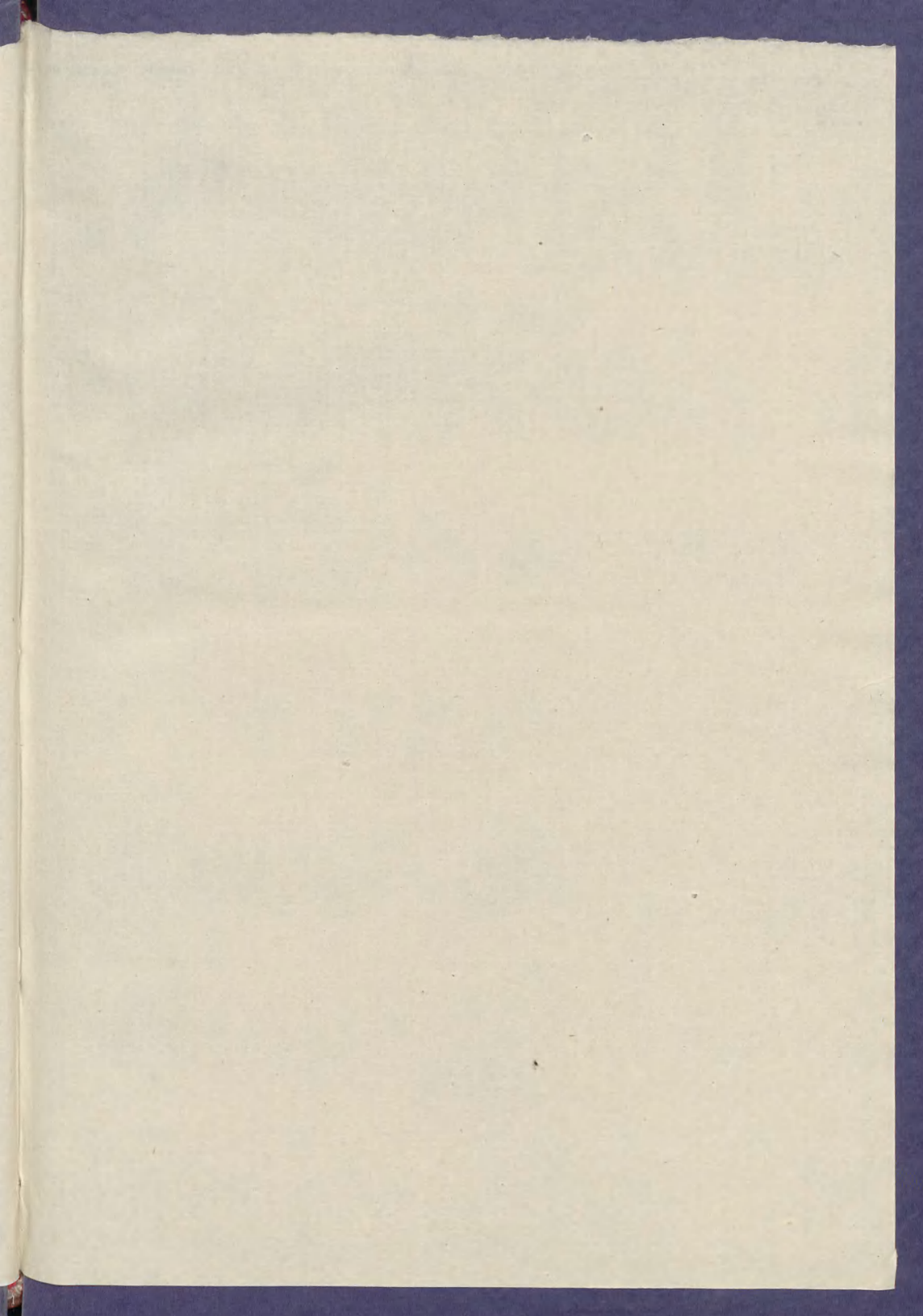

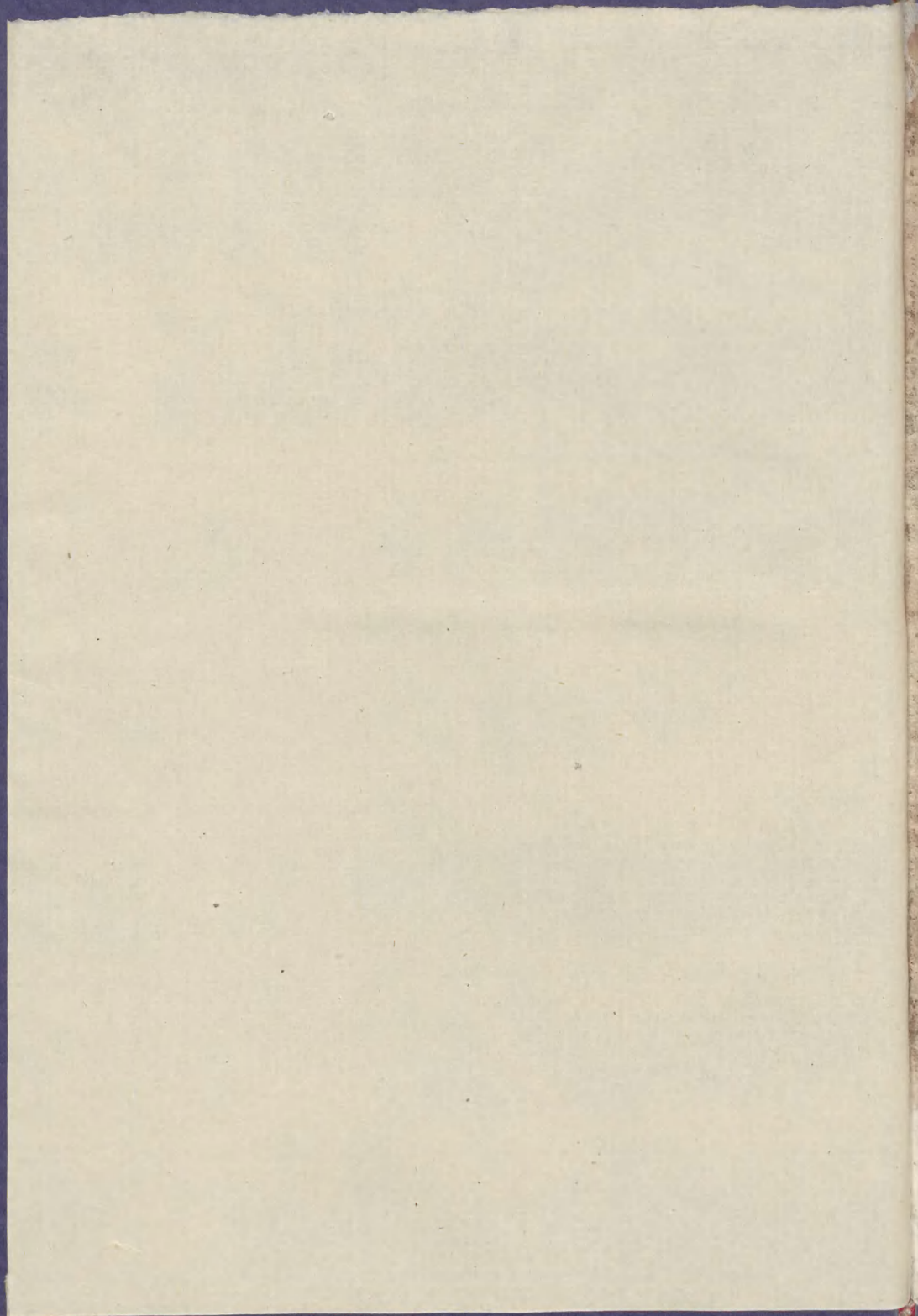

~~liber...~~
Guido de Monte...

**Manipul^o curatorū offi
cia sacerdotū s^m ordi
nem septem sacramento
rū perbreuiter comple
ctens.**

fr

Consuetudo...

177927

H 8199.

Imc. 18

1205864

Tabula

Tabula sequentis operis qđ Manipul^o curatoꝝ nūcu
patur feliciter incipit.

Iber iste prima sua diui
sione i tres partif ptes. In pma pte agit d sacra
mēt̄s. z de his q̄ prinēt ad ipoz sacramtoꝝ. admi
nistratoꝝ. Et diuidit ps illa pncipal i. vii. tracta
tus. quoz p̄m^o est de sacramēt̄s i generali. z hz tria capla
De institutione sacramentoz. Capitulum primum
De efficacia et p̄tute sacramētoꝝ in generali ii
De numero sacramentoz iii

Tractat^o secund^o prime par
tis de baptismo. Et hz octo capitula
Quid est baptism^o z vnde dicat baptism^o i
De materia baptismi ii. De forma baptismi iii
De ministro baptismi iiij De suscipiētib^o baptismū v.
De ritu baptismi vi De effectu baptismi vii.
De annexis baptismo. viij

Tractatus tertius prime par
tis de p̄firmatōe. Et hz septē capitula
Quid est confirmatio Cap. i
De materia p̄firmatōis ii
De forma sacramēti p̄firmatōis iii
De ministro p̄firmatōis iiij
De suscipiētib^o p̄firmatōem. v
De ritu p̄firmationis vi
De effectu p̄firmationis viij

Tractatus quartus prime
partis de eucharistia. Et hz vndecim capitula
Quid est eucharistia z vnde dicat. Cap. i
De ministro eucharistie ii
De materia eucharistie. iii

*Jacobi Charissimi Cancellarij
Conuentus S. Francisci Gressu*

Tabula

De forma eucharistie z de forma consecratiois sanguis.	lxxij.
De locovbi missa debet celebrari.	v.
Quo tempore debet missa celebrari	vi.
Quotiens debet in die missa celebrari	vii.
De vestibz quibz sacerdos induit in missa	viii.
Quibz debet dari sacramentum eucharistie	ix.
De ritu quo debet dici missa	x.
De defectibz qui possunt euenire in missa	xj.

Tractat' quint' prime par-

tis de ordinibz. Et habet quinqz capitula.

Quid est ordo	Cap	i.
Quot sunt ordines		ii.
An in quolibet ordine imp'matur character		iii.
In quo actu imp'mat character in qlibet ordine		iiii.
Que requirunt in suscipientibz ordines		v.

Tractat' sextus prime par-

tis de extrema vncione. Et hz septē capitula.

De materia sacramēti extreme vncionis	Cap	i.
Que sit forma extreme vncionis		ii.
Quis sit minister extreme vncionis		iii.
Quis sit effectus extreme vncionis		iiii.
Quibz debet dari istud sacramentum		v.
In quibz partibz corp'is dz fieri istud sacramentū		vi.
Si hoc sacramentum debeat iterari		vii.

Tractatus septimus prime

ptis hz duas ptes sub se. Prima est de sponsalibus. Et habet quinqz capitula.

Quid sint sponsalia et vnde dicant		i.
Qualiter contrahant sponsalia		ii.
In qua etate possunt contrahi sponsalia		iii.
Qui sint effectus sponsalioz		iiii.

Tabula

In quibus casibus dissoluntur sponsalia

Secunda pars septimi tractatus

de matrimonio Et habet octo capitula.

Quid est matrimonium

Cap. i

Qualiter contrahitur matrimonium

Quando ubi et quibus verbis fuit institutum

Que fuit causa institutionis matrimonij

Qui possunt contrahere matrimonium

Quot modis dicitur matrimonium

Quot sunt bona matrimonij

Que impediunt matrimonium

De impedimento erroris matrimonij.

De impedimento dicitis

De impedimento voti

De impedimento cognationis carnalis

De impedimento cognationis spiritualis

De cognatione legali

De impedimento criminis.

De impedimento disparitatis

De impedimento violentie

De impedimento ordinis

De impedimento ligaminis

De impedimento publice honestatis iusticie.

De impedimento affinitatis

De impedimento inpotentie coeundi

De impedimento interdicti ecclesie.

De his que prohibentur banis pretermisissis que est interdictum ab ecclesia.

Secunda particula principalis

huius operis habet quattuor tractatus. Primus est de penitentia in generali. Et habet quattuor capitula.

Quid est penitentia et unde dicatur. et que sunt eius species.

De solenni penitentia

De publica penitentia

De privata penitentia.

Tractatus secundus secundae

partis principalis de penitentia habet septem capitula

Quid est contritio.

Cap. i

De quantitate contritionis

i

h

a

3

Tabūla

De eq̄litate. iij Quantū dz durare stritio iij
De q̄bz dz eē stritio v Que sūt cause iductiue stritōis vj.
De effectu contritōis viij

Tertius tractatus de confes

siōebz vndecim capitula

De institutōe p̄fessiōis i Qui tenēt ad p̄fessiōem iij
De p̄e q̄ tenēt hō p̄fiteri iij. Cui dz hō p̄fiteri iij
De q̄bz dz fieri p̄fessio v Qual' dz esse p̄fessio vi
De iteratione confessionis viij
Quō dz se sacerdos h̄re ad p̄fitem v
De interrogatōibz fiendis in p̄fessione ix
De p̄tate clauū z effectu p̄fessiōis x De sigillo p̄fessiōis. xi

Tractatus quartus secun

de p̄tis p̄ncipal' de satisfactōe habēs sex capitula p̄ncipalia.

Quid est satisfactio Cap. i
De eleōsina. Cap. ij. Et hz q̄ttuor capla sub se.
De q̄ dz fieri eleōsina i Quis p̄r facere eleōsinā ij
Cui dāda est elemosina iij Qual' dz fieri eleōsina iij
De ieiunio Caplm tertiu z p̄ncipale q̄rti tractat'. habēs sub
se quattuor capla sine p̄siderata
Quot modis dz ieiunū Cap. p̄mum
Quā fuit institutū ij Quot req̄rūt ad ieiunium iij
Quot bona facit ieiunū. iij
De orōne Cap. liij. z p̄ncipale q̄rti tractat'
Que p̄nia dz imponi p̄vnoquoqz pctō v
Utrum vn' possit satisfacere p̄ alio vi

Tercia pars p̄ncipalis to

ti' op̄is ē de articul' fidei. z hz q̄ttuor capla p̄ncipalia.
De articulis fidei. Caplm p̄mum
De petitōibz orōis d̄ñice ij
De decem p̄ceptis p̄ ordinē iij
De dotibz btōz Caplm quartū z vltimum

Actoris epistola

Incipit feliciter doctissimi

ac famosissimi viri dñi Guidonis de mōte Rothberij liber. q̄
Manipul^o curatorū vulgarit^r appellat. in q̄ p̄necessaria offi-
cia eoz q̄b^o cura animaz cōmissa est fm̄ septē sacramentoz
ordinem breuiter p̄tractant. Actoris epistola

Reuerendo in Christo

p̄ri ac dño dño Richardo diuina p̄uiden-
tia sc̄tē valētine sedis ep̄o. suoz deuotoz
minim^o Guido de mōte Rothberij cū de-
uota z hūili recōmēdatōe se totū suis ob-
sequijs mācipatū. Fons sap̄ie dei verbū
dispositōe mirabili cūcta ordinās z disponēs militatē ecclē-
siā ordinauit z disposuit ad istar ecclēie triū phās. Quōd signi-
ficatōe fuit oñsuz legislatori moysi qm̄ fuit sibi p̄ceptū edifi-
care tabernaculū ī deserto. iuxta exēplar qd̄ fuerat sibi ī mō-
te demonstratū. Tabernaculū ei in h^o mūdi deserto p̄structū
est militās ecclēie ad istar sup̄ne hierl^m ordiata. Cui^o quidē
militās ecclēie sūda m̄ta ī mōtib^o sc̄tis p̄pha remēozās p̄ mon-
tes p̄latos sup̄iores aplis succedētes insinuat. q̄ ad modū spi-
rituū sup̄me hierarchie. medios. īferiores vicz p̄latos illūi-
nāt. p̄ficiūt z purgāt. vt sic medij a sup̄iorib^o illūiati sciētij
p̄fecti s̄rutib^o z erroribus expurgati. īferiores seculares. s. et
laicos sibi mō illuminēt. p̄ficiāt et purgēt. qd̄ facere neq̄unt
nisi fuerint diuina grā z doctrina imbuti. Dec ḡ attendēs et
vigili meditatōe pp̄sans sequēs opusculū de instructione
neophitoz curatorū composui. rudi q̄dez stilo s̄ vtili. nō cu-
rans de verboz ornatu s̄ d̄ aiaz cōmodo z p̄fectu. Quōd qd̄
opusculū ad vos q̄ estis sacrosctē ecclēie lumina p̄clay. q̄ lu-
ces velut lucerna lucēs ī firmamēto ecclēie militāt. q̄ radio
diuine sap̄ie. exemploz vite sanctissime. ac saculo correctō-
nis charitatie subditos vestros illuminatis. p̄ficiatis z pur-
gatis. ducti humiliter destinandum vt lima correctionis ve-
stre polituz p̄deat in publicum. quod sine illa non audeat

Prologus

Suscipiat p̄r z dñe reuerēde cuz affectu beniuolo p̄sens
opusculū qđ offert hūilitas. cōminat affect⁹. ac charitas p̄/
suadet. Correciūg z emendatū si v̄ze dñatōi videt cōicare
placeat curas neophit⁹. vt qđ nesciūt addiscāt. et qđ sciūt scire
se gaudeāt z ad maiora p̄scēdāt. Vestrā reuerēdā p̄sonā cō
seruet de ecclie sue sc̄tē. cui me hūiliter recōmēdo. Sc̄ptuz
Thuroly Anno dñi. M. cccxxiij.

Incipit Prologus

q̄ **U**ia s̄m qđ dicit p̄pha **Malachias**. c. ij. imo dñs p̄
Malachia. Sacerdot⁹ labia custodiūt sciaz. et le
gē req̄rūt d̄ ore e⁹. Angel⁹ em̄ dñi exercitūū ē. x. q. j.
Sacerdotib⁹. Idcirco ne sacerdotib⁹ leg⁹ euāgelice p̄tigat
id qđ dñs cuidā sacerdoti leg⁹ moſayce p̄ **Dzee** p̄phaz cōmi
nat̄ dicēs. Quia tu sciaz repulisti repellā te ne sacerdotis sū
gar⁹ mihi. dignū duxi ad instructiōez neophitoz sacerdotū
maxie curatoz scribere aliq̄ p̄ qđ possint se ī executiōe sui offi
ciū dirigere z dō debite mīstrare. Nemo at̄ de p̄sūptōis teme
ritate me iudicet. q̄ ego pctōz igrās z insc̄p̄sumā sacros sa
cerdotes qđ sacre leg⁹ p̄fellores sūt iſtruere aut iſormare **Lō**
sifus tñ de illi⁹ adiutorio qđ ora mutoz aperit z liguas infan
tiū diſertas fac̄ z loq̄. tēptabo breuīt aliq̄ scribere vt dem ma
gis p̄fectis z pitiorib⁹ materiā altiora ac subtiliora ac magis
vtilia scribēdi. s̄llis puo caniculo qđ latratu suo magnos le
porarios icitat ad currēdū. **Lō**sido ei q̄ ille qđ dedit a sine ba
laam loq̄lā mihi rōnali create infūdet grām. ne venerabiles
sacerdotes erubescāt a me eoz p̄nitoze minimo edoceri. sed
p̄siderēt illud p̄bū eximij doctoris **Augustini**. Ego iā sener
z sexagita annoz etas̄ nō erubescerē a puero āniculo edoce
ri. **Licet** em̄ vt dicit **Seneca**. p̄cūdosuz sit senes addiscere.
tñ magis verecūdosū est eos igrare. **Dñō** at̄ qđlibet si velit suū
officiū debite ereq̄ dz scire illa qđ ad suū officij spectāt. **Offi**
ciū at̄ sacerdotū maxie curatoz p̄sistit in q̄ttuoz s̄m q̄ttuoz
ethymologias isti⁹ noīs sacerdos qđ habent a **Damasceno**.
Quia sacerdotes sūt missaz celebratores. ideo dz sacerdos
q̄si sacra dicēs. **Lō**ſessionum adiutores. z ideo dz sacerdos

Diuisio huius operis

q̄si sacer dux. Plebis doctores. iō d̄r sacerdos. q̄si sacra do-
cēs. sacramētoꝝ mīstratores. z iō d̄r sacerdos q̄i sacra dans
Ergo p̄r p̄mū debēt h̄re tm̄ de sc̄ia q̄ sc̄iāt recte z distincte
legere z agrue p̄nūciare z accētuate. z ad min⁹ grāmatically
ter intelligere ea q̄ i mīsse officio p̄tinēt. Propt̄ sc̄dm̄ debēt
h̄re tm̄ de sc̄ia q̄ sc̄iāt nūez sacramētoꝝ. z q̄ sit debita forma
cuiuslibet sacramēti. z modū ea debite mīstrādi potissime de
sacramētis q̄ ad eos spectāt. Propt̄ tertiū debēt h̄re tātm̄ de
sc̄ia q̄ sc̄iāt discernere int̄ leprā z leprā. i. int̄ pctm̄ z pctm̄. et
imponere penitētias salutare. Propt̄ q̄rtū debēt h̄re tantū
de sc̄ia q̄ sc̄iāt ad min⁹ ppl̄m̄ sibi cōmissū i articulo et alijs ru-
dimētis fidei informare. Omīssō at̄ p̄mo qz illud spectat ad
grāmaticā z satis suppono q̄ d̄ni ep̄i nullū ad sacerdotij or-
dinē pmoueāt nisi sufficiēt fuerit i grāmatically i format⁹.
Et qz de h̄ ageť q̄ dīcet de sac̄o eucharistie de alijs trib⁹ i
h̄ libello ē agēdū. Quē libellū volui vocari Manipulū cu-
ratoꝝ. eo q̄ sacerdotes potissime curati debēt libellū istum
h̄re p̄ manib⁹ vt videāt ea q̄ circa officiū eoz sūt agēda.

Finit Prologus

Diuisio huius operis.

In dīctō opusculū h̄ in tres ptes. In q̄z p̄ma agit
de sacramētis z his q̄ p̄tinēt ad sacramētoꝝ admīstra-
tionē. In sc̄da de penitētijis z his q̄ p̄tinēt ad p̄fessi-
onū audiētiā z penitētiaz ipositōz. In tertia de articulis ff
dei z q̄ p̄tinēt ad ppl̄i informatōz. Quantū ad p̄mā ptem p̄i-
mo videbūť aliq̄ de sacramētis in generali. Sc̄do de quo
libet eoz in spēali. Et p̄mo de sac̄o baptīsmi. Sc̄do de sa-
cramēto cōfirmatōis. Tertio de sac̄o eucharistie. Quarto de
sac̄o ordīs. Quinto de sac̄o extreme vnctōis. Sexto de sa-
cramento matrimōij

Tractat⁹ primus de sacramen-

tis in generali. Et habet tria capitula.

De institutione sacramētoꝝ

Capitulum p̄mum

DT

Tracta. I. prime partis

Wantuz ad sacramenta

q in generali pmo vidēdū ē d' eoz institūtōe. Scdo de eoz efficacia z p'ute. Tertio de eoz nūero et distinctōe. Sciēdū est q' sacra oīa noue leg' sue rūt immediate instituta a xpo. qd' pbat doctores sic. Illius est sacra alie' leg' instituire cui' ē legē dare z p'dere. s; xps fuit i' mediate p'ditor institutor z dator noue leg'. vt diffuse probat ap'us in epla ad Gal. et habet in Isaia dicēte. Dñs rex nr. dñs legiser nr. ipse veiet z saluabit nos. Ergo ad solū xpm p'tinuit noue leg' sacra instituire. Un' sacrm' baptisimi instituit qñ baptisimū a Johāne i' iordane suscepit. Tūc ei vt dic' Be da. tactu sue mūdissime carnis vim regeneratiuā p'tulit a q's z ac tūc sacrm' baptisimi instituerit. tñ null' ad susceptōnem baptisimi erat obligat' vsq; p' resurrectōem. qñ i' die ascensionis dixit ap'is. Eūtes docete oēs gētes. baptizātes eos in noīe p'ris z filij z spūsscti. Math. vlti. z Mar. vl. Eūtes i' mūdū vnīuersū p'dicate euāgeliū omī create. q' crediderit et baptizat' fuerit salu' erit. q' p'o nō crediderit p'dēnabit. Sacramentū at' p'firmatōis instituit qñ iposuit man' sup capita puuloz. z ap'is phibentib; dixit. Sinite puulos venire ad me. Licet aliq' doctores dicāt q' sacrm' p'firmatōis instituit in die pentecostes qñ misit visibilib; spm' sc'm sup ap'os Primū tñ reputo verū. Sacrm' at' eucharistie instituit in die cene qñ post comestionē agni pascal' panē z vinū in suū corpus z sanguinē sua ineffabili p'tate p'uertit dicēs. Accipite z comedite h' est corp' meū. Et sumpto calice dixit. Bibite ex h' oēs. h' est calix sanguis mei. Sacrm' at' p'nie instituit qñ exordij sue saluberrime p'dicatōis assūpsit dicēs. Penitentiaz agite appropinq'bit em' regnū celoꝝ. Ex autem essent pctā sacerdotib; p'fitenda figuratine instituit. qñ decem leprosis ab eo mūdatis p'cepit dicens Lu. xvij. Ite oñ dicit vos sacerdotib;. Licet enim teste p'pheta Ezech. xvij. q' dicit in p'sona dei. Quacūq; hora ingemuerit peccator oīm iniquitatū eius nō recordabor. Licet peccata in p'ritōe di-

De sacramentis in generali

mittat. tñ pctā sūt nihilomī sacerdotibz p̄fitēda si possibilitas occurrat. Sac̄m̄ ordinis instituit qñ i die cene postq̄ cōicauit ap̄los dixitq̄ eis. h̄ facite i meā p̄m̄oratorz. Tūc ei f̄m̄ doc. oēs ap̄los i p̄sb̄os ordiāuit. Sac̄m̄ h̄o ordiis xp̄s instituit septupl̄r f̄m̄ q̄septē sūt ordies. q̄ttuor n̄ sūt sacri z minores. vt hostiariat̄. lectorat̄. exorcistat̄. z acolitatus. Et tres sacri z maiores. vt s̄bdiaconat̄. diaconat̄ z p̄sb̄iterat̄. q̄ oēs dicūt vnū sac̄m̄. qz ad vnū pura p̄sb̄iatū p̄ncipaliter ordiāf. Ordine hostiariat̄ instituit qñ fec̄ flagellū d̄ tunicalis. z eiecit d̄ tēplo v̄dētes z emētes. Ordine lectorat̄ instituit qñ legēdo h̄ba Isaie p̄dicauit dicens. Sp̄s dñi sup me. eo q̄ v̄nterit me. paup̄ibz euāgelizare misit merē. Ordine exorcistat̄ instituit qñ demōes ab hoibz obsessis eici p̄cepit. Ordine acolitat̄ instituit qñ p̄dicādo dixit. Ego sū lux mūdi. Ordine s̄bdiaconat̄ instituit qñ p̄ cenā pedes discipuloz suorū lauit. Ordine diaconatus velut leuita vigilare monuit. Ordine p̄sb̄yterat̄ instituit qñ discipul̄ suis corp̄ z sāguinez p̄buit sumēdū dicens. Hec q̄tiēscūq̄ feceritis i mei m̄orā faciāt. Dūq̄ p̄zi corp̄ z sāguinē suū i ara cruc̄ semetip̄m hostiā obtulerit. Sac̄m̄ at̄ extreme v̄ctōis instituit qñ ap̄stolos misit v̄ngere infirmos z sanare. Un̄ illd̄ qd̄ dicūt aliq̄ doctores. s. q. b. Jaco. instituit istd̄ sac̄m̄ qñ dixit i canonica sua. Infirmat̄ q̄s ex vob̄ iducat p̄sb̄os ecclē z orēt sup euz v̄ngētes eū oleo i noīe dñi. Salua eoz r̄uerētia n̄ reputo verū p̄r̄oēz i p̄ncipio h̄ capli dictā. Credo ei q̄ illd̄ dictū. b. Jaco. n̄ fuit institutio sac̄ri s̄z pmulgatio. Un̄. b. Jaco. n̄ fuit institutor h̄ sac̄ri s̄z solū pmulgator. De sac̄o at̄ m̄rimoniū qñ fuerit institutū z v̄ez fuerit institutū a xp̄o icarnato ē dubium cū m̄rimoniū fuerit institutū i statu inocētie. z fuit in tpe qd̄ fuit añ icarnatōez sic̄ z p̄ incarnatōz. Et iō ad h̄mōi dubitatōis solutiōem sciendū est. q̄ m̄rimoniū p̄t tribz modis p̄siderari. Uno mō put est officiū nate. Alio mō put ē remediū carnalis p̄cupiscētie. Tertio mō put est signū alicuius rei. s. p̄iunctōis xp̄i z ecclē. quā significat p̄iunctio animoz viri et vxoris. et coniunctōis nature humane et diuine in

Tracta. I. prime partis

psona filij dei. quā significat distinctio corporum. **M**rimoniu p
mo z scdo modis consideratū n̄ ē sacm̄ put h̄ loqm̄r de m̄ri
monij sacro. **T**ertio mō consideratū ē m̄rimoniu sacm̄. et sic
fuit institutū a xpo qm̄ i vtero s̄gis voluit n̄raz nasam diuine
nate vnire i vnitate sui suppositi seu p̄sone. quā vnionē signi
ficat m̄rimoniu. **S**ic ei in actu m̄rimoniali vir et vxor sunt
duo i carne vna. sic due nate. s. hūana z diuina sūt i p̄sona vna
vix i p̄sona filij. **E**t istō sufficiat d̄ institutioē sacroz

De efficacia z virtute sacroz i generali. Ca. II

Efficacia z virtute sacroz sciendū est qd̄ sacroz in
generalī. qz postea dicet̄ de virtute cuiuslibet i sp̄iali
distit̄ i duobz. s. i auferēdo culpā et p̄ferēdo grām.

Mō ei sacm̄ noue leḡ nisi sit obeb. i. sp̄editū ex pte reci
piēt̄ auferit culpā si inuenit eā. z p̄fert vlt̄ auget grām. **E**t p̄ h̄
d̄n̄t sacra noue leḡ a sacram̄t̄ antiq̄ leḡ. qz sacra veter̄ le
gis sacro circūcisōis excepto q̄tū erat ex pte opis operati
nullā virtutē habebāt q̄tū ad ablutōz culpe z collarōem gr̄e.
s̄ totā virtutē z efficaciam habebāt ex pte opis opant̄. **S**acra at̄
noue leḡ nō solū h̄nt efficaciam ex pte opis opati. imo etiā ex
pte opis opant̄. **O**pus operās vocat̄ deuotio suscipientis
sacm̄. **O**pus opatū vocat̄ op̄ exercitatus circa sacra. **S**ic
op̄ opatū i baptismo ē asp̄sio vlt̄ imersio aq̄ z platio s̄borū
Et qz sacra noue leḡ q̄tū ē ex pte opis opant̄ p̄ferūt grāz
sūt cā gr̄e. p̄z p̄ diffinitōez sacri positā a m̄gro sn̄iaz i. iij. li.
di. j. q̄ tal̄ est. **S**acm̄ ē inuisibil̄ gr̄e visibil̄ forma. vt ei⁹ simi
tudine gerat z cā existat. **U**tz at̄ sit gratie causa sine q̄ non
aut̄ p̄t̄ quam indigeret studio maioris consideratōis q̄ perti
neat ad p̄ns opusculū. et ideo relinquo. **E**st et alia virtus
sacramentoz noue legis. quia quedam eoz imp̄munt cara
cterem in suscipiētibz ea. sic baptism⁹. p̄firmatio. z ordo **E**t ē
caracter q̄dam pt̄as sp̄ialis p̄ quā suscipiēs sacm̄ p̄t̄ aliqd̄
facere vel recipere. qd̄ nō poterat ante. **S**ic baptizat⁹ potest
recipere alia sacram̄ta ecclie. qd̄ nō p̄t̄ facere nō baptizatus.
Et ordinatus p̄t̄ exercere officium sui ordinis quod nō po
test facere non ordinatus. **E**t confirmat⁹ tenetur audacter

De sacramentis in generali

Confiteri fidē xp̄i tpe persecutiōis fidei. ad qd̄ nō tenet n̄ confirmat̄
nisi forte ī sp̄ali inq̄rere de fide. Alia aut̄ sac̄ra scz eucharis-
tia. extrema unctio. z m̄rimoniū nō imp̄mūt caracterem. et
p̄nt mltoties iterari. Sic hō p̄t multoties cōicare z multo-
ties cōstiteri. z mltoties inungi. z mortua vna v̄ore sua alia
p̄bere. Sz sac̄ra q̄ imprimūt caracterē nō p̄nt nec debēt ite-
rari. Sic null⁹ dz bis baptizari l̄ confirmari. vl̄ eodē ordie or-
diari. Et ē rō. qz v̄ eoꝝ sp̄ manet. s. caract̄ q̄ ē indelibilis. Et
istō sufficiat de v̄tute z efficacia sacram̄toꝝ ī generali

De numero sacram̄toꝝ Ca. III

Quantū at̄ ad nūez sacram̄toꝝ sciēdū est q̄ septem
sūt sac̄ra. scz baptis̄m⁹. confirmatio. eucharistia. p̄nia
extrema unctio. ordo. z m̄rimoniū. Distinctio z suf-
ficiētia hoꝝ sacram̄toꝝ dat̄ a q̄busdā doctoribz tal. Sic est
ī vita corpali sic suo mō dz esse ī vita sp̄iali. In vita at̄ cor-
porali sic videm⁹ q̄ p̄mo generat̄ hō. sc̄do auget. tertio nutri-
tur. quarto veit ad tantā p̄fectōz v̄tutē q̄ p̄t sibi silez genera-
re. z sic gen⁹ hūanū mltiplicat̄. Et qz sanitas hoīs p̄t impe-
diri p̄ infirmitatē. idō homo indiget medicina duplici. vna
p̄ infirmitatē. alia p̄ reliquias infirmitatē. Et sicut ī vita
corpali q̄nqz sunt necessaria. scz generatio. augmentum. nu-
trimentū. multiplicatio. z medicina. sic ī vita sp̄iali qualis
est vita fidelīū viuentiū ī fide z vnitate ecclē sūt q̄nqz neces-
saria. s. sp̄ial generatio q̄ fit ī baptis̄mo p̄ quā hō regenerat̄
xp̄o. Sp̄iale augmentū qd̄ fit ī confirmatiōe ī qua gratia
baptis̄mal̄ auget. Sp̄iale nutrimentū qd̄ dat̄ ī eucharistia.
que est cib⁹ sp̄ialis aīe. Et quia fideles indigent multiplica-
ri sp̄ialiter et corporaliter. q̄ntum ad multiplicatiōem sp̄iales
accipiūt sacramentū ordinis. p̄ qd̄ m̄istri ecclē multiplican-
tur. Quantū ad multiplicatiōem corpale accipiūt sacramentū
m̄rimoniū. qd̄ ordinat̄ ad multiplicatiōem fidelīū. Sp̄ialis
medicina est sacramentū penitentiē p̄ sp̄ialem infirmitatē
q̄ est pct̄m. Contra reliq̄as pctōz est extrema unctio. Et sic
patet numer⁹ z sufficiētia septē sacram̄toꝝ. Et ista suffi-
ciant de sacramentis in generali.

Tracta. II. prime partis

Tractatus secundus prime partis de baptismo. Et habet octo capitula.

Hinc dicendum est de

n sacramentis in sp̄ali. Et p̄mo de baptismo. Circa q̄d cōsiderāda sūt octo. Primo quidē baptis̄m̄. Secōdo de materia eiusdē. Tertio de forma. Quarto de m̄stro baptis̄mi. Quinto de suscipiētib; baptis̄m̄. Sexto d̄ ritu baptis̄mi. Septimo de effectu baptis̄mi. Octavo de annexis baptis̄mo.

Quid est baptis̄m̄? r̄vnde dicat̄. Cap. I.

b Aptis̄m̄ ē ablutio corp̄is exterior̄ cū p̄sc̄pta. i. taxa forma p̄boz̄fcā. ita t̄n̄ q̄illa ablutiō material̄ q̄ sit exterī i corp̄e est signū ablutiōis sp̄ual̄ quā deo fac̄ iterū i mēte. Et d̄r baptis̄m̄ a baptizo as. q̄d idē ē q̄d abluōis. Un̄ baptis̄m̄ grece idē est q̄d ablutio latine.

De materia baptis̄mi Cap. II.

m Materia baptis̄mi est aqua simplex elemental̄. Quāt ista aqua sit p̄p̄a materia baptis̄mi tota rō est ex institutione xp̄i q̄ instituit baptis̄m̄ fieri in aq̄ elemental̄. Si em̄ instituis; baptis̄m̄ fieri i vino v̄l in aliq̄ alio liquore. vinū v̄l ille ali; liqū ess; p̄p̄a materia baptis̄mi. Alique t̄n̄ cōgruētie assignāt a doctorib; q̄re xp̄s instituit baptis̄m̄ maḡ fieri in aq̄ q̄s in aliq̄ alio liqūe. Quaz̄ vna est. qz sac̄m̄ maxie necessitat; d̄z h̄re materiā maxie cōez. ne p̄ defectuz materie aliq̄s impediret a susceptiōe baptis̄mi. s; baptis̄m̄ ē sac̄m̄ maxie nec̄itat; qz sine baptis̄mo null; p̄t saluari. iō ne vll; poss; se excusare a susceptiōe baptis̄mi p̄ defectū materie v̄l caristia e; baptis̄m̄ d̄z h̄re materiā maxie cōez. tal̄ at materia est aq̄. q̄ inuenit̄ in q̄lib; t̄ra et de facile p̄t haberi. Posset se aliq̄s excusare si materia baptis̄mi ess; vinū vel oleū vel lac. vel ali; liqū p̄ciosior q̄ nō inueniret̄ in om̄i t̄ra. nec poss; ita q̄lib; de facili h̄re. Alia cōgruētia siue rō q̄re aqua est p̄p̄a materia baptis̄mi assignat̄ a doctorib; tal̄. qz p̄p̄ietas aq̄ maxie est p̄ueniēs baptis̄mo. Est em̄ aq̄ mūdificatiua sordiu;

De baptismo

refrigeratiua estuantiu. puia. i. lucida ocul' intuentiu. Sicut
baptism' m'ndat sorde aie. id' vocat' baptism'. qz baptism'
grece id' est qd lotio latie. Unde baptizare id' e' qd lauare.
Baptism' ei refrigerat estu carnal' occupati'ne. illu'iat ocu-
los me's respectu diuine noticie. Arguit g' doctores sic. Il-
lud e' p'p'a materia baptismi cui' p'petas maxie p'ueit' bap-
tismo. s'z aq' r'e. g' aq' est p'p'a mat'ia baptismi. Utr' at' aq' sit b'ndi-
cta v'l n' nihil fac' ad baptismu'. qz ita b'n p't fieri baptism' in
aq' n' b'ndicta sic in aq' b'ndicta. S'z aq' baptismalis i' eccl'ia
b'ndicit' p' sol'ennitate' z maiore' reuerenti'a ad baptismu'. Q'z
eti'a aq' sit calida v'l frigida nihil ad baptismu'. s'z sp'vita' d'uz e'
piculu' baptizadi. S'z nu'qd in aq' roseacea l' in aq' ardete
v'l i' alijs aq's distillat' possz fieri baptism' si aq' elemetal' in-
ueniri n' possz. Dicendu' e' q' n'o. qz tales aq' n' sunt p'p'e aq' s'z
huiores illoz corpoz a q'bo distillat'. In l'ixiuio at' si aq' n' pos-
sit inueniri possz fieri baptism'. cu' l'ixiuu' nihil aliud sit nisi
aq' colata p' cineres. Et p'p'e ead' r'o'ez dicunt' aliq' doctores q'
in v'ina p' defectu' aq' possz baptizari. qd' t'u n' credo e' ve-
ru'. qz v'ina n' e' aq' s'z humor resolut' a cibis comest'. Et id' e'
dico de salina. i. c. No' vt apponeres. de bap. S'z nonne in
brodio carniu' possz fieri baptism' vbi aliq' alia aq' n' possz
inueniri. Dicendu' e'. qz aut' tata' resolutio' carniu' e' facta i' bro-
dio illo q' desinit' ibi e' p'oz sp'es aq'. z e' alia sp'es de nouo ge-
nerata. z t'uc n' p't ibi fieri baptism'. aut' n' e' ibi tata' resolu-
tio facta carniu'. z t'uc fieri p't. z i' tali brodio baptizari. Q'n' at'
tal' resolutio sit facta aut' q'n n' p't p'p'edi i' spissitudine. Si at'
sit tata' spissitudo illi' brodi' q'nta e' in curico v'l aliq'ntulu' mi-
nor n' credo q' possit i' illo brodio baptizari. Si at' non sit
spissitudo s'z brodiu' sit alit'q'ulu' p'igne. credo q' t'uc i' illo bro-
dio possz baptizari. Et id' e' dico d' luto. s. si aq' exp'mat' ex illo
luto. in illa aq' exp'ssa p't fieri baptism'. Si n'x eti'a liq'fieret.
i' illa aq' liq'facta a n'ne posset baptizari. Solet at' ab aliq'
bus tal' questio fieri. si essz v'n' puer baptizad' i' vnu' pu-
teum profundu'. et ille qui deberet pueru' baptizare n' ha-
beret cum quo extraheret aquaz de puteo. nec posset aliunde

Tracta. II. prime partis

quā hīe. z puer esset in piculo mortis. nūq̄d dō puez p̄icere ad puteū dicēdo. Baptizo te in noie p̄ris z filiū z spūssci. Dicendū ē q̄ nō. qz fm qd̄ dicit br̄is paul⁹. Nō sūt faciēda mala vt eueniāt bona. Lz ḡ ex h̄ istud bonū eueniret q̄ aīa ist⁹ pueri saluaret. tñ ille q̄ p̄iceret istū puez faceret istud malū q̄ peccaret mortalit̄. z sic q̄tū i se essz dānaret aīaz suā. z q̄lī bet ex ordie caritat̄ tenez pl⁹ diligere aīaz suā q̄ aīaz cuiuscūq̄ alteri⁹. Et si dicat q̄ talis postea p̄teri z p̄fiteri de isto pctō. z sic nō dānaret aīa sua. Dicēdū q̄ istd̄ est fatuū dicere qz null⁹ cert⁹ est de vita sua. vñ iste nō ē cert⁹ an statim post q̄ p̄iecerit puez vel etiā i ip̄o actu p̄iectōis moriat̄. Un̄ hīe tale spem est p̄pe tēptare deū. qz certū est q̄ tal̄ si p̄iciat puez peccat mortalit̄. incertū est at̄ si de⁹ daret sibi spaciū p̄fiteđi. Quare sciēdū est fm p̄siliū b̄i Aug. dicēz. Tene certū z dimitte incertū. de pe. di. vij. c. ij. habitū est loco suo.

De forma baptismi. Cap. III

¶ Irea formā baptismi sciēdū ē q̄ alia forma vtūf̄ greci i baptizādo. z alia forma vtūf̄ latini. Nā greci vtūtur tali forma. Baptizet̄ s̄ xp̄i tal̄ in noie p̄ris z filiū z spūssci. amē. Latini at̄ vtūf̄ tali forma. Baptizo te i nomine p̄ris z filiū z spūssci amē. Et q̄uis ex vtrac̄q̄ forma seq̄t̄ baptism⁹. nā greci ita bñ baptizati sūt sic latini. qd̄ patet. q̄a qñ redeūt ad vnitatē fidei ecclē romane nō rebaptizāt. tamē forma latinoz p̄ueniētiōz est q̄ grecoz. qd̄ patz q̄ ad nūc ex duobz. Primo. qz illa forma baptismi p̄ueniētiōz est q̄ magz p̄cordat cū verbis xp̄i instituent̄ baptismū. s̄z xp̄s instituent̄ baptismū dixit apl̄is vt recitat br̄is Matthe⁹ i euāgelio suo. vlti. ca. Ite docete om̄es gentes baptizantes eos in nomine p̄ris z filiū z spūssci. Et cū istis v̄bis magz p̄cordat s̄bū istud baptizo. q̄ s̄bū baptizet̄. qz s̄bū baptizo ē actiuū. z istud s̄bū baptizet̄ est passiuū. z istud p̄icipiū baptizātes descendit ab actiuoz nō a passiuo. quare p̄ueniētiōz est forma latinoz quē dicit baptizo. q̄ forma grecoz q̄ dicit baptizetur. Secūdo potest patere idem sic. Illa forma est p̄ueniētiōz forma baptismi. in qua z p̄ quā magis expr̄munt̄ ea que sunt

De baptismo

necessaria in baptismo. sed talis est forma latinoꝝ p̄ spatōem
ad formā grecoꝝ. q̄z i baptismo est necessaria p̄ d̄i p̄ferēz
efficaciā baptis̄mi. z istō tāgīt in vtraq̄ forma cū d̄r. in noīe
p̄ris z filij z sp̄ūsci. Est etiā ibi necessaria p̄sona suscipientis
baptis̄mū. z ista exp̄mīt i forma grecoꝝ. cū d̄r. p̄u xp̄i tal In
forma at̄ latioꝝ exp̄mīt cū d̄r. te. Etiā est ibi necessaria p̄sona
mīstri baptizātis. q̄ nō exp̄mīt ad min⁹ explicite in forma gre
coꝝ. In forma at̄ latioꝝ exp̄mīt explicite cū d̄r. baptizo. q̄re
p̄ueniētior est forma latioꝝ q̄z grecoꝝ. Verisimile est q̄ forma
q̄ v̄it̄ romana ecclia. q̄ disponēte d̄no oīm eccliaz caput est
z m̄grā. extra de bap. z ei⁹ effec. c. maiores. sic p̄ueniētior q̄cū
q̄ alia. Est ḡ debita forma baptis̄mi. Baptizo te i noīe p̄ris
z filij z sp̄ūsci Amē. Quāt noīat p̄sona baptizāda v̄l q̄ po
nat̄ ibi ego z nomē. dicēdo Petre v̄l maria. ego baptizo te z c̄
nō sūt de esse forme. q̄m̄ sine ip̄is poss̄z fieri baptis̄m⁹. t̄n̄ de
bēt poni i forma p̄t̄ maiorē exp̄s̄sionē. nō em̄ est necessariū q̄
exp̄s̄e ponāt̄. Ista at̄ forma p̄t̄ p̄ferri in latio v̄l in q̄cūq̄ alio
ideomate. Utz at̄ possit aliqd̄ imutari circa istā formam
Sciēdū est q̄ ille q̄ imutaret aliqd̄ circa istā formā aut in/
tēdit mutare ritū ecclie. z sic nō esset baptis̄m⁹. aut intēderet
illō facere qd̄ facit ecclia. sz ex iḡrātia v̄l inaduertētia aliqd̄
circa istā formā mutaret. Et tūc circa h̄ sciēdū est q̄ talis mu
tatio p̄t̄ fieri q̄nq̄z modis. Uno mō totalit̄ mutādo h̄ba ip̄i⁹
forme. z tūc nō fit baptis̄m⁹ ex tali forma. sic si diceret̄ bap̄ti
zo te in noīe genitoris z geniti z p̄cedēs ab vtroq̄z. z em̄ ex
cōmuni v̄l loq̄ndi genitor significet p̄rēm. z genit⁹ signifi
cet filiū. z p̄cedēs ab vtroq̄z significet sp̄m̄ sanctū. Tū p̄pe lo
quēdo in diuis genitor z genit⁹ z p̄cedēs expressi⁹ significāt
actus notlonabiles q̄z ipsas p̄sonas. in forma autē baptis̄mi
d̄z fieri mētio expressa de p̄sonis. Alio mō p̄t̄ fieri mutatio
circa formā baptis̄mi. transponendo h̄ba ip̄i⁹ forme. sicut si
diceretur sic. Baptizo te ego in noīe p̄ris z filij z sp̄ūsancti
amen. vel q̄cūq̄ alio mō transponēdo. Et tūc cū manet idē
sensus verboꝝ ex tali mutatōe nō impediret̄ baptis̄m⁹. Alio
mō potest fieri mutatio circa ipsaz formā baptis̄mi. addēdo

Tracta. II. prime partis

aliqd ad ipaz formā. Et tūc aut tal' additio corrūpit sensū ꝑ
boz forme. sic mutabat formā Arri' dicēdo sic. Baptizo te i
noīe p̄ris maioris. ⁊ filij minoris. ⁊ spūscī. Tal' additio cor
rūpit sensū ꝑboz forme cū tollat eq̄litate ꝑsonaz. ⁊ sic n̄ fit
baptism' Aut tal' additio nō corrūpit sensū ꝑboz forme. im
mo nō obstāte tali additōe adhuc manet idē sensus ꝑboz
Et tūc si ille q̄ addit aliqd intēdit mutare formā ecclie nihil
facit. cū nō baptizet in fide ecclie. Si at nō intēdit mutare
formā ecclie. s; ex q̄dā fatua denotōe addat aliqd. vt sic Bap
tizo te in noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ spūscī. amē. ⁊ brē ꝑgis. vt brā vir
go adiunet te. vl' aliqd aliud tale. tal' additio nō ipedit bap
tismū. Alio mō ꝑt mutari forma baptismi diminuēdo ꝑ ea
aliqd. Et tūc si diminuat dicitio itēgra q̄cūq; sit illa de oibz
istz. baptizo te in noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ spūscī. amē. nihil fac. q̄a
oīa ista ꝑba sūt de esse forme. Si at nō diminuat dicitio itē
gra sed ꝑs dicitōis. tūc aut diminutio tal' sit i ꝑncipio dicitio
nis. sic de ista dictione p̄ris vl' q̄cūq; alia subtrahat ꝑma l̄ra
vl' ꝑma syllaba. tal' diminutio ipedit baptismū cū tollat sē
sus ꝑboz. Si at tal' diminutio fiat de fine dicitōis. sic ꝑ ista
dicitōe p̄ris remoueat s. vl' aliqd aliud tale. tal' diminutio nō
ipedit baptismū. cū maneat idē sēsus ꝑboz. sic narrat in de
cretz ꝑ se. di. iij. c. Retulerūt. q̄ q̄dā sacerdos ignar' ligue
latie baptizabat sub ista forma ꝑboz. Baptizo te i noīe pa
tria ⁊ filia ⁊ spūsancta. amen. Et dicit papa i decreto illo q̄
ꝑe baptizabat. Alio mō ꝑt fieri mutatio circa formā bap
tismi interrūpēdo ꝑba ipsi' forme. ⁊ tūc si sit tāta iterruptio q̄
ipā ipediat intentōem baptizātis. sic si de mane diceret. Ego
baptizo te. ⁊ postea iret ad expediēdū negocia sua. ⁊ q̄n redi
ret diceret. in nomine p̄ris ⁊ filij ⁊ spūscī. amē. nihil faceret.
Si at nō sit tanta iterruptio q̄ ipediat intētionē baptizā
tis. sic si diceret. Baptizo te in nomīe p̄ris. Et ꝑ dicto dicat
astantibz. tacete vel orate. vel aliqd tale. et postea ꝑficeret. ex
ꝑ nō impedit baptismus.

De ministro baptismi
Capitulum. III

De baptismo

m In iſter baptiſmi eſt duplex. Un^o extra caſſi neceſſi/
tat^{is}. z iſte eſt ſol^o ſacerdos. qz ad ſolū ſacerdotē extra
caſū neceſſitat^{is} p^oinet baptizare. Qui^o rō assignat^{ur}
a doctorib^{us} tal^{is}. Ille eſt p^ori^o z miſter ordinar^o ſac^oz q^o habet
prātem ſup^{er} corp^o xpⁱ verū. ſz ſacerdos ſol^o eſt tal^{is}. q^o ſol^o ſacer/
dos eſt p^ori^o et ordinar^o miſter ſac^oz. Q^uāt ad illū p^oineat
miſtratio ſeu diſpenſatio ſac^oz q^o h^{ab}z prātem ſup^{er} corp^o ch^{ri}
ſti vez. p^oba^t ſic. qz ad illū p^oinet ordinatio corp^o xpⁱ myſti/
ci. q^o eſt eccl^{ia}. i. g^ogregatio fidelū q^o h^{ab}z prātem ſup^{er} corpus
xpⁱ vez. ſed diſpenſatio ſac^oz p^oinet ad ordinatōnem cor/
poris xpⁱ myſtici. q^o diſpenſare ſacramēta p^oinet ad illū qui
habet prātem ſup^{er} corp^o xpⁱ vez. ſed talis eſt ſolus ſacerdos
q^ore ad ſolū ſacerdotē p^oinet diſpenſare z miſtrare ſacramē/
ta. Ali^o eſt miſter baptiſmi in caſu neceſſitat^{is}. z iſte p^ot eſſe taz
vir q^o mulier. tam fidelis q^o infidel^{is}. Hoc ei intereſt int^{er} bap/
tiſmū et alia ſacramēta. q^o miſter baptiſmi p^ot eſſe ali^o q^o ſa/
cerdos. nō āt miſter alioz ſac^oz. Et ratio iſti^o eſt. q^o bap/
tiſmus eſt ſacramentū maxime neceſſitat^{is}. nō aut^{em} alia ſacra/
menta. qz ſine baptiſmo null^o p^ot eſſe ſalu^o. nulla ei ſine bap/
tiſmo ſal^o eſt. Sine āt alijs ſacramēt^{is} ſaluant^{ur} multi. Argu/
unt g^o doctores ſic. Illud ſac^om q^o eſt tante neceſſitat^{is} q^o ſi/
ne ei^o ſuſceptōe null^o ſaluari p^ot debet h^{ab}ere miſtrū ita cōem q^o
p^ot defectū miſtri null^o ab ip^o ſuſceptōe excuſet. ſz ſacramē/
tū baptiſmi eſt tante neceſſitat^{is} q^o ſine ei^o ſuſceptōe null^o ſal/
uari poteſt. dicente xp^o ſaluatore n^o in Joh. ca. iij. Niſi q^o
rēnat^{ur} fuerit ex aqua z ſpūſctō nō p^ot introire iⁿ regnū dei. Jō
ſacramentū baptiſmi debet h^{ab}ere miſtrum ita cōem q^o nemo
p^ot defectum miſtri excuſetur a ſuſceptione baptiſmi.
Et idcirco in caſu neceſſitat^{is} tam vir q^o mulier. tam fidelis
q^o infidelis. ſicut iudeus. paganus. hereticus. baptiza re po/
teſt. dū modo baptizet in aqua. et debite proferat verba for/
me baptiſmi. et habeat inten^oionem faciendū illud quod fa/
cit eccleſia. Licet infidelis non crederet illud valere. ita ta/
men q^o ſemper deferendū eſt ceteris paribus digniori. Un^o
infidelis in preſentia fidelis nō debet baptizare. mulier etiā
b z

Tracta. II. prime partis

In pñtia viri nō d3 baptizare. nō p mot^o etiā ad sacros ordies
in pñtia p moti. Laic^o etiā i pñtia clerici rōsurati nō d3 bap-
tizare. Et rō istoz ē. qz ille q baptizat i psona xpī baptizat. z
repñtat ei^o psonā q pfecti^o representat p fidele qz p ifideli. p vi-
rū qz p mulierē. p p motū qz p nō p motū. z p rōsuratū qz p nō
rōsuratū. Sciendū ē tñ q i illo q baptizat requir^o intētio bap-
tizādi. s. faciēdi illd qd itēdit seu facit ecclia alit nō estz bap-
tism^o. qzuis alia necessaria ad baptismū sint ibi. Nō at requir-
tur tal^o intētio q baptizās itēdat baptismū valere baptizato
ad vitā etnā. imo cū intētiōe trīa. s. cū intētiōe q baptism^o ni-
bil valet. Sufficit em q baptizās intēdit facere illud qd fac
ecclia qdētiqz sic illd z valet baptism^o Et nūqd si aliqz min^o
vl qcūqz ali^o ludēdo aspergat aquā sup aliqz nō baptizatos
dicēdo. Baptizo vos i noie pñis z filij z spūscī amē. tales
erūt baptizati. Dicēdū est q talis aut intēdit baptizare in-
tēdēdo facere qd facit ecclia. lz de h^o faciat trufas et derisio-
nes suas. Et tūc tal^o qzuis gūit peccet faciēdo irreuerentiaz
sacō. tñ hē pfert baptismū. Si at nō intēdat i mēte sua fa-
cere qd facit ecclia nihil facit. Nūqd etiā i casu necessitat^o
aliqz p̄t baptizare seipm. Dicēdū ē q ille casus ponit in q
dā decretali incipiēte. Debitū. extra de bap. z eius effec. vbi
narrat de qdā iudeo q p̄t iudeoz metū nō erat ausus voca-
re aliqz fidele. sz accipiēs aquā dixit. Baptizo me i nomie
pñis z filij z spūscī. amē. Et ad h^o euidentiā notandum ē q
triplex est baptism^o. s. flumis. flāminis. et sanguis. Flumis
sz qñ aliqz baptizat in flumie siue i aq. z iste est sacramētū
ecclie. Et de isto loqmur h^o. Et loqndo d tali baptismo nul-
lus p̄t baptizare seipm. Et rō reddif a papa i illa decretali.
qz baptism^o ē qdā generatio spūal. Et ido sit seipm nullus
p̄t generare cozpalit^o dicente brō Augustino i libro de trini-
tate. Null^o gignit seipm cozpaliter. ita null^o seipm p̄t genera-
re spūaliter. baptizando vicz seipm. Et est ali^o baptism^o. s. flā-
minis qñ spūsanct^o mūdāt z abluūt animaz alit^o inuisibilit^o
a pctō Et tali baptismo potest aliqz baptizare seipm dispo-
nendo seipsum ad grām dei, et sic non baptizatus adultus

De baptismo

habēdo deuotōz ad baptisimū z effendo in pposito q̄ si h̄et
opportunitatē suscipet sac̄m baptisimi. z si moriat̄ i tali ppo/
sito saluat̄. nec ē h̄ s̄ p̄bū q̄d ē sup̄ allegatū. Nisi q̄s renatus
fuerit ex aq̄ z sp̄s cō nō p̄t itroire i regnū dei. qz itelligēdū ē
renat̄ ex aq̄ in puulis i re. sed i adult̄ vel i reyl in voto. Et lz
iste nō sit regenerat̄ ex aq̄ i re. est t̄n in voto. Et ē al̄ baptis
mus. s. baptism̄ sāguis. s. q̄n aliq̄s nō baptizat̄ suscipit mor
tē p̄ fide xp̄i. Et tal̄ baptism̄ pficit ad salutē dum t̄n habeat̄
baptism̄ aq̄ in voto. si ille q̄ sustinet mortē ē adult̄. Sic h̄et
in legēda br̄e katherine de ill̄ rethoribz q̄ ad eī p̄dicatōez cō
uersi fuerit. q̄s impator fecit cōburi. Si at̄ nō sit adult̄ non
regr̄it tale votū. sed sufficit mors tolerata p̄ xp̄o. sic fuit de in
nocentibz. Et tal̄ baptism̄ null̄ p̄t se baptizare. qz nulli li/
citū ē inficere seipm̄. p̄ q̄cūqz causa. Nec est s̄ h̄ de Salsone
et rasia q̄ infecerūt seipos. Quia vt dicit b̄is Hiero. Fa
ctū eoz nō est trabendū ad p̄sequētiā. qz p̄uilegia paucorū
nō faciūt legē cōez. Nūqd̄ etiā in m̄stro baptism̄ req̄rit̄ bo
nitas vite. s. q̄ sit sine pctō mortali. Dicendū q̄ ista questio i
telligēda est d̄ sacerdote. qz vt dictū est p̄xī m̄ster baptism̄
est. Ad h̄ solutionem sciendum est q̄ q̄tum ad effectū bap
tismi nihil facit bonitas vel malicia m̄stri. qz siue sit bonus
siue mal̄ p̄fer̄ vt dictū est ver̄ baptism̄. Sz q̄tum ad m̄strū
vtz peccet vel nō in baptizādo. Dicēdū est q̄ aut sacerdos
baptizat in casu necessitat̄ sine solēnitate. sic faceret vna ve/
tula. z tūc aliq̄ nō peccat mortalit̄ si baptizat existēs in pctō
mortali. Aut baptizat extra casuz necessitat̄ z cū solēnitate
et tūc peccat mortalit̄ si baptizat existēs i pctō mortali. qz fa
cit irreuerētiā sac̄o. Uez est qz d̄ns Durand̄ q̄ndam ep̄s
auiētēsis. z postea ep̄s Podiētis in frācia. z mgr̄ i theologia
celeberrim̄. z i sup̄ ordis p̄dicatoz. q̄ fuit doctor sac̄ri pala
cij dicit in q̄rto suo sacram̄tali. qz quomodocūqz sacerdos
existēs i pctō mortali baptizet peccat mortalit̄. vtz eī opi
nio sit vera nescio. t̄n scio q̄ b̄n̄ est dura. Sciēdū ē q̄ mi
nister baptism̄ d̄z esse vn̄. Et ratio assignatur cōmuniter a
doctoribus. quia baptizans baptizat in p̄sona xp̄i q̄ est vna

Tracta. II. prime partis

psona. Et idcirco psona baptizāt' dz esse vna. vñ plures nō
pnt baptizare vñū. Et si dicat q vn' possz baptizare plures
dicēdo. Ego baptizo vos i noie pñs z filij z spūsscti. amen.
Ergo a sili ples possent baptizare vñū dicēdo. Nos bapti/
zam' te i noie pñs z filij z spūsscti. Dicēdū q nō est sile. qz cū
dz baptizo vos idē est ac si diceret. baptizo te z te. qñ at dici
m'. nos baptizam' te idē ē ac si diceret. ego et tu baptizam'.
qz dñā est int nos z vos. qz nos idē est qd ego z tu. vos autē
idē est qd te z te. Jō dicēdo vos nihil mutat in forma. sed di
cēdo nos mutat aliqd i forma. Soler at ab aliqb' poni ta
lis casus. ponat q h sint duo. qz vn' sit mul' z ali' sit man'.
z sit ibi vn' puer baptizād' z mur' aspergat eū aq' z man' p/
ferat sba. qñ vtz tal' puer sit baptizat'. Dicēdū ē q aut isti
baptizāt i forma grecoz aut baptizant in forma latinoz. Si
baptizāt i forma grecoz. tūc dicūt aliq' doctores q tal' puer
nō est baptizat'. qz vt sup' dictū est baptizās in qcūq' forma
baptizet baptizat i psona xpi. vt dic' brūs Johānes baptista
dicēs de xpo. Qui me misit baptizare dixit mihi. sup' quē vi
deris spm' dscēdētē h est q baptizat. psona at xpi est vna Uñ
Athanas' nō duo tñ sed vn' est xpus. qre oportet q ille qui
baptizat sit vn' in quacūq' forma baptizet. Alij at doctores
sicut Johānes scot' z sui sequaces dicūt q si baptizet i for
ma grecoz q est vere baptizat'. qz vt dicūt. lz ille q baptizat
baptizet in psona xpi e' est vna psona. baptizat tñ i noie trini
tatis in q sūt psonē ples. z sic nō pñat baptizino fm formaz
grecoz si sint ples baptizantes. Que istaz opionū sit ve
rior nescio. sed meo iudicio papa est p'sulend' sup' h. ad quez
maiores questionēs potissime circa articulos fidei p'ingē
tes sunt referende. extra de bap. z el' effec. c. maiores. Si au
tem baptizent in forma latinoz dicūt cōmuniter quasi oēs
doctores q nō baptizāt p' rōnem sup' dictam de differētia
de nos et vos. que est ratio venerabil' doctoris sc'i Thome
de aqno i vltima pte sūme. Assignat rō tal' a mgro Berneo
britone. qz in sacramento maxime veritatis nil debet esse fal
sitate. sed baptismus est sacramētū maxie veritatis. ergo in

De baptismo

baptismo nil dicitur esse falsitas. Sed si isti vterque forma latior quam
vult romana ecclesiarum sibi adherentes. esset in tali baptismo falsi-
tas. quia manens dicens. ego baptizo te. id est. abluo te in nomine patris et
spiritus sancti. quia ipse non baptizat. id est. non abluo. imo hoc facit mutus.
quod manifestum est quod talis baptismus est nullus. Hanc autem rationem conantur
soluere aliqui doctores dicentes. quod si ille manens non diceret ego
baptizo. sed diceret. nos baptizamus te. et sic non diceret falsus
immo verus. quia ista oratio. nos baptizamus te. facta est per synodochen.
Sic si essent duo scriptores qui scripsissent unum librum. ita quod unus
ipsorum scripsisset medietatem. et alius aliam medietatem. unus eorum posset
se dicere. nos scripsimus istum librum. Ad illi cum mutus in baptismo
tali aspergat sive infundat aquam. et manens proferat verba. vterque potest
se dicere. nos baptizamus te. Hoc autem nihil valet. quia ad hoc quod alii
qua propositio verificetur per synodochen. de duobus oportet quod am-
bo fecerit actum eiusdem rationis. quia si fecissent diuersarum rationum
vna propositio non potest verificari de his. sicut si unus rasisset pergamenum
de quo scriptum est liber. et alius scripsisset librum. ista propositio. nos scripsi-
mus librum istum. nullo modo potest verificari. Sic est de istis dicens.
Nos baptizamus te. quia infundere aquam et proferre verba sunt actus di-
uersarum rationum. ideo nullo modo de eis potest dicta propositio verificari
Et hec sufficiat de ministro baptismi.

De suscipientibus baptismum. Ca. V

Baptismum debent suscipere tam viri quam mulieres omnes.
quia sine baptismum vel in re vel in voto ut dictum est
supra nullus potest saluari. Sed aliter est de adul-
tis et aliter de parvulis. quia in adulto qui recipit baptismum requi-
ritur intentio propria suscipiendi illud quod offert ecclesia. quia nemo
ex aqua et spiritu sancto renascitur. nisi volens saltem in adultis. et sine
voluntatis arbitris. in. c. Omnis. de conse. dist. iiii. In par-
vulo sufficit fides et intentio eorum qui eum offerunt ad bap-
tismum. Sed nunquam potest aliquis in ventre matris baptizari. sicut
si vna mulier pregnant de uno puero. et parturendo sit in peri-
culo mortis. nunquam in ventre eius debet puer baptizari. Dicendum
quod non. Cuius ratio assignatur a doctoribus talis. quia ille qui
suscipit baptismum debet suscipi a manibus ministri ecclesie

Tracta. II. prime partis

z spargi aq̄ vel imergi ī aquā. s; ista nō p̄nt fieri circa existēte
in vtero matris. q̄re existēs ī vtero matris nō p̄t nec d; bap/
tizari. vide sup̄. c. qm̄ in maternis. in p̄ncipio de ple. dis. iij.
vbi d; q̄ ille q̄ fm̄ Adā ad huc nat̄ nō ē fm̄ xpm̄ regenerari
nō p̄t. Et in. c. si q̄cqd̄ est ī hoīe. S; ponat q̄ aliq̄ ps pueri
appareat extra. nūqd̄ tal' puer si timeat de piculo ita q̄ n̄ pos
sit expectari q̄ totaliter nascat p̄t baptizari. Dicendū q̄ illa
pars q̄ apparet extra aut ē caput aut alia ps corp̄is. si illa ps
q̄ apparet sit caput. tūc caput d; aspergi aq̄ dicēdo Baptizo
te in noīe p̄ris z filij z sp̄s̄s̄ci. amen. z est h̄e baptizat̄. z si na
scatur postea nō d; ampli' baptizari. Et rō est. qz caput est
p̄ncipal' ps corp̄is. z ī eo vigēt. oēs sensus corp̄is. Si at̄ illa
pars q̄ apparet est alia ps q̄ caput. sic man' v̄l pes. tūc dicūt
aliq̄ doctores q̄ illa ps d; aspergi aq̄ z baptizari. z ē h̄e bap
tizat̄. nec si nascat postea ampli' d; baptizari. Et rō est. q̄a
baptism' fit p̄pter animā. nō p̄t corp̄. Anima at̄ q̄stum ad
essentiā suā est tota in toto. z tota in q̄libet parte corp̄is. z iō
quecūq̄ ps corp̄is baptizata fuerit tot' est baptizatus. Alij
aut̄ dicūt q̄ talis pars d; aspergi aqua et baptizari. s; si pu
er nascat postea d; baptizari sub ista forma. Si tu es bap
tizatus ego te nō baptizo. sed si tu nō es baptizat' ego te bap
tizo in noīe p̄ris et filij z sp̄s̄s̄ci. amen. Quis istoz veri'
dicat nescio. sed tñ credo q̄ istud vltimū sit securi'. Sed
nūqd̄ si aliq̄s sic sanctificat' in vtero matris deb; baptizari.
Dicendū est q̄ sic. nō q̄dem p̄t culpā quā h̄et. sed vt ascri
beret in numero fidelij in susceptōe characteris baptismal'.
et vt impleret p̄ceptum xpi de susceptione baptismi. Sed
nūqd̄ filij iudeoz paruuli sunt baptizandi inuitis parētib;.
Dicendū q̄ aliq̄ doctores sic Jobānes scotus et dñs Durā
dus eps auiciensis z sui sequaces dicūt q̄ sic. Dicunt em̄ q̄
p̄ncipes et dñi terraz in q̄b; habitāt indei possunt eis aufer
re filios suos. z eis inuitis facere eos baptizari cū indei sint
eoz serui. et fm̄ leges filij sernoz sunt res dominoz quozuz
sunt serui. ita q̄ dñi possunt eos v̄dere vel impignorare. Ar
guūt igitur sic. maius est aliq̄ne posse obligare vel addicare

De baptismo

seruituti alicuius domini temporalis quam seruituti dei. cui omnis homo de iure naturali tenet seruire. sed domini terrarum in quibus habitant iudei vendere possunt filios iudeorum et tradere eos alteri domino inuitis parentibus. et possunt eos parentibus inuitis tradere seruituti christi. quod fit per susceptorem baptismi. Alii vero doctores sicut beatus Thomas de aquino et sui sequaces dicunt quod filii iudeorum parvuli non sunt inuitis parentibus baptizandi. et hoc propter periculum quod posset contingere. quia quoniam isti parvuli qui inuitis parentibus essent baptizati essent adulti cum proles naturaliter sequatur patrem ipsi forte abnegarent baptismum et redirent ad iudaismum. verisimile enim est quod si iudeorum filii parvuli essent inuitis parentibus baptizandi. christianissimi reges et imperatores qui precesserunt et fuerunt tanti zelatores fidei iudeorum filios fecissent baptizari. et etiam summi pontifices inducerent reges et principes in quibus terris habitant iudei ad hoc faciendum. Quis istorum verum dicat lectoris iudicio relinquitur. Sed nunquam furiosi et amentes debent baptizari. Dicendum est quod isti furiosi aut fuerunt a natiuitate ita quod nunquam habuerunt usum rationis. aut habuerunt aliquoties usum rationis. sed amiserunt propter aliquam causam. Si fuerunt furiosi a natiuitate non sunt baptizandi. quia ut dictum est in adulto qui debet baptizari requiritur fides et intentio suscipiendi illud quod conferret ecclesia. sed tales non possunt habere fidem nec intentionem. cum supponatur eos nunquam habuisse usum rationis. et tales non possunt suscipere baptismum. Si autem non fuerunt furiosi a natiuitate sed habuerunt aliquoties usum rationis. vel habent aliquoties lucida interualla. et tunc si in tempore quod habebat usum rationis. vel tempore quod habebat lucida interualla habuerunt fidem et deuotionem ad baptismum. et petierunt ipsum debent baptizari si necessitas sit quoniam sint in furia. Si autem tempore quod habebat usum rationis. vel tempore quod habebat lucida interualla non habebat fidem et deuotionem ad baptismum nec petebat ipsum non debent baptizari. Et idem dico de demoniacis. quia si aliquando essent demoniaci habebat fidem et deuotionem ad baptismum et petebant ipsum debent baptizari. si autem non habebat non debent baptizari. Sile iudicium est de frenetico. Utrum autem aliquis dormiens debet baptizari. Dicendum est quod si possit excitari non debet.

Tractat⁹. II. prime p^{ar}tis

baptizari i somno. sed si nō possit excitari tūc distinguēdū ē
put sup̄. qz aut tpe vigilie habuit deuotōz ad baptismū z pe
tūt ipm. z tūc dōz baptizari. aut nō habuit fidē z deuotōz ad
baptismū. z tūc nō dōz baptizari dormiēs. Sed qd si sit vnū
mōstrū qd habeat duo corpa p̄iicta dōz ne baptizari vt vna
p̄sona l' vt due. Dico q cū baptism⁹ fiat. p̄t aiaz z n̄ p̄t corp⁹
q̄ntūcūqz essent duo corpa si solū esset vna aia dōz baptizari
vt vna p̄sona. Sed si essent due aie debet baptizari vt due p̄
sone. Sed quō sciatur vtz sit vna aia vel due. Dico q si sint
duo corpa sunt due aie. sed si est vnū corp⁹ est vna aia. Et iō
si sint duo pectora z duo capita supponendum est esse duas
aias. Si at̄ esset vnū pectus z vnū caput q̄ntūcūqz alia mē
bra essent duplicata erit vna aia.

De ritu baptismi

Ca. VI

b Ap̄tism⁹ fit duobz modis. Uno mō immergēdo in
aquā. alio mō aspgēdo aq̄. Quis at̄ sit melior mo/
dus. Dicēdū q si nō timeat de piculo vl' p̄t debili/
tate baptizari vl' puert vl' aliqd aliud. meli⁹ sit immergēdo i aq̄
q̄s in aspgēdo. Cui⁹ rō assignat. qz baptism⁹ significat sepul
tura xpi. Un̄ dicit apls. Lō sepulti estis xpo p baptismū. sed
meli⁹ figurat sepultura qn̄ fit immergēdo q̄s qn̄ fit aspgendo.
q̄ meli⁹ fit immergēdo q̄s aspgendo. Sciēdū est q vnūqz dōz
suare ritū ecclie sue. nec debet ipm mutare. Utrū at̄ requat
trina imersio vl' sufficiat vna. Dicēdū q sufficit vna. in. c. p̄t
de p̄se. di. iij. Sed ceteris paribz meli⁹ fit p trinā i. c. post q̄.
di. iij. z glo. qz baptism⁹ dat in noie trinitatē. q̄ trinitas me/
li⁹ representat p trinā imersionē vl' aspersionē q̄s p vnāz. ita tū
q̄ sba nō finiāt añqz oēs tres imersiones sūt cōplete. In h̄
aut̄ q fiat vna l' trina q̄libet debet suare ritū ecclie sue. vt di
ctū est sup̄ de alio.

De effectū baptismi.

Ca. VII

c Effectus p̄ncipal baptismi ē delere oēm culpā tam
originalē q̄s actualē z p̄ferre grāz. z apire ianuā re/
gni celestis. in q̄ differt a circūcisioe. qz lz añ passio/
nē xpi circūcisio deleteret culpā originalē z conferret grām.

De baptismo

in ianuam regni celestis aperire non potat. Et ista est sententia Bede qui dicit in omelia sua de circumcisioe domini. Scire debet fraternitas vestra quod idem salutiferum curatiois remedium olim circumcisio in lege per originale peccati vulnere agebat. quod nunc tempore reuelate gratie baptismus agere presuevit. excepto quod ianuam regni celestis aperire non potat. Sciendum autem quod baptismus aliter operatur in paruulis et aliter in adultis. quia in paruulis nihil requiritur a parte ipsorum. Sed in adultis requiritur a parte eorum quod non ponant obicem. id est quod non habeant heresimam dispositam. id est quod non accedant ficte ad baptismum. sed accedant cum debita deuotione. Non solum autem baptismus confert gratiam. imo omnibus suscipientibus ipsum tam paruulis quam adultis quod non ponunt obicem confert omnes virtutes tam theologicas quam morales. Et si non queritur ad usum ad minimum queritur ad habitum. Et ista est sententia scilicet generalis. et habet in constitutionibus domini Clementis quinti. extra de summo trinitatis et fide catholice. c. fidei catholice. Est autem et alius effectus baptismi. quia per ipsum prohibetur cognatio spiritualis que impedit matrimonium prohibetur et dirimitur tam de heretico quam de heretico dicitur infra quam dicitur de matrimonio. Per baptismum impeditur etiam character ut dicitur est superius. et ideo baptismus non debet iterari. immo pena illi qui iteraret secundum leges est decapitatio. C. ne sanctum baptismum iteret. l. ij. Secundum hoc canones est quod non possit primo ueri ad sacros ordines.

De annexis baptismo Capitulum. VIII

Aptismum autem quando fit cum debita solennitate precedunt cathecismus et exorcismus. Et est cathecismus idem quod instructio. quia in cathecismo instruitur baptizandus de fide et merito fidei. Unde baptizandus petit sacerdos. quid petis ab ecclesia. Et ipse si est adultus respondet fidem. Si autem sit paruulus alii respondet in persona eius. uicem patrini. et tunc sacerdos petit. fides quod tibi prestabit. et ille respondet vitam eternam. Et tunc dicit sacerdos. Hec est vita eterna. etc. Et in isto cathecismo facit tria sacerdos baptizandus. Primo mittit digitos in aures eius. et ponit de salina in ore eius. et significat quod baptizandus debet habere aures apertas ad audiendum uerbum dei et documenta fidei. Positio saline in ore eius significat quod debet esse promptus ad respondendum et ad loquendum de fide. etc.

Tractat^o. II. prime partis

locutio fit mediāte salina. Secūdo facit sibi crucem i frōte et i pectore. z significat q̄ baptizād^o dz h̄re z recipere fidē xp̄i in corde. qd̄ significat crux facta i pectore. z i ore p̄fiteri fidem xp̄i. Nec dz erubescere fidē xp̄i. qd̄ significat crux sc̄a i frōte qz i frōte statim apparet p̄cūdia. qz fm̄ qd̄ dicit apl̄s Ro. x. Corde credit ad iusticiā. ore autē p̄fessio fit ad salutē. Tertio ponit ei sal i ore. qd̄ significat sapiāz. iuxta doctrinā apl̄i ad Col. iij. Om̄is fimo ei^o dz esse sale diuīte sapie cōdit^o. Exorcism^o idē est q̄ adiuratio. qz adiurat demon vt exeat de ania baptizādi. vt det locū sp̄iūscō adueniēti. Et facit tria sacerdos baptizādo. qz p̄mo facit ei crucē i frōte cū pollice. z hoc masculoz feie dicēdo. xps̄ viuūt. xps̄ regē. zc. Et significat q̄ baptizād^o p̄signat vt sit tēplū dei sine habitaculū sp̄iūscōi. Secūdo facit ei crucē d̄ sputo ad aures z ad nares z ad os dicēdo. Effeta quod est aperire. z significat q̄ baptizād^o debz h̄re aures cordis clausas ne audiat suggestiōes dyaboli. et dz h̄re os clausuz ne loq̄t mala p̄ba. z dz sic viuere. vt sit fm̄ doctrinā apl̄i bon^o odor xp̄i in vita sua. vel istō significat q̄ talis dz emittē fumū deuote oratōis p̄ quā effugat demon. Iuxta p̄bū Raphaēl in Thobia. iij. c. Fum^o ei^o effugat om̄e gen^o demonioz. Et ista sūt cū sputo. i. p̄tute xp̄i. q̄ significatur p̄ sputū. fm̄ qd̄ dicit glo. sup̄ illo p̄bo Joh. ix. Lurū fecit ex sputo z liniuit oculos meos. Nā sic spurū emittit ab interioribz cordis. ita fili^o dei gignit ex substātia p̄ris. Tertio facit ei crucē de oleo exorcizato in spatul^o z in pectore. z significat q̄ baptizād^o dz esse fortis ad luctandū d̄ dyabolū. et ad portādū onera p̄nie. z ista sūt mediante oleo diuine gratie. Post baptismū autē sacerdos facit tria baptizato. Primo ungit eū crismate. z significat p̄tutē gratie sp̄iūscōi quam sumpsit in baptismo. Secūdo tradit ei vestē albā. z significat innocentiā baptismalē. Tertio tradit ei cereū incensū. z significat lumen fidei qd̄ dat in baptismo. Sciēdū autē q̄ ista nō sūt de essentia baptismi. quia sine ip̄is bñ p̄t dari baptismus in casu necessitat̄. Sed in tali casu si baptizatus superuixerit debet portari ad ecclesiam. et ibidem cathecizari et

De confirmatione

exorcizari, p̄ ritū ecclie suādū. Nō āt d̄z baptizari itez si sic certū q̄ sit recte baptizat̄. si āt nō sit certū d̄z baptizari sub ista forma. Si tu es baptizat̄ ego nō te rebaptizo. sed si tu n̄ es baptizat̄ ego te baptizo in noīe p̄ris z filij z sp̄ūsci. amē. Et hec sufficiāt breuit̄ de baptismo

Tractat̄ tercius prime par

tis de p̄firmatione. Et h̄z septē capitula

Via spiritualem gene

q̄ ratōem seq̄t augmētū sp̄uale. idō postq̄z de sp̄uali generatōe q̄ fit i baptismo dictū ē re- stat dicere d̄ sp̄uali augm̄to qd̄ fit i p̄firmatione. Circa quā p̄siderāda sūt septē. P̄mo qd̄ ē p̄firmatio. Sec̄do de materia p̄firmatōis. Tertio de ei⁹ forma. Quarto d̄ ei⁹ m̄stro. Quinto d̄ suscipiētibz p̄firmatōz Sexto de ei⁹ ritu. Septio de ei⁹ effectu

Quid est p̄firmatio. Cap̄lm I

c̄ D̄nfirmatio p̄t sic diffiniri. Confirmatio ē p̄signio facta cū crismate in frōte baptizati ab ep̄o. cū certa forma p̄boz ad audacter p̄fitēdū nomē xp̄i

De materia p̄firmatōis. Cap̄. II

m̄ Materia sacramēti p̄firmatōis vt potest patere ex dicta diffinitōe est crisma. in quo crismate sunt duo. scz oleum oliuarū et balsamus. Et ratio quare ista duo sunt materia hui⁹ sacramenti est institutio xp̄i qui instituit ista duo esse materiā h̄ sacramenti. licet em̄ nō inueniat̄ in euāgelijz q̄ christ⁹ istud sacramētū instituerit. tñ beatus Petr⁹ q̄ fuit vicari⁹ xp̄i z pastor et rector vniuersal̄ ecclie docuit pmulgauit et predicauit christum instituisse. Et licet ista promulgatio nō inueniat̄ in canonicis. i. i epl̄is b̄ri Petri. tñ d̄ns papa h̄z i decretis romane ecclie. z p̄t haberi ex obsequantia p̄meua toti⁹ ecclie vniuersal̄ a tpe b̄ri Petri apl̄i vsq̄ nūc. q̄ qd̄ obsequantia p̄minet auctoritati cuiuscūq̄ cuz vniuersal̄ ecclia regat̄ a sp̄ūsc̄to z errare nō possit. Et si que/

Tractat^o. III. prime partis

rat. q̄re euāgeliste i euāgelis nō posuerūt materias ⁊ formas
sa. roz. Ad h̄ r̄ndet b̄t̄as Dionisi^o i libro de celesti ierarchia
dicens. q̄ euāgeliste voluerūt h̄ facere ne materiez forme sacra
mētoz venirēt in derisionē infidelīū. q̄ fm̄ qd̄ dicit saluator.
margarite nō sūt ponēde añ porcos. Sec^o at̄ ē de baptismo
q̄z baptis^o est sac̄m̄ marie necessitat̄. q̄z sine baptismo ne
mo p̄t saluari. Idcirco oportuit q̄ forma ei^o esset oibz cōis ⁊
maifesta. Idcirco euāgeliste posuerūt eam exp̄sse i euāgelis.
Assignat̄ at̄ a doctoribz tal̄ rō q̄re crisma ē p̄pa materia h^o
sacram̄ti. q̄z in crismate vt dictū ē sūt dno. s. oleū oliuaruz et
balsam^o. ⁊ p̄perates marie istoz p̄ueniūt huic sac̄o. q̄z oleū
vini oliuaruz est nutrimentū splēdoris. ⁊ iō ponit in lāpadert
lumē possit ibi durare. Et idcirco oleū est signū maiorz no
tūmē lumis fidei quaz d̄z h̄zē p̄ alijs p̄firmat^o. q̄z ip̄e tenet se
exp̄sse ob̄ncere p̄secutoribz fidel̄ ⁊ p̄fiteri fidē. etiā absq̄z h̄ q̄
f̄rat. Un̄ p̄firmato s̄z i p̄s. Inueni dauid fuit meū. i bap
tismi susceptōe. oleo sc̄to meo unxi eū. i p̄firmatiōe. man^o em̄
mea auxiliabit ei. in fidei p̄secutiōe Balsam^o at̄ rōe sue fragrā
tie significat odorē bone fame ⁊ opiniōis q̄ d̄z eē i p̄firmato.
Unde in Ecclesiastico. xliij. c. Sic cynamonū ⁊ balsamū
aromatizās odorē dedi. Arguūt ḡ doctores sic. Illō ē p̄pa
materia sacram̄ti cuius p̄prietates maxime p̄ueniūt effectul
ip̄i^o sacram̄ti. sed p̄prietates olei ⁊ balsami maxime conue
niūt effectul sacram̄ti p̄firmationis. Sciendū aut̄ q̄
ista oportet p̄mo esse sanctificata seu b̄ndicta ab ep̄o anteq̄
sint p̄pria materia h^o sacram̄ti. Et rō assignat̄ a venerabi
li doctore sancto Thoma de aq̄no in q̄rto suo. Quia i illis
sacram̄tis q̄ x̄ps recepit in corpe suo nō req̄rit̄ sc̄tificatio ma
terie eorū. q̄z ip̄e tacu sui sc̄tissimi corpis sc̄tificauit ea. Et
iō q̄z x̄ps fuit baptizat^o nō req̄rit̄ de necessitate sacram̄ti
q̄ aqua pus b̄ndicat̄ añq̄s sit materia baptis^o. q̄z vt dicit Be
da. x̄ps sue mūdissime carnis tactu vim regeneratiuam cō
tulit aquis. Quia etiā x̄ps suscepit sacram̄tū eucharistie
in seipso. nō requirit̄ q̄ pus panis ⁊ vinū b̄ndicant̄ añq̄s sint
materia sacram̄ti eucharistie. S̄z in illis sac̄is que x̄ps

De confirmatione

nō suscepit i semetipō req̄rit q̄ p̄cedat mat̄ie sc̄tificatio. z iō
q̄ r̄ps nō suscepit sac̄m cōfirmatōis i seipō. iō i cōfirmatōe
req̄rit mat̄ie sc̄tificatio. Et idē dico d̄ sac̄o ord̄is z sac̄o
extremē vnctōis. q̄ oportet q̄ p̄cedat mat̄ie sc̄tificatio. Alia
āt rō assignat ab eodē doctore i vltia pte sūme. q̄ i ill sac̄a
mēt̄i i q̄b̄ req̄rit m̄ster sp̄aliter cōsecrat̄. req̄rit q̄ mat̄ia sa
cramēt̄i cōformit̄ se habeat ad m̄strū sac̄i. s̄z i sac̄o cōfirma
tōis req̄rit m̄ster sp̄aliter cōsecrat̄. s̄. ep̄s. q̄re i sac̄o confir
matōis req̄rit mat̄ia sp̄aliter cōsecrata. igit̄ i alia mat̄ia nō
potest fieri h̄ sac̄m.

De forma sacramēt̄i cōfirmatōis Ca. III

Quia at̄ h̄ sacramēt̄i sūt v̄ba q̄ ep̄s d̄ic̄ q̄n̄ facit cru
cē in frōte cōfirmād̄i cū crismate. q̄ v̄ba sūt ista **Cō**
signo te signo cruc̄. z cōfirmo te crismate salutis. in
noīe p̄tris z filī z sp̄ū sc̄i. amen. Et q̄ ista forma sit p̄ueniens
forma h̄ sac̄i p̄t̄ sic p̄bari. Illa forma ē p̄ueniēs forma sac̄i
p̄ quā z in q̄ exp̄mūt̄ v̄ba ea q̄ sūt necessaria ad sac̄m cōfir
matōis. s̄z i ista forma exp̄mūt̄ ea q̄ sūt nec̄aria ad sac̄m cōfir
matōis. q̄ i cōfirmatōe ē necessarī m̄ster cōsecrēs sac̄m. Et
iste exp̄mūt̄ cū d̄r. **Cōsigno z cōfirmo.** Est etiā ibi nec̄aria p̄so
na suscipiēs sac̄m. q̄ exp̄mūt̄ cū d̄r te. Est etiā ibi necessaria
mat̄ia sacramēt̄i. q̄ exp̄mūt̄ cū d̄r crismate. Est etiā ibi ne
cessaria p̄r̄ dei cōsecrēs efficac̄iā sac̄o. q̄ exp̄mūt̄ cū d̄r. in no
mine patris. zc̄. Effectus etiā sacramēt̄i exprimitur in ista
forma. sed istud videbit̄ infra q̄n̄ agetur de effectu huius sa
cramēt̄i. q̄re manifestū est q̄ ista forma p̄ueniens est forma
huius sacramēt̄i.

De ministro cōfirmatōis. Ca. IIII

Minister h̄ sacramēt̄i cōfirmatōis est ep̄iscopus so
lus. Cuius ratio assignatur a doctoribz talis. sicut
est in policia corporali bene ordinata. ita suo mo
do debet esse in policia spiritali. sed sic est in policia corporali
bene ordinata q̄ p̄mouere aliquē ad statū z graduz ex
cellentie sup̄ alios. sicut facere milite p̄inet ad illū q̄ habet
curā cōmunicatis. scilz ad p̄ncipē. Quia ergo cōfirmatō

Tractat^o. III. prime partis

p^r sac^rm^o c^onfirmat^ois ponit iⁿ statu excellētie sup^{er} alios. q^u c^onfirmatus efficit miles xp̄i. id^o c^onferre sac^rm^o c^onfirmat^ois p^{er}tinet ad solū ep̄m q^u h^{ab}et curā toti^o c^onitat^{is} iⁿ sua diocesi. Sed vtrū in casu necessitat^{is} ali^o ep̄s possit c^onfirmare. Dicendū q^u iⁿ materia ist^o sac^ri sibi c^ontrariant doctores ad inuicē. Dicūt em̄ ali^o q^u doctores q^u papa p^ot c^omītte cui^oq^{ue} fideli viro q^u mīstret sac^rm^o c^onfirmat^ois. z assignāt talē rōnem. Ille q^u tenet locuz xp̄i iⁿ terris z h^{ab}et plenitudinē p^oat^{is} iⁿ ecclia dei p^ot dispensare iⁿ sacramēt^{is} oīb^{us} q^u nō fuerūt iⁿstituta a xp̄o. s^{ed} nō legit iⁿ toto canone noui testamēti q^u xp̄s iⁿstituit sac^rm^o c^onfirmat^ois dari a solis ep̄is. q^u papa q^u h^{ab}et plenitudinē p^oat^{is} iⁿ ecclia. z tenet locū xp̄i iⁿ terris p^ot ordiare q^u sac^rm^o c^onfirmat^ois ab alio q^u ab ep̄o c^onferat. Alij at^o doctores dicūt c^ontrariū. dicūt em̄ q^u papa nō p^ot c^omītte alicui nisi esset ep̄s q^u c^onferret sac^rm^o c^onfirmat^ois. Et assignant talē rōnem. q^u iⁿ illis q^u sūt de necessitate sac^ri nō p^ot aliq^uid p^{er} papā iⁿmutari. s^{ed} ep̄s est de necessitate sacramēt^{is} c^onfirmat^ois z minister sac^ri. z id^o nō p^ot p^{er} aliquē fieri puta q^u ali^o ep̄s c^onferat istud sac^rm^o. Maior ist^o rōnis c^oceditur ab oīb^{us}. minorē aut^{em} ist^o p^{ro}bāt sic. q^u sic de necessitate sacramēt^{is} ist^o est q^u materia ep̄i sūt sanctificata. nec aliq^uis poss^{et} ist^o mutare. ita de necessitate sac^ri est q^u ep̄i minister sūt sanctificatus. q^u sanctificatio fit iⁿ ep̄ali c^onsecratione. q^ure sol^{us} ep̄s de necessitate sacramēt^{is} est minister h^{uius} sacramēt^{is}. Alij at^o doctores tenent viā mediā. z dicūt q^u d^{omi}n^{us} papa nō p^ot c^omītte cui^oq^{ue} si deli iⁿdifferēter q^u c^onferat sacramētū c^onfirmat^ois. sed oī sacerdoti p^ot c^omītte. Et rōnem p^{ri}mi dicti assignāt. q^u nulli potest c^omītte q^u habeat p^oatē sup^{er} corpus xp̄i mysticū ad minus q^u ad dispensatōem sacramēt^oz nisi habeat p^oatē sup^{er} v^{er}ū corp^{us} xp̄i. q^u potestas sup^{er} corp^{us} xp̄i mysticū descendit a potestate sup^{er} corp^{us} xp̄i v^{er}ū. sed solus sacerdos habet p^oatē sup^{er} p^{ar}te corp^{us} xp̄i v^{er}ū. id^o soli sacerdoti potest c^omītte q^u habeat p^oatē sup^{er} corp^{us} xp̄i mysticū. et hoc iⁿ dispensand^o sacramēt^{is}. Sed mīstrādo sacramētū c^onfirmat^ois habet potestas sup^{er} corp^{us} xp̄i mysticū. q^ure soli sacerdoti p^ot c^omītte q^u sūt minister sacramēt^{is} c^onfirmat^ois. Rōnez secūdi dicti assignāt

De confirmatione

ex q̄dā decreto i q̄ legit q̄ Bre. papa cōmisiſit q̄busdā ſacerdo-
tibz anglie q̄ vngerēt baptizatos i frōte cū crismate ſed i ta-
lincōde p̄ferēt ſacr̄m cōfirmatōis. q̄re p̄t cōmitti ſacerdotibz
a papa q̄ p̄ferāt h̄mōi ſacr̄m. Et iſtō vltimū reputo veri⁹

De ſuſcipiētibz cōfirmatōem Ca. V

Acc̄m cōfirmatōis debēt recipere oēs baptizati tā vl-
ri q̄s mulieres. qz ſec̄ e de militia ſelari z de militia
ſpūali. qz militia ſecularē nō debēt recipere mulieres
ſz ſoli viri. qz mulieres n̄ ſūt apte ad pugnādū corp̄alit. Et
litiā at ſpūale p̄nt recipere oēs indr̄it tā viri q̄s mulieres. qz tā
viri q̄s mulieres ſūt apti ad pugnādū ſpūalit̄ p̄ p̄secutores ſi
dei. ſz militia ſpūal̄ dat i cōfirmatōe. q̄re ſacr̄m iſtō p̄nt reci-
pere tā viri q̄s etiā mulieres. Et hoc ē qd̄ dicit ap̄lo. In xp̄o
ihu neqz mascul⁹ neqz ſeīa. vult dicere q̄ q̄ ad xp̄m nō ē diſſe-
rētia int̄ mascul⁹ z ſeminā S; nūqd̄ pueri ſūt cōfirmādi.
Dicēdū q̄ ſic cū incipiūt h̄z vſū rōis. qz tūc ſūt apti ad cōfi-
tendū fidē xp̄i. Et in ſacr̄o iſto dat ſpū ſſanc̄ ad robur. vt ſi
des xp̄i audacter recipiat z p̄ſiteat S; nūqd̄ ſine pctō p̄t ali-
q̄s omittē ne vñq̄ recipiat iſtō ſacr̄m cōfirmatōis. Dicendū
q̄ ſine iſto ſacr̄o p̄t q̄s eſſe ſalu⁹. qz multi nō cōfirmati ſaluāt.
ſed ſi occurrit oportunitas ſuſcipiēdi iſtud ſacr̄m q̄libet d; z
ip̄m ſuſcipe. z ſi ſine cauſa rōnabili omittat ip̄m ſuſcipe pec-
cat mortalit̄ niſi ſuſcipiat ip̄m. Et rō h̄ p̄t eſſe iſta. qz q̄libet
q̄tū eſt in ſe d; z ſe diſponere ad ſuſcipiēdū gr̄az vl̄ ei⁹ augmē-
tū ſi ſit capax ei⁹ p̄ qd̄ p̄ferēt gr̄a vl̄ auget. ſz in ſacr̄o cōfirmatō-
nis ſi digne ſuſcipiat p̄ferēt gr̄a l̄ auget. q̄ q̄libet habita oport-
tunitate d; z ſuſcipe iſtud ſacr̄m. Et ideo ſacerdotes habētes
curam animaz debent inſtruere parrochianos ſuos. vt qñ
epiſcop⁹ fuerit preſens in parrochia ſua ſuſcipiant iſtud ſa-
cramentum.

De ritu cōfirmatōis Ca. VI

Itus iſti⁹ ſacr̄i cōfirmatōis eſt q̄ aliq̄s cōfirmat⁹ in-
ungit p̄ modū cruci ab ep̄o i frōte cū crismate ſub
forma p̄boz ſuprapoſita. Cōſignate zc. Et iſte ri-
tus eſt pueniēs. Qui rō eſt. qz in ritu ſacr̄m̄ti debēt ſignari

Tractat⁹ tercius prime partis

virtus et effect⁹ sacramenti. modo virt⁹ et effect⁹ ist⁹ sacramen-
ti confirmationis est q^o p^o ipm dat spūssanc⁹ ad audacter fides
xp̄i p̄fitendū. et q^o p^o ipm p̄firmatus efficiat pugil xp̄i. Et ista
assignant in ritu hui⁹ sacramenti. Nam p̄vncōez significat
q^o p̄firmat⁹ in p̄firmatōe efficiat pugil christi. Nam antiqui
tū pugiles inungebant. Per alia autē signat q^o p̄firmatus
debet audacter p̄fiteri fidē xp̄i. Nam a p̄fessione fidei chri-
sti pōssēt aliq̄s impediri p̄t duo. scz p̄t verecundiā v^l p̄t
timorē. Contra p̄mū sit p̄firmato crux cū crismate ī fronte
v^l. s. non erubescat p̄fiteri fidem xp̄i. qz in fronte p̄mo appa-
ret verecundiā. qz qū homo verecundat frons incipit p̄mo
rubescere. idō p̄ ruborem verecūdie inungit frons. Sed p̄
timorē sit etiā crux in fronte. qz qū timet hō incipit frons et
tota facies pallefcere. idō p̄ timorē munif homo p̄firmatus
signo crucis. Alapa autē q̄ dat p̄firmato nō est de necessita-
te sacramenti. sed solū p̄t memoriā datur. Locus at̄vncio-
nis d̄z aliq̄ panno lineo mundo inuolui p̄t reverentiam
sacramenti.

De effectu p̄firmationis Ca. VII

e
Effectus h⁹ sacramenti p̄firmatōis est. qz vt dictuz ē
sup. in eo dat spūssanc⁹ et robur ad audacter p̄fitē
dū nomē et fidē xp̄i. vñ nisi sit obex. i. impedimētū
ex pte suscipient⁹ in isto sacro dat noua gr̄a vel antiq̄ auget.
Est etiā ali⁹ effectus ist⁹ sacramenti. qz p^o ipm si bene et digne
suscipiat pctā oblita mortalia et venialia dimittit. Per istō
etiā sacm̄ imp̄mitur caracter vt dictum est supra. idō istud
sacramētū nō p̄t nec d̄z bis suscipi. imo q̄ bis illud sciēter
susciperet mereret s̄m leges decapitari vt dictū est supra de
baptismo. Sciendum at̄ q^o caracter p̄firmatōis p̄supponit
caracterē baptisimi. qz null⁹ p̄t accipere istud sacm̄ nisi fuerit
baptizat⁹. Per istud etiā sacm̄ contrahit cognatio spūalis
sicut p̄ baptisimū q̄ impedit matrimoniū contrahendum et
dirimit iam contractum. De hoc em̄ dicetur infra quando
dicetur de matrimonio. Et hec de sacramento p̄firmatōis
dicta sufficiant.

De eucharistia

Tractatus quartus prime

partis de eucharistia. Et h3vndecim capla

Ustquā dictū est de ge

neratide spūali q̄ fit in baptismo. ⁊ augmento spūali qd̄ fit i p̄firmatōe. dicēdū ē d̄ spūali nū trīnto qd̄ dat i sacro eucharistie. Circa qd̄ cō siderāda sūt vndeci. Prio qd̄ ē eucharistia. Secdo de mīstro eucharistie seu missē q̄s ⁊ q̄lis d3 esse Tertio d̄ materia sacri eucharistie. Quarto d̄ forma eucharistie. Quinto de loco in q̄ d3 missa celebrari. Sexto d̄ tpe q̄ d3 celebrari missa. Septimo q̄tiēs d3 missa celebrari i die. Octauo d̄ vestibz q̄bz d3 indui sacerdos i missa. Nonno cui d3 dari sacrm eucharistie Decimo d̄ ritu missē. Undecimo de defectibz q̄ p̄nt occurre re in missa.

Quid est eucharistia ⁊ vnde dicat. Ca. I

e Ucharistia p̄t sic notificari Eucharistia ē sacrm cor pis ⁊ sāguis xp̄i p̄tēroz sub sp̄bz panis ⁊ vini. p̄tute p̄ boz a sacerdote platoz. Et d3 ab eu qd̄ ē bonū. ⁊ char̄ qd̄ ē gr̄a. qz i illa p̄tinet ille q̄ ē fōs gr̄e. s. xp̄s. d̄ cui⁹ pleitudie oēs accepim⁹ gr̄az p̄ gr̄a. vt d3 Joh. cap. 1.

De mīstro eucharistie Ca. II

m Inister sacri eucharistie. i. mīster q̄ p̄t ⁊ d3 celebrare missaz est sacerdos rite ⁊ legitime ordiat⁹. sine pctō mortali existēs. ⁊ cui nō ē p̄hibitū celebrare missā. Dico qui p̄t ⁊ d3. qz ml̄ri possent q̄ n̄ debēt celebrare. sicut sacerdotes heretici v̄l excomunicati. v̄l scismatici v̄l degradati. qz si ce lebrarēt veraciter p̄ficiūt corp⁹ xp̄i. tñ peccant mortalit̄ i di cendo missaz. Et nō solū ip̄i celebrātes. imo oēs q̄ audiunt missam eoz si sint notorie tales. Dico rite ⁊ legitime ordiat⁹ qz null⁹ nisi sit rite ⁊ legitime ordina⁹ in sacerdotē p̄t missaz celebrare. Intelligendū est tñ q̄ aliq̄s nō rite ⁊ legitime ordia tus p̄t esse duobz modis. Uno mō q̄ i ordinatione sua ob mittat aliqd̄ quod sit de essentia ordinis. sicut q̄ nō ordinet

78

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

ab ep^o. v^l q^u ordiat man⁹ ei nō inungat. v^l q^u nō tradat. sⁱ bic alix. v^l q^u ordinās nō dicat s^{er}ba debita z statuta. v^l q^u nō habeat ordinādi intēōz. Et tal' nll'o mō p^ot celebrare missā. q^u tal' nō ē sacerdos. Alio mō q^u i ordiatōne sua suat⁹ oib⁹ q^u sūt de essentia ordīs siue ordiatōis omittat aliqd' eoz q^u sunt de solēnitate ordīs siue ordiatōis. z tal' p^ot bene celebrare. tū credo q^u nō d^z potissime si ex sua negligētia fuit aliquid tale omissum. Quid at' sit de essentia ordīs v^l ordiatōis. z q^u de solēnitate nō est p^ot' speculatōis. q^u scire istud mag⁹ spectat ad ep^om q^u ad simplicē sacerdotē. Dico etiā sine pctō mortali existēs. q^u null⁹ i pctō mortali existēs d^z celebrare missam.

Notandū tū q^u aliquē esse i pctō mortali p^ot eē duob⁹ modis. Uno mō q^u sit i pctō mortali notorio. Alio mō q^u sit i pctō mortali occulto. P^orio mō si sit notori⁹ heretic⁹ scismaticus v^l excoīcat⁹. symoniac⁹ v^l fornicari⁹. nō solū ipē peccat i celebrādo vt dictū est. imo oēs q^u audiūt ei⁹ missam. Et rō est. q^u ista q^uttuoz crimia maxie repugnāt huic sac^o. Nam i h^o sac^o ē secretū fidei. z iō repellūt heretici. Est vinculū charitatis. iō repellūt scismatici z excoīcati. Est etiā vas grē. vñ vocat' eucharistia. z iō repellūt symoniaci. q^u grām emunt et vedūt Est etiā elenās hoīez ad statū spūalē. z iō repellunt notori⁹ fornicari⁹. q^u oēs sūt carnales Et dicūt notori⁹ fornicari⁹ nō p^ot' suspitōez v^l alia sig⁹ pbabilia. s^z q^u sūt p^om iur⁹ ordinē p^odēnati de tali crimie. vel spōre i iudicio p^ofessi. v^l canonicē p^ouicti. v^l p^ot' euidētiā facti. Et voco euidētiā facti q^u factū est ita notoriū q^u nō indiget testib⁹ cum nll'a possit tergiverfatōe celari. Si sit i pctō mortali occulto tūc sciendūz ē q^u aliquē esse i pctō mortali occulto p^ot eē trib⁹ modis. Uno mō q^u iā p^omisit v^l scit se p^omisisse tpe p^oterito aliqd' peccatūz mortale de q^u nō dolet neq⁹ penitet neq⁹ p^oterit. Et tal' sic celebrās nō solū peccat mortali. imo mortalissime. Et d^z tali dic⁹ apls q^u q^u māducat z bibit idigne. iudiciū. s. mort⁹ eterne sibi māducat et bibit. Alio mō q^u p^ot' esse i pctō mortali occulto. s. q^u cōmisit aliqd' pctm mortale q^u nō fuit p^ofessus. tamē non recolit de illo pctō. z tūc talis aut diligēter exami-

De eucharistia

manit p̄sciaz suā añq̄s poneret se ad celebrādū. z nullo mō po-
tuit recordari d̄ isto pctō. z ē i pposito q̄ si f̄cordaret p̄fiteret̄
illō pctm̄ z faceret p̄nias d̄ ip̄o. z i generali dolz d̄ oibz pctis
oblis. z isteñ solū ñ peccat i celebrādo. imō p̄tute sacri missæ
meret̄ veniā. z absoluit̄ a pctō tali. Et ita itelligit̄ istō verbū
crimij doctor̄ Augustini q̄ sacri m̄ istō viuificat mortuos. i.
illos q̄ isto mō existētes i pctō mortali celebrant. Tñ si po-
stea recordet̄ de tali pctō tenet̄ de illo p̄fiteri. Et iō q̄libz añ-
q̄s ponat se ad celebrādū diliget̄ examiare d̄z p̄sciaz suam si
sit i pctō mortali v̄l ne Et ita p̄cipit b̄t̄us Paul⁹ di. Probet. i.
examiet seip̄m hō. z sic d̄ pane illo edat z de calice bibat. Si
āt aliq̄s existēs i pctō mortali d̄ q̄ nō recordat̄ exponat se ad
celebrādū añq̄s examiauerit aliq̄ mō p̄sciaz suā. credo q̄ pec-
cat. qz ē trasgressor p̄cepti apli iaz dicti. illi⁹. s. p̄bet̄ at̄ seip̄m
hō. Tertio p̄t esse aliq̄s i pctō mortali. s. q̄ recordat̄ se deter-
minate aliq̄d pctm̄ mortale cōmississe. z tunc aut iste h̄z iā in
p̄nti copiā p̄fessoris aut nō h̄z. si sic habeat copiā cōfessoris
tenet̄ añq̄s celebret̄ p̄fiteri. z nisi p̄fiteat̄ peccat mortāl̄ i ce-
lebrādo. Nec sufficit sibi p̄fessio general̄ q̄ sit i p̄ncipio missæ
qz ista p̄fessio extēdit se soluz ad pctā venialia z nō mortalia.
marie ad illa de q̄b̄ hō recordat̄. Si aut̄ talis nō habeat co-
piā p̄fessoris. aut iminet sibi necessitas celebrādi aut nō. pu-
ta qz sit curat⁹. z est dies d̄nica v̄l alia dies solēnis. z popul⁹
sibi cōmissus vult audire missaz. z esset scandalū in ppl̄o nisi
iste celebret̄. v̄l forte aliq̄s parochian⁹ su⁹ ē ifirm⁹ piculose
z requirat̄ istū q̄ det sibi corp⁹ xp̄i. z iste nō h̄z hostiā p̄secratā
quā det sibi. vel iminet sibi aliq̄ alia necitas legitia celebrā-
di. sic si sūt nuptiæ v̄l aliq̄d aliud tale. i. istz casibz s̄ libz ip̄e te-
net̄ p̄teri z penitere de pctō suo. z esse in pposito p̄fitēdi sp̄m
q̄n̄ habebit̄ oportunitatē. z dicat missam suā in noīe d̄ni. qz
xp̄us q̄ est summus sacerdos absoluit eum. z postea p̄fiteat̄
q̄n̄ habebit̄ copiam p̄fessoris. Si autem iste qui sic vt̄ dictū
est existit i pctō mortali. z nulla iminet necessitas celebrā-
di. nullo mō se exponat ad celebrādū. quia absq̄ dubio si ce-
lebraret mortalissime peccaret. Sz pone q̄ aliq̄s sacer-

Tractat' quart' prime partis

dos accipiat pecūias ab aliq̄ vt dicat missā d̄ regez l' aliquā
aliā missā. nū qd tal' sacerdos hz necessitatē legitiaz celebrā
di. ita q̄ possz celebrare i pctō mortali existēs absqz eo q̄ ofi
teat qn̄ nō hz copiā ofessorz. Dico saluo meliori ofilio vl' in
dicio q̄stū mibi videt q̄ null' sacerdos dz recipe pecuniā p
dicēda missa. ita q̄ intentio sua sit q̄ missā eq̄parz p̄cio pecu
nie. tū qz fm̄ qd̄ dicit apls. Si spūalia vob semina nō est mi
rū si spalia vza metā. Nō est phibitū qn̄ sacerdos p sustēta
tōevite sue. nō p p̄cio misse recipiat pecuniā ab eo p q̄ dicit
missā. z marie qn̄ sacerdos nō hz reddit' sufficiētes p susten
tatōevite sue. Sz nū qd tal' r̄ceptio pecunie ē legitia necessi
tas celebrādi excusās ipm q̄ existēs i pctō mortali posset di
cere missā absqz pctō sine h̄ ofiteat si n̄ habeat copiā ofes
sozis. Dico saluo meliori iudicio q̄ iste sacerdos aut ē obli
gat' rōe sui bñficij sibi collati p supiorē vl' p illū q̄ hz inspa
tronat' i illo bñficio ad dicēdū q̄libz die missaz. sic sūt illi q̄
habēt ppetuas vicarias aut capellanas in aliq̄ eccla. Et d̄
tali idē videt mibi dicēdū. sic dixi sup de curato cui iminet
necitas celebrādi. s. q̄ doleat seu pteratur z peniteat d̄ pctō
suo. z sit in pposito ofitēdi. z celebret i noīe dñi. z cōfiteat qn̄
occurrer sibi ofessor. Aut iste sacerdos recipit pecuniā p di
cēda aliq̄ alia missa singlari. sic sūt mltri q̄ recipiūt pecūias
p missis rogat'. sic p vna missa vl' pluribz d̄ regez vl' d̄ sancto
spū vl' de brā ofgie vl' de infirmis. z sic de alijs. Et de isto di
co q̄ iste nllō mō existens in pctō mortali aq̄ ofiteat dz ex
ponere se ad celebrādū missā. qz peccaret mortāl' i dicēdo
missam. Nec existēs i tali statu dz recipe pecuniā p dicēda
missa statim. imo dz se excusare dicēdo Amice nō sum pn̄re
bñ disposit' ad celebrādū missam. sz qn̄ de' vult q̄ ero bñ di
sposit' libēter faciā qd̄ pet'. iō parcas mibi. Et si aliq̄s istan
ter req̄rat q̄ statī dicat missā si recepit pecuniā restituat sta
tim eā sibi. z nllō mō se exponat ad celebrādū. Dixi etiā sup
in desc̄ptōe misse q̄s z q̄lis dz esse mīster misse cui nō ē phi
bitū celebrare. qd̄ dixi p̄t aliq̄s religiosos q̄b fm̄ iustitōez
sue religionis inbibet q̄ non celebret q̄d̄ diu sint in aliquibz

De eucharistia

penitentijs p̄ q̄busdā pctis p̄teritis. S̄z nūq̄d angel⁹ p̄t eē
mister h̄ sacri. i. nūq̄d angel⁹ p̄t p̄secrare. Dicēdū q̄ angelus
neq̄ bon⁹ neq̄ mal⁹ de sua nata p̄t celebrare siue cōsecrare.
q̄ nō est susceptibil' caracteris sacerdotal'. Lūi rō est. q̄a ca-
racter sacerdotal' p̄suppōit caracterē baptismalē. Un' null⁹
p̄t ordiari ī sacerdotē nisi sit baptizat⁹. Arguūt ḡ doctores
sic. Null⁹ p̄t suscipere caracterē sacerdotale nisi sit baptizat⁹.
S̄z angel⁹ nō p̄t baptizari. q̄ ille q̄ baptizat oportet q̄ asp̄gat
aq̄. S̄z angel⁹ nō p̄t asp̄gi aq̄ cū nō sit res corpea. q̄re angel⁹ n̄
p̄t baptizari. z p̄ p̄sequēs nō p̄t ī sacerdotē ordinari. Et si di-
cat. S̄z angel⁹ nō sit res corpea. tñ p̄t assumere corp⁹. z sic ī il-
lo corpe baptizari. sic aīa rōnal' nō ē corpea. z tñ baptizat ī
corpe. Dicēdū ē q̄ nō ē sile. q̄ alit' vn̄it' aīa corpi. z alit' ange-
lus. q̄ aīa vn̄it' corpi vt forma materie. angel⁹ at' nō vn̄it' sic.
S̄z solū vt motor mobili. z ideo aīa baptizato corpe baptizat
Nō at' angel⁹ q̄ aīa et corp⁹ faciūt vnū suppositū. nō sic ange-
lus cū corpe qd' assumit Et iō cū fm̄ phm ī pemio metaph.
Actōes sūt suppositoꝝ. z iō aīa corpe baptizato baptizat. nō
at' angel⁹. z sic p̄ p̄sequēs aīa p̄t suscipere caracterē baptismalē.
nō at' angel⁹. idcirco p̄secrare nō p̄t. S̄z qd' si angelus
p̄sentaret vnā hostiā dicēdo eā eē p̄secratā. nūq̄d illa hostia
d̄z adorari. Dicēdū q̄ si angel⁹ mal⁹ r̄p̄sentet eā nō est ado-
randa. nisi p̄staret p̄ certo q̄ eēt p̄secrata rite. S̄z si angel⁹ bo-
nus p̄staret eam eēt adorāda. Et rō est. q̄ angel⁹ mal⁹ teste
saluatore mēdax est. z p̄z mēdax. q̄ sp̄ nitit' decipe hoīes q̄re
nūq̄ d̄z sibi credi. Angel⁹ at' bon⁹ sp̄ verax est. z veritat' alum-
nus. z sp̄ nitit' ad saluatōz hoīs. z iō d̄z sibi sp̄ credi. Verum
q̄ vt dicit apl's q̄ angel⁹ mal⁹ sepe trāsfingurat se ī angelū lu-
cis. Jō hostia p̄sentata ab angelo sp̄ est adoranda sub cōdi-
tione. s. si est rite p̄secrata. nisi p̄staret p̄ certo q̄ esset angelus
bonus.

De materia eucharistie.

Ca. III

m Atria sacri melle est duplex. vitz p̄is z vini. Et rō
est quare ista duo sunt materia hui⁹ sacramēti. quia
istud sacramentū ordinat' ad sp̄ualē nutritōz. Hūc

Tracta. III. prime partis

aut sic nutritio corporalis consistit in cibo et potu corporalibus. et panis
habet maxime rationem cibi. et vinum habet rationem potus. ita nutritio spiritualis con-
sistit in cibo et potu spiritualibus. Et ideo in isto sacramento datur corpus christi sub
specie panis in cibum. et sanguis christi sub specie vini in potum. Et ita
dicit ipsemet ipse Iohannes. vi. c. ubi dicit sic. Caro mea est et cibus et sa-
guis meus est et potus. Sciendum autem quod panis qui est materia huius sacri est
panis de tritico aqua elementaliter confectus. Dico panis. quia in pasta non
possit confici corpus christi. Dico etiam de tritico quia in alio pane sic in
pane de siligie vel de ordeo. vel de alio quocumque grano nisi de triti-
co non potest celebrari missa. Dico etiam de aqua elementaliter confecta. quia
dato quod panis esset de tritico si esset confectus cum alia aqua vel cum alio
liquore sic cum vino vel cum lacte vel cum aqua rosacea. et sic de aliis. et vini
verbaliter nisi esset confectus cum aqua simpliciter et tali pane non posset
confici corpus christi. Sciendum quod ex precepto et usu romane ecclesie que
disponente domino omnium ecclesiarum caput est mater et magistra. de hoc. c. ope.
c. vi. et ideo omnes ecclesie ei tamquam mater et magister debent in omnibus obedire.
panis de quo conficitur corpus christi debet esse azim non fermentatus. quia si ex
vi sacramenti in pane fermentato posset confici corpus christi. nihilominus
quod in pane fermentato celebraret mortaliter peccaret et esset
gravior puniendus. Notandum etiam quod vinum quod est materia istius sa-
cramenti debet esse vinum devite. quia in alio vino sic in vino malorum
granatorum vel mororum vel pomorum. vel in quocumque alio vino nisi in vi-
no devite non potest celebrari. Notandum etiam quod in acetum vel in agre-
sta non potest celebrari vel consecrari. et intelligo de aceto quod est omnino
acetum. quia in vino aliquotulum acetoso posset consecrari sed non de-
beret quod posset habere aliud vinum. Et est ratio. quia non sunt eiusdem spe-
ciei cum vino cum habeant contrarias virtutes. In musto etiam sed pos-
set consecrari. tamen credo quod melius est quod expectet donec sit bene dese-
catum. id est clarificatum. cum mustum ratione limositate vix potest bene euelli.
quod de eo aliquid remaneat in calice. Ratio que ista duo scilicet panis
de tritico et vinum devite sunt magis materia huius sacri quam alia duo
est ista potissima. quia. scilicet. christus instituit istud sacramentum in ista materia
celebrari. si enim in alia materia instituisset. illa materia esset pri-
maria materia istius sacri. Sed congruent christus in ista materia ma-
gis instituit illud sacramentum celebrari quam in alia. quia effectus corporalis pa-

De eucharistia

nis et vini spiritualiter manere uenit huic sacro. panis ei habet naturaliter
perfortare. iuxta illud psalmi. Et panis cor hominis perficit. Uinum autem habet leti-
ficare iuxta eundem. Uinum letificet cor hominis. Et istud sacramentum di-
gna sumptu sumentem spiritualiter perfortat. ne in uia habet mundi deficiat.
ideo uocat uiacticum. id est. uia tores perfortas et letificas. Et ideo uocat
eucharistia ab eu quod est bonum. et echaris quod est gratia. quasi bona gratia
quae sumentem digne letificat. Sic etiam panis ex multis granis confi-
cit. et uinum ex multis racemis conficitur. sic et in preceptione corporis et
sanguinis christi fideles ad inuicem spiritualiter uniuunt. Et ideo uocat
communio a con quod est simul et unio quasi simul unio. Ipse etiam christus
comparauit se grano frumenti dicens Ioh. xij. Nisi granum fru-
menti cadas in terram. etc. Comparauit se etiam uiti. dicens Ioh.
xv. Ego sum uitis uera. etc. Et ideo congrue sacramentum corporis et sanguinis
christi in uino de uite et in pane de tritico conficitur. Notandum etiam
quod si aqua non sit de essentia materie habet sacramenti. sed tamen misce-
ri cum uino in calice. sed in modica quantitate. quia aqua significat
populum. iuxta illud Apoc. xvij. Aquae multe populi multi. Iam mix-
tio aquae cum uino in calice significat spiritalem unionem christi et fi-
delis populi. quae fit uirtute istius sacramenti. Sed nunquam sacerdos
possit in quocumque quantitate de ista materia consecrare. Dicunt
aliqui doctores quod non. sed solum quantum sufficeret sibi et populo sibi com-
misso. Quorum ratio est. quia cum istud sacramentum ordinet ad usum fidelium
sacerdos non potest consecrare plus nisi quantum sufficit usui fidelium.
Alii autem doctores dicunt quod non est determinata quantitas ultra quam
sacerdos non posset consecrare de pane et uino. imo in quocumque quan-
titate presentaret sibi panis et uinum in tanta etiam quantitate posset
consecrare de pane et uino. Cum enim in forma consecrationis po-
nat istud nomen demonstratiuum habet uel hoc oportet quod materia
consecranda obijciat oculis sacerdotis. Unde dicunt quod sacer-
dos existens in altari non posset consecrare totum panem qui est
in platea uel totum uinum quod est in cellario. sed totum panem et to-
tum uinum quod sibi offert in quocumque quantitate esset posset totum con-
secrare. Et ratio est. quia si prima opinio esset uera. sequeretur quod sacerdos
existens in deserto non posset totas hostias consecrare quod pos-
set existens in magna ciuitate. nec etiam sacerdos simplex tot

Tracta. III. prime partis

Et possz sacerdos curat. q̄ oia sūt absq̄ rōe dicta. Et r̄ndet ad rōez alioz z dicit q̄ d̄na ē int̄ istd̄ sac̄m z alia sac̄ra. nā essentia alioz sac̄oz psistit i disp̄atōe z vsu mat̄ie. sic essentia baptis̄mi psistit i asp̄s̄iōe aq̄ z platōe forme. z ita ē d̄ alijs sac̄ris. s̄z essentia h̄ sac̄ri eucharistie psistit i p̄secratōe mat̄ie z nō in vsu ei⁹. qz posito q̄ hostia p̄secrata nūq̄z sumeret̄ adhuc essz vez corp⁹. Et idō s̄z sacerdos nō debeat p̄secrare nisi tot hostias q̄t sibi z pplō suo sūt nc̄c̄arie. t̄n̄ si consecraret mille milia oēs essent p̄secrate. Solet aut̄ ab aliq̄b talis q̄stio moueri circa istā materiā. Si eēt̄ tredecī hostie p̄secrāde z sacerdos n̄ credit eē nisi duodecī. nūq̄d oēs tredecī essent p̄secrate. Ad h̄ r̄ndet d̄ns Berengari⁹ archieps̄ cōpostellan⁹ mgr̄ i theologia parisiēf̄ i q̄daz q̄dlibeto suoz dic̄. q̄ aut̄ iste sacerdos it̄dit p̄secrare oēs hostias q̄ sūt aū se q̄t̄q̄t sint. t̄n̄ nō credit q̄ sint nisi duodecī. z tūc dic̄ q̄ oēs sūt p̄secrate. Aut̄ int̄dit p̄cise p̄secrare duodecī z n̄ p̄les. z nō determinat q̄ sūt ille duodecī. z tūc dicit q̄ nlla ē p̄secrata. q̄a eū q̄libz sūt p̄secrabil. ita q̄ nō maḡ vna q̄z alia. et sacerdos nō determinat se maḡ ad istā q̄z ad alia. z q̄ rōe tu dic̄. ista nō est p̄secrata. ita ego eadē rōe dico q̄ nec illa. z sic poterit d̄ q̄ libet dici. q̄re neutra erit p̄secrata. Un̄ q̄n̄ sacerdos h̄z cōsecrare p̄les hostias. nō dz se determinate limitare ad certū numer. s̄z dz h̄c̄ int̄dōez q̄ p̄secret q̄cqd̄ est aū se. Et ista sufficiāt de materia eucharistie

De forma p̄secratōia eucharistie z s̄guis xpi. Ca. III
D̄nū sac̄oz forme psistūt i p̄bis cert̄ z determinat̄. z idō forma sac̄ri eucharistie i aliq̄b p̄bis limitatis psistit. Ad sciēdū aut̄ i q̄b p̄bis psistit forma ist⁹ sacram̄ti sciēdū q̄ i missa sūt q̄dā p̄ba q̄ sūt de solēnitate t̄m̄. z q̄dā q̄ sūt de necessitate. Verba q̄ sūt de solēnitate sūt illa q̄ solū faciūt ad ornatū z ad q̄ndam decorē missę sicut sunt prose z aliq̄ versus qui dicūt̄ infra gl̄a in excelsis deo et infra sc̄tus. z infra agn⁹ dei. Et ista nihil faciūt ad essentiam missę. imo credo q̄ q̄n̄ dz esse s̄mo debēt dimiti totalit̄ mod̄i ad min⁹ abbreviari. qz plus p̄ficiet s̄mo q̄z talia car

De eucharistia

mina. cū ista mulceāt aures corpis. et s̄mo medicet lāgnori
bus aie. Verba q̄ sūt d̄ nccitate sūt illa q̄ directe sūt de offi
cio missæ. Sciendū q̄ dicitur lex ē nccitas. q̄dā ē nccitas p̄cepti
et q̄dā ē nccitas sacri. In missa ḡ q̄dā sūt v̄ba d̄ nccitate p̄ce
pti. et q̄dā d̄ nccitate sacri. De nccitate p̄cepti sūt oīa illa v̄ba
q̄ a br̄o Petro ap̄lo et ab alijs s̄m̄is pontificibz successoribz
suis fuerit iustituta dici i missa. De nccitate s̄o sacri sunt illa
v̄ba q̄ x̄ps i cena ptulit q̄n̄ sacrm̄ istō iustituit. Et ē d̄n̄a iter
ista v̄ba. qz si aliq̄s dimittet ista v̄ba q̄ sūt tm̄ de nccitate p̄ce
pti. et diceret illa q̄ sūt de nccitate sacri et h̄ret int̄tōz p̄secrā
di cōsecraret et tm̄ mortalissime peccaret. et esset gravissime
puniēd̄. si s̄o diceret oīa ista v̄ba q̄ sūt de nccitate p̄cepti. et
dimittet illa q̄ sūt de nccitate sacri. q̄stūcūqz int̄ederet conse
crare. nullo mō tm̄ p̄secraret. Cū ḡ s̄m̄ p̄hm̄ forma sit q̄ dat
esse rei. et sine q̄ res esse nō p̄t. manifestū ē q̄ illa sola v̄ba q̄ sūt
de nccitate sacri sūt forma h̄ sacri. Ista at̄ v̄ba q̄stū ad for
mā p̄secratiōis corpis sūt h̄. Hoc est em̄ corp̄ meū. Scien
dū at̄ q̄ hec dictio em̄ nō ē de nccitate sacri. qz posito q̄ ali
q̄s sacerdos cū int̄tōe p̄secrādi p̄ferat ista v̄ba. h̄ ē corp̄ me
um. et nō diceret em̄ vere p̄secraret. Utz at̄ oporteat q̄ p̄
cedāt aliq̄ alia v̄ba q̄ sūt de integritate forme. Notandū est
q̄ m̄gr̄ Joh̄es sc̄or̄ in. iij. suo dic̄ q̄ oīa ista v̄ba ab illo q̄ p̄
dic̄t. inclusivē vsqz ad illū locū. s̄i mō exclusivē sūt necessa
ria ad formā p̄secratiōis corpis x̄pi. et rō sua est. qz sacerdos
p̄secrās p̄fert v̄ba p̄secratiōis i p̄sōa x̄pi. oportz ḡ q̄ aliq̄ v̄ba
p̄cedāt v̄ba p̄secratiōis p̄ q̄ demonstrat q̄ sacerdos loq̄t in p̄
sōna x̄pi. ista aut̄ v̄ba sunt v̄ba illa q̄ p̄dic̄t. zc̄. ḡ de necessitate
oportet q̄ illa v̄ba p̄cedāt. Et istud declarat ip̄e p̄ tale exem
plū. Si aliq̄s diceret. dico x̄pm̄ ih̄m̄ fuisse missz circūcisio
nis dubiū esset vtz illud v̄bū fuisset dictū a br̄o Paulo. s̄ si
ip̄e diceret Paul̄ dicit. dico x̄pm̄ ih̄m̄ zc̄. tūc esset cūct̄ audi
entibz certū q̄ istud verbū esset dictū a br̄o Paulo. S̄i r̄ i p̄
posito vt̄ denotet q̄ sacerdos dicit ista v̄ba. s̄. h̄ ē em̄ corpus
meū in p̄sōna x̄pi oportet q̄ p̄cedāt aliq̄ v̄ba p̄ q̄ dat̄ itelligi
q̄ x̄ps dixit ista v̄ba. hoc est em̄ corpus meum. Ista autem

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

ſba ſūt illa q̄ pdictē. Alij at̄ doctores dicūt vt dictū ē q̄ du-
plex ē neceſſitas. ſ. neceſſitas ſacri z neceſſitas p̄cepti. Dicūt ḡ q̄
de neceſſitate ſacri ſūt tm̄ iſta q̄ttuor ſba. h̄ ē corp⁹ meū. qz cuz
iſſj q̄ttuor ſbis fieret p̄ſecratio ſi ſacerdos diceret ea cū in-
tentōe p̄ſecrandi. Alia aut̄ ſūt de neceſſitate p̄cepti. Et ſi quis
omittet ſcienter aliqd̄ corp⁹ peccaret mortalit̄ tm̄ nihilom̄⁹
p̄ſecraret. Et r̄ndēt ad rōem ſuā qm̄ dic̄ q̄ ſacerdos p̄ſecrās
loq̄t̄ in p̄ſona xp̄i. z ideo oportet q̄ dicat aliq̄ ſba p̄ q̄ deno-
tet̄ q̄ loq̄t̄ in p̄ſona xp̄i. Dico q̄ iſtud de neceſſitate ſacri nō re-
q̄rit ſed ſufficit intētio ſacerdot̄s intēdēt̄ loq̄ i p̄ſona xp̄i. z p̄
pter iſta ſba. h̄ eſt ei corp⁹ meū. ſat̄ oſtēdūt q̄ ſacerdos non
in p̄ſona p̄pa loq̄t̄. qz null⁹ ſacerdos vult dicere q̄ ſit corp⁹ p̄
ſua p̄p̄iū. ſz loq̄t̄ in p̄ſona xp̄i cui⁹ iſtud ē corp⁹. Dicēdū ḡ q̄
forma p̄ſecratiois corp̄is xp̄i conſiſtit p̄ciſe i his ſbis. h̄ ē corp⁹
meū. De h̄ at̄ qd̄ demōſtret iſtud p̄nomē demōſtratiuum h̄
cū dicit. h̄ eſt corp⁹ zc. eſt maḡ dubitatio. Ad h̄ at̄ dixerūt aliq̄
doctores q̄ iſtud p̄nomē h̄ demōſtrat corp⁹ chriſti. Alij di-
xerūt q̄ demōſtrat ſubſtātiā panis. Sz iſtud ſalua reueren-
tia dicentiū nō eſt vey. et arguo ſic ō eos ſm̄ ſniam oim̄ do-
ctoꝝ z ſm̄ veritatē. ſba ſacram̄talia efficiūt illud qd̄ ſignifi-
cāt. ſz ſba p̄dicta. ſ. h̄ ē corp⁹ meū. n̄ efficiūt q̄ corp⁹ chriſti ſic
corp⁹ xp̄i. qz añq̄ ſba iſta p̄ferent̄ iā corp⁹ xp̄i erat corp⁹ xp̄i.
nec etiā efficiūt q̄ panis ſit corp⁹ xp̄i. qz iſta eſt falſa. ſubſtātia
panis eſt corp⁹ xp̄i. ḡ iſtō p̄nomē h̄ nō d̄mōſtrat corp⁹ xp̄i nec
ſubſtātiā panis. Et p̄p̄ h̄ dicūt aliq̄ q̄ iſtud p̄nomē h̄ nihil de-
mōſtrat. qz iſta ſba dicūt̄ recitatiue a ſacerdote. z iō iſtud p̄-
nomē h̄ nō tenet̄ demōſtratiue ſz materialit̄ tm̄. Sz iſtō ni-
hil eſt dictū. qz nō tollit̄ difficultatē. qz iſta ſba dicāt̄ mō
recitatiue a ſacerdote p̄ſecrāte. tm̄ xp̄s p̄ſecrās i die cene non
dixit iſta ſba recitatiue. z iō qm̄ dixit iſta ſba iſtud p̄nomen
h̄ aliqd̄ demōſtrabat. z ſic remanet eadez difficultas q̄ p̄ns.
Et ideo dicūt aliq̄ q̄ iſtud p̄nomē h̄ nihil demonſtret deter-
minatū ſz demonſtret aliqd̄ indeterminatū. vnde qm̄ dicit̄.
hoc eſt corp⁹ meum in p̄ſona chriſti oportet q̄ precedant ali-
qua verba p̄ que deſ̄ intelligi q̄ chriſtus dixit hec verba. hoc

De eucharistia

est corp^o meū. et est sēsus. h̄ qd̄ p̄tinet sub ill' specieb' quicqd̄
sit istd̄ ē corp^o meū. Et si obijciat q' illd̄ qd̄ p̄tinet sub ist' spe
cieb' p̄ toto tpe q' dicitur vba ē panis. qz corp^o xp̄i nō icipit ibi
eē nisi p' platōez vltie syllabe. s. um. ḡ qm̄ d̄ sic. h̄ ē zc. sit sēsus
q' illd̄ qd̄ p̄tinet sub ist' sp̄eb' sit corp^o xp̄i. erit sēsus q' panis
ē corp^o. qd̄ ē falsū. Dicēdū q' ista p̄positio h̄ ē zc. sic et quelibz
alia donec tota p̄ferat nō ē p̄fecta. nec p̄fectū sēsu generat in
aio auditorz. et iō nō ē iudicādū d̄ e' p̄tate q̄suz sit tota pla
ta. Cōstat at̄ fm̄ fidē q' istd̄ qd̄ p̄tinet sub ist' sp̄eb' p' platōz
vltie syllabe ē corp^o xp̄i. Et iō h̄e d̄ q' istd̄ p̄nomē h̄ demon
strat illd̄ qd̄ p̄tinet sub ill' sp̄eb' q̄dcūqz sit illd̄. Et ista suffi
ciāt de forma p̄secratōis corp̄is xp̄i.

De forma p̄secratōis sanguinis christi.

Alia pars quarti capituli

Circa formā p̄secratōis sāguis xp̄i sciēdū ē q' i q̄b'
v̄bis p̄sistit forma p̄secratōis ē duplex opinio. Hā
sectūs Thomas d̄ ad̄no et sui seq̄ces dicūt q' forma
p̄secratōis sāguis p̄sistit i bis v̄bis. Dic ē em̄ calix sāguis
nis mei noui et eterni testam̄ti mysteriū fidei q' p̄ v̄bis et p̄
mulez effundet in remissionē pctōz. Ita q' oīa ista v̄ba sunt
de essentia forme. et q' aliqd̄ istoz v̄boz dimittet nihil facerz.
Et ratio sua est ista. qz de essentia et integritate alic' p̄positio
nis sunt non solū subiectū et p̄dicatū. s. etiā ea q' sūt detm̄ia
tiones subiecti et p̄dicati. s. ista v̄ba noui et eterni testam̄ti
v̄sqz ad pctōz. sūt detm̄iatōes p̄dicati. s. calix sāguis mei
q̄re om̄ia sunt de essentia et integritate ist' p̄positiōis. Dic est
calix. zc. q̄re om̄ia sunt de essentia forme. Vḡr at̄ Henric^o
de Bandauo et sui seq̄ces dicūt q' in ist' v̄bis tm̄. h̄ ē calix sā
guinis mei. p̄sistit forma p̄secratōis sanguinis. et tunc istis
verbis dictis statim est ibi sāguis christi. Alia autem ver
ba que sequunt. s. eterni et noui testam̄ti. zc. non sunt fm̄
istos de essentia forme. nec de necessitate sacramenti. s. solū
de necessitate p̄cepti. Unde q' dimittet aliqd̄ istoz verboruz
noui et eterni testam̄ti licet ḡuiter peccaret tm̄ h̄e p̄secraret.
Et rō istoz ē ista. qz p' formas sacram̄tales nō ip̄ortat d̄ue

Tracta. III. prime partis

cessitate sacri nisi illud quod efficiunt. scilicet essentia sanguinis christi in isto sacro directe et explicite signat per ista verba. quod precise consistit forma consecrationis sanguinis in his verbis. Que istarum opinionum sit verior fateor me nescire. Primam tamen reputo securiorem. et ad eam confirmanda adducit fratres Bernardus de ganacho quondam clericus claromontensis et baccalarius in theologia parisiensis in correctorio suo cum magistrum Henricum talia duo signa. Primum est quod sacerdos in missa non ostendit populo sanguinem christi ad adorandum quousque plenerit omnia verba predicta. scilicet hoc est calix. etc. usque in remissionem peccatorum. et statim his verbis dicit elevat calicem ostendens sanguinem christi populo ad adorandum in signum quod tunc completa est consecratio sanguinis et ante non. Secundum signum est quod beatus Ambrosius quod est verum de quatuor doctoribus principalibus ecclesie in missali suo scripsit formas sacrorum omnium litteris aureis. et in eodem missali scripsit omnia verba predicta aureis litteris. quod in intentione beati Ambrosii fuit quod omnia verba predicta sunt de forma consecrationis sanguinis christi. Iudicio etiam meo pro illo videtur esse de intentione illius decretalium Cuius marthe. extra de cele. miss. Casus eius decretalium est iste. Quidam episcopus attendens et videns quod in nullo euangelio inuenitur quod aliquis euangelistarum posuerit ista verba mysterium fidei. mirabatur quod fuerit tante audacie quod fuit ausus verbis sacramentalibus inponere ista verba. et super hoc consulit dominum papam. Et constat quod intentio sua erat quod istud esset de integritate forme. alias questio sua esset nulla. quia eodem modo posset queri de quolibet verbo totius canonis. Et papa non reprehendit eum de questione illa. imo commendat. Et videtur quod omnia illa verba sunt de integritate forme. Et quicquid sit de veritate istarum opinionum nescio.

Consulo tamen cuilibet celebranti quod omnia verba predicta dicat sub unico preterito. et cum actuali intentione christi poterit consecrari. Sciendum autem quod per ista verba istius forme tanguntur quatuor beneficiis que recepimus a passione christi. Cuius passionis istud sacramentum est re memoratiuum. iuxta verbum apostoli Pauli. 1. ad Cor. xj. dicentis Quotienscumque manducabitis panem hunc et calicem biberitis mortem domini annuntiabitis. etc. Primus effectus siue premium beneficium passionis christi est quod per ipsam summa parte demonis liberati. Et istud tangit in forma sacramenti cum dicitur. Hic est ca

De eucharistia

hæ sanguis mei. Sic enim olim filij israhel fuerunt d. p. tate et fuitate
pharaonis p. sanguine agni pascali liberati. sic p. p. l. fidel est a
p. tate demōis liberat. p. sanguine xpi. fm qd. p. fitef. b. t. s. Jo.
hānes i. Apo. c. ap. v. de xpo. Redemisti nos dō i. sanguie tuo
Secūsus effect. siue scōm. b. n. f. i. c. i. u. qd. recepim. a. xpi. passio
ne est q. p. ipaz. sum. celest. gl. heredes effecti. Et istō tāgīt i.
forma ista cū d. r. nouū. z. etnū. testamētū. Sic em. p. i. condens te
stamētū filios heredes instituit. sic z. xps. nouū. testamētū. ordi
nās fideles instituit heredes gl. paradisi. Et istō testamētū fuit
i. sua passioe. p. firmatū. qz. testamētū. morte testatorz. p. firmat.
vt. dic. apls. ad. Heb. ix. Et h. ē. qd. dic. idē. i. eadē. epla. dicēs. de
xpo. Noui. testamētū. mediator. est. vt. morte. intcedēte. repro
missionē. accipiāt. q. uocari. sūt. etne. hereditat. Sciēdū. at.
q. lex. euāgelica. d. r. nouū. z. etnū. testamētū. ad. d. n. am. legi. mo
saiyce. q. fuit. testamētū. vet. z. transitoriū. Et. d. r. nouū. q. a. no
ua. p. mittit. s. bona. celestia. q. nūq. legunt. p. missa. in. veteri. te
stamento. s. solū. bona. tpalia. z. ideo. qz. bona. tpalia. transito
ria. sunt. idō. testamētū. vet. transitoriū. fuit. s. qz. bona. cele
stia. etna. sunt. idō. testamētū. nouū. uocat. etnū. Dicit. etiā. no
uū. qz. nouo. modo. fuit. institutū. s. a. sanguine. xpi. let. em. mo
saiyce. fuit. instituta. cū. sanguie. aialium. fm. qd. legif. et. reci
tat. apls. in. epla. ad. Heb. ix. c. dicens. q. postq. moyses. scrip
sit. legem. in. libro. z. legerat. corā. omni. p. lo. aspersit. libz. z. po
puli. sanguine. vituloz. z. hircoz. dicēs. h. est. sanguis. testamētū.
S. lex. euāgelica. fuit. instituta. mediāte. sanguie. xpi. fm. qd. dic.
ipsemet. xps. Lu. xxy. dicens. Hic. est. calix. noui. testamētū. in.
sanguie. meo. Et. istam. rōem. tāgīt. apls. Hebre. ix. Nō. em. p.
sanguine. hircoz. aut. vituloz. s. p. p. r. i. u. sanguine. introiuit. sel
in. sc. t. a. eterna. redemptōe. inuenta. z. idō. noui. testamētū. media
tor. est. Tertius. effect. siue. tertiu. b. n. f. i. c. i. u. qd. p. passionem
xpi. recepim. ē. q. p. ipaz. sum. de. fide. catholica. i. formati. et. istō
tangit. in. forma. istius. sacramētū. cum. d. r. mysterium. fidei.
Sic. em. dicit. Ambro. in. lib. q. uocat. exameron. sanguis. ex
tractus. de. sub. ala. dex. tra. colūbe. ualet. ad. illuminādū. oculos.
corpales. ita. sanguis. xpi. q. exiuit. de. latere. ei. d. x. tro. p. d. ens.

Tracta. III. prime partis

in effucevalz ad illuminādū oculos spūales aīe ad credēdū
ea q̄ sūt fidei. Et ih̄ figurā velū tēpli qd̄ occultabat ea q̄ crāt
ītra sc̄tāsc̄tōz sūt ī passioē xp̄i sc̄issimū. ī signuz q̄ ea q̄ erant
occultata ⁊ velata sub ymbra leḡs ⁊ p̄phaz fuerūt maifestata
et referata. Quartus effect⁹ sine q̄rtū b̄nificiū qd̄ p̄ passioē
xp̄i recepim⁹ est q̄ p̄ ipam sum⁹ a pct̄is mūdati. et h̄ tangit ī
forma ista cū d̄r. ī remissionē pct̄ōz. Et de h̄ loq̄t br̄us Jo
bānes ī Apoc. j. dicēs. Dilxit nos ⁊ lauit nos a pct̄is nr̄is
ī sanguie suo. Et h̄is p̄z q̄ forma p̄secratōis corp̄is xp̄i cō
sistit p̄cise ī his v̄bis. Hoc est em̄ corp⁹ meum. Math. xxvj.
Mar. xiiij. Joh. xix. Lu. xxij. et. j. ad Cor. xj. Forma at̄ con
secratōis sāguis cōsistit ī his v̄bis. Sic est calix sāguis mei
⁊ c. vsq̄ ibi. ī remissionē pct̄ōz. Un̄ q̄uis oīa v̄ba canonis
debeat̄ dici cū maḡ attētiōe ⁊ deuotōe ⁊ actuali recollectiōe.
Ista t̄n̄ v̄ba sp̄ealit̄ cū sūma deuotōe ⁊ actuali intēre q̄tuz
possibile est debēt̄ dici. Et si aliq̄s q̄rat v̄l dubitet̄ q̄re ī for
ma p̄secratōis sāguis nō d̄r. hic est sāguis me⁹. sic ī p̄seca
tione corp̄is d̄r. h̄ est corp⁹ meū. Potest dici q̄ causa h̄ ē ista
Hoc em̄ sac̄m̄ ordinat̄ ad v̄sū fidelīū. q̄ vsus est spūal̄ et sa
cramētal̄ māducatio q̄tū ad corp⁹. ⁊ spūal̄ ⁊ sacramētal̄ po
tius q̄tū ad sāguinē. Et q̄z hoīes maḡ abhorrerēt bibere sā
guinē q̄ comedere carnes. iō ad remouēdū horrores nō d̄r ī
forma p̄secratōis sāguis. Sic est sāguis me⁹. sic d̄r ī forma
p̄secratōis corp̄is xp̄i. h̄ est corp⁹ meū. s̄z d̄r. h̄ est calix sāgui
nis mei. Et est ibi q̄dam figura quā grāmatici vocāt metho
nomiā. s. q̄n̄ ponit̄ p̄tines p̄ p̄tēto. sic q̄n̄ d̄r. bibat̄ istud vas
vini. q̄z nō est sensus q̄ hō bibat vas. s̄z q̄ bibat vinū qd̄ p̄ti
net̄ ī vase. Silt̄ q̄n̄ d̄r. hic est calix sāguis mei. nō ē sensus
q̄ v̄tute v̄boz sit ibi calix. q̄z antea erat ibi. s̄z q̄ ibi sit sāguis
xp̄i. Si aliq̄s dubitaret̄ q̄re ī forma p̄secratōis corp̄is
xp̄i nō d̄r. h̄ est corp⁹ meū qd̄ p̄ vobis tradet̄. sicut d̄r ī for
ma p̄secrationis sāguis. q̄ p̄ vobis effundet̄. cum ita bene
fuerit corp⁹ p̄ nobis traditū sic sāguis effusus. Ad h̄ dicen
dū est q̄ istud sac̄m̄ est rememoratīuū passiois ⁊ mort̄ xp̄i.
Ita dicit apostolus Paul⁹. j. ad Corin̄th. xj. Quotienscūq̄

De eucharistia

māducabit panē hūc ⁊ calicē bibet mortē dñi annūciabitis
donec veiat. dies. s. iudicij. Xps etiam istituēs h̄ sacrm dixit
Lu. xxiij. Hoc facite quiescūq; sumis i meā cōmemoratōz. H̄
est i memoriā mee passiōis. Passio atz mors xpi meli⁹ repū/
tat p effusione sāguis q̄ p traditōez sui corpis. iō d̄ i forma
psecratōis sāguis. q̄ p vobis effūdet. ⁊ n̄ d̄ i psecratōe cor/
porz qd̄ p vobis tradet. Notādū etiā q̄lz ex tute p̄boz for/
me psecratōis corpis sub specie pais sit tm̄ corp⁹ xpi. ⁊ tute
formēboz psecratōis sāguis sub specie vini sit tm̄ sanguis
xpi. tm̄ ex qdā natali pcomitātia sub vtraq; specie ē tot⁹ xpus
ver⁹ ds ⁊ ver⁹ hō. ita d̄ in psa de corpe xpi. vbi d̄. Caro cibi
sāguis pot⁹. manet xps tm̄ tot⁹ sub vtraq; specie

De loco in q̄ d̄ missa celebrare Ca. V

c Estat oīm p̄boz sētētia q̄ mirabil̄ est influētia loci. p/
prij. Et reuera ē mirabil̄ intantū q̄ rē mutat ⁊ alterat
a sua nata. sic narrat Aristo. in li. de plāt. de pomis persicis
dict⁹ a psa vbi p̄m̄ inuēta fuerunt. Nā illa q̄ nascūt ibi co/
mesta inficiūt. ea at̄ q̄ nascūt h̄ sūt ad comedēdū suauiaz iō
cūda. Ex q̄ p̄z manifeste q̄stū fac̄ loc⁹ ad mutatōz rei. Et p̄ter
h̄ fuit p̄ceptū filijs isrl̄ in li. Deutero. xij. c. q̄ nō offerret sa/
crificiū nisi i loco quē dñs elegissz. Si ei sacrificiū israheli/
ticū qd̄ de carnibz hircorū vitulorū ⁊ agnorū fiebat offerri nō
debebat nisi in loco sc̄to ⁊ mūdo. q̄nto magis sacrificium ca/
tholicū in q̄ xps ver⁹ deus ⁊ ver⁹ homo offertur nō d̄ offerri
nisi in loco sancto et mundo. Un̄ loc⁹ in q̄ regulariter debet
missa celebrari ē ecclia. Et ita dic̄ Aug. Extra eccliaz non ē
loc⁹ veri sacrificij Et dico regularit. qz i aliq̄bz casibz potest
missa celebrari extra eccliaz. Notādū at̄ q̄ ecclia q̄ ad nūc
p̄t duobz modis p̄siderari ⁊ accipi. Quia vno mō ecclia idē
est qd̄ p̄gregatio fidelium. q̄ p̄gregant̄ fide ⁊ caritate. ⁊ ita acci/
pit Aug. eccliaz qm̄ dic̄ q̄ extra eccliaz. i. extra fidē ecclie nō ē
loc⁹ veri sacrificij. Alio mō ecclia idē est qd̄ ista dom⁹ mate/
rial̄ in q̄ dicūt̄ hore ⁊ missē. ⁊ extra eccliaz sic dict⁹ p̄t i aliq̄/
bus casibz missa celebrari. sic i honesto exercitu. vl̄ qm̄ ad ali/
quā festiuitatē vl̄ ad deuorōz alic⁹ sc̄ti. l̄ obseqū alic⁹ defūcti.

Tracta. III. prime partis

vel ad aliquā missā nouā. vñ ad aliqd aliud tale puenit mul-
tudo mag' ppli. z eccl'a est pua. ita qñō p̄r ibi recipi p̄ls. p̄r
in cimiterio vñ in aliq' alia platea hōesta z mūda erigi altare
z dz ita decēter aptari ne puluis vel flat' vēti vel aliqd aliō
tale possit ibi aliqd offendicūlū inferre. De licētia etiā dyo-
cesani p̄r p̄r aliquā nccitate missa celebrari in domo alicui'
in aliq' camera apta ad h. ita tñ q' sp' celebret sup altare por-
tatile qd ponat sup aliquā tabulā lapideā alicui stipiti an-
nexā bñdictā ab ep̄o Et ista tabula dz eē integra. q' si eēt fra-
cta nō deberet ibi missa celebrari. nec etiā si eēt a stipite amo-
ta. imo peccaret q' ibi celebraret. Ista etiā tabula dz eē lapi-
dea z nō de aliq' alia materia. Et h' rō est vna. qz xps q' ibi i-
molat vocat' petra. Cū dic' ap̄ls. j. ad Cor. x. Petra aut' erat
xps. Alia causa est. qz sepulch' xpi qd rep̄ntat altare fuit exci-
sum de petra. vt dz in Marco. Et p̄r istā eandē rōem cor-
poralia debēt eē linea. z nō de aliq' alia mat'ia. qz xps in mo-
numēto fuit inuolut' in sindone mūda. i. i lino cādidissimo.
Et corporalia fecant illa lintheamina in qb' xps fuit mortuus
inuolut' Calix etiā non dz eē de vitro. qz de facili possz fran-
gi. nec de ligno. qz lignū est porosuz. z in poris possz sāguis
subintrare. Nec de calibe. nec de cupro nec auricalco. quia
inducūt fastidiū z nauseam. z eēt picl'm de vomitu. Potest
āt fieri de auro z argēto vel stanno. Sciēdū āt q' qñ alta-
re est totū bñdictū nō oportet q'sit ibi tabula alia. Notandū
etiā q' altare siue sit in eccl'ia siue extra eccl'iaz sp' dz erigi ver-
sus orientē. ita q' ille q' dicit missam habeat faciē ad orientē.
Et rō est vna. qz xps vocat' oriēs. Lu. j. Uisitauit nos oriēs
ex alto. Et de xpo cātat eccl'ia. O oriēs splēdor lucis eterne.
Alia cā est. qz fm qd dicūt phi. ps oriētalis ē dextera ps celi
Scdm āt qd dic' xps in Matth. xxv. c. statuet bonos a dex-
tris. Uig' in iudicio mereamur poni a dextris dēm' orare
versus orientem. Et qz p̄ncipalior oīm orōnū ē missa. idō q'
dic' missā dz h'zē faciē vsus orientē Q' at eccl'a in q' dz missa sic
p̄secrata vel nō nihil facit ad missā. lz q̄rtū ad solēnitatē mis-
se sp' si possibile sit debeat dici in eccl'ia p̄secrata. cū sit mltū

De eucharistia

honorificū et utile eccliaz cōsecratā. qz qñ aliq̄s cā orōis in
trat eccliaz cōsecratā pctā veialia sibi fmittit. Sciendū at q
i nauī nūq̄s d̄z celebrari missa p̄t piculū effusiois sāguinis.
In ecclia etiā sāguis v̄l seminis effusioe polluta n̄ d̄z missa
celebrari. Et si aliq̄s ibi celebraret ḡuit peccaret. Nō tñ ex
B̄fficere irregularis sic fuit declaratū p̄ dñm Bonifacium
octauū. extra d̄ sen. ex. c. is d̄. li. vj. Si etiā ecclia eēt p̄dicto
mō polluta n̄ possz in cemiterio sibi p̄tigno celebrari. qz qñ
ecclia est polluta s̄l̄r cemiteriū sibi p̄tignū pollutū repurat.
n̄ tñ ecōuerso. i. si cemiteriū sit pollutū q̄ecclia sibi p̄tigna sit
polluta. cū p̄ncipale trahat annexū. 7 non annexū p̄ncipale.
vt h̄z extra d̄ se. ec. v̄l alta. si ecclia. li. vj. Uñ. i cemiterio p̄t
igno 7 anexo ecclie pollute n̄ d̄z aliq̄s celebrare. nec etiā d̄z
ibi aliq̄s sepeliri. Sec̄ eēt si cemiteriū nō eēt p̄tignū ecclie.
qz posito q̄ecclia eēt polluta cemiteriū nō p̄tignū ip̄i ecclie
nō eēt pollutū. vt p̄z i ca. p̄allegato. Tpe etiā interdici n̄ d̄z
dici alta voce nec ianuis apertis missa. nec etiā alie hore i ec
clesia nisi i q̄ttuor festiuitatibz. s. in die natal̄ dñi. i die resur
rectōis dñi. i die penth. i die assumptōis br̄e. Marie. Ne at
ecclie defraudaret̄ officijs debet. 7 ne diuinū officiū negli
gat. 7 ne fidelīū deuotio minuat. 7 ne infidelīū idenotio au
geat. tpe cuiuscūq̄ interdici ianuis claus̄ excōicatis 7 interdici
expul̄. cāpanis etiā nō pulsat. d̄z missa 7 totū reliquū offi
ciū diuinū tam diurnū q̄ nocturnū dici submissa voce i ec
clesia. ita q̄ n̄ possit audiri ab alijs q̄ sūt extra. Dia ista habē
tur extra de sen. ex. 7 in d̄ic. in. c. alma mater. li. vj. Et q̄ p̄riū
fecerit est irregularis 7 ineligibil. nec etiā ip̄e p̄t eligere. nec
p̄t absolui nisi i articlo mortis tñ nisi p̄ sedem aplicā. vt h̄z d̄
sen. ex. c. is d̄. li. vj. Aliq̄ etiā excōicato p̄nte null̄ d̄z celebrare
in ecclia aut alibi. aliōqn peccaret mortalit. 7 vltra B̄ eēt su
sensus ab ingressu ecclie. nec possz absolui nisi ab illo qui
tulit sn̄ iam excōicatois. vt h̄z extra de huil. c. ep̄oz. li. vj. Et
istud nō d̄z p̄tenti. qz si suspensus celebraret eēt irregularis.
vt h̄z exp̄sse extra de sen. ex. si cui. li. vj.

Tractat⁹. III. prime partis

Quo tpe dz missa celebrari **Ca. VI**

v **T** dicit Salomon. **D**ia tps habet. z hronabilr. res ei penes varietate tepoz mariaz acqrut imutatioem. **N**o euidētissime p̄t apparere i lactuca. q̄ cū tpe sue inuētus frigidēz hūide sit nase fernozisq̄ sāguis z colere extictiua. ex q̄ frōdescit hūozēz p̄uertit in calidū z siccū z amaz qd̄ obest colericz z supcalesactz. **E**x q̄ liq̄de apparet q̄sū res penes mutatoēz tepoz mutāt z alterant. **N**o satz pulcre fuit figuratū **E**ro. xvj. c. vbi legit qz māna collectū tpe debito erat habēs om̄e delectamētū z om̄ez saporē suauitatz. **Q**n̄ at colligebatur tpe nō debito. s. die sabbati cōputrebat z p̄mibz scatebat. **E**t istō māna erat figura corpis xp̄i. sic d̄z i historia d̄ corpe xp̄i. vbi d̄z. **D**ur⁹ sacri figura p̄cessit qn̄ dñs pluit māna p̄ribus in deserto. **S**ic ḡ illud māna nō debebat colligi nisi in tpe debito. ita istō sacratissimū sacrificiū nō dz offerri nisi i tpe debito z statuto **S**ciēdū ḡ qz missa dz celebrari de die z nō de nocte nisi in festo natiuitatz dñi. in q̄ missa celebrat i media nocte. qz illa hora fuit nat⁹ xp̄s. de h̄ tñ mag⁹ dicit in fra. **A**ntiq̄⁹ etiā i vigilia resurrectōis dicebat missa d̄ nocte **U**n̄ in orōe misse adhuc d̄z **D**e⁹ q̄ h̄ac sacratissimā noctē. zc. **R**ō q̄re missa celebrat de die z n̄ d̄ noctevna est. qz i missa rememoratz passio xp̄i q̄ fuit facta d̄ die z nō d̄ nocte. **A**liā rō ē. qz p̄ noctē figurat stat⁹ pcti. p̄ diē stat⁹ gr̄e. vt dicit glo. sup̄ istō x̄bū apli ad Rom̄. xij. **A**bijciā⁹ opa tenebray. i. pctā. z idua mur arma lucz. i. p̄tutes q̄ sūt arma gr̄e. **A**d significādū ḡ qz ille q̄ dicit missā dz esse i statu gr̄e z sine pctō. iō d̄z missa d̄ die z non de nocte. **Q**ua aut̄ hora dz dici missa notandū qz tres sunt hore p̄ncipales qb̄ dz dici missa. scz tertia. sexta. nona. **E**t mag⁹ in his tribz horis q̄s in alijs dz dici missa. **R**ō ē. q̄a vt em̄ frequēter dictū est missa d̄z i memoriā passiōis christi. xp̄s in istz tribz horz fuit crucifix⁹ et passus. **H**ora em̄ tertia fuit crucifix⁹ linguis iudeoz z sn̄ia Pylati. qz hora tertia clama bāt iudei. crucifige eū. z in illa hora Pylat⁹ adiudicauit satisfieri petitiōi eoz. **H**ora sexta fuit eleuat⁹ in cruce. **U**n̄ d̄z **M**ar. xv. **E**rat aut̄ hora q̄si sexta et crucifixerūt eum **H**ora

De eucharistia

aut nona emisit spm. Uñ dicitur **Dath. xxvii.** Et circa horam nonā exclamauit voce mag. z seqt. z emisit spm. Et istud inteligo d. missa q̄ dicitur solēnit̄ in ecclia. qz misse particulares p̄nt dici a p̄cto aurore vsqz ad sextā. z i dieb; ieiunioꝝ vsqz ad nonā. P̄ nonā at̄ n̄ dicitur celebrari missa nisi forsan i dieb; ieiunioꝝ z rōe ordinū Incidētalit̄ at̄ notādū ē q̄ n̄ solū missa. vey etiā alie hore canonicē dicūt i memoriā passiōis xp̄i **Datu** tine ei dicūt i memoriā q̄ xp̄s hora matutinali fuit captus et vincit̄ fuit ductus ad Annā p̄ncipē sacerdotū vbi fuit multipliciter delusus. Et debent dici matutine media nocte. iuxta **p̄bū ps. cxvij.** Media nocte surgebā ad p̄fiteḡū tibi. zc. Prima dicitur i memoriā q̄ xp̄s illa hora i domo cayphe ligatus ad colūnā fuit durissime z ḡuissime flagellatus. ita q̄ fm̄ qd̄ p̄didit perat̄ **Isaias p̄pha** a plāta pedis vsqz ad p̄ticē n̄ erat sanitas i eo. Tercia at̄ dicitur i memoriā q̄ illa hora xp̄s fuit ductus ad pylatū. z crucifixus fuit linguis iudeoꝝ clamatiū z dicentiū. **Tolle** tolle crucifige eū. Et fuit illud impletū **ps. xxj.** Apuerit super me os suū sicut leo rapiēs z rugiēs Sexta dicitur i memoriā q̄ i illa hora xp̄s expoliatus z illusus z a militib; fuit clauatus i cruce. z tūc fuit impletū illud **ps. xxj.** Foderūt manus meas z pedes meos. Nonā dicitur i memoriā q̄ i illa hora xp̄s felle z aceto potatus expirauit dicēs. **P̄ in manus tuas commēdo sp̄m meū.** z fuit impletū illud **ps. lxxij.** Dederūt in escā meā fel. z i siti mea potauerūt me aceto. Vesp̄e at̄ dicūt i memoriā q̄ i illa hora xp̄s fuit datus a pylato nobili decurioni **Joseph.** z p̄ eū fuit datus cruce depositus. Completorium dicitur i memoriā q̄ xp̄s illa hora a matre sua tristissima z alijs sc̄tis mulierib; lamentatus z aromatibus p̄ditus fuit positus i sepulcro. Et sic bonū eēt z congruū vt quilibet septem hore dicere in hora determinata. Iuxta illud **ps. cxvij.** Septies i die laudē dixi tibi. Vey qz p̄ rei familiaris occupatiōem vel p̄ hūanā fragilitatez neq̄t istud euari. fūct̄ tū illud qd̄ ordinatum est extra de cele. mis. c. p̄sbz. vbi dicitur sic Presbit̄ matutinali officio expleto. s. media nocte mane p̄sū sue fuitus. vey p̄mā. t̄ciā. sextā. nonā. vesp̄aqz psoluat. Ita tū vt hore p̄petētib; iuxta possibilitatē aut a se aut a scolarib;

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

publice ppleat. Deinde pacis horis visitatis i firmis si voluerit
creat ad op⁹ rurale ieiun⁹ Et dicat oēs iste hore p modū q̄ p
cipit extra eo. ti. c. dolētes. vbi p̄cipit q̄ officii diuinū tā di
uturnū q̄ nocturnū dicat studiose p̄t̄ z deuote. z q̄ scienter
trāsgredit̄ istū modū atq; mādatū sciat se mortāl^r peccare.
vtpote qz est trāsgressor p̄cepti ecclie. Notādū at̄ q̄ null⁹ di
cat missā q̄ usq; dixerit matutinū. s; q̄gruū eēt z necariū q̄ p
ma dicat aū missā. Alie eē hore p̄ter vespas z p̄pletoriū p̄ne
dici aū missā. Notādū q̄ sacerdos nō d; dicere seu facere
officiū p̄voluntate sua. sed de tempore vel de sanctis de qb; agi
tur in illa terra

Quoties d; i die missa celebrari. **Ca. VII**
e Hq̄ dictū ē q̄ missa d; celebrari d; die. restat dicere q̄t
ens i die d; dici missa. Et ē sciēdū q̄ fm qd̄ d; extra d;
cele. mis. c. consulisti. null⁹ d; dicere missā nisi sel in die. Ual
de ei felix ē q̄ digne celebrat vna. Excipit dies natiuitatis dñi
q̄ die celebrat̄ tres. ita q̄ vnus sacerdos p̄t̄ illa die celebrare
tres missas. vt h; d; p̄le. di. j. c. xvi. nocte sc̄tā. Et rō q̄re dicūt
illa die tres. Una ē p̄t̄ mysteriū. qm̄ p̄ istas tres rep̄ntatur
tres stat⁹. s. aū legē. sub lege. z stat⁹ grē. Illa missa q̄ cantat̄ i
media nocte rep̄ntat statū q̄ fuit aū legē. qm̄ tot⁹ mūd⁹ erat i
tenebris. Uñ i missa illa cantat̄ illa p̄phetia. Isa. ix. Popul⁹
gētū q̄ ambulabat i teneb; vidit lucē magnā. Sc̄da missa
q̄ cantat̄ in auroza ft̄ statū q̄ fuit sub lege. in q̄ statu icēp̄t̄
xpm̄ scire p̄p̄dicta legi. p̄phaz. s; n̄ hēbāt p̄fectā noticiā d̄ eo.
Et ideo cantat̄ in auroza. qm̄ icēp̄t̄ apparere lux diei s; n̄ cla
re. Uñ i illa missa cātat̄ Lux fulgebit. Tertia missa d; i cla
ro die. z ft̄ statū grē in q̄ sum⁹. Et d; officii. Puer nat⁹ ē no
bis. Alia cā est ad rep̄ntandū tres natiuitates xpi. Nā p̄ma
d; ad rep̄ntandū natiuitatē et̄naz q̄ nascit̄ ex dō p̄re. Uñ d;
i introitu. Dñs dixit ad me fili⁹ me⁹ es tu. Et d; illa missa d;
nocte qm̄ ē tps̄ obscur; ad designādū q̄ illa natiuitas est no
bis occulta. Sc̄da d; ad rep̄ntandū natiuitatē spūalē qua
nascit̄ xps̄ i aiab; iustoz p̄ grāz. Uñ cātat̄ in illa missa. Lux
fulgebit sup̄ nos. lux fulget. s. grā dei. Tertia rep̄ntat natiui

De eucharistia

tate tpale q̄ nat̄ est ex maria b̄gine p̄ salute n̄ra. Un̄ cantat̄.
Puer nat̄ est nobis. Veruntm̄ si p̄siderant̄ euāgelia q̄ dicūt
in missis ist̄. P̄ia missa rep̄ntat̄ natiuitatē tpalē q̄ xp̄s nat̄
est f̄m carnē ex maria b̄gine. Un̄ illud euāgelii qd̄ legit̄ i il
la missa. s. Ex̄it edictū rē. totū loq̄t̄ de ista natiuitate vt patz
intuēti. Sc̄da rep̄ntat̄ natiuitatē sp̄ualem. tūc em̄ legit̄ illd̄
euāgelii. Pastores loq̄bant̄. qd̄ totū p̄t̄ intelligi de ista sp̄i
rituali natiuitate rē. Tertia rep̄ntat̄ natiuitatē eternā q̄ na
scit̄ ex p̄re. Un̄ tūc d̄r̄ illud euāgelii. In p̄ncipio erat̄ v̄bū.
qd̄ totū loquit̄ de natiuitate filij dei. Notandū etiā q̄ in
die parasceue nō d̄z dici missa. Et rō est. qz̄ istud sac̄m̄ ē fi
gura passiois xp̄i. q̄ tali die fuit facta. ⁊ veniēte p̄tate. s. passi
one p̄ illa die d̄z cessare figura. Alijs aut̄ dieb̄ nō d̄z dicere
sacerdos nisi vnā missam nisi in casu necessitat̄ in q̄ p̄t̄ cele
brare duas tm̄. Et vn̄ casus ē si aliq̄s morit̄ ⁊ sacerdos q̄ celebra
rauit missaz de die p̄t̄ dicere p̄ defunct̄. s. de req̄z. dūmo
du adhuc sit ieiun̄ ⁊ nō sit alī sacerdos q̄ celebret. Alius ca
sus est. si sit aliq̄s in piculo morit̄ ⁊ petat̄ corp̄ xp̄i sibi dari.
et sacerdos nō habeat̄ hostiā p̄secratam p̄t̄ itez celebrare.
dūmodo vt p̄dixi sit ieiunus. ⁊ nō sit alī q̄ sit etiā parat̄ ce
lebrare. qd̄ sp̄ est intelligendū. Alī casus est p̄t̄ necessitatē
nuptiaz. qn̄. s. tps nuptiaz trāsit. Si dicta missa supueniāt
aliq̄ q̄ habeāt̄ p̄bere p̄t̄ itez sacerdos celebrare dūmodo sic
sicut sup̄ dixi. Alī casus est p̄t̄ necessitatē pegrinoz. qn̄. s.
supueniūt pegrini dicta missa. Et istū casū ponit̄ Ray. in sū
ma sua. Sed salua eī reuerentia istud videt̄ exp̄sse s̄ ca. Te
referente. extra de cele. mis. Casus em̄ illī capli est q̄ archi
episcop̄ Sepontin̄ in die cene d̄ni de antiq̄ p̄suetudie te
net̄ p̄secrare crisma in ecclia sepontina. ⁊ idē archieps̄ eadē
die ascendit de mane de p̄suetudine ad gargamenā eccliaz
vt recipiat̄ ibi peregrinos illius loci. ⁊ ibi a clero et populo
celebrare compellit̄. Un̄ sup̄ b̄ implorauit̄ p̄silijz pape. Et
papa respondit̄ q̄ in ecclia sepontina in q̄ tenet̄ crisma p̄se
crare tm̄ modo debeat celebrare. Ex quo manifeste apparet̄
q̄ rōne pegrinoz nō d̄z p̄stitutio de vnica missa in die cele

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

brāda trāsgrēdi. Unō saluo meliori iudicio magis approbo istā cōsuetudinē q̄ fuat̄ i aliq̄b⁹ eccl⁹is gallicanis. q̄n̄. l. dicta missa veniūt aliq̄ pegrini ad aliquā eccl⁹az si n̄ sit ibi aliq̄s sacerdos par⁹ celebrare. sacerdos iduit se sic si deberet dicere missā. z dic̄ eis officiū d̄ brā p̄gīe maria l' d̄ sp̄scō. l' d̄ trinitate. l' de illo scō. p̄ q̄ fit pegrinatio. n̄ t̄n̄ dic̄ canonē nec p̄secrat s̄z oñdit eis reliq̄as aliq̄s loco eleuatōis corp̄is xp̄i. Et ista missa vocat̄ missa sicca. T̄n̄ si alibi fuat̄ cōsuetudo alia iuxta opinionē Raymūdi n̄ p̄dēno eā. Ali⁹ casus ē p̄p̄ccitatē honestat̄ l' vtilitat̄. vt si dicta missa supueiat aliq̄ p̄soa magna q̄ velit audire missā p̄d̄t sacerdos itez celebrare d̄ūmodo sit vt s̄ dixi. Istū casū poit̄ glo. sup̄ ca. p̄suluisti. i. ti. d̄ cele. mis. De ista n̄ccitatē nescio qd̄ dicā. qz n̄ video tātā n̄ccitatē qz p̄ter h̄ debeat trāsgrēdi maifestū mādatū de vnica missa celebrāda. p̄f̄ti cū magne p̄soe nō ml̄tū tp̄ib⁹ n̄ris ita afficiāt ad missas. z illi q̄ afficiūt ducūt secū sacerdotes. Ali⁹ casus ē p̄pter n̄ccitatē d̄biti. sic q̄n̄ sūt due eccl⁹e ānere. z q̄libz ē curata. i. h̄z curā aiaz. z h̄nt reddīt̄ ita tenues qz n̄ sufficerēt duobus sacerdotib⁹. s̄z vn⁹ sol⁹ sacerdos h̄z curā vtriusqz. In isto casu sacerdos p̄t̄ i vna die i q̄libz eccl⁹ia celebrare i ill' dieb⁹ i q̄b⁹ teneēt p̄lo suo ad dicēdū missā. l' ad m̄strādū sac̄m. v̄l officia alia q̄ req̄rūt missā. Et iste casus i ml̄s loc̄s p̄tingit z fuat̄ i pt̄ib⁹ tholosanis. z etiā i cert̄s pt̄ib⁹ alamanie. Et credo qz i iure nō inenit̄ p̄ceptū exp̄ssū d̄ vnica missa t̄m̄ celebrāda. cū i oib⁹ cap̄lis i q̄b⁹ fit mētio d̄ ista mat̄ia ponat̄ istō verbū sufficit. qd̄ p̄bū n̄ importat̄ vim coactiā. Cōsuetudo t̄m̄ eccl⁹e q̄ p̄minet̄ cuiuscūqz autoritati h̄z z tenet̄ h̄. z iō nullus d̄z facere d̄ eā. z si facit peccat z puniri d̄z. In q̄cūqz at̄ casu q̄n̄ sacerdos p̄les celebrat̄ missas i p̄ma sumere n̄ d̄z nec v̄nū nec aquā p̄ s̄p̄tōem sanguis. s̄z solū lauare os z cauere sibi ne aliqd̄ deglutiat. qz sac̄ra a ieiuno sūt recipiēda. z in q̄ libz missa corp⁹ z s̄gūiez xp̄i recipiat. Et i vltia missa post s̄p̄tōem s̄gūis xp̄i recipiat ablutōem q̄ cōit̄ recipit z nō in aliq̄s. vt dixi. habēt̄ ista extra de cele. mis. c. ex p̄te. z de p̄le. di. v. vt ieiuni. z. viij. q. j. nihil.

De eucharistia

De vestibus quibus sacerdos induitur in missa **Ca. VIII**

O Vni tpe vestimenta tua sint candida. sicut est sapientia.
Quatuor faciat debitor vestimtorum ad obitum ad ministratores officii quod quisque exercet scilicet ostendit experientia medicorum. **C**opertum est ei collirium quod est salubritas dolorum oculorum mitigatiuum tritum ab apothecario induto veste quod die precedere indurum triverrarum viride eris in missum oculum patientem cruciabat. Si ergo vestis indubita nocet in profectio collirium. quanto magis nocet in profectio corporis christi. **U**n figurative fuit preceptum legislatori **M**oysi in **Exo. xxxviii.** Facies vestes sanctas aaron in quibus sacrificat ministret mihi. **U**n sciendum quod vestes quas induit sacerdos in missa duntaxat sanctificat et benedicitur ab episcopo. **H**orandum ergo quod illa vestis quod induit primo. scilicet illa camisia pura vel suppellicium non est de eorum materia misse in simplici sacerdote. sed solum de bene esse. **E**t dico de simplici sacerdote. propter episcopos et canonicos regulares et capellanos domini papae. quod talis vestis est habitus honoris. **S**ciendum autem quod computata illa veste seu camisia de qua dictum est vel loco eius computato suppellicio septem sunt vestes quibus induitur sacerdos in missa. scilicet illa camisia loco eius suppellicium. amictus. alba. cingulum. manipulum. stola. casula. **E**t iste septem vestes fecerunt septem dona spiritus sancti. quibus dicitur esse sacerdos profusus. **U**n **Lu. xxiii.** Induamini virtute. scilicet spiritus sancti ex alto. **U**el fecerunt quod dicitur esse sacerdos de septem partibus mortalium munitur et armatur. **U**n apostolus ad **Eph. vi.** Induite vos armatura dei ut possitis stare adversus insidias dyaboli. **U**el fecerunt septem virtutes. scilicet tres theologicas et quatuor cardiales quibus dicitur esse adornatus sacerdos. **U**n apostolus ad **Ro. xiiij.** Induamur arma lucis. glo. arma virtutum. quod non est licitum induitum sacco. id est peccato. aulam regis. id est christi qui est rex regum intrare. ut dicitur in **li. Hester iij.** **U**el fecerunt quod sacerdos dicitur esse septem operibus misericordie deditur. **U**n apostolus **Induamini dominum nostrum ihesum christum. cuius sapientie non est numerus. ut dicitur in ps.** **U**el fecerunt quod septem petitiones orationis domine exaudiunt in missa. **I**n signum cuius legitur in libro **Hester. quod Hester** induta vestibus regis fuit exaudita ab Assuero rege. **U**el fecerunt quod sacerdos digne cum istis septem vestibus celebrans habebit septem vias in paradiso. quatuor. scilicet ex parte corporis. et tres ex parte anime.

Tractat^o. III. prime partis

In cui⁹ signū legit in Beñ. cxxv. q. Jacob idur⁹ vestib⁹ esau valde bonis habuit bñdictōz pñis. Uel scāt qpp⁹ ihus toto tpe q̄ mūd⁹ durabit. qđ tps septē dieb⁹ voluit erit nobiscum pñs i isto sac^o vsqz ad sūmatōz scti. Et ista pmisit ipe q̄ nō mēt⁹ dicēs. Ecce ego vobiscū sum vsqz ad sūmatōz seculi. Erv⁹ spēalt⁹ de vnaquaqz veste dicat. Sciendū q̄ illa camisia vel suppellicū f⁹ q̄ sacerdos d⁹ h̄e mūdiciā vite. Est etiā illa camisia de lino alboz mūdo. et p⁹ h̄ dicit sacerdos. Lauabo inē innocētes man⁹ measz circūdabo altare tuuz dñe. Amictū qđ ponit sup caput f⁹ elevatōnez mēt⁹ ad deū quā sacerdos d⁹ h̄e p̄ alijs. maxie qñ dic⁹ missam. Un̄ dicit ipe Sursum corda. i. corda sint elevata sursum ad deū. Alba q̄ est lōga f⁹ p̄seuerantiā in bono. quam d⁹ h̄e sacerdos. qz q̄ p̄seueraverit vsqz in finē h̄ salu⁹ erit. Lingulū. i. zona. qđ p̄hibet vestes ne fluāt p̄ terrā f⁹ timorē q̄ p̄hibet ne aie fluāt p̄ pctm̄. qz dicit sapiēs. Qui timēt dñm p̄parabūt corda sua z in inspectu illi⁹ sc̄tificabūt aīas suas. Manipul⁹ f⁹ fructū bonoz opoz quē boni sacerdotes reportabunt in paradiso. Un̄ de eis dicit ps. cxxv. Veniētes at̄ veniēt cū exultatōne portātes manipulos suos. Stola f⁹ mortificatiōez carnis. vñ ponit ad modū crucis ad designādū q̄ sacerdos d⁹ portare crucē pñe i corde z in corpe suo. Et ita dic⁹ apl⁹. Mortificatōz ihu xpi in corpe v̄o circūferētes. Casula q̄ coopit oēs alias vestes z p̄minet oībz alijs f⁹ caritatē q̄ p̄minet oībus v̄tutib⁹. q̄ opit multitudinē pctōz. In caritate ḡ radica ti z fūdati iuste vinam⁹. vt dicit apl⁹. Vulte alie adaptio nes possent adduci. s⁹ iste q̄ ad nūc sufficiant

Quibus debet dari sacramentū eucharistie.

Caplm. IX

q̄ Noniam non est bonū sumere panē filioz z mitte canibus ad manducandū. z margarite nō sunt porcis dande. Cū in isto sac^o sacratissimo cūneat panis viu⁹ qui de celo descendit. christus. s. ver⁹ d̄s z ver⁹ hō. q̄ est nobilissima margarita. quā cū inuenerit hō abscondit et p̄ gaudio illius vadit z vendit vniuersa q̄ h̄z z emit eam. Ido isto sac^o

De eucharistia

non est dandū canib; vel porcis. i. pctōrib; crudelib; et imundis. Ad videndū ḡ q̄b; d; dari istud sac̄m. videndū ē p̄mo de mō manducandi istud sac̄m. Sciendū ḡ q̄ istud sac̄m potest sumi corpaliter tm̄. et spūaliter tm̄. et sacramentaliter et corpaliter insimul. et corpaliter et sacramentaliter et spūaliter insimul. Et fm̄ h̄ istud sac̄m quattuor modis sumitur tm̄. Quidā em̄ sumūt istud sac̄m corpaliter tm̄. sicut si aliq̄s infidelis q̄ nō credit in isto sac̄o esse veraciter corp⁹ xp̄i sumeret hostiā p̄secratā. sumeret h̄ sac̄m corpaliter tm̄. qz p̄stat q̄ si sumeret spūaliter cū non recipet fructū sacramēti. Nec etiā recipet sacramentaliter. qz ille recipit sacramentaliter istud sacramētū q̄ credit veraciter in isto sac̄o eē corp⁹ xp̄i. et iste v̄dicitū est nō credit. q̄re nō recipit istud sac̄m sacramentaliter sed solū corpaliter. Et idē dico de mure v̄l de cane l̄ de q̄cūq; alta bestia si p̄rigat qd̄ absit comedere hostiā p̄secratā. Quidā recipiūt istud sac̄m spūaliter tm̄. sicut fideles iusti et sancti euz deuotione audiētes missam. vel habētes deuotiōem ad audiendā eam. q̄ lz non cōicent. sūt tm̄ p̄cipes fruct⁹ ist⁹ sac̄i. Et sic intelligit verbū Augustini dicentis. Crede et manducasti. crede. s. fide formata. et māducasti spūaliter. Quidā comedūt siue sumūt istud sac̄m sacramentaliter et corpaliter simul. s; nō spūaliter. sic falsi xp̄iani q̄ sumūt istud sac̄m in pctō mortali. tales em̄ corpaliter sumūt. qz supponit q̄ recipiūt species p̄secratas. et etiā sumūt sacramentaliter. quia ex q̄ sunt xp̄iani credunt sub illis speciebus corpus christi veraciter contineri. et sicutunt sacramento vt est sacramētū. s; nō recipiūt spūaliter. qz nō p̄cipiūt fructū sacramēti. Quidā recipiūt istud sac̄m corpaliter sacramentaliter et spūaliter simul. sic illi q̄ cū deuotiōe et fide existētes in caritate et ḡra dei recipiunt istud sac̄m. qz ex p̄ceptione eius multa bona recipiūt in p̄nti scz gratiam. et in futuro ḡliam. Sc̄do videndum est que requirūt ad debitā sumptiōem hui⁹ sacramēti. Et notandū q̄ tria requirūt. scz immunitas a peccato mortali. eleuatio mentis ad deū. et mūdicia corpalis. De p̄mo dicitur et supra in p̄mo ca. et dicit etiā aliqd̄ in isto. De secundo. s.

Tracta. III. prime partis

de eleuatōe mēt̄ ad deū dīc̄ sacerdos añ̄ inceptōz̄ canonis.
Surſū corda. q̄i dicat q̄ volēs ſumere iſtō ſacr̄m̄ d̄z̄ h̄z̄ cor
ſuū eleuatū ad deū De tertio. ſ. d̄ mūdicia corp̄ali videm⁹ q̄
tractātes aliq̄ ſacr̄z̄ man⁹ ſuas lauāt. 7 iō cū i iſto ſacr̄o tra
ctet ille q̄ ē ſctūſſctōz̄ req̄r̄it i ſumete mūdicia corp̄al̄. No
tādū tū q̄munitas a pctō mortali d̄ ncc̄itate req̄r̄it ad ſūpti
onē debitā iſt̄ ſacr̄i. alia at̄ duo req̄runt de magna cōgrui
tate. 7 iō cū aliq̄ imundicia corp̄alis habeat aliq̄ ſecū an
nerā culpā mortales 7 ebrietatē mēt̄is. ſ. pollutio q̄ accidit
in ſomnis. Videndū eſt de iſta pollutōe quō ipedit ſūptōem
iſt̄ ſacr̄i. Sciendū eſt q̄ pollutio q̄ accidit i ſomnis non eſt
pctm̄ d̄ ſe. ſz̄ p̄t eſſe effect⁹ pct̄i mortal̄ vel venial̄ vel nullū.
P̄m q̄ cā ei⁹ p̄t eſſe vel pctm̄ mortal̄ vel veniale vel nullum.
Sup̄ h̄ q̄ ſp̄ recurrēdū eſt ad cauſam vñ̄ p̄ueit iſta pollutio
P̄t at̄ iſta pollutio p̄ueire vel ex cogitatōe p̄terita. l̄ ex ebrie
tate. v̄l ex crapula. l̄ ex tēptatōe diabolica. l̄ ex iſfirmitate. l̄ ex
alleuiatōe naſe. Primis duob⁹ modis n̄ p̄t eē ſine pctō mor
tali l̄ veniali. qz̄ ſi cogitatio deliberata 7 cū p̄ſenſu p̄ceſſerit.
vel ebrietas vel crapula fuit deliberata vel p̄ſuetudinaria per
catū eſt mortale. Et iō talis pollutio ipedit neceſſario ſūpti
onē iſt̄ ſacr̄i. Si at̄ cogitatio nō fuit cū p̄ſenſu deliberata l̄
ebrietas n̄ fuit deliberata vel p̄ſuetudinaria ē pctm̄ veniale. 7
iō tal̄ pollutio n̄ ipedit de ncc̄itate ſūptōz̄ iſt̄ ſacr̄i. ſz̄ tñ̄ d̄ cō
gruitate ipedit. 7 potiffime ſi fuerit i turpi imaginatōe p̄ter
quā v̄t cōit̄ d̄r̄ dep̄mit̄ mēt̄is. Sz̄ ſi ſit aliqd̄ qd̄ p̄p̄oderet ſic
reuerētia feſtiuitat̄. vel timeat de ſcādalo n̄ d̄z̄ dimitti p̄ter
h̄ p̄ceptio corp̄is xp̄i. Si at̄ p̄ueniat ex illuſione dyabolica
nō credo q̄ debeat d̄mitti. maxime ſi eueniat tpe magne fe
ſtiuitat̄ vel generalis cōmunionis. Si aut̄ eueniat ex iſfir
mitate naſe vel alleuiatōe naſe ſi dimittat̄ p̄t̄ reuerentiam
laudabile ē. niſi ſit aliqd̄ qd̄ reſoemet pctm̄. v̄t dictū eſt ſup̄.
Et illud de eccl̄iā qd̄ dīc̄ qd̄ hō poſt talē pollutōez̄ d̄z̄ abſtine
re. xxiij. horis intelligēdū ē cū diſtinctōe ſup̄dicta. Viſo
q̄ q̄r̄ tot modis ſumit̄ iſtō ſacr̄m̄. et q̄ requirunt ad debitam
hūi⁹ ſacr̄i ſumptōem. videndū eſt nūc̄ qd̄ debēt ſumere iſtud

De eucharistia

sacram. Un̄ sciēdū q̄ istō sacram̄ d̄z sumi a ieiunio. vt h̄c. viij. q. j. nihil. de ose. di. v. vt ieiuni Horādū h̄o q̄ duplex est ieiunū. q̄ddā ē ieiunū nate. q̄ddā ē ieiunū ecclē. Ieiunium nate soluit p̄ susceptōz cuiuscūqz cibi vl̄ pot̄ l̄ etiā medicine Ieiunū ecclē soluit p̄ comestōz cuiuscūqz cibi sūpti in modū cibi. vna comestōe excepta. Qñ ḡ d̄z sac̄z eucharistie d̄z sumi a ieiunio itelligit̄ d̄ ieiunio nate. qz pus d̄z intrare in os christiani ille scripsit̄ cib̄ q̄s q̄cūqz alī cib̄. ita q̄ille q̄ sumit istū cibū sacrosctm̄ nihil añ sūpserit illa die p̄ modū cibi vel pot̄ vl̄ medicie. Verūt̄m qz nccitas nō h̄z legē. z ifirmis nō ē ipōneda lex. iō ifirmi z illi q̄ sūt i nccitate positi z p̄stituti nō sūt obligati ad h̄. imo i q̄cūqz hora siue de die siue de nocte siue p̄ p̄rādū siue añ p̄nt qñ eis fuerit necesse istō sacram̄ sumere. Sed qd̄ si aliq̄s sacerdos vl̄ alī q̄ d̄z cōicare lauet de mane sibi os. z forte trāsglutit aliq̄d d̄ aq̄. nūq̄d ipedit̄ a sūptōe ist̄ sac̄i. Dico qz añ sūptōz ist̄ sac̄i decēs ē q̄ ql̄ibz corpaliter z spūalr̄ mūdet se q̄rū p̄r. z iō lauare os añ sūptōem ist̄ sac̄i laudo z approbo. ita tñ qz caueat ne aliq̄d de aq̄ trāsglutiat sciēt. Verūt̄m si aliq̄d trāsglutiat n̄ i maḡ z notabili q̄ritate cū salua z p̄ modū saluē nō credo qz ipediat sūptio nē ist̄ sac̄i Sz pono qz aliq̄s de nocte comedat anisū vl̄ feniculū vl̄ aliq̄d aliud sumpserit. z aliq̄d de reliquijs remāserit in̄ dētes. z cū abluir os trāsglutit aliq̄d de h̄ qd̄ remāsit in̄ dētes. nūq̄d ipedit̄ a sūptōe ist̄ sac̄i. Dico qz nō exq̄ sciēt nō facit̄z trāsglutit p̄ modū saluē. Istō etiā sacram̄ non d̄z sumi nisi ab illo q̄ h̄z vsū rōis. Un̄ nō d̄z dari puer̄ añq̄s pueniāt ad ānos discretōis. sic h̄c i. c. Omis vtriusqz sex̄. extra de pe. z re. qz añ istō ipus nesciūt discernere in̄ cibū spūalē z cibū corpalē. z sic nō adhiberēt debitā reuerētiā tāto sac̄o. Eadē etiā rōne istud sacram̄ nō est dādū amētibz siue furiosis. Distinguēdū ē tñ de ist̄. qz aut tales fuerūt furiosi a natiuitate. ita qz nūq̄s habuerunt vsuz rōis. z credo qz talibz istō sacram̄ non d̄z dari. qz istō sacram̄ requirit actualē dehorōez i suscipiēte. z tales nō p̄nt h̄re eā. Aut tales aliq̄t̄ eno habuerūt vsuz rōis sz amiserūt ip̄m. p̄t̄ aliquā causam. z

e

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

habēt aliq̄ lucida infualla. tēpe q̄ hñt talia lucida infualla si
petāt cū duotōe istō sac̄r̄z z velit r̄cipe r̄uerēt d̄z eis dari. ita
tñ q̄rpe. furie nullo mō def eis p̄r cam iā dictaz. Freneticis
etiā nō d̄z dari istō sac̄r̄m. maxie si timeat d̄ irreuerentia ad
sac̄r̄m. sic despuitōe l' aliq̄ alio tali. Loq̄z q̄z d̄ frenetic̄ i q̄bo
ligat⁹ ē oino vsus rōis Demoniac̄ at si cū reuerētia z deuotōe
peterēt. credo q̄ deberet dari. dū tñ tales habeāt vsū rō-
nis z actualē duotōz ad sac̄r̄m. Et credo q̄rātā deuotōz pos-
sēt h̄re ad sac̄r̄m q̄rute sac̄r̄i istū a demonio liberarent. Le-
prosis etiā n̄ d̄z dari istō sac̄r̄m. q̄d itelligo d̄ leprosis sic ife-
ctis q̄ nō possēt corp⁹ dñicū recipe z tractare i ore suo q̄n re-
ñcerēt ip̄m. sic sūt ml̄ti q̄bo ceciderūt labia z dētes. z sunt toti
corrosi vsq̄ ad guttur Sic scribit d̄ q̄dā mōacho cisterciēn.
in vita sci Ludouici q̄ndam reḡ frācie. cui q̄n ponebat sibi
bol⁹ i ore cadebat sibi ille bol⁹ Et tali sic leproso nō d̄z dari
corp⁹ x̄pi. Alijs at leproso bñ p̄r dari Sacerdos at leprosus
nō d̄z i p̄ntia ppli celebrare. s̄z si ad p̄tē i secreto vellz celebra-
re possz. Et ita itelligo illa capla extra d̄ cle. egro. d̄ r̄ctoribz.
z tua nos. Dugo etiā dic̄ q̄ sacerdos leprosus possz celebra-
re alyo leproso p̄ntibz dānat̄ ad mortē p̄ crimibz suis. q̄bo ni-
si de gr̄a sp̄ali n̄ dat̄ corp⁹ x̄pi. sic ill̄ q̄ suspēdūt vel submer-
gūt vl' p̄burūt. vl' quolibz iterciciūt Ill̄ at q̄ p̄ crimie heref
p̄burūt si cū duotōe hūilitate z reuerētia petāt d̄z dari cor-
p⁹ x̄pi. sic h̄et extra de heretic̄. c. sup eo. li. vi. S̄z nūqd̄ existē-
ti i pctō mortali dādū ē corp⁹ x̄pi. Dicēdū q̄ p̄ctm̄ aut est no-
torū aut occultū. Si ē notorū. puta si ē notorū vsurarius
vl' notorū p̄cubinari⁹ vl' quolibz alie notorū pctōz nisi desi-
stat ac s̄m statuta eccle p̄digne peniteat. non ē dādū sibi cor-
p⁹ x̄pi q̄stūcūq̄ petat. imo ē sibi dicēdū. Amice n̄ ē bonū su-
mere panē filioz z mitte caibz Si at ē p̄ctm̄ occultū. aut iste
corp⁹ x̄pi tpe q̄ tenet cōicare petit. puto tpe generalis cōmu-
nionis. vel qz ē infirm⁹. z sic de alijs casibz i q̄bo tenet q̄libet
cōicare. aut petit alio tpe. si petat alio tēpe q̄stūcūq̄ petat in
publico n̄ tenet sacerdos ip̄m dare sibi. s̄z dicere sibi. Ami-
ce non ē tps mō cōicandi. z iso nō debeo tibi dare corp⁹ x̄pi

De eucharistia

mō. s; expecta tps statutū. Si autē petat tpe q̄ tenet cōicare. tūc aut iste petit corp⁹ xp̄i ī publico aut ī secreto. si petat ī se creto nō ē sibi dādū. imo ē monēd⁹ ne petat ī publico. S; si tal' sit p̄inar' ī malicia sua z petat ī publico sibi dari corpus xp̄i. sacerdos d; ip̄m sibi dare. qz n̄ d; eum p̄dere. nec aliq̄s d; puari iure suo q̄usq; sit d̄claratū ip̄m amīssisse ius illd̄. Et iō cū q̄libz prochiā⁹ h̄eat ius petēdi corp⁹ xp̄i a suo curato. z curat⁹ sit obligat⁹ ad dādū isto tpe corp⁹ xp̄i prochiāis suis. z null⁹ fidel' p̄uef' isto iure nisi p̄ pctm̄ mortale zmissū publi ce. Et iō q̄tūcūq; sciat sacerdos subditū suū esse ī pctō mor tali nisi pctm̄ sit notoriū nō d; sibi denegare corp⁹ xp̄i. si tpe statuto z ī publico petat ip̄m sibi dari. Et ita legit fecisse. b. Bern. q̄ cū q̄dā die cōicarz mōachos suos q̄dā quē. b. Bern. sciebat eē ī pctō mortali int' alios accessit ad eū. z. b. Bern. dedit sibi corp⁹ xp̄i dicēs submissa voce. iudicet dñs int' me z te. q̄ si vellet dicere. dñs scit q̄ tu idigne accedis z n̄ possuz tibi negare. z iō ip̄e iudicet int' me z te. z statū ille miser acce/ pro corp⁹ xp̄i cecidit mortu⁹ ī trā. Et iō q̄libz caueat sibi ne idigne accedat. nō em̄ noceret sacerdoti s; sibi ip̄s. Et sacer/ dotes bñ facerēt si istd̄ exēplū z filia suis subdit' freq̄nt' nun ciarēt. S; nūq̄d suspect' ī crimie d; dari istd̄ sac̄m si re q̄rāt. Dico q̄ tplex ē suspitio. qz q̄dam ē violēta. q̄dā pbabil'. q̄dā leuis. Suspitio violēta ē q̄ quā n̄ admittit' pbatio. sic si aliq̄s iuenit' cū aliq̄ mliere corrupta ī lecto sol⁹ cū sola. nud⁹ cū nuda. loco z tpe ad h̄ apt'. nec etate nec pentela. nec aliq̄ alio obstātibz eē violēta suspitio v' psūptio q̄ cognuiss; eam. ita q̄ nō admittet' pbatio ī p̄rium. Probabil' suspitio ē illa q̄ orit' ex aliq̄b; signis z p̄iectur' pbabilib;. Sic si aliq̄s iueni/ ret freq̄nt' cū aliq̄ loquēs ī loco suspecto eēt pbabil' suspitio q̄ aliqd̄ malū agerēt. Leuis suspitio ē q̄ orit' ex fatua z iordi nata suspitōe alie. Et ista d; leuis. i. fatua suspitio. Sic si vi derē aliquē bonū virū z aliquā bonā iuueculā salutātes se l' sibi arridētes non ī loco nec tpe suspect' fatuū esset me pre/ sumere q̄ male agerēt. Et de tali dicit Salomon. Qui cito credit leuis est corde. Quando ḡ queritur vtrum suspectis

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

de aliq⁹ crimie debeat corp⁹ xpi dari. Dico q⁹ si d⁹ aliq⁹ habeat suspitio violēta d⁹ aliq⁹ crimie notorio q⁹ illi d⁹ denegari cor-
p⁹ xpi. ubi gra. d⁹ aliq⁹ hēt suspitio violēta q⁹ sit notorie hereti-
cus v⁹ vsurari⁹ l⁹ scubinari⁹. z sic d⁹ alijs. Dico q⁹ añq⁹ def⁹ si
bi corp⁹ xpi d⁹ se purgare d⁹ hmōi crimie. extra d⁹ pur. ca. c. ij.
Si at⁹ hēat d⁹ eo solū suspitio pbabil⁹ nō d⁹ sibi denegari cor-
p⁹ xpi q⁹sq⁹ eēt pbati⁹ d⁹ eū. lz notorie hēt tal⁹ suspitio d⁹ eum
tñ eēt monēd⁹ q⁹ purgaret se añq⁹ accederet ad cōicādū. et si
psentiret bñ faceret. Si at⁹ pseuerāt instaret z negar⁹ crimē
de q⁹ pbabil⁹ psumeret d⁹ eū non credo q⁹ añ pbatōz eēt puā
dus iure qd⁹ hz i petēdor⁹ accipiēdo corp⁹ xpi. pferim cū res
sua agat. z si idigne accipiat noceat ei z nō ali⁹. Tñ credo q⁹
sacerdos ad trozē p⁹ sibi dicere et d⁹ aliq⁹ sba cōmiatoria di-
cēdo. si digne accepis pficiat tibi ad salutē corpis z aie. si in-
digne iudicet dñs int⁹ ter me Si at⁹ psumptio leuis hēat d⁹ ali-
quē d⁹ q⁹q⁹ crimie p⁹ talē suspitōz cū sit leuis z fatua. i nul-
lo d⁹ agi d⁹ eū i spēali. In generali tñ eēt bonuz q⁹ sacerdos
diceret aliq⁹ sba cōmiatoria oñdēdo q⁹ null⁹ d⁹ psumi eēt ma-
lus nisi p⁹ certo. i. c. d⁹ p⁹sup. qz mlti mltā loquūt. Et q⁹
q⁹libz d⁹ se purgare q⁹ ad deuz z q⁹ ad ppl⁹ m⁹ anteq⁹ accedat ad
istō sac⁹m S⁹z nūqd⁹ excōicats d⁹ dari istō sac⁹m. Dico q⁹
nō. q⁹ diu em sūt excōicati diuisi sūt a pceptōe sac⁹oz z a cō-
munionē fidelīū S⁹z qd⁹ si aliq⁹ excōicat⁹ sit i piculo mor-
tis z petat sibi dari corp⁹ xpi. qd⁹ d⁹ fieri. Dico q⁹ aut iste ē ex-
cōicat⁹ a canone siue a iure aut a iudice. Si ē excōicat⁹ a ca-
none siue a iure sacerdos d⁹ eū absoluerē si ipē petat hūilit⁹
absolutōz. qz i piculo mortis simplex sacerdos p⁹ eū absolue-
re a q⁹q⁹ snia excōicatōis lata a canōe. Etia si absolutō eēt
fedi aplice resuata. vt hēt i. c. pastoral. de offi. ordi. Tñ in q⁹
cunq⁹ casu absoluat d⁹ absolui sub hac forma. q⁹ si dñs sibi
det et p⁹stervitā statim q⁹ cito poterit vadat ad illū q⁹ p⁹ eum
absoluerē mādātū illi⁹ sup⁹ illis p⁹ quib⁹ excōicat⁹ fuerit hūi-
liter susceptur⁹. Si nō facit statim relabit i eādē excōicatōis
sniaz ipō iure. vt hēt extra de sen. ex. c. eos q. li. vi. Si aut⁹ est
excommunicat⁹ a iudice. aut est excōicat⁹ pro contumacia

De eucharistia

tm. aut p aliq dlicto siue dbito. aut p aliq alio. tali casu et q
mocuq sit dz absolui si petat hūilit absolutoz. Ita tm q pri
mo det pignora vl cautoz ydonea qparebit. i. obediet man
datz ecclez satisfacet passis iuriā. Et si neqt dare pigra vel
cautoz iuret q satisfacet q cito porit. Sz qd si aliqs eris
i pcto mortali vl excōicat^o eris in piclo mortz mittat p sacer
dote vt confessionē ei^o audiat z eū absoluat. z det sibi corp^o xpi
et añq sacerdos accedat ad eū amittat loqlam. nūqd dz sibi
dari corp^o xpi Dico q si itelligat aliqd monē^o e si n̄ p loq q
oñdat aliq sig^o p^otritōis. sic q iuctas mā^o eleuet ad deū. z pcu
riat pecc^o suū. z p aliq alia sig^o oñdat se pecc^o absolutoz a pctif
z snia excōicatōis. z pentes ei^o z aici dnt loco ei^o z vice pmit
tere z fidei ubere vl pigra dare si possint q si dñs pster sibi vi
tā pntabit se p^ospectui ei^o q eū absoluere p̄t mādatū illi^o sup h
hūilit receptur^o. z sic dz eū absoluere z cōicare. Si at̄ nihil
itelligat si pster pbari possit q sig^o p^otritōis z pnie p̄cesserit dz
absoluit cōicari. recept^o tm pus cautōibz vl pigribz vl iura
mēto a pentibz aic^o p modū q dicit^o e sup Florādū aut q
sacerdos qñ cōicat p̄l m suū dz eū monere d aliqb. Primo
qñō accedat ad isto sacm cū scia alie^o pcti mortal. Secdo
q remittat odiū z rācorē cuiqz. Tertio q null^o excōicatus
accedat nec nisi ieiun^o nisi i casu ncēitat. Quarto q añ cōio
nē z p^o absteineāt se ab vxoribz suis ad min^o p tres dies. d̄ p̄se.
di. ij. Quis hō. xxiij. q. iij. sciat. Quinto q p^o sūptōz corpis xpi
nō spuāt i loco imūdo. l. in loco vbi possit spūtū calcari pedi
bus z h añ comestōz p^o receptōz corpis xpi fiendā. Sexto q
sibi qñtū potuerit absteineāt a vomitu z a nausea. Florādū
etiā q p^o sūptōz corpis xpi dz sumi d vino aliqculū ne aliqd
de isto sacfo i ore remaneat z spuēdo emittat. Un̄ i aliqb ec
clesijs est laudabil^o p̄suetudo q i die pasce p^o munionē su
m. d̄ devinoz pane.

Deritu q dz dici missa

Ca. X

o **V**nia honeste fm ordinē fiat in vobis Verba sūt
apli i formāz z istrnēz nos qñō ordiatēz honeste oia
opa nra maxie illa q ad cultū di p̄tinēt faciā. Inq q pncipalr

c 3

Tractat' quart' prime partis

est missa. Si g̃ i alijs nris opib' hōeste et ordiate nos dēm⁹
hīe. mlto mag' i missa dicēda Dicēdū ē g̃ nūc d̃ ritu misse. i.
de mō q̃ d̃z dicit missa. Sciēdū g̃ q̃ sacerdos armis spūalib'
armat'. i. sac' vestib' d̃ q̃b' sup̃dictū ē idur'. d̃z accede ad al
tare. Et q̃z vt dicit Salomō Just' i pncipio p̃mōis accusator
est sui. pmo sacerdos d̃z accusare seipm i p̃fessioe. faciēdo. s.
p̃fessionē generalē. q̃ valz ad remissionē pctōz venialium et
etiam mortaliū oblitōz. S̃z d̃ mortaliū d̃ q̃b' recordat d̃z
a n̄q̃s iduat sevl ip̄e accedat ad altare sacramtal' p̃fiteri. z fa
ctā p̃fessioe pcedat ad missā. Notādū āt q̃re istō sacrm vo
cat missa. fm Aug. d̃z missa. q̃z dū istō sacrm p̃ficit mittit ce
lest' missus. Et fm qd̃ expoit Innoc. Iste celest' missus est
magn' p̃sili' angel'. z mittit iste ad p̃secrādū. Un̄ iste ē sacer
dos inuisibil' q̃ pncipalit' p̃secrat z p̃ficit h̄ sacrm vbi cūq̃ cō
ficiat. vñ ip̄e ē sacerdos z sacrificiū. vt dicit idē Aug. Aliā rō
nē affig' Hugo dicēs. q̃ ip̄a hostia p̃vocari missa. q̃z trans
missa ē pmo a p̃zevt essz nobiscū. postea a nobis p̃zi vt p̄ no
bis intercedat. Sciēdū ē āt q̃ missa i trib' linguis celebrat.
scz hebraica. greca. z latia. Nā Alia. Amē. Osāna. Saba
orb sumūt de hebraica. Kyrieleyson X̄peleyson sumunt de
greca. Reliq̃ oia sumūt d̃ latia. D̃z āt missa i ist' trib' linguis.
q̃z titul' x̄pi i cruce p̃dēt' sc̄pt' fuit hebraice. grece. z latine.
Diuidit' g̃ missa i q̃ttuor ptes. s. i. obsecratōes. orōes. postu
latōes. z gr̄axactōes. P̄ria ps p̄tinet ad pl' iūstrucōez. sc̄da
ad materie obsecratōez. t̄cia ad materie obsecrate sumptōnem.
q̄rta ad gr̄axactionē. P̄ria ps p̄tendit a pncipio vsq̃ ad offer
toriiū. Sc̄da ps ab offertorio vsq̃ ad finē orōis d̄nice. i. vsq̃
ad finē de p̄z n̄r. Tertia ps vsq̃ ad cōionē. Quarta ps p̄
tendit vsq̃ ad finē. P̄ria ps p̄tinet decē ptes. Nā pmo d̃z in
troit'. et d̃z introit'. q̃z tūc sacerdos ministratur' d̃z ad altare
itrare. Et ē sciēdū q̃ antiq̄ loco itroit' dicebat totus vnus
psalm'. z cantabat a clero circa ḡd' altar'. z iō vocat' ḡduale
S̃z brūs Hiero'. q̃ ex mādato d̄ni Damasi pape eccliaſticū
officiū p̄ maiori pte instituit p̄ter cārū ordiauit diuersos in
troit' fm diuersitatē diez ac festoz. z d̃ illo psalmo q̃ antiq̄

De eucharistia

dicebat et catabat loco introitus accepit unum panem. Et est sciendum quoniam in singulis simplicibus diebus introitus bis cantatur ad designandum quoniam in christo sunt due nature. scilicet humana et diuina. In solennibus dicitur ter ad designandum tria tempora. scilicet tempus quod fuit ante legem. tempus sub lege. et tempus gratie. Cum duobus primis vicibus dicitur sub missa voce. quia in primis duobus vicibus non aperte nec clare loquuntur homines de christo. tertia autem vice dicitur alte. quoniam in tertio tempore in omnem terram exiit sonus eorum. scilicet apostolorum et euangelistarum. Post introitum sequitur Kyrieleyson. xpeleyson. kyrieleyson. id est est quod domine miserere. xpeleyson. hoc idem est quod christe miserere. Et dicitur ter propter patrem et filium et spiritum sanctum. Et dicitur nonies propter nouem ordines angelorum quibus fructus missae associari petimus. In diebus solennibus post kyrieleyson cantatur hymnus angelicus. scilicet Gloria in excelsis deo. quem hymnum angeli in natiuitate christi decantauerunt. usque ibi. bone voluntatis. Reliqua omnia. scilicet laudamus te. etc. beatus Hilarius episcopus pictaviensis approposuit. et ad missam cantari instituit. Et debet cantari iste hymnus in festis apostolorum. martirum. et confessorum. in quorum honore dedicata est ecclesia. Et in festiuitatibus Marie. Sed quando in diebus prefestis cantatur missa de beata virgine Maria vel de spiritu sancto. vel de quocumque alio sancto. non dicitur in ea hymnus angelicus vel symbolum decantari. sed in missa propria decantatur prefatio. Et ratio est ut dicitur extra de celestibus. missa. c. psalmum. ut in commemorationibus et solennitatibus differentia ostendatur. In sabbato autem quando cantatur de beata virgine Maria credo quod dicitur dici gloria in excelsis deo. quia illa dies est specialiter dedicata beate Marię virgini propter multa que non oportet hic dicere. Dicitur hymno angelico sacerdos uersus ad populum salutatur illum dicendo. dominus uobiscum. que salutatio fuit sumpta de veteri testamento. scilicet de libro ruth. quando dixit Booz messoribus suis. dominus uobiscum. Sciendum autem quod episcopus loco domini uobiscum dicit. Pax uobis. Et ratio est. quia episcopus representat personam christi. que quando salutatur discipulos suos dicebat. pax uobis. Et est sciendum quod quicquid in ecclesia non fit nisi unius. semper tamen dicitur dicere sacerdos. dominus uobiscum. quia loquitur toti ecclesie. Et ei respondetur. Et cum spiritu tuo. Que responsio fuit sumpta ab apostolo in epistola. y. ad Thimotheum. iij. Post salutatum et responsione subiungit

Tracta. III. prime partis

sacerdos Oratio. loquens quasi syndicus in persona totius populi Et dicto oratione
m^o die orationes. Et ista oratio dicitur collecta. quia olim episcopus siue sacerdos
omni populo collecto dicebat eam super populum. Quia hoc tempore nostris nos non
possumus ita populum colligere dicitur orationes que antiqua et generalis vocabu-
lo retento vocabatur collecta. Et sciendum quod iste orationes dicitur dici sub
certo numero. ita quod dicatur una vel tres vel quatuor vel septem. Quod dicitur
una significat unitatem ecclesie que in tribus personis est. Quod dicitur tres
significat trinitatem personarum. Nam prima significat personam patris.
secunda personam filii. tertia fit personam spiritus sancti. Vel dicitur tres. quia christus
in sua passione cum istis sacerdotibus memoriale ter legit orasse. Primum
quando orauit ut transiret ab eo hora sue passionis. Secundo quando dixit
Pater ignosce illi quia nesciuit quod faciebat. Tertio quando dixit. In manus
tuas commendo spiritum meum. Quod dicitur quatuor significat memoriam quatuor
quod vulnus christi. Quod dicitur septem fecerunt quod sacerdos si indignus di-
cat missam exaudit pro omnibus septem petitionibus que in oratione dominice continentur.
Vel ad designandum quod petit septem dona spiritus sancti sibi et alijs pro quibus
dicit missam pro tunc misse infundi. Erunt dicit magister Johannes beletus non de-
bet dici ultra septem. Et est sciendum quod quando dicitur missa priuatis non dicitur
dici aliquam collectam pro defunctis. et etiam quando dicitur missa pro defunctis non dicitur
dici oratio priuatis. nisi illa condicio. Quod missa sepius de quibusdam
mortuorum etc. Si autem in missa priuatis aliquo casu dicatur collecta pro
mortuis non dicitur ultra dicitur penultima. quia finis dicitur credere princi-
pio Et dicitur collecta rudes ante ad confirmatos Collecta finis
dicitur epistola. et dicitur ad populum informatos. Et dicitur epistola ab episcopo quod est super.
et stolon quod est missio quasi supermissa. quia epistole fuerunt supermissae euange-
lio. Et nota quod nullus dicitur dicere epistolam nisi fuerit subdiaconus. Unum
melius est quod sacerdos dicat eam quasi puer qui inuocat eum ad missam Post
epistolam dicitur responsorium. quod sic noiait. quia christus suo l'epiternum de dicitur. Ver-
sus hoc dicitur ab iudico. quia illi qui dicunt ipsum dicitur se iudicare ad orientem
Postea dicitur Alleluia cum versu suo. quod est canticum leticie. Unum tempore ieiunii
oratio quod est tempus lucis non dicitur dici alleluia. nec eadem ratio in missa pro mor-
tuis. In magnis solennitatibus dicitur pro Alleluia sequentia. id est. psalmus. qui etiam
est canticum leticie. Et sic fecerunt ista duo leticia glorie padisi. ad quam
pro tunc misse venire sperant Post hoc immediate legit euangelium. et
in principio ille qui legit illud salutat populum ut reddat eum attentus ad

De eucharistia

audiendū euāgelii. Dicitur autē euāgelii ab eu quod est bonū. et angelus
quod est nūcius. quia bonus nūcius. quia in euāgelio nūciatur xpus qui est magni
p̄siliū āgelus. Uel quia in eo nūciantur oīa que p̄tinēt ad salutem nr̄az

Et nota quod quā euāgelii sumit de p̄ncipio dicitur dicitur inicitium
scti euāgelij. sic in euāng. Math. Liber generatōis. et in euā
gelio Luc. Fuit in diebus herodis regis. et in euāng. Joh. In p̄n
cipio erat v̄bū. Lū autē euāgelii n̄ sumit de p̄ncipio dicitur dicitur se
quētia scti euāgelij. et est s̄sus. v̄ba sequētia sūt v̄ba scti euāge
lij. Notādū est quod dicto titulo euāgelij dicitur r̄nderi. gl̄ia tibi
dñe. quia in euāgelio agit d̄ gl̄a dei et nr̄a. ql̄it. s. xps vicit dya
bolū et nos redemit. et victor ad gl̄az p̄ris ascēdit. Et iō audi
tores euāgelij letātes ad laudē sui saluatoris sine redēptoris
exclamāt dicētes. gl̄a tibi dñe. quia dicāt. Dñe gl̄a tua quia in euā
gelio p̄dicat nobiscū sine fine p̄maneat et sp̄ crescat. Notā
dū etiā quod quā legit euāgelii duo cerei dñt accēdi. i. signū quod
dñs misit discipulos suos binos et binos an̄ facie suā p̄dica
re euāgelii illis. Ergo notādū est quod quā inchoat euāgeliz
tā clerus quod p̄p̄s. tā p̄ferēs quod audies dñt se munire siḡ crucis
in frōte in ore et in pectore. In frōte quia frōs est loc⁹ p̄cūdie. Uñ
hōies inuerecūdos effrōtes. i. sine frōte dicitur. Per h̄ ḡ quod frō
ti signū crucis iponim⁹ significā quod nō erubescā crede in xpm
crucifixū. et eū vey deū et hoiez p̄fiteri. In h̄at quod os et pectus
signū on̄dim⁹ nos audacter et simplr p̄fiteri ore. et fidelit et fir
miter crede corde xpm crucifixū. cui⁹ liber legit deū et dñm
nr̄m esse. Sacerdos itaq; v̄l dyacon⁹ euāgelii lectur⁹ se siḡt
in frōte in ore et in pectore. quia dicat non erubescō euāgelii ipm
ore p̄dicoz corde credo. Libz etiā siḡt ac si dicat. h̄ est liber
crucifixi. Dū autē euāgelii legit cūcti deponūt velamina ca
pitū p̄p̄ duo. P̄rio ad on̄dendū quod euāgelica dōctria oīa ve
lamina legi antiq̄ remouit. Sc̄do ad on̄dendū quod oēs q̄nq;
sensus debēt esse aperti ad audiendū euāgelii. Et sciendū
quod ille qui dicit euāgelii dicit h̄re facie ad aq̄lonē. i. signū quod in fr̄ute
scti euāgelij dem⁹ nos munire p̄ insidias dyaboli qui veniunt
ab aq̄lone. Ut em̄ dicit Hieremias. Ab aq̄lone p̄adet oē ma
lū. Finito euāgelio quilibz dicit se munire crucis siḡculo p̄ dya/

Tracta. III. Prime partis

bolū ne rapiat euāgelii sine fimonē euāgelij d ore seu d cora
de ei. Post euāgelii imediate seqt symbolū. s. Credo in xpm
deū. qd nō dz dici nisi i dieb solēnib. nō tñ i oib. s. solū i il
lis d qb mētio fit i symbolo. Un dz dici i oib dieb dñicis.
et in festo sancte trinitatis. i natiuitate dñi. i circūcisioe dñi.
in epiphania. i festo pasce. i ascēsiōe. in festo penth. in festo
oim sctōz. i trāssfiguratiōe dñi. in festis brē Marieygis. in
festis oim aploz et sancte crucis. In alijs at festiuitatib n
dz dici. Dicto simbolo seqt offertoriū. qd dz ab offerēdo. qd
tūc offerit ea q sūt necāria ad missā. s. panē vinū z aquā. z sac
dos offert ista duo dicēs. Suscipe scā trinitas zc. Et facit
signū cruci sup panē z vinū ad h vt ds ea scificet. Et nota
q sacerdos bñdicat aquā z nō vinū. qz aq fr p m q indiget
bñdictiōe dei. vinū at fr xpm q ē sup oia bñdicit. Et in h ter
minat pma ps misse q ē ad pl i instructōz z ppatōz ad tātū
sacm. Seqt scda ps q est de materia psecratiōis. Et ista
bz qtuor ptes. Pma ps dz secreta. scda ps pfatio. tertia ps
canon. quarta dñica ozo. Recepta oblatiōe sacerdos lauat
sibi man⁹ z rediēs ad altare iclinat se pfūde dicens. In spū
hūilitatē z ptritōz cordis efficit qd dign⁹ mīster h sacri. z eri
gens se pnt ad pl m dicēs. Orate p me frēs zc. Et iō illi q au
diūt debēt orare p eo dicēdo illū psalmū. Exaudiat te dñs
in die tribulatōis zc. vel dicēdo. Dñs sit in corde tuo z i ore
tuo vt suscipiat sacrificiū de ore tuo de manib tuis p tua et
nra omnūq salute. Et laici se debēt inclinare silr et dicere
illud qd sciūt. Tūc sacerdos dicit sub silētio secretas. Et
est sciendū q totidē secrete z in eodē ordine de eis dē debent
dici q collecte pcesserūt ante in exordio misse an eplam nec
plures nec pauciores. Et dz secreta. qz secrete p nūciat. cum
tñ olim alta voce diceret vñ ab omib laicis sciebat. Scdm
at qd narrat mgr Jobēs belet h in sūma sua. pigit semel in
quadā die q qdam pastores sup quendā lapidē ponerēt pa
nem et dicerēt secretā et alia verba canonis super panē. qui
ad pboz eoz platōz ē in carnē puerlus. i qd diuinū facta su

De eucharistia

it acerrimam vindicta. Nam oēs ictu fulmīs mortui sūt. Et ideo
statutū fuit vt de cetero iste secrete sub silentio dicerēt. ita q̄
nesciant a laicis. Secūda ratō est ne vilescat sic sacra scriptura
obscure tradita est ne vilescat. Postea sacerdos dicit alta vo-
ce Per oīa sc̄la sc̄loꝝ. Et r̄n̄so amē. sacerdos nō vertēs se ad
p̄p̄m salutāt ip̄m dicēdo. Dñs vobiscū. De q̄ salutatioe ⁊ ei⁹
r̄n̄sione dictū est sup̄. Et q̄ in illo sacro req̄rit maḡ eleuatiō
mēt̄ ad deū. iō dicit sacerdos Sursum corda. q̄i dicit. ha-
bere corda sursum eleuata ad deū. iuxta ꝑ̄b̄ū apli dicēt̄. Que
sursum sūt q̄rite. Et p̄p̄s q̄i obediēs siue ꝑ̄sentiēs dicit. habemus
ad dñm corda eleuata. Et q̄ p̄ oīb̄ q̄ de⁹ nobis ꝑ̄tulit gr̄as
ei imp̄dēre dē̄m. subiūgit sacerdos Gr̄as agam⁹ dño deo
nr̄o. ⁊ p̄p̄s respōdet q̄si ꝑ̄sentiēs. dignū ⁊ iustū est. Postea se
quit ꝑ̄fatio. Et d̄ ꝑ̄fatio q̄si ꝑ̄locutio. i. ad misterii ꝑ̄paratiō
ita q̄ in ꝑ̄fatioe noīant aliq̄ ordies angeloz. q̄ in missa ange-
los ꝑ̄sentes esse credim⁹ ⁊ assistere sacerdoti. Dicta ꝑ̄fatione
subiūgit cant⁹ angeloz. s. Sct̄us sct̄us sct̄us dñs de⁹ saba-
oth. i. exercitiū. etiā osanna. i. obsecro salua. Et d̄ ter sct̄us
ad denotandū trinitateꝝ ꝑ̄sonaz. q̄ d̄ ꝑ̄mo sct̄us ꝑ̄ ꝑ̄sona
p̄ris. sc̄do ꝑ̄ ꝑ̄sona fili. tertio ꝑ̄ ꝑ̄sona sp̄s sct̄i. Et d̄ domi-
nus de⁹ in singlarī ad oīdendū q̄ vna ē essentia i trib̄ ꝑ̄so-
nis. Et sumit istō d̄ Isaiā Isa. vi. Isaias em̄ dicit se vidisse
seraphim clamantia Sct̄us sct̄us sct̄us ꝙꝙꝙ. Un̄ nos cantica
angeloz decantā. q̄ ꝑ̄ h̄ sacrificiū hoīes assumi ad āgeloz
ordies nō dubitā. ⁊ iō cū eis i excels̄ saluari clamā. Et ꝑ̄ h̄
d̄ ali⁹ ꝑ̄sus. s. B̄ndic⁹ q̄ veit ꝙꝙꝙ. q̄ ꝑ̄sus sumit ex euang. Mat-
thei. xxi. ⁊ iō dū cantat d̄ fieri signū cruc̄. i. signū q̄ sumit d̄
euangelio q̄d est liber crucifixi. ⁊ ideo in isto versu ꝑ̄fitemur
x̄pm venisse in mundū. et ab eo saluari rogamus. Postea se-
quit canō. ⁊ incipit ibi. Te igit. ꝙꝙꝙ. ⁊ durat vsq̄ Pax dñi. Et
d̄ canon quod est nomē grecū. ⁊ vult dicere in latino regu-
la. Et ideo dicitur huius sacramenti consecratio. vel q̄a
celebrans regulariter d̄ in oīb̄ se habere. Et totū q̄cqd̄ ꝑ̄ti-
net i isto canōe excepto ꝑ̄z nr̄ d̄ sub silēcio Et b̄ cā triplex ē

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

Prima qz de n̄ attendit clāorē or̄s s; cordis. Un̄ dic̄ Ber. Non
vot̄ s; votū. nō cordula musica vocū. Nō clāor s; amor sonat
ī ore dī. Sc̄da cā ē ne miser q̄ cū sūma fuerētia ac deuotōe
ac mēt̄ r̄ collectōe d; h̄erz pferre oīa v̄ba canōis lōgo clāore
fatigat̄ īpediat̄ v̄l d̄ficiat̄ a sua d̄uotōe. Tercia cā ē ne p̄ q̄ri/
dianū z frēq̄ntē v̄sū v̄ba vilescāt. z ī loc̄ n̄ p̄petētib; dicant̄. et
sic fiāt ī ruīnā. vt sup̄ d̄ pastorib; dixi. In q̄dā ei d̄creto p̄hi/
bet̄ sub anathēate vt null⁹ nisi sac̄r̄ vestib; idur⁹. z ī libro z su
per altare d̄secratū pferat̄ v̄ba canōis Et iō qz vir pollut⁹ la/
bijs ego sū. z ista sacratissima v̄ba sūt ita archana q̄ n̄ licz ea
hōi pctōri loq̄. iō d̄ ip̄is taceo. Hoc at̄ dico q̄ nulli p̄pa auto/
ritate nisi d̄no pape s; aliq̄ d̄ eis subtrahel̄ ad d̄e. Notā
dū v̄o q̄ canō sign̄t̄ icipit̄ p̄ istā l̄r̄z. T. q̄ at̄iq̄⁹ siebat̄ p̄ mo/
dū cruc̄. q̄m sacrificiū qd̄ fit̄ p̄tute istoz v̄boz ē m̄ozatiū
d̄nice passiōis Un̄ x̄ps q̄ instituit̄ h̄ sac̄m̄ dixit. h̄ facite ī meā
cōmōratōz Lu. xxi. Et q̄m ista v̄ba efficacīā h̄nt a passiōe
x̄pi. Un̄ p̄ h̄ imago crucifiri d; ibi d̄pigi. In ist̄ etiā sacra/
tissimis v̄bis fit̄ ozo general̄ p̄ ecclā catholicā. z p̄ papa q̄ est
caput ecclē. z p̄ ep̄o. Et credo q̄ d; itelligi p̄ ep̄o ī c⁹ diocesi
d; missa. z p̄ ep̄o etiā q̄ ordiauit̄ celebrātes. Orat̄ etiā p̄ rege
q̄ ē d̄ns t̄pal̄. Orat̄ etiā p̄ oib; orthodoxis. i. xp̄ianis catho/
licis ap̄lice fidei cultozib;. q̄ v̄ba exponēt̄ ī t̄cia p̄te h̄ op̄is
q̄n̄ agēt̄ d̄ credo ī deū. Un̄ p̄ ista v̄ba excludūt̄ sc̄ismatici. he/
tici. iudei. saraceni. pagani. z excōicati. Et sic nota h̄ n̄ orari
p̄ excōicat̄. Post̄ h̄ fit̄ ozo sp̄eal̄ p̄ ill̄ siue alijs q̄b; obligat⁹
sacerdos. Et credo q̄ sic eis ē obligat⁹ ex ordie caritatis. ita
tenet̄ ordiare eos ī missa. ita q̄ p̄mo ponat̄ illū cui p̄mo ē ob/
ligat⁹. z sic d̄ alijs Ita t̄n̄ q̄si sp̄eal̄r̄ dic̄ missā p̄ aliq̄ q̄ p̄tutē
sacrificij referat̄ ad ip̄m. z p̄ h̄ n̄ excludit̄ q̄n̄ possit̄ z d̄beat
ozare p̄ alijs Et t̄n̄ circa istā orōez aduertēdū ē q̄ d; eē m̄e/
tal̄ z n̄ vocal̄. Et rō p̄t̄ assignari q̄ ad nūc duplex. Prima vt
sacerdos sit magis recollect⁹ z attē⁹. qz fmo aliq̄tēs impe/
dit̄ attentōem. Sc̄do ad oñdendū q̄ de non attendit̄ ad cla/
morē or̄is s; cordis. vt sup̄. Notā dū etiā q̄ null⁹ fidel̄ cui⁹
occurrat̄ memoria d; excludi ab orōne ista. immo quilibet

De eucharistia

cul^o occurrit mēoria ē dō spēalr p̄m dād^o alias sacerdos pec
caret. Notādū etiā q̄ sacerdos añq̄ dic̄ missā p̄t facere istā
orōez. dicēdo mētalr. Dñe d̄s ego ī missā itēdo tibi recōmē
dare istū z istū. postea suffic̄ q̄ dicat mētalr ī missā. **De mō**
dñe illoz q̄s tibi añ recōmēdauī. Postea noiant̄ mlti sc̄ti et
sc̄tē q̄ oēs p̄ xp̄o se sacrificauerūt exponēdo se morti. Et ista
pnūc sufficiūt q̄ ad v̄ba canōis. **Sz dicēdū ē aliqd̄ de sig**
nis q̄ fiūt ī canōe. Un̄ sciēdū q̄ fm̄ qd̄ dic̄ Inno. ī li d̄ missa.
cruce^s siḡrōes q̄ fiūt ī missa sūt ī nūero. xxv. z fiūt ī septēvicibz
q̄ significāt xp̄s se passiōez xp̄i. **Pria vice fiūt tres dicēdo il**
la v̄ba. Nec dona. h̄ mūera. z significāt trinā traditiōez xp̄i.
Alā p̄mo fuit tradit^o a dō p̄re. q̄ eū ī mūdū misit. Secdo a iu
da traditore. q̄ eum vēdidit. Tertio a iudeis. q̄ eū Pilato ad
crucifigēdū tradidit. In sc̄da vice fiūt q̄nq̄ dicēdo illa v̄ba
Bñdictā ascriptā zc̄. z significāt q̄nq̄ p̄sōas q̄ fuerūt ī passiōe
xp̄i. s. p̄sonā xp̄i vēditi. p̄sonā iude vēdēt̄. z p̄sonas ementiū.
q̄ fuerūt tres. s. p̄t̄ifices. p̄barisei. z scribe. In t̄cia vice fiunt
due dicēdo illō v̄bū bñdicit. qd̄ v̄buz d̄z p̄rio sup̄ panē. sc̄do
sup̄ vinū. z fiūt iste due cruces p̄t̄ uersionē duplicē mat̄ie.
sc̄z p̄is z vini. In q̄rtā vice fiūt q̄nq̄ dicēdo illa v̄ba. hostiā
purā zc̄. z significāt q̄nq̄ vulnera q̄ xp̄s p̄tulit ī cruce. In q̄n
ta vice fiūt due. vna sup̄ corp^o alia sup̄ sāguiez. dicēdo illa v̄
ba. sacrosct̄m filij tui corp^o zc̄. z significāt vincla q̄bz ligat^o fuit
xp̄s z flagella q̄bz fuit flagellat^o. In sexta vice fiūt tres dicēdo
illa v̄ba. sc̄rificas v̄iuificas. zc̄. z significāt tres crucifixiones
xp̄i. Alā p̄rio fuit crucifix^o liguis iudeoz. sc̄do sn̄ia pilati. ter
tio maibz militū. In septia vice fiūt q̄nq̄ dicēdo illa v̄ba. p̄
ip̄m z in ip̄ozc̄. tres cū corpe sup̄ calicē z due alias sup̄ alta
rea late. z significāt tres cruciat^o. s. passiōis. p̄passiōis. et cō
passiōis. z aquā z sāguiez q̄ fluxerūt de late xp̄i. z sic fiūt ī vni
uerso. xxv. q̄ ē nūer^o cubic^o ad designādū q̄ q̄stūcūq̄ mltipli
ces sacrificiū ē sp̄vnū. Et istō sufficiat d̄ signis canōis. z p̄ cō
sequēs de sc̄da pte misse q̄ est ad mat̄ie sacri^o secretōz. exce
pto q̄ q̄n d̄z par dñi fiūt tres cruces. **Seq̄t̄ tertia ps̄ q̄ est**
ad mat̄ie sacri^o sūptōem. Et in ista pte p̄mo sacerdos frangit

Tracta. III. prime partis

hostia i tres ptes. qz pma significat corp^o xpi mysticu. i. fideles q pegrinat i mdo. scda illos q sut i purgatorio. tca illos q sut i paradiso Et dicto. p oia scla scloz. z rñ so amē. dicit sacerdos. Pax dñi sit sp vobiscu. faciendo tres cruces cu vna pte hostie sup calicē. z significat q p mortē xpi fuit pax inf^o detū z hoiez fformata. Et dr ter Agn^o dei. Agn^o dr ab agnō qd ē piū. qz xps ihs sua pietate nos r demit. Al^o dr agn^o ab agscēdo. qz solo balatu agn^o mrēz suā agscit. sic xps i passione sua mrēz suā aguit. z iō dr ter agn^o dei. qz xps i cruce pēdēs tria coguit. i. pēz suū ei obediēdo. z mrēz suā p gēz gini cōmendādo. z gen^o hūanū ipm r dimēdo. Et dr bis misere. z vltio dr. dōa nob pacē. ad oñdēdū q i mdo isto z i purgatorio idigem^o mia dei. z i paradiso hēbi^o pacē z reqē opulētā. In missa p defūct^o dr. dōa eis reqēz. qz missa p eis dr vt veniāt ad reqē em paradisi. Postea poit vna pte hostie i calicē. z significat illos q sut i paradiso. q sut iebriati glā paradisi. fm illō ps. xxxv. Inebriabūt ab vbrate dom^o tue. Postea accepto pac^o iosepho fm qsdā ab eucharistia. fm alios a calice. fm alios ab altari dat pacē dyacono. z ille subdiacono. z sic p istos descendit ad alios. ad designādū q par dī q erupat oēs sēsū p xpm descendit ad platos. z d plāt^o ad subditos Et significat etiaz q oēs q volūt eē pncipes fruct^o isti^o sacri dñt eē i vicio pac^o et caritat^o astricti. Postea dicta qdā orōe sacerdos r cipit sac^oz sub vtraqz spē. Laic^o at n dat sub spē vini p pē pēz effusiois. Post sūptōnez sacri sumat vinū z abluat os nisi ess^o illa die aliā missā celebratur^o. z tm de tertia pte. Quarta ps misse q pñet ad graxactōz pmo pñet cōionē. z dr cōio a con qd ē sil^o z vnio. ad denotandū q illi^o sacri r tute sum^o p charitatē vniti dor pñio. Post cōionē dr post cōio qdā orō q sic noiat. qz dr p^o pñiōne. Et dñt dici iste orōes eodē nūero z eodez ordie qb fuerit dicte collecte añ eplaz. z eodē mō tñiari Postea salutato p^olo z rñso. z cū spū tuo. dic sacerdos Ite missa est. z ē sesus. ite p^o me ad xpm z seqm^o eū. qz hostia ē missa p vob ad dñm pēz placādū. vel ite ad ppa. qz missa ē ppleta. Et nota q ite missa ē. nō dz dici nisi dicat glā i excels^o. sz dz

De eucharistia

dici bñdicā dño. z i missa p mortuis. req̄scāt i pace. Si q̄
raf̄ q̄re n̄ i sine cuiuslibz misse d̄z ite missa ē. Rñ deo q̄ corp̄
xp̄i mysticū qd̄ ē eccl̄a ē triplex. i. istud qd̄ ē i celo gl̄ificatū .i.
scrī q̄ sūt i parad̄so. Alio qd̄ ē adhuc i tr̄is. i. fideles q̄ sūt in h̄
m̄do. Alio qd̄ iā f̄cessit d̄ h̄ m̄do nō tñ adhuc ē in parad̄so.
id ē. fideles q̄ sūt i purgatorio. Lz q̄libz missa totū corpus
xp̄i mysticū r̄spiciat. sic p̄z p̄ triplicē hostie portōz. tñ fm̄ istā
triplicē d̄m̄az̄c̄igit missas ter a p̄propari. Quedā ei celebrā
tur ad honorē sctōz. q̄ qz iā sūt corā d̄o. iō i ill̄ missis licētiat̄
p̄pls z d̄z ite missa ē. q̄si dicat. ite festinate igredi i illā req̄ez.
Quedā sp̄calr̄ celebrāat ad salutē vinoz. z qz nō sum̄ certi de
salute n̄ra. iō d̄m̄ eē solliciti ne p̄ negligētiā n̄raz in nobis
misse efficac̄ia euanescat. iō d̄z i ill̄ missis i sine bñdicā d̄no
fm̄ illō ps̄. xxxiiij. Bñdicā d̄nm̄ i oi tpe. Quedā dicūt sp̄ca/
lit̄ ad req̄ez defūctoz. z i ill̄ d̄z. req̄scāt i pace. Et nota q̄sa/
cerdos q̄nd̄es sept̄it ad p̄pl̄m z cū h̄ septies salutat ip̄m. Q̄
āt q̄nd̄es p̄tit se ad p̄pl̄m significāt q̄ q̄nd̄es xp̄s apparuit in
die resurrectōis sue. P̄rio marie magda. i. orto. sc̄do mulieri
bus eūtibz z redeūtibz d̄ monn̄to. t̄cio b̄t̄o Petro. z ido q̄n̄
sept̄it t̄cio sacerdos n̄ loq̄t̄ alte. q̄rto apparuit discipul̄ q̄n̄ in
trauit ad eos ianuis claus̄. z thomas n̄ erat cū eis. q̄nto ap/
paruit duobz discipul̄ eūtibz i emaus. Q̄āt salutat septies
p̄pl̄m significat q̄ p̄tute misse salutē seq̄mur et̄naz. i. q̄ h̄m̄
septē dotes. q̄ttuoz ex pte corp̄is. z tres ex pte aīe. Horādū
etiā q̄ istō q̄ sacerdos ic̄ipit missā a dextera pte altaris. et po/
stea vadit ad sinistrā. z itez redit ad dextera significat q̄ xp̄s
d̄ dextera p̄ris. iuxta illō Joh̄. Exiit a p̄re z veni i m̄dm̄. iterū
relinq̄ m̄dm̄ z vado ad p̄rez. Si at̄ q̄raf̄ vtz canō debeat
dici tarde aut cito. i. an debeat sacerdos m̄ltū morari in ca
none an nō. Dicēdū ē q̄ sacerdos d̄z cū bōa maturitatez cū
maḡattēōe dicere oīa v̄ba canōis. nō tñ d̄z ibi morari m̄ltū
ne musceveniētes pd̄at suauitatē vnguēt̄i. i. ne diabolice tē/
ptatōes sibi pd̄i faciāt suauitatē vnguēt̄i. i. p̄tute hui⁹ sacri seu
sacrificij. qz volūtas hoīs labil̄ ē z mutabil̄. z nūq̄ in codez

Tracta. III. prime partis

stat pmanet. Jō sub figura b^o dictū fuit filijs isrl' q' comedere agnū pascale festināt. Notandū etiā q' nūq' missa d'z dici sine lumie. Et ista de ritu missę sufficiāt.

De defectibz occurrētibz in missa **Ca. XI**

v Bi mar^o piculū itēdit ibi plen^o ē s'ulēdū. z qz i celebratōe missę nisi debito mō fiat iminet maxim picl'm idō de defectibz q' i celebratōe possent occigere d'z sūmope p'caueri. Pnt g' eē defect' i missa an' p'secratōz vl' p' vl' in ipa cōsecratōe. An' p'secratōz p't esse defect' si nō mistret debita materia. puta si locovini mistret aq'. Un' pono q' sacerdos l' minister ei' q' fuit sibi i missa ponat in calicē aquā credēs eē vini albū qd d'z fieri. Dicēdū q' sacerdos aut p'cipit istū errorem an' p'secratōz vl' p'. Si an' p'secratōz d'z aquā eijcere z ministrare vinū cū aq'. z sic pcedē. Si at' aduertat p' p'secratōem aut aduertit an' sūptōz corpis aut postea. Si an' administrari d'z vinū cū aq' i calice z reicipe ibi. Silli mō postq' cenatū est zc. Si at' aduertat p' sūptōz corpis d'z administrare vnam hostiā nō p'secratā. z ponere vinū cum aq' i calice. z reicipe a pncipio canonis s'm q'sdā. Tñ credo q' sufficeret reicipe ab illo loco. cōicantes. z p'ficere misterii suū. Et si dicas. q' forte iste nō p'cipit istū errorem q' supserit aquā q' loco vini fuit potata i calice. z sic nō eēt ieiun'. Et sic vidē nō d'z itez cōsecrare. In isto casu sic dico q' istd ē tenēdū p' regla generali. q' qñcūq' circa vnā materiā sunt duo p'cepta forti' magis obligat. mō circa celebratōz missę sūt duo p'cepta. Unū p'ceptū ē q' missa dicat a ieiuno. Aliud est q' sacm itegz p'ficiat. i. q' celebrās sp' p'secret sub vtraq' spē. s. p'is z vini Cōstat at' p' p'ceptū de integritate sacri forti' ē cō p'ceptū q' sumat a ieiuno. cū illd respiciat essentiā sacri. z istd ei' vsū. q're q'stūcūq' iste supserit aquā z nō sit ieiun'. nihilom' nō d'z facere sic dictū ē sup. s. q' hēat hostiā nō p'secratā z vinū z aquā administrat. z reicipiat a pncipio canonis. vl' ab illo loco cōicantes zc z sic totū p'seq' vl'q' ad finē. Sz qd si ille q' ministravit vinū in calice nō apposuit ibi aquā qd faciēdū ē. In h' casu dico q' si sacerdos aduertat istud an' p'secratōz sanguis debet ponere

De eucharistia

aquā i calicē. z sic p̄secrare. Si āt p̄cipit p̄secratōz s̄guis
d̄z p̄teri d̄ negligētia z p̄cedat i missa. q̄z vinū ē p̄pa materia
b̄ sacri z nō aq̄. vt dictū ē sup̄. d̄z t̄n admiseri ex q̄dā p̄grui
tate S̄z q̄d si sacerdos aduertat venenū imixtū eē i calice
vl̄ araneā vl̄ muscā ibi cecidisse. nūq̄d d̄z sumere. Lerte q̄n/
tū ad venenū vel araneā dico q̄ nō. ne calix vite fiat sibi calix
mortis. s̄z s̄guis iste d̄z poni i aliq̄ vase m̄dor z apto. z d̄z poni
t̄nt reliq̄as cū aliq̄ scriptura notificāte ibi esse s̄guinem xp̄i z
q̄ nō sumat ab aliq̄. q̄z sp̄s istis admixtū ē venenū. Et nisi
sacerdos s̄p̄serit corp̄ xp̄i d̄z ponere aliū vinū i calice cum
aq̄. z reicipe ab illo loco. Si i mō rē. Si āt s̄p̄serit corpus
d̄z h̄re aliā hostiā nō p̄secratā. vt dictū ē sup̄. Quātū ad mu/
scā dico q̄ p̄t̄ muscā nō d̄z dimitte q̄n sumat. nō t̄n credo q̄
d̄beat trāsglutire muscā vt q̄dā dicūt. s̄z suffic̄ q̄ lauet z lotō
sumat. z si timeat d̄ vomitu comedat aliq̄d. p̄hibēs vomituz
z musca cōburat z cinis i sacratio p̄fuet. Et idē dico de ara
nea. s̄. q̄ sic d̄z cōburi z cinis i sacratio refuari. S̄z pono
q̄ q̄n sacerdos eleuat hostiā apparet ibi sp̄s pueri vl̄ carnis
q̄d faciet. Dico q̄ aut isto apparet oib̄ aut sacerdoti t̄m. aut
p̄lo t̄m. Si apparet ita oib̄ i isto casu d̄nt fūdi orōes ad deū
vt r̄uertat ad sp̄z pais. z si fiat d̄z sumi. Sin aut d̄z h̄re aliā
m̄stia. s̄. hostia z p̄secrari. Si āt n̄ apparet sacerdoti s̄z p̄lo
t̄m d̄z sumi a sacerdote. S̄z p̄t̄stigere q̄ calix cadat z s̄guis
effūdat. q̄d ḡ faciendū ē t̄nc. Dico q̄ q̄d agēdū sit in isto casu
edocemur ex q̄dā decreto p̄i pape. i q̄ decreto d̄z sic. Si p̄ ne
gligētiā aliq̄d d̄ s̄guis stillauerit in trā ligua labat z tra ra/
dat. Si v̄o fuerit tabula vt nō p̄culcet loc̄ radat et i igne p̄su
mat. z cinis intra altare p̄dat. z sacerdos. xl. dieb̄ peniteat.
Si sup̄ altare distillauerit calix sorbeat m̄ster stillā et trib̄
dieb̄ peniteat. Si sup̄ litheū altar̄ z ad aliū stilla p̄uenerit
q̄rtuor dieb̄ peiteat. Si vsq̄ ad t̄ciū litheū stilla p̄uenerit
peniteat. ix. dieb̄. Si vsq̄ ad q̄rtū litheū peniteat. xl. dieb̄. z
litheam̄ia q̄ stilla tetigerit trib̄ vicib̄ abluat m̄ster calice
supposito. z aq̄ ablutōnis sumat z in aliq̄ vase iuxta altare re
cōdat. Si q̄s p̄ ebrietatē vl̄ voracitatē eucharistiā euomue/
f

Tracta. III. p^{ri}me partis

erit si laic^{us} fuerit. xl. dieb^{us} p^{er}iteat. cleric^{us} v^{el} m^onach^{us}. lxx. dieb^{us}
p^{er}iteat. eps. xc. Si p^{ro} infirmitat^e c^{on}uomuerit. vii. dieb^{us} peni
teat. Ista h^{ab}ent d^{ie} p^{er} se. di. u. c. Si p^{ro} neglig^{ent}ia. z. c. Si quis p^{ro}
ebrietate. Et mat^{er}ia illi^{us} vomit^{us} d^{icitur} accipi z c^{on}huri. z cineres
iⁿtra altare rec^{on}di. Que p^{er}nia d^{icitur} e^{ss}e ista. Dic^{unt} aliq^{ui} q^{ui} o^{mn}ib^{us}
dieb^{us} illi^{us} p^{er}nie d^{icitur} ieiunare iⁿ panet aq^{ue} z cessare a c^{on}ione Alij
dic^{unt} q^{ui} suffic^{ienter} p^{ro}faciat aliqu^{am} abstin^{ent}ia v^{el} dicat aliq^{ui} o^{mn}es
S^{ed} pono q^{ui} aliq^{ui}s sacerdos iduat se ad miss^{am} z postq^{uam} iⁿ p^{ro}
cesserit ad miss^{am} rec^{on}dit se aliq^{uod} p^{ro}cc^{um} mortale p^{ro}misisse de q^{uo}
n^{on} fuit p^{ro}cessus. vel r^{ec}oluit se exc^{om}icat^{us}. q^{uod} faciet iste sacerdos.
Si p^{ro}cedat videt peccare mortale. q^{uod} iudici^{um} sibi m^oducat z
bibit. si at^{er} ex toto dimittat magn^{um} sc^{an}dalu^m p^{ro}lo generat. Di
c^{unt} q^{ui} d^{icitur} q^{ui} tal^{is} sacerdos n^{on} d^{icitur} dicere p^{ro}ba p^{ro}secrat^ois s^{ed} simpl^{iter}
hostia d^{icitur} sumere. Et ist^{ud} n^{on} est e^{ss}e. imo errone^{um}. q^{uod} faciendo
sic vid^{etur} g^{rat}ie peccare. q^{uod} tal^{is} vid^{etur} de^{um} illu^{de} facie^{do} irreuer^{ent}
tia sac^{er}oz p^{ro} p^{ro} m^o decipet. q^{uod} faceret e^{um} idolatrare. z ita ei se a
strigit. ita h^{ab}et de cele. miss. c. d^{icitur} ho^{mo}. Et i^{tem} dico q^{ui} si iste sacer
dos n^{on} p^{ro} dimittit miss^{am} absq^{ue} sc^{an}dalo q^{uo}doleat z p^{er}iteat z
p^{ro}terat de p^{ro}cc^{um} suo. doleat eti^{am} p^{ro}ta tarde p^{er}iteat z p^{ro}ponat c^{on}
fiteri p^{ro} cito potit h^{ab}ere oportunitate. z p^{ro}secret iⁿ noie d^{omi}ni. quia i
isto casu s^{um}mo sacerdos. s. d^{icitur} absoluit e^{um}. Et h^{ab}et q^{ui} d^{icitur} dicat s^{il}e
e^{ss}e iⁿ scia exc^{om}icat^ois. t^um credo q^{ui} iⁿ isto casu si sacerdos n^{on} p^{ro}
cesserit ad p^{ro}secrat^ois d^{icitur} dimittit fing^{endo} se infirm^{um}. v^{el} h^{ab}ere ali
qua^m n^{ecess}itate legitima. v^{el} si n^{on} possit dimittit doleat z p^{er}iteat.
z p^{ro}ponat se facere absolui. Et credo q^{ui} q^{ui}st^{us} ad ill^{ud} p^{ro}cc^{um} ab
solu^{er}e est a s^{um}mo sacerdote. s. a d^{omi}no. z h^{ab}et q^{ui} ad culpa^m. U^{nde} at sit
absolu^{er}e q^{ui} ad pena^m irreg^{ular}itatis n^{on} d^{icitur} d^{eter}minio h^{ab}et. S^{ed} pono
q^{ui} sacerdos h^{ab}eat p^{ro}scia z eo q^{uo} p^{ro}misit aliq^{uod} de p^{ro}bis canonis.
n^{un}q^{uam} d^{icitur} ea repet^{ere}. Dico q^{ui} aut h^{ab}et p^{ro}scia z p^{ro}babile z q^{ui}si certa.
aut h^{ab}et p^{ro}scia z leue z scrupulosa. Si h^{ab}et p^{ro}scia z certa v^{el} mult^{um}
p^{ro}babile q^{ui} dimisit aliq^{uod} d^{icitur} p^{ro}bis can^ois d^{icitur} ea repet^{ere}. potissi
me si h^{ab}et tale p^{ro}scia z de p^{ro}bis p^{ro}secrat^ois. q^{uod} n^{on} itelligit iteratum
q^{uo} d^{icitur} dubitat p^{ro}babile v^{el} nescit e^{ss}e fact^{um}. vt d^{icitur} de p^{ro}se. dist. iiii. si
nulla. extra d^{icitur} p^{ro} p^{ro} h^{ab}et. c. venies. D^{icitur} t^um vt credo sacerdos h^{ab}et
ista iⁿter^oz. Si dixi ista p^{ro}ba n^{on} itedo ea repet^{ere} cu^m itet^o c^{on}secra

De eucharistia

di. s. si n̄ dixi dico ea. Argu. extra d̄ bap. z ei⁹ effec. c. ij. vbi d̄z.
Si tu es baptizat⁹ n̄ te baptizo. s. si h̄ es baptizat⁹ te bapti-
zo i noie pa. zc. Prop̄t̄ ar̄ leuē z scrupulosā p̄sciaz n̄ d̄nt̄ itari
bmoī p̄ba Et iō sacerdos mltū d̄z eē attrē⁹ z r̄collect⁹ q̄n̄ dic̄
h̄ p̄ba S̄z pono q̄ sacerdos q̄n̄ dic̄ missā faciēdo siḡ cū hostia
forte p̄t̄ frig⁹ l̄ p̄t̄ inaduertētia l̄ aliqd̄ aliō hostia cadit i s̄a
guinē. q̄d̄ d̄z fieri Dico q̄ d̄z eā ibi dimitte nec exhat eā ide.
s. zumat eā cū sāguie. q̄z siḡ z fractōes q̄ s̄iūt cū hostia magis
s̄iūt i significatōz q̄z sint de eēntia misse Pono etiā q̄ p̄t̄ fri-
gus sāguis p̄gelet i calice. Dico q̄ tūc sacerdos d̄z t̄m̄ exala-
re. i. anhelare i calice q̄ liq̄fiat. Credo t̄m̄ q̄ turti⁹ eēt q̄ calix i
uolueret p̄anis calidis. z si n̄ p̄ficeret q̄ poneret i aq̄ fernēti
cauēdo t̄m̄ ne aq̄ itraret S̄z pono q̄ q̄n̄ sacerdos dic̄ missā.
morēdo aut̄ p̄cutit̄ aliq̄ ifirmitate. ita q̄ n̄ō p̄t̄ finire missam q̄d̄
faciēdū ē i isto casu. Dico q̄ circa istā materiā eyna regla ge-
neral⁹ q̄ p̄ ille q̄ dic̄ missā d̄z sumere z p̄ficere istud sac̄m̄ si
possit. si n̄ p̄t̄ ali⁹ d̄z sumere z p̄ficere loco ei⁹ In casu q̄ p̄posi-
to dico q̄ aut̄ sacerdos morit̄ aut̄ ipedit̄ aliq̄ ifirmitate ante
inceptōz canōis aut̄ post. Si añ nō curādū ē. si p̄ aut̄ añ p̄se-
cratōz v̄l p̄. Si añ ali⁹ sacerdos d̄z se iduere z reincipere vbi
dimisit. Si p̄o moriat̄ v̄l ipediat̄ p̄ p̄secratōz. ali⁹ sacerdos
d̄z supplere q̄d̄ remanet supplēdū. z recipe sac̄m̄ Sed po-
nat̄ q̄ morit̄ vel ipedit̄ postq̄z s̄ūpsit corp⁹ z añq̄zumat. san-
guinē. In isto casu dico q̄ ali⁹ sacerdos d̄z sumere sanguiez
z p̄plere officiū. S̄z pono q̄ mus vel aliq̄ alia bestiaumat
spēs p̄secratas. Dico q̄ si possēt extrahi ille spēs ab illo aīali
d̄z illō aīal apiri z spēs ille r̄uerēt̄ reponi i sacrario. z aīal cō-
buri. z cineres itra altare recōdi. S̄z pono q̄ aliq̄s sac̄dos
tāto t̄p̄e refuauit illas spēs q̄iā s̄iūt putrefacte l̄ corrupte q̄d̄
d̄z fieri d̄ ist̄ spēs. Dico q̄ istō i mat̄ia ista habēdū ē p̄ regla
generalī. q̄ tādiu manet sub ist̄ spēs corp⁹ z sanguis x̄pi q̄z
diu sub ist̄ manet suba panis z vini. Et tācito sub ist̄ spēs
desinit esse corp⁹ x̄pi z sanguis q̄ cito desinit ibi esse species
panis et vini. Et ideo si ille species veniūt ad tātā corrupti-
onē q̄ n̄ō plus apparēt̄ esse spēs panis z vini. iam non est ibi

Tracta. V. prime partis

corp^o nec sanguis xpi. et iō nō dñt sumi sic cōsecrate. S3 sacer-
dos postq̄ sūperit i missa corp^o xpi sumat eas reuerēt s3 nō
v^osecratas Si at nō veniūt ad tātā corruptōz qn appareāt
eē spēs pais et vini dñt sumi vt cōsecrate. S3 qd si ex ill' spēs
corrupt' sint generati vmes. qd d3 fieri de ill' vmbz. Dico q
debēt buri et cineres itra altare recōdi. et sacerdos ex cuius
negligētia accidūt ista d3 gñit puniri. et iō sacerdos d3 cane
renenimis lōgo tpe refuet eucharistiā. vl' q nō fuet eā i lo-
co nimis humido. ita q ille spēs possint de facili corrumpi.
Hec circa eucharistie sacrm et' mistz ac ornamta pstrinxi
breuit. vt simplices sacerdotes i talibz certitudinē iuenirēt.
et in alijs q lōgū tractatū exigūt dare eis occasio cogitandi
dubitādi et interrogādi.

Lōtinuatio et ordo sacramen- torū dicendorū

Ordinē i b^o libelli pncipio positū psequēdo dicto de
sacris q pducūt et pmo uēt ac p̄suāt hoīez i eē spūa
li. q sūt baptisim^o. cōfirmatio. et eucharistie sacrm. di-
cendū ē de sacris p q si ceciderit hō faciūt vt r̄surgat Et ista
sūt pnia q saluat hoīem a pctō. et sacrm extreme vncōis q sa-
nat reliqas pctōz. Uex qz i sc̄da p̄ticta b^o libelli agit d̄ p̄fes-
sionū audiētia et pnia et ipositōe. iō tractat^o de sacro pnie vsqz
huc differat ne oporteat sepe iterare eadē. qz etiā digni^o d3
p̄cedere min^o dignū. sacrm at ordinis mai^o est et digni^o sacro
extreme vncōis. iō p̄us dicēdū ē de sacro ordie q̄ de sacro
extreme vncōis

Tractatus quint^o prime par- tis de sacro ordie. Et h3 qnqz capitula.

Quia cōferre sacramentū
ordie de iure et regularit^o ad solos ep̄os ptinet. q̄a
vncōez sacri q eos teste brō Johāne de omnibus
edocet recipiūt. Idcirco circa materiā sacri ordinis pauca

De ordine

dicā. Cum sanctos et venerabiles episcopos sic habeo in presens et dominos
bene desiderē in magistros. vix quia sacerdotibus omnibus tota eorum presens
in collatione ordinum tribuit. id est aliquid de sacro ordine expedit eos
scire quod sub breui propediocum phedā. Et hoc quod ad nunc ad quoniam presens
reduci. de quibus per ordinem est agendum. Primum quod est ordo. secundo quod
sunt ordines. tertio si in quolibet ordine imponitur character. quarto in quod
actu imponitur character cuiuslibet ordinis. quanto quod requiritur in susci-
piendo ordines. et hec sufficiant.

Quid est ordo. Cap. I

Ordo ab hugone de scoto victore describitur sic. Ordo est signi-
culum quoddam quod et per quod spiritualis presens seu officium tribuit or-
dinato. Et ponitur ibi presens quod ad ordines prope dictos. scilicet officium
ibi ponitur quod ad ordines commiter dictos.

Quot sunt ordines. Ca. II

A numero ordinum diversificantur doctores canonice et theo-
logi. Doctores enim canonice dicuntur quod sunt novem. scilicet psalmistarum.
ostiariorum. lectorum. exorcistarum. acolitarum. subdiaconorum. dya-
conorum. presbyterorum et episcoporum. Et ratio forte quod movet doctores ca-
nonistas est. quoniam cum in quolibet ordine tribuitur specialis presens vel offi-
cium. scilicet ubi est specialis presens vel specialis officium ibi est specialis ordo. scilicet in episco-
pato tribuitur specialis presens. et in psalmistatu specialis officium. id est episcopatus
est specialis ordo. et etiam psalmistarum. Ut generaliter ecclesia correspon-
deat triumphanti. sicut in triumphanti sunt. ix. ordines angelorum. ita in mi-
litari sunt. ix. ordines militorum. Et est facta apta congruentia. Docto-
res vero theologi militum quod sunt plures et eis tenentur quod non sunt nisi septem. quia
ponuntur quod psalmistarum non est ordo. nec etiam episcopatus. ut sic septiformis
magis gratie spiritus sancti correspondeat septem ordines. Quicquid sit de
isto factis puto quod psalmistarum non est ordo. sicut nec prima tonsura
de qua magis videtur. cum psalmistarum proferatur a simplici sacerdote. per
magis tonsura ordinarie ab episcopo proferatur. Unde videtur dicuntur doctores
prima tonsura non est ordo sed est dispositio ad ordines. Disposi-
tio inquam non necessitas sed congruentie. De episcopatu autem videtur sit specialis ordo
dubito. et ideo istud dimitto determinationi maiorum. Thomas
autem in quarto suo dicit quod ordo triplex dicitur. Uno modo est nomen
officij. et sic psalmistarum est ordo. Secundo modo est nomen dignitatis

Tracta. V. prime partis

¶ sic patet est ordo. Alio modo est nomen cuiusdam specialis praeiudicij. et sic sunt nisi. vij. ordines tamen. Et isto modo potest recordari iura et opinionum doctorum. Ruerus autem sufficiencia istorum. vij. ordinum contra dictorum sic potest haberi. Dis ordo id est ordo quod ordiat ad corpus christi. prout in sacro eucharistie continetur. et secundum quod dicitur b. Aug. secundum quod magister de pinnis accedit ad hoc sacrum eucharistie secundum hoc dicitur maior l' dignior ordo potest esse alius ordo ordiari in sacro eucharistie. et hoc est ad corpus christi consecrandum. et sic est presbiteratus. cuius est corpus christi consecrare vel ad ipsum consecratum populo dispensandum. et sic est diaconatus. cuius antequam erat sanguine christi populo dispensare. Unde dicitur b. Laurentii beatus Sicut. Aliquid degenerem me presbiteri cui promissisti dominici sanguinis dispensationem. Vel ordiat ad materiam de qua officium presbiteratus contingit vel propanandum. et sic est subdiaconatus. cuius est hostiam et calicem cum vino et aqua ad altare portare. et sic est acolitus. cuius est piridem cum hostia et vicecolos cum vino et aqua ad altare portare. Vel ordiat ad diabolum effugandum ne hoies a sumptione huius sacri impediatur. et sic est exorcista. cuius est demones adiurare. vel ordiat ad dignos admittendum et indignos excludendum. et sic est ostiarius. cuius est ostium ecclesie custodire ne indigni intrarent. vel ordinatur ad ea que de christo in isto sacro opere in veteri testamento dicta erant proponendum. et sic est lector. cuius est prophetias veteris testamenti in missa legere. Et sic habent numerus et sufficiencia septem ordinum contra dictorum. Horum ordinum quedam vocantur minores et non sacri. scilicet lectoratus. ostiarius. exorcistatus. acolitus. Alii autem tres. scilicet subdiaconatus. diaconatus et presbyteratus vocantur maiores et sacri.

An in quilibet ordine imprimatur character Ca. III

c Um secundum quod dictum fuit est. cum ageretur de sacris in generali character sit quedam specialis praeiudicij per quam recipiens sacrum imprimens characterem potest facere vel recipere aliquid quod non potest ille qui non recepit huiusmodi sacrum. ut recipiens quolibet ordine possit facere aliquid speciale quod non potest facere ille qui caret ordine illo. sic presbiter potest conferre. quod non potest facere ille qui non est presbiter. et idem in quilibet ordine imprimatur character. Et si dicas quod non ordiat potest facere ea que sunt ordinis. sic non acolitus potest portare hostiam. et vicecolos ad alta-

De ordine

re. qñ optz q i qlibet ordie ipmat caract. Novalz. qz fm qd
dr coit. Illud possum? qd de iure possum? Null? at pt facere
de iure ea q snt ordis nisi sit ordinat?. Notandum etiã q
caractes oim ordinũ psupponit caractere baptismi. cũ bap
tism? sit ianua fũdamẽtũ oim sacroz. Et fm aplm. vbi fun
damẽtũ nõ e supedificari nõ pt. Et iõ null? nisi sit baptizat?
pt esse capax ali? sacri. extra d ps. n bap. c. veniẽs. Sz nõqd
caract vni? ordis psupponit caractere alteri? ordis. i. vix ille
q ñ e subdyacon? pt ordiari i dyaconũ. l. nõ dyacon? i pibz/
tez. Dico q d necitate caract vni? ordis ñ psuppoit caracte
re alteri? ordis. Un nõ subdyacon? pt ordiari i dyaconũ. vl
nõ dyacon? i pibim. lz ñ dbeat. imo d rigore ius d3 deponi
si ex malicia l ex iãrãtia aliqũe ordinẽ ptermiserit. lz ex licen
tia epi iposita ei pnia p eo qnegliget vl ignorat mediũ ordi
nẽ ptermisit. ad ordinẽ ptermisus potit pmoueri. iterim a
supior? ordis executõe suspẽsus. qz fm Bre. ordiate ad ordi
nes ascẽdedũ e. Nã casũ appetit q ad sũmi loci fastigia post
positis gdiõ p abrupta qrit ascẽsũ. xl viij. di. sic olim. extra de
cle. pmo. p sal. c. vnico. Sz nõqd caract ordis psupponit
pmã tõsurã vl caractere? firmatõis. lz hugo dicat q null? ni
si bẽat pmã tõsurã pt ordiari i sacerdotẽ. ar. di. xl. Sicut tñ
doctores theologi tenet coit q caract ordis ñ psupponit de
necitate pmã tõsurã. nec etiã? firmatõz. imo nõ? firmat? pt
ordiari. lz ñ dbeat fieri. Dictũ e em sup q tõsurã e dispositio
ad ordies? gruetie tñ. ñ ar necitat. Notãdũ at q fm illos
q ponũt q epat? e ordo q caract ordis epal psupponit cara
ctere? sacerdotale. qz nõ sacerdos nllõ mõ pt ee eps. Et istud
vidz scire illõ caplm extra d excels. pla. ex lris. Ordo ei sacer
dotal? e q substantiale fũdamẽtũ ordis epal. Et h sufficiãt.

In quo actu imprimi? caract in quolibet ordine.

Capitulum. III

v Iso q i qlibz ordie ipmit? caract vidẽdũ e in q actu
impmi? caract i qlibet ordie. Et est sciẽdũ q cum i
sacro ordis caract sit res z sacrm. oportet q ad impõsionẽ
caracteris pcurrãt duo que requirũtur in oim sacramto. s.

Tractat^o.v. prime partis

aliqd cerimoniale signū. qd ē matia sacri. z aliq̄ b̄ba d̄c̄miata
q̄ sūt forma sacri In actu ḡ i q̄ ip̄m̄i caract̄ i sacro ord̄is oz
q̄ sint ista duo. s. traditio alic^o instrum̄ti d̄putati ad executōez
illi^o ord̄is. z platio aliq̄z b̄boz. In ord̄ie ḡ sacerdotū ip̄m̄i
caract̄ s̄m̄ Tho. i traditōe calic̄s cū pane z vinoz. platōe b̄bo
rū q̄ tūc d̄ic̄ ep̄s. s. accipe p̄t̄e^o s̄cr̄ad̄izē. Alij dicūt q̄ i vn/
ctōe manuū sibi ip̄m̄i caract̄. Primū tñ reputo p̄. In d̄ya
cono ip̄m̄i caract̄ in traditōe libri euangelioz cū b̄bis ad h̄
deputat̄. Subd̄yacono ip̄m̄i caract̄ i traditōe calic̄s. tñ si
ne pane z vino. p̄ qd̄ differt a sacerdote cui tradit̄ cū pane z vi
no. Acolito ip̄m̄i caract̄ vt dicūt qd̄ā i traditōe cādelabri.
Tho. d̄ic̄ i traditōe v̄ceoli. Et istō s̄p̄nto p̄. qz v̄ceol^o d̄ire
ct̄ s̄p̄icit eucharistiā q̄z cādelabz. Exorciste ip̄m̄i caract̄ i
traditōe libri exorcismoz Lectori i traditōe libri lectōis p̄phe
tiaz. Hostiario i traditōe clauū ecclē. Ita tñ q̄ i ql̄iber oz
d̄ine d̄icāt s̄l̄ cū traditōe instr̄i b̄ba ad h̄ d̄putata. qz sine ver
bis nihil fieret. Credo etiā q̄ n̄ sufficit q̄ ep̄s porrigat h̄m̄i
instr̄a. imo optz q̄ ordinād^o corpalr̄ tāgat ea. cū istō videant̄
sonare b̄ba forme q̄ p̄fert ep̄s dū porrigit h̄m̄i instr̄a. vñ d̄i
cit Accipe. Et iō aduertat circa h̄ diligēt̄ ql̄ibz ordinād^o

Que req̄rūt in suscipiente ord̄ies. Ca. V.

q. Quoniam s̄m̄ p̄m̄ Act^o actioz sūt i patiēte p̄disposito
Iō vt ord̄ies digne r̄cipiāt sciēdū ē ad h̄ q̄ ord̄ies rite
z legit̄er digne r̄cipiāt i generali q̄ttuoz req̄rūt. Primū est
sex^o d̄bit^o. s. q̄ sit mascul^o Uñ ml̄ier n̄ possz ord̄iari nec possz
r̄cipe characterē alic^o ord̄is clerical̄. vt di. Amb. sup̄ epl̄az ad
Thim̄. z h̄c̄. xxij. di. ml̄ier. z. xxij. q. v. mulierē. z ext̄ d̄e sen.
ex. de monialibz. Rō at̄ q̄re n̄ p̄t̄ ml̄ier r̄cipe characterē alic^o
ord̄is ē. qz t̄ps q̄ fuit institutoz sacri ord̄is nō p̄mouit aliquā
mulierē ad aliquē sacri ord̄ine. Licet ei b̄t̄issima v̄go Ba
ria dignioz z excellētioz fuerit oibz apl̄is. n̄ tñ illi s̄z ist̄ d̄ns
clauēs r̄gni celoꝝ p̄miserat. ext̄ d̄ pe. z re. noua. Et si forte in
aliq̄ cap̄to inueniāt ml̄ier vocari diaconissa l̄ p̄sb̄za. itelligēdū
ē q̄ illa vocat̄ diaconissa sup̄ quā s̄d̄ebat̄ aliq̄ b̄ndictio. rōe ē
p̄seqb̄at̄ aliqd̄ officiū sp̄uale. forte legēdo omelias i mat̄e. l̄

De ordine

aliqd aliqd. qd n̄ licebat alijs monialibz. Presbytera at̄ appel
labat. qz fm̄ more p̄mitine ecclē erat vxor p̄sbz. v̄l forte aliq̄
vidua d̄ rebz ecclē curā b̄ns ad instar matrīfamilias vocat̄
p̄sbytera. z ita exponēda sūt oīa capla q̄ loquūt d̄ ista matia
Scdm̄ qd̄ req̄rit̄ est etas legitima. Circa qd̄ sciēdū ē q̄ lz do
ctores canonū faciūt mltas arēgas circa istā materiā. tñ vi
dem^o oculata fide n̄ris t̄pibz p̄moueri p̄ucros z iabiles seu
iberbes i p̄ibzoz z ad alios sacros ordies. imo videm^o aliq̄s
ad dignitates z p̄sonat^o z etiā ad ep̄atū z cardialatū infra t̄ps
a iure taxatū ad subdiaconat^o sūptōem p̄motos. Qd̄ q̄a sit
ex dispēsatiōe sedis aplice q̄ sp̄scō dirigit nō dz ab aliq̄ re/
probari. iō p̄nūc sup̄sedeo. Istō tñ reglarit̄ tenēdū est q̄ nisi
in fauorē religiōis fiat null^o dz p̄moueri ad subdiaconatus
ordinē nisi attigerit. xvij. annū iā icipitū. Nec ad ordinē dia
conat^o nisi sit i. xx. āno iā icipro. Nec ad ordinē sacerdotij ni
si attigerit. xxv. ānū iā icipitū. vt hēt d̄ eta. z q̄li. oz. p̄fi. i. c. Be
neralē. in clemē. Credo at̄ q̄ dñi ep̄i si necesse fuerit possint i
his dispēsare z dispēsāt q̄tidie put̄ exigit necitas q̄ nō bz legē
extra d̄ re. iur. qd̄ nō ē licitū. q̄ i oībz istz dz attēdi Tertū qd̄
req̄rit̄ ē mox bōestas. Cū ei porte dignitatū v̄l ordinū infa
mibz z suspectz parte nō debeāt. vt. lxxxj. di. dictū. extra de iu
reiur. Relatuz. Sup̄ oīa req̄rit̄ in p̄mouēdo ad ordies seu
ad ecclīasticas dignitates q̄sit bone famez honest^o i moribz
z vita. Cū^o p̄ditōis sit. z q̄s mores debeat ordinād^o z p̄mo
uend^o ad sacros ordies h̄ie oñdit̄ apls in eplā. j. ad Thimo.
iij. z ad Titū. j. ita dicēs. Oportz ep̄m irrep̄hēibilem et sine
crimie eē vni^o vxoris viz sobriū. ornatū. prudētē. pudicū. ho
spitalē. doctorē. nō vinolētū. nō p̄cussorē sz modestū. nō liti
giosū. nō cupidū. sz domū sue b̄n̄ p̄positū. nō neophitū. Et
lz ista autoritas videat̄ itelligi de ep̄o. tñ fm̄ Aug. z Ambro.
extēdēda ē ad alios ordinādos sup̄. di. lxxxj. aplos. z di. xxx.
iij. cogscam^o. Notādū etiā q̄ de singul^o p̄ditōibz possit̄ i au
toritate p̄dicta mltā eēt dicēda. tñ qz req̄rerēt magnū tra
ctatū q̄si sup̄ficialr p̄transeūdo pauca dicā. Dic̄ ḡ p̄mo sine
crimie. qd̄ nō est itelligēdū d̄ oīi crimie cū nēo sine crimie

Tractat⁹. v. prime partis

Uuat Et vt dicit Hiero. Res pene ꝑ nafaz eꝑt aliqꝫ sine pctō
fit. Jō itelligēdū ē d pctō enoz mi siue vulgato z notorio. Et
nota qꝫ ex tꝫs i pctō mortali qꝫcūqꝫ siue occulto siue maifesto
peccat mortaliter recipiēdo sacros ordies. sic ꝫcipiēdo alia
sacra. xl. di. mlti. lxxv. di. illd. xl. di. añ. Et idō dꝫ qꝫlibꝫ ꝫfiteri
añqꝫ ꝫcipiat sacros ordies. Scđo dicit vñ⁹ vxoris viz. z istō
ē itelligēdū negatiue. i. nō pluriū. lxxij. di. ꝫposuisti. qꝫ si itel
ligeret affirmatiue seqꝫret qꝫꝫ gies z qꝫ nullā habuissent vxorē
nō possent ꝫmoueri. qđ estz absurdū. Et loqꝫt apls ꝫm mo
rē ꝫmitiue ecclē. i. qꝫ licitū erat ordiatos hꝫvñā vxorē dūmō
habuissz ipaz ꝫginē. mō at nō ē licitū. cū votū castitatz sacris
ordibꝫ sit añerū. De bigamis at qꝫre nō ꝫmoueāt. z qđ ē biga
mia. z qꝫt modis ꝫbit qꝫ ad nūc taceo qꝫ excederē metas hui⁹
tractat⁹ Alie at ꝫditōes. s. sobriū prudētē z cete satꝫ sūt note.
z iō de eis nihil dicā. Notandū at qꝫ de diuersꝫ capitul⁹ de
corꝫe decretorꝫ z decretaliū colligūt alie ꝫditōes qꝫ nō dñt eē
i ordiando. vitz qꝫ nō sit solēnit⁹ penitēs. nō curial. nō ꝫu⁹. nō ad
ratiocinia obligat⁹. nō corꝫeꝫcial⁹. nō de ꝫsbꝫo. vñ alias il
legitē nat⁹. nō adult. nō egritudine baptizat⁹. nō ꝫegrin⁹. nō iꝫt⁹.
nō miorꝫ etatz De qꝫlibꝫ istoz ꝫꝫed erigeret maiorē tractatū qꝫ
ꝫsens opusculū exꝫstulat. Quartū qđ reqꝫrit ē ꝫitia lꝫaz.
Uñ ꝫmouēd⁹ z ordinād⁹ ad regimen aiaz dꝫ hꝫe noticiā et
ꝫeritiā sacre scꝫpture ad aias i formādas. Et ꝫꝫ ꝫ statutum
est i ecclēsijs metropolitanis vt teneāt doctores theologie.
z ꝫclerici exeꝫtes ꝫuiciā ad audiēdū theologiā ꝫcipiāt ite
gre stipēdia sua. z si nō sufficiāt eis ecclē dꝫ eis mīstrare ne
cessaria. extra de magi. qꝫ nōnulli. Debēt etiā hꝫe ꝫitiā secu
lariū sciaz. z ꝫ ad eruditōz. vt possint discernere vtz a falso
z ꝫ eas hꝫe aditū ad theologiā. Et iō statutū ē vt teneantur
mgꝫi artiū liberaliū i singul⁹ ecclēsijs cathedralibꝫ z in alijs
qꝫꝫ possēt sufficere facultates. qꝫ eaz ecclēiaz clericos z alios
scolares ꝫaupes gꝫi i struāt. ꝫꝫ qđ aliqđ cōꝫerēs bñficiū m
mgꝫo i ecclēia assignet. extra. c. ꝫalle. Et itelligo dꝫ sciētꝫs tri
uialibꝫ siue ꝫmotionalibꝫ. scz grāmatica. logyca rethorica.
Et magꝫe dꝫ grāmatica. qꝫ qꝫdruiuales scie. s. arismetica. geo

De extrema unctione

metria. musica. astronomia paz aut nihil faciūt ad scias ple
tats. vt ait Hiero. xxxvij. di. si q̄s grāmaticā De h. s. quā sciaz
dūt sacerdotes h̄ie req̄re sup̄ i. premio h̄ libelli. Et lz multa
alia circa materiā sacri ord̄is possēt dici. ista tñ sufficiūt q̄s
tū ad h̄ q̄d p̄ns libell̄ expostulat.

Tractatus sextus prime partis

De extrema unctione. Et h̄z septē capla.

Hinc de sacramento ex

n trema unctionis dicēdū ē. Circa q̄d considerāda sūt
septē. Pr̄io q̄ ē ei⁹ materia. Sec̄do q̄ ē ei⁹ forma. Ter
tio q̄s ē ei⁹ mister. Quarto q̄s ē ei⁹ effect⁹. Quint⁹
q̄b̄ d̄z dari. Sexto i q̄b̄ p̄tib̄ corp̄is d̄z fieri. Septio vtrū
debeat iterari.

De materia h̄ sacramenti Cap. I

m Ateria sacri extreme unctionis ē oleū oliuaz ab ep̄o b̄n̄
dictū. Et rō q̄re oleū oliuaz ē materia h̄ sacri ē istien
tio xp̄i q̄ istituit istō fieri i oleo q̄n misit ap̄los oleo vngere i
firmos z sanare eos. Et huic p̄cordat p̄mulgatio. b. Jaco. q̄
dic. Infirmos q̄s ex vob̄ iducat p̄sb̄ros eccle z or̄et sup̄ eum
vngētes eū oleo sc̄to. Et ē sciēdū q̄ q̄n i septuris inuenit sim
plicit̄ oleū itelligit d̄ oleo oliuaz. qz illd̄ ē simplex oleū. alia
āt nō. s̄z fuerit inēta p̄t̄ d̄fectū ill⁹ olei. sic oleū nuc̄i oleū lini
z silia. ul̄ p̄t̄ aliquā medicinā. sic oleū amigdaloz l̄ latrinū
et silia. Rō at̄ p̄gruētie q̄re tale oleū ē materia h̄ sacri ē. qz p̄pe
tas ist⁹ olei maxie p̄ueit effectui h̄ sacri. Est ei oleū mitiga
tiū p̄olor. iō p̄it̄ i vulnerib̄. Un̄ ille samaritā⁹ ifudit oleū
i vulnerib̄ sauciati vt dic̄ Lu. s̄z effect⁹ ist⁹ sacri est mitigare
dolorē sp̄ualē z corp̄alē. vt dicet̄ ifra q̄n agef̄ d̄ effectib̄ ist⁹
sacri. q̄re oleū oliuaz ē materia p̄pa ist⁹ sacri. Notādū at̄ q̄
ad h̄ p̄oleū sit p̄pa materia z ueniēs ist⁹ sacri optz q̄ sit p̄mo
ab ep̄o b̄n̄ dictū. Et istō inuit. b. Jaco. q̄n dixit. vngētes eū
oleo sc̄to. i. sc̄ificato. Rō at̄ q̄re optz q̄ sit sc̄ificatū posita ē
sup̄ in tractatu de p̄firmatōe. c. ij. vide eam ibi.

Tractat⁹. VI. prime partis

Que sit forma extreme vinctōis Ca. II

f **Q**uia isti⁹ sacri sūcōba q̄ dīc sacerdos qñ iungit in firmū. s. ista. Per istā scraz vinctōz z suā p̄ssimā misericordiā idnlgeat tibi dōs q̄cqd deliq̄sti p̄visti. p̄ auditū. zc. Ita q̄ i ista forma tāgil⁹ p̄ istū⁹ sacri. d̄ q̄ dīcet infra qñ agef d̄ ei⁹ effectū. Et sciēdū q̄ d̄nā est int formas alioz sacroz et isti⁹. qz forme alioz sacroz sūt idicative. vt p̄z itūeri discurredo p̄ singlas formas. s. forma isti⁹ sacri ē oprativa. vt p̄z i spiciēri. Notādū at̄ q̄ i missali ambrosiano inuenit ista forma. Ungo oculos tuos l̄ aures tuas zc. Et p̄ istā scraz vinctō nē tuā zc. De h̄ at̄ nō ē curādū s. forma q̄ vtit romana ecclā ē suāda. Si at̄ aliq̄s q̄rat q̄re i forma isti⁹ sacri maḡ vtit romana ecclā opratiuoōbo q̄ i alijs formis. Dicēdū ē q̄ ido qz vt vidi: ista istō sacz n̄ dz dari nisi p̄pinq̄s morzi q̄ sunt iā i recessu. iō sic morzi ē q̄ ill⁹ q̄ sūt i recessu oprat sal⁹. ita i forma ista ecclā oprat salutē recedentibz ex hac vita

Quis sit mister extreme vinctōis Ca. III

m **M**ister h̄ sacri ē p̄sb̄yter z n̄ ali⁹. vñ null⁹ nisi sit p̄sb̄z p̄t mīstrare illō sacrm̄. Istō p̄z ex predicta autoritate beī Jaco. Infirmitat̄ q̄bz zc. Rō at̄ q̄re sol⁹ p̄sb̄z ē mister huius sacri est. qz ille q̄ h̄z dispēsare sacrm̄ corpis xp̄i mysticū oportet q̄ h̄eat p̄tātē sup̄ corp⁹ xp̄i vey. s. iste ē sol⁹ p̄sb̄z. q̄re solus p̄sb̄z h̄z mīstrare sacra. Nec ē istātia d̄ baptisimo. qz baptisim⁹ ē sacrm̄ maxie necitatis. iō oportet q̄ h̄eat mīstr̄ maxie cōem. vide h̄ sup̄ de baptisimo. c. iij. Utz at̄ oporteat q̄ sint plures p̄sb̄z vel sufficiat vn⁹ videt̄ ex autoritate allegata q̄ debeāt cē p̄les. qz dīc p̄sb̄zos in plurali. Tho. i. iij. suo videt̄ dicere q̄ si nō possint h̄z p̄les sufficiat vn⁹ cū mīstris. ita tñ q̄ p̄sb̄z dz inungere z dicere p̄ba. z si añq̄z p̄fecerit morziat̄ vel aliter ipediāt ali⁹ dz p̄ficere illō qd̄ remanet p̄ficiēdū. s. residuum sacri h̄ extreme vinctōis. q̄ sufficiāt p̄ p̄nti

Quis sit effect⁹ h̄ sacramēti Ca. IIII

e **E**ffectus h̄ sacri est iste. Sic em̄ est i infirmitate corporali. ita suo mō dz esse et ē i infirmitate spūali. In infirmitate autez corporali sic est q̄ posito q̄ aliq̄s sit curat⁹

De extrema unctione

ab ifirmitate adhuc r̄manz i eo aliq̄ obilitas corpal. pueniēs
ex p̄stina ifirmitate. z iō idiger duplici medicina. Una q̄ sit e-
gritudis sanatiua l'expulsiua. z alia q̄ sit obilitat̄ q̄ remanet
repatiuā. Sic ē spūalr. spūal' ifirmitas ē pctm̄ Un̄ ps. i p̄so
na pctōr̄. Miserere mei dñe qm̄ ifirm' sū sa. merz. Medici
na sanatiua illi' ifirmitat̄ ē p̄nia. s̄ postq̄ hō sanat' ē ab ista
ifirmitate adhuc r̄manet i eo q̄dā obilitas spūal'. z h̄ istā de-
bilitatē ordiat' istō sac̄m̄ Un̄ effect' istī sac̄i ē sanatio istius
debilitat̄ spūal'. Est etiā ali' effect' qz p̄ ipm̄ pctā venialia z
etiā mortalia oblita r̄mittūt. z gr̄a habita auget' z noua p̄fer-
tur. z istō itellige si digne suscipiat. Est etiā ali' effect'. q̄a si
sit expediēs aie suscipiēt' salutē corpal' sibi r̄stituit' p̄tute sac̄i
isti' Probāt' oia ista p̄ autoritatē i ductā Jaco. v. Infirmat'
q̄s erro. idu. p̄sb. ec. z orēt' sup eū yngē. eū oleo scō. z allevia.
eū dñs a lāg. suis. z si i pctis sit dimittēt' ei. zc.

Quibz d̄z dari istō sac̄m̄. **Ca. V.**

e X̄ p̄dicta autoritate colligit' q̄ istō sac̄m̄ n̄ d̄z dari nī
si ifirmis. qz d̄z Jaco. v. Infirmat' q̄s ex vob. Ad āc
d̄z dari q̄buscūq̄ ifirmis. s̄ solū ill' q̄ sūt i piculo z sūt p̄pinq̄
morti. q̄ cū deuotōe aī petierit' istō sac̄m̄. posito etiā q̄ sint
frenetici. Eū eī istō sac̄m̄ sit sac̄m̄ exercitiū n̄ d̄z dari nisi ex-
cūtibz. v̄ ill' q̄ iā sūt pati ad exitū ab hac vita.

In q̄bz p̄tibz corpalis fieri d̄z istō sac̄m̄. **Ca. VI**

q Uia purgata matia medicina d̄z applicari p̄ticle pa-
tiētī. iō matia pcti purgata p̄ p̄niaz istō sac̄m̄ qd̄ est
medicia vt̄ dicit' ē h̄ obilitatē d̄relictā d̄z applicari mēbris q̄
sūt organa sensū. p̄ q̄s morbz pcti itrat' i aīaz Un̄ d̄ sac̄o istō
dñt' inungi oculi. aures. os. nares. pedes z renes. Ita q̄ ad
oclos dicat'. p̄ istā sc̄tāz vncōz z suā p̄ssimā mīaz idulgeat
tibi d̄s q̄cqd̄ peccasti p̄ visū. Ad aures. p̄ auditū. Ad os. per
gustū. Ad nares. p̄ odoratū. Ad pedes. p̄ gressū. Ad renes.
p̄ ardorē libidīs. p̄mittēdo i singul'. p̄ istā sc̄tāz vncōz. S̄z
qd̄ fiet d̄ ceco a natiuitate q̄ ē peccauit p̄ visū. v̄ etiā d̄ surdo
a natiuitate q̄ n̄ peccauit p̄ auditū. v̄ d̄ claudo q̄ n̄ peccauit
p̄ gressū. nūqd̄ d̄z inungi i ill' mēbz. Dico q̄sic. qz l̄z cec' nō

Tracta. VII. prime partis

peccant vidēdo. tñ peccant forte iordiate visū appetēdo Et
idē dico de surdor claudo Estimo etiā q̄ q̄s aliqs nō h̄et
oculos l' alia mēbra i q̄b̄ s̄irvncio dz tñ inungi i loc̄ circū
vicinis. p̄r rōez iā dictā

Utz debeat sac̄m istō iterari **Ca. VII**

e Um i isto sac̄o n̄ ip̄inat character maifestū ē q̄ illud
sac̄m itari p̄t Cū hō possit ad mortē mltoties infir/
mari Utz at i eadē ifirmitate possit aliqs mltoties inungi.
Dico q̄ ifirmitatū q̄dā sūt brevis t̄m̄iatōis sic sinochia vl' si
noch' l' causon. 7 sic d' alijs. i istis ifirmitatibz n̄ dz istō sac̄m
itari. Tñ si f̄cidinaret aliqs cū f̄cidinū sit alia ifirmitas a p̄
ma. i f̄cidino possit itato inūgi. Alie sūt ifirmitates diufne.
sic febz. tussis. ethica. 7 siles q̄ durāt p̄ ānū l' pl'. 7 sic cū i ta
libz ifirmitatibz hō possit mltoties veire ad pūctū mortis i ta
libz p̄t istō sac̄m itari. Ista ē snia Tbo. i. iij. suo. Dic tñ q̄ si
iueniat snia alic' doctoris i s̄riū q̄ n̄ pdēnet eā. Istō at q̄ di/
cūt q̄dā q̄ille q̄ fuit iuncr' q̄si curet n̄ dz se postea balneare ē
q̄dā fatuitas. q̄ se q̄ret q̄eps cui' caput fuit iunctū crismate
nō dberet lauare caput. cū ei' vncio dignior sit ista. Tñ qñ
aliqs ifirm' iungit dz ibi eē aliqs mister q̄ cuz stupa abster/
gat locū vnciois. 7 postea illa stupa dz cōburi

Tractat' septim' prime partis

de matrimonio. Et hz duas ptes sub se

xpedito cū dei adiu/

e torio tractatu d' sac̄is. q̄ generāt. vegetant.
nutriūt. pmouēt 7 repant hoiez i vita spūali
Restat tractādū d' sac̄o qd̄ hoiez pducit 7
generat i eē 7 vita corpali. s. d' sac̄o m̄fionij

Quia s̄o libell' iste p̄pos̄it' ē p̄t' simplices q̄ n̄ sūt mltū p̄feti
i iure canōicoz civili. allegatioqz mltor' iuriū tam d' iure ca
nonico q̄ civili q̄ i ista mat'ia p̄ q̄s i alijs p̄cedētibz adducū
tur simplicibz min' p̄feci' p̄fusionē iducat. Idēco ab h̄mōi
allegatōibz q̄sū porō abstinebo. cū simplices h̄mōi allega/

De matrimonio

tionem neque legere neque intelligere sciret. Quia autem secundum philosophum sic dispositio precedit formam. sic sponsalia precedunt matrimonium. id est primo de sponsalibus est agendum.

Prima pars septimi tractat
primo per se principaliter de sponsalibus. Et habet quatuor capitula.

Arca ergo sponsalia consideranda sunt quatuor. Primo quod sunt sponsalia. et vnde dicantur. Secundo quomodo habentur. Tertio in qua etate possunt haberi sponsalia. Quarto quomodo sit effectus sponsalium. Quinto in quibus casibus dissoluantur. Quid sunt sponsalia et vnde dicantur. **Ca. I**

Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio. Ex qua diffinitio est quod contractus est canonice et legitime per quos sponsalia dicitur precedere matrimonio sic prius precedit futurum. Dicunt autem sponsalia a spondeo des. quod idem est quod promitto tibi. **Qualiter habentur sponsalia. Ca. II**

Contrahuntur sponsalia quattuor modis. Uno modo nuda promissione quod dicitur accipiam te in uxorem et accipiam te in uirum. Alio modo datus arris sponsalium. scilicet pecunia vel aliquid aliis rebus. Alio modo anuli subarratio. Et illud vocatur vulgare de sponsatione. sed proprie subarratio nuncupatio. Alio modo inueniente iuramento. ita tamen quod sint verba de futuro ut dictum est. quod si essent verba de presenti iam non essent sponsalia sed matrimonium.

In qua etate possunt haberi sponsalia. **Ca. III**
Quoniam primo septimum. id est per etatem. vii. annorum tam pueri quam puellae incipiunt habere discretiones que requiruntur in sponsalibus habendis. id est per septimum possunt haberi sponsalia. Si vero ante septimum ipsi vel petes ipsorum vicerum nomine eorum sponsalia habent nihil agunt nisi cum veniunt ad septimum incipiunt eis placere. quod extrinsecus valet ita quod sponsus non cogit eam carnaliter. sanguinea tamen ei non potest habere in uxorem nec e contra. Et nota quod etas habendi matrimonium apta est in puella. xv. annorum. in puero. xiiij. et si ante habent non est matrimonium. sed sponsalia tamen nisi fuerit etas nubili ita proinde quod possint carnaliter commisceri. cum etate videatur tunc malicia supplensse.

Quis sit effectus sponsalium. **Ca. IIII**

Tractat⁹. VII. prime partis

S pōsalia p̄hūf duobz modis. qz qñqz p̄hūf sub p̄ditōe
apposita. qñqz pure. Si p̄hāt sub p̄ditōe apposita s̄ p̄t
eē ml̄t̄ modif. qm̄ auz p̄ditio apposita ē possibil̄ aut ip̄possibil̄
aut nec̄aria. Si sit ip̄possibil̄ puta qz dic̄ p̄hā tecū si tetigero
digito celū. Aut si nec̄aria. puta qz dic̄ p̄hā tecū si sol oriat̄
cras. l̄ aliō s̄ile. iste p̄ditōes dñt h̄zi. p̄ n̄ adiect̄. i. p̄ n̄ apposit̄.
Si at̄ p̄ditio sit possibil̄ aut ē hōesta aut ihōesta. Si sit hōe/
sta. puta qz dic̄ p̄hā tecū si p̄ me⁹ voluerit. l̄ si deder̄ mibi cē
tū marcas. Si p̄ditio n̄ adimpleat̄ n̄ tenet̄ m̄m̄oniū p̄sūmare
donec p̄ditio fuerit adimpleta. etiā si p̄hēdo spōsalia fuerit ap/
positū iuram̄tū. S̄z d̄z icelligi sp̄ nisi carnal̄ copula fuerit
subsecuta int̄ eos. qz tūc d̄z v̄ez m̄m̄oniū int̄ eos. qz tūc vid̄z
p̄ditō apposita f̄cessisse. Si p̄o p̄ditō ihōesta sitz sit p̄ nafaz z
subaz z bōa m̄m̄oniū. puta qz dic̄ p̄hā tecū si p̄cures tibi vene
na sterilitat̄. v̄l p̄ pecūia adulterādā te tradas. l̄ donec inue
niā aliā pulcriorē. Ista p̄ditio viciat̄ p̄ctū. ita q̄ nec sūt spōsa
lia nec m̄m̄oniū. Si p̄o p̄ditio sit ihōesta s̄z n̄ sit p̄ natura et
subaz z bōa m̄m̄oniū. puta qz dic̄ p̄hā tecū si hōiez int̄fecer̄. l̄
si furtū fecer̄. l̄ s̄ilia. p̄ n̄ adiecta d̄z h̄zi. z ē ab̄h̄ciēda. z tenent
spōsalia. **N**otādū t̄m̄ q̄z dictū sit q̄ spōsalia p̄nt̄ p̄hi sub p̄di
tōe. p̄misse pecūie. nō t̄m̄ p̄t̄ p̄mitti pecūia i modū pene. et si
p̄missa fuerit n̄ tenet̄ pene. p̄missio. nec p̄t̄ peti. vt si dicat̄ sic.
nisi p̄xero tecū tibi dabo cētū marcas. n̄ em̄ valz p̄ditio pene
cū libera dñt eē p̄ingia. ff. d̄ h̄. ob. l. tua. d̄ spō. c. velut. extra e.
c. req̄sinit. z. c. gēma. C. d̄ spō. l. arras. z. l. mulier. Si at̄ p̄hāt
spōsalia pure. i. sine p̄ditōe. z sūt abo apti ad m̄m̄oniū p̄hēdū
si i spōsalibz p̄hēdis int̄ueit̄ iuram̄tū p̄pellēdi sūt p̄ excōica/
tōez p̄sūmare m̄m̄oniū. nisi forte timeat̄ d̄z p̄ricidio l̄ d̄ aliq̄
aliō piclo. Et si alter ip̄oz p̄xerit cū aliā p̄yba d̄ p̄nti int̄u gaf
ei p̄nia d̄ piurior fide mērita. z absoluat̄ ab excōicatōe. si aut̄
n̄ int̄ueit̄ iuram̄tū monēdi sūt m̄m̄oniū p̄sūmare n̄ cogendi
qz iūte nuptie solēt malos. puēt̄ h̄ze. xxx. q. ij. c. j. z. ij. Si at̄
neuter ē i etate nubile tenet̄ expectare donec veniāt ad ānos
etat̄ legitie ad m̄m̄oniū p̄hēdū. Et idē dico si vn⁹ ē i etate le/
gitia. ali⁹ nō. qz ille q̄ ē in etate legitia tenet̄ alium expectare.

De matrimonio

vel si se mutuo absoluūt poterūt iudicio ecclē separi

In quibus casibus sponsalia dissoluūt. Cap. V

Equē sponsalia sūt sel' p̄cta sel' ligāt. ita q̄si p̄hāt postmo/
dū sponsalia cū alia. 7 n̄ ē p̄cessū ad carnalē copulā cū
illa sc̄da. cōpellēd' ē redire ad p̄mā. Si p̄o cognuit sc̄daz car
nalitē cū iā m̄fionitū dicat d̄z r̄manere cū sc̄da et n̄ redire ad
p̄mā. Soluūt at̄ i octo casib' **Prim'⁹** ē si alt' ip̄oz vult trāsire
ad religionē. q̄d facere p̄t alio iūto. etiā si fuit m̄fionitū p̄b/
ba de p̄nti p̄ctū. dūmō nō fuerit p̄ carnalē copulā p̄sumatū
7 ille q̄ remanet i sc̄lo r̄manet absolut' a vinculo sponsaliū. 7 h̄
q̄n alter fuerit p̄fessus i religiōe illa. h̄z ille cas' extra d̄ p̄uer.
diu. c. ex publico. extra d̄ sp̄o. duo. l. 3 p̄ter solitū. **Sc̄d' cas'⁹**
ē q̄n sp̄sus n̄ iuenit. q̄z trāsfert se ad aliā regionem. recepta
tū p̄us p̄nia de piurio v̄l fide m̄c̄ita. si p̄ eū steterit q̄ minus
m̄fionitū fuerit p̄sumatū. h̄z iste casus extra d̄ sp̄o. c. ill' autē.
Tert' casus ē si alt' ip̄oz p̄ p̄cta sponsalia icurrit leprā v̄l pa
ralisim. aut oculos pedes man' n̄ nasū amisit. l' aliqd turpi'
sibi euenerit. **Ponit** iste casus extra de diu. lepro. c. trās. de
iureiur. c. quēadmodum. **Quart' casus** si supueit affinitas.
puta q̄z sp̄sus p̄sanguinea sp̄se cognuit. v̄l ecōuerso. Et ad h̄
p̄bādū sufficit sola fama. h̄z iste casus. vij. q. ij. q̄dā desponsa/
uit. extra de p̄sag. 7 af. sup eo. **Quint' casus** si mutuo se absol/
uerit. h̄z iste casus extra d̄ sp̄o. c. p̄terea. q̄dā t̄n n̄ r̄cipiūt istū
casū. v̄n dicūt q̄illa decretal' allegata n̄ ē decretal' v̄l loq̄t d̄
p̄missiōe p̄patina. **Sext' casus** est si alt' eoz fuerit fornicat'.
h̄z iste casus extra d̄ iureiur. c. quēadmodū. **Septim' casus**
est q̄n sp̄sus d̄ facto cū alia. v̄l sp̄sa cū alio d̄bit p̄p̄ba d̄ p̄
fenti v̄l p̄p̄ba de fuso. 7 seq̄t carnal' copula. tūc soluūt sp̄sa/
lia. p̄t mat' viculū supueniēs. s̄z d̄nt agere p̄niaz d̄ piurio v̄l
de fide seu p̄missiōe m̄c̄ita. ponit iste casus extra d̄ sp̄o. c. cō
suluit. extra de sp̄o. duoz. c. tua nos. **Octau' casus** ē q̄n mi/
nor veit ad etatē legitimāz p̄fectā. 7 petit absolui a vinclo sp̄o
saliū 7 dari sibi licētiā nubēdi aliq̄. h̄z iste casus extra d̄ sp̄o.
ip̄u. de ill. 7. c. a nobis Et nota q̄ oēs isti casus p̄t p̄mū. s.

Tractat^o. VII. prime partis

qu^o vult transire ad religionē intelligēdi sūt d^o spōsalibz de fūfo.
q̄be r ppe dicūt spōsalia Et nota etiā q^o i duobz casibz p̄dictz
spō iure solūnt spōsalia. s. qn̄ irat religionē. r qn̄ p̄bit m̄fio
nū cū alio vel cū alta. In ceterz spō casibz solūda sunt p̄ iu/
dicem ecclesie.

Secūda pars septimi tractat^o

prime pars p̄ncipal^o de m̄fionio. Et hz octo capla.

Ustquā tractatus est de

p spōsalibz dicēdū ē d^o m̄fionio. Circa qd̄ p̄siderā/
da sūt octo p̄rio qd̄ ē m̄fioniu r vñ dicat. Scdo
q̄lic p̄bat m̄fioniu. Tertio qn̄ r vbi r qbz p̄bis fuit institutū
m̄fioniu. Quarto q̄ fuit cā institutōis m̄fionij. Quinto q̄ p̄nt
p̄be m̄fioniu. Sexto q̄t modis d̄r m̄fioninz. Septio q̄t sūt
bōa m̄fionij. Octavo q̄ ipediūt m̄fioniu.

Quid est m̄fioniu r vñ dicat **Ca. I**

m Atrimoniu at a doctoribz sic diffinit. Atrimoniu ē vi
ri r mulierz legitia p̄iunctio idiuiduā vite p̄suetudiez re
tinēs. Nō d̄r vir r mulier. l̄ viroz r mulierz. qz nec vñ vir plu
res mulieres. nec vna plēs viros h̄re p̄t. Dicit etiā indiuiduaz
vite rē. h̄ ē p̄neuter eoz absqz p̄sēu alteri^o p̄p̄tinētā p̄fiteri
vel ordi vacare. Et inf̄ eos dū viuūt p̄manet viculū coniugale
Aliē diffinit sic. Atrimoniu ē viri r mulierz p̄iunctio. p̄sonium
vite cōis. diuini r hūani iurz cōicatio. D̄r at m̄fioniu de mā
ter tris. r munio nis. vñ m̄fioniu ē q̄i matris muniu. i. offi
ciū. qz dat mulieribz eē m̄res. vel ido magz denoiat a m̄re q̄ a
p̄re. qz ei^o officiu magz apparet in m̄fionio q̄ officiu viri.

Qualiter p̄batur m̄fioniu **Ca. II**

f Olo at p̄sēu p̄bit m̄fioniu. q̄ si sol^o desit cetera etiā ipō
coitu n̄ obstāte celebrata frustrat. Et q̄ em̄ p̄ p̄ba de p̄
sentivir p̄sēu maritali affectu i muliere r mulier i viz siue p̄
bis p̄suetz. vt si vir dicat. accipio te i meā. r ipa r̄ndet. accipio
te in meū. vl̄ si vir dicat. volo te de cetero h̄re i viroz. r ipa r̄n
deat. volo te d^o cetero h̄re i viz. vel q̄buscūqz alijs p̄bis vl̄ sig^o

De matrimonio

nis exprimat p̄sens statim est m̄ioniu. Et dico signis. quia
surdus et mutus p̄nt p̄he m̄ioniu. verū t̄m si loq̄ p̄nt p̄hentes
m̄ioniu p̄ba sūt necessaria c̄tū ad eccl̄ias p̄sensū mutuum
p̄tinentia vel exprimentia r̄.

Quando vobis quibus verbis fuit institutū matrimoniū.

Capitulum III

A paradiso terrestri fuit institutum m̄ioniu et a n̄ p̄ctm̄. Quibus
aut p̄bis fuit institutū dicit aliq̄ q̄ illis p̄bis Beñ. ij. c. Crescite
multiplicamini et replete terrā. Sed istud nō credo verum fuerunt
essentia illa post b̄ndictio nubentiū. Unde dico q̄ p̄bis Ade
ore p̄phetico platis fuit institutū q̄m Adam dixit. Hoc nunc
os ex ossibus meis et caro de carne mea. Quia p̄t relinq̄t hō pa
trē et matrē et adheret uxori sue. et erūt duo in carne vna. U
de h̄ sup̄ de sacris in generali. c. j.

Que fuit causa institutiois m̄ionij La. III

Uelut cause principales institutiois m̄ionij. h̄ sunt mlt̄
te secundarie. Prima causa principalis est susceptio plis. Et p̄t
hac instituit de m̄ioniu in paradiso a n̄ p̄ctm̄ in p̄mos pentes
quibus dixit Beñ. ij. c. Crescite et multiplicamini. Secunda causa est vi
tatio fornicatiois. et ista causa h̄z locū post p̄ctm̄. Et de ista dicit
ap̄l̄s. j. ad Cor. vij. c. Propter fornicatores supplevit adā vnus
q̄sq̄ uxore suā habeat. et vna quicq̄ suū vix. Cause secundarie
sunt mlt̄e. s. pacis reformatio. pulchritudo uxoris. diuitie. et filia.
Ita t̄m q̄ principalis intentio eorū q̄ p̄būt nō ferat ad ista. sed ad
duo p̄mar principales.

Qui possunt p̄he m̄ioniu La. V

Quis homo q̄ consentire potest in iugalem affectu
et carnalē copulā exercere nisi expresse phibeat p̄t con
trahere m̄ioniu. Dico q̄ consentire potest. q̄ h̄z puer infra etatē
tem legitimā p̄stitus. H̄ est infra. xiiij. annū. et puella infra. xij
dicant verba ad matrimonium contrahendū apta. t̄m quia
consentire non possunt nullum est matrimonium. de spon.
cap. tue fraternitati. Similiter ille qui insanus est vel fu
riosus. licet dicat illa verba non contrahit. quia consentire
non potest. xxx. questione. ij. neq̄ furiosus. Et hoc est verū

Tracta. VII. prime partis

¶ **Q**uid est iuria constituta? qm si aliquis beat lucida intualia et alii qm fedit ad sana mente nubere potest et testari. et oia alia q alii pnt potest. vt. C. de codicil. l. nec codicillos. vij. q. i. Quis sit triste. Dico etia q carnale copula potest exercere. Et io q caret xga virili vel utroq testiculo. l. est naturalis frigidus. q he no potest. extra de frigidis. et male. c. qsi. Dico etia nisi expressit prohibeat. qz edictum de mationio phedo e prohibitorium. Io ois q no prohibet admittit et q he potest. extra de spon. cu apud sede. Prohibet em aliq ppe votu et ppe ordinem. et ita de alijs impedimentis d qbz dicit infra. Et nota q mationiu qhi potest int absentes et p procuratore sic factus fuit int dnm regem Arrogonie et dnam regina q nuc sunt. extra de pcur. c. finali. li. vi.

Quot modis dicitur matrimoniu. La. VI.

M **A**trimoniu dicitur multis modis. Nam mationiu aliud legitimum aliud clandestinum. Mationiu legitimum est qm ab his q sup femina hnt potestate vxor petis a penibus. sposat et legitibus dora. et a sacerdotibus vt mox e benedicuntur. et a parantymphis custodit et solenniter accipit. No tm itelligas qn sine solennitatibus istis posset ee vxor mationiu. Sz sic e in alijs sacris q qda sunt de necessitate sacri. qda sunt de solennitate tm. Ita in mationio qdam sunt pinentia ad substantia mationis. sic p sensus pba de pnti expressus. et iste solus facit mationiu. Queda sunt ibi ad solennitatem et decorem. sicut sunt solennitates p dicte. sine qbz est vxor et legitimum mationiu qstum ad virtutem. licet non qstum ad honestatem. Clandestinum matrimoniu est qm fit sine solennitatibus pmissis. Et q sic qbnt exponit se magno piculo. posset em alter altere dimitte qm vellet. et de facto cuz aliovl alia qhe. et sic i adulterio maneret. Un talibus pfulendu est i foro pnie vt de nouo i facie eccle qhat. Item mationiu aliud iniiciatum. aliud pfectu siue psumatum. Iniiciatum p pba de pnti. Pfectu siue psumatum p carnale copula. Notandum tm q mationiu potest esse. pfectu duobus modis. Uno mo scitrate Alio mo significatione. Matrimoniu q potest esse pfectu sanctitate ante carnale copula. Un Aug. scribens ad qnda que simul cu viro suo votum castitatis emiserat sic dicit int cetera.

De matrimonio

Hō qz p̄t̄pabat̄ a p̄iūctōe carnali. idō marit̄ tu⁹ eē d̄slerat
imo tāto factū⁹ p̄iuges manebat̄ q̄to factioza p̄cordit̄ placi
ta fuabat̄. S; m̄rioniū nō ē p̄fectū significatōe añ carnalem
copulā. Cōiūctio ei corpoz viri z vxoz ē p̄iūctōez nase di
uinez hūane i p̄sōa filij di. vide d̄ h̄ s̄ d̄ sacris in generalic. s.
Et sic soluit̄ ista q̄stio vtz inf̄ b̄t̄issimā reginē mariā z ioseph
fuerit p̄fectū m̄rioniū. qz fuit p̄fectū sc̄titate s; n̄ significatōe.
Quidā dicūt m̄rioniū iniciatū p̄ sp̄salia d̄ fūto. ratū p̄ sen
sū d̄ p̄nti. p̄sumatū p̄ carnalē copulā. Itē m̄rioniū aliō legi
timū z n̄ ratū. aliō ratū z n̄ legitimū. aliud ratū z legitimū.
M̄rioniū legitimū z n̄ ratū ē inf̄ fideles. z d̄ legitimū qz le
gali institūtoez p̄uicie morib; n̄ p̄iussione d̄ni p̄bit̄. s; n̄ ē ratū
m̄rioniū. qz sine fide fit. Aug. Hō ē ratū p̄iugū qd̄ sine dō ē
Ratū z n̄ legitimū m̄rioniū ē qd̄ ē inf̄ legitias p̄sonas z fide
les. s; sine d̄bita solēnitāte p̄bit̄. Ratū z legitimū m̄rioniū ē
inf̄ legitias z fideles p̄sonas cū debita solēnitāte p̄ctū

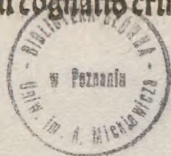
Quot sūt bona matrimoniū **Ca. VII**

b **O**na m̄rioniū p̄ncipalit̄ sūt tria. s. fides p̄les sac̄m
Aug. Auptiale bonū tripticū ē. fides p̄les sac̄m.
In fide attendit̄ ne p̄ viculū p̄ingale cū alio l'alia coeat. In
plevt̄ amāter suscipiat̄ z religiose educat̄. In sac̄o vt̄ cōiū
giū nō sepet̄. Et nota qd̄ duo p̄ma bōa q̄nq; sūt i m̄rioniū. q̄n
q; nō. terciū p̄o īsepabilit̄ adheret m̄rioniū.

Que impediunt matrimoniū. Et habet. xvi. p̄t̄iculas.

Capitulum. VIII

i **I**mpedim̄ta m̄rioniū sūt duodeci q̄ īpediūt m̄rioniū
p̄hedū z dirimūciā p̄ctū. Si tñ ip̄a v̄l aliqd̄ ip̄oz p̄
cedāt m̄rioniū. tūc sēsū p̄ingalē excludūt. si p̄o seq̄nt̄ m̄riono
niū nullū p̄stāt īpedim̄tū. sic p̄z p̄ ista exēpla. Furiosus n̄ p̄t̄
p̄bere m̄rioniū. si tñ postq; p̄terit̄ efficiat̄ furiosus non p̄t̄
soluit̄ m̄rioniū. Itē q̄bz v̄trūq; testiculū sectū. i. euulsū non
p̄t̄ p̄bere matrimoniū. si p̄o post p̄ctū matrimoniū seceat̄. i.
castret̄ nō p̄t̄ h̄ soluit̄ m̄rioniū. Et ē itelligēdū d̄ alijs impe
dimēt̄. Que at̄ sint īpedim̄ta m̄rioniū cōtinēt̄ in his q̄ttuoz
p̄sib;. Error p̄ditio vocū cognatio crimē. Culs⁹ disparitas

Tractat^o. VII. prime partis

vis ordo ligamē hōestaf. Si sis affinis. si forte coire neq̄bis
Nec faciēda vetāt nubia facta retractāt. Preter ista. xij. ipe/
dimēta q̄ ipediūt m̄fionū h̄bēdū z dirimūt iā p̄ctū sūt alia
q̄ ipediūt m̄fionū h̄bēdū s; n̄ dirimūt iā p̄ctū. s. tps feriarū
z iudiciū ecclē. p̄sus. Ecclēvetitū necnon tps feriaz. Ista
vetāt fieri p̄mittūt facta teneri. Que q̄liter teneri debeāt di-
cendū est de vnoq; ipoz

De impedimēto erroris matrimonii

n Umerat^o oibz impedimēt^o dīcedū ē de vnoquoq; ipoz
Et p̄mo de impedimēto erroris p̄sōe q̄ ex sui nata nō ex i/
stitutiōe ecclē m̄fionialē p̄sēsū excludit. qm̄ q̄ errat n̄ p̄sentit.
ff. d̄ iurisdic. om. iu. l. si p̄ errozē. z erratiū volūtas n̄lā ē. C. d̄
iur. z fac. ig. l. cū p̄ testamētū. z. l. n̄ idcirco. Un̄ si m̄kieryl vir
erret i m̄fionio h̄bēdo null^o ē p̄sēsus q̄ sol^o fac̄ m̄fionū. Tū
nota q̄ triplex p̄t eē error circa p̄sonā. Prim^o ipi^o p̄sōe. vt si d̄
petro credat q̄ sit iohēs vbi errat circa p̄sonā Ali^o ē error for-
tune. vt si de paup̄e credat q̄ sit diues. Ali^o ē error qualitat^{is}.
vt si de igbilli credat q̄ sit nobil^{is}. vl̄ de corrupta credat q̄ sit p̄-
go Dō error p̄sōe ipedit m̄fionū. vt si credēs h̄be cū petro
h̄bit cū iohāne. vel si credēs p̄trahē cū martha h̄bit cū ber-
tha. nullū ē m̄fionū. Error at̄ q̄litatisz fortune non ipedit
m̄fionū. Verbi gr̄a. aliq̄s h̄bit cū aliq̄ credēs eē p̄ginez vel
filiā reg^{is}. z tū ipa ē meretrix. vl̄ filia rustici tenet m̄fionū. vl̄
credit p̄trahē cū diuite z p̄trahit cū paup̄e tenet etiā m̄fimo-
niū. xxj. q. j. His ita.

De impedimēto d̄ditōis.

i Impedimētū d̄ditōis itroducētū ē ab ecclā i fauore li-
bertat^{is}. Et d̄ h̄bre n̄t est sciēdū. q̄si mulier libera cō-
trahat cū suo sciēter. vl̄ liber cū ancilla. tenet z validum est
m̄fionū iñt eos. Si vō libera p̄trahit cū suo i grant. qz cre-
dit eū esse libez. vel liber cū ancilla etiā i grant. qz credit eaz
esse liberā nullū est m̄fionū iñt eos. nisi postq̄ vn^o nouerit
d̄ditōez alteri^o esse talē p̄sentiar̄ iñ eū p̄bo vel facto vl̄ carna-
li copula. Nota tū q̄ erroz d̄ditōis d̄terioris ipedit m̄fio-
niū p̄trahēdū z dirimit iā p̄tractū. nō at̄ error paris vel me-

De matrimonio

lioris. vt si pu⁹ trahit cū serua quā credit liberā. v^l cū libera quā credit esse seruā. qz nō decipit nec hz qd obijciat ei & p̄ditōibz appositis in matrimonio. Vide sup̄ de spon. c. iiii. qz idem iudiciū est h̄ z ibi.

De impedimēto voti.

c. Ircā impedimētū voti nota q̄ intelligit̄ de voto p̄tinētie siue de voto castitatis. Circa qd̄ notandū qd̄ duplex est votū p̄tinētie. Nam q̄ddā est simplex. aliud solēne. Votū simplex ipedit matrimoniu p̄rahēdū s̄z nō dirimit iam cōtractū. S̄z solēnevotū impedit p̄rahēdū z dirimit iā p̄ctū. Quid āt sit votum solēne s̄z olim fuerit altricatio inē doctores. tū h̄ est declaratum p̄ Bonifa. viij. extra de voto z vo. re. dēp. c. vnico. li. vj. vbi d̄r. qd̄ votū solēnizat̄ q̄sū ad dirimēdum m̄ioniu duobz modis. Uno mō p̄ susceptōnem sacri ordiis. s. subdiaconat⁹ vel diaconat⁹ z p̄b̄yterat⁹. Alio mō p̄ pfessionē exp̄ssā vel tacitā factā alicui de religionibz approbat⁹. p̄motū ḡ ad sacros ordies v^l religiosi nō p̄nt p̄trahē matrimoniu Nota penalē cōstitutōz i cōstitutōibz dñi Clemē. pape p̄ religiosos p̄rahētes m̄ioniu de facto. s. q̄ sunt excōmunicati z irregulares. nec p̄t cū eis nisi p̄ sedem apostolicam dispensari.

De cognatione carnali

c. Cognatio ē triplex. q̄dā carnal. q̄dā sp̄nal. q̄dā legal. Primo vidēdū est de cognatōe carnali q̄ natalit̄ p̄cedit alias. z ista vocat̄ p̄ sanguinitas. Vidēdū est ḡ qd̄ sit cō sanguinitas z vñ dicat̄. qd̄ sit linea p̄ sanguinitatis. z q̄t sunt. et quot sunt grad⁹. z quō p̄putant̄. z vsqz ad quē gradū p̄hibeat̄ matrimoniu. Consanguinitas est vinculū personarū ab eodem stipite descendentiū carnali propagatione cōtractum. Stipitem dico illam p̄sonam a qua aliq̄ duxerūt originem. sic Adam fuit stipes Cayn z Enoch. z filioz q̄ ab eis descenderūt. Et d̄r p̄ sanguinitas a con qd̄ est fil⁹ z sanguis. q̄i cōmunē sanguinē habētes vel de vno sanguine p̄cedentes. Linea est ordinata collectio p̄sonaz consanguinitate cōiunctaz ab eodē stipite descendentiū diuersos grados p̄tinēs

Tracta. VII. prime partis

Linee sūt tres. s. ascēdētū. descēdētū. z trāsuerfaliū Prima ē ascēdētū. s. illoz a q̄bo traci^o originē. sic p̄. m̄. au^o aua. pa/ uus. paua. abau^o abaua. Sc̄da ē descēdētū. s. illoz q̄ duxerūt originē a nobis. sic fili^o filia. nepos nept̄. p̄nepos p̄nept̄ s. abnepos abnept̄. Tertia ē trāsuerfaliū. i. illoz a q̄b̄ n̄ du xim^o originē nec ip̄i a nobis. vt frater soroz. filij duoz fratru. q̄ dicūt fr̄es patruales. filij duaz soroz. q̄ dicūt fr̄es sobri/ ni. z eozū dē filij nepotes vsqz ad q̄rtū ḡdū. Notāt ista. xxxv. q. v. p̄mo ḡdu. Et nota q̄ due linee descēdētū faciūt vna; li neā trāsuerfalem. vt p̄z in h̄ exemplo. Filij duoz fratru atti nēt sibi in linea trāsuerfali. z q̄libet ip̄oz in recta linea de/ scēdit ab auo eoz cōmuni q̄ fuit stipes eoz cōis a q̄ traxerūt originē. z sic de oībo alijs est intelligēdū. Nūc vidēdū est qd est ḡdus. Et nota q̄ aliter p̄putāt ḡd^o canoniste z aliter legi ste. Nā s̄m canonistas due p̄sone in linea trāsuerfali faciūt vnū ḡdū. Sed s̄m legistas q̄libz p̄sone facit vnū gradum p̄to duo fr̄es sūt in vno ḡdu s̄m canonistas. q̄ s̄m legistas sūt in duobz. z sic de singul. Itē filij duoz fratru sunt in sc̄do ḡdu s̄m canonistas. s̄m leges v̄o sūt i q̄rto. S; qz istud par aut nihil facit ad p̄positū ido dimittā Et videam^o qd ē grad^o Brad^o est habitudo distantū p̄sonaz q̄ cognoscit quota ge neratōis distantia due p̄sone in se differūt. Brad^o itaqz sic p̄putant. in linea ascendenti p̄z et m̄ sūt in p̄mo ḡdu. Auus z aua sūt in sc̄do ḡdu. pro au^o z paua sunt i tertio. abauus et abaua sūt in q̄rto. In descēdētū p̄putant sic. fili^o z filia sunt in p̄mo ḡdu. nepos z nept̄ sunt in sc̄do. p̄nepos z p̄nept̄ sūt in tertio. abnepos z abnept̄ sunt in q̄rto. In trāsuerfali s̄o linea p̄putāt sic. duo fr̄es sūt i p̄mo ḡdu. filij duoz fratru i sc̄do. nepotes eozū dē. i. duoz fratru in tertio. p̄nepotes eozū in quarto. Ultra quem gradū nulla p̄sanguinitas p̄ tendit q̄rtū ad impediēdū z dirimēdū matrimonij. lz anti quit^o p̄tenderet vsqz ad septimū ḡdū. Vidēdū est ergo qua liter s̄m istam doctrinā consanguinitas inueniēda est et cō putanda inter aliquos. Unde si tu vis scire de aliquibz. pu to de Bartholomeo et Bertha in quo gradu p̄sanguinitat

De matrimonio

attinet sibi. Accipe comunē pentē. a q̄ābo fuerūt originem
Verbi gr̄a. Petr^o generauit iacobū z iohānē q̄ fuerūt fr̄es.
ecce p̄m^o grad^o. vel si nō potis scire q̄s fuit p̄z eoz dices. Ja
cob^o z iohānes fuerūt fr̄es q̄ vt dictū est faciūt p̄mū graduz
Doc iō dico qz si fuerūt duo fr̄es sūt ponēdi i p̄mo ḡdu. vel
frater z soroz. vel due sorozes. p̄cede ḡ in p̄putatōe dicēs sic
Jacob^o z iohēs fuerūt fr̄es. q̄ vt dictū est faciūt p̄mū ḡduz
Jacob^o generauit Andrea. ecce sc̄d^os ḡd^o. z andreas gene
rauit philippū. ecce tert^o ḡd^o. philipp^o v̄o generauit Bartha
lomeū. ecce q̄rt^o ḡd^o de q̄ nūc agit. Nō reuertar^{is} ad iohēs
q̄ fuit frater Jacobi. z p̄cede sic. Jacob^o z iohēs vt dictū est
fuerūt fr̄es. iohēs genuit Thomā. ecce sc̄d^os. Thomas v̄o
genuit Berthā de q̄ nūc agit. ecce tertius grad^o. Vidēs ḡ qz
Bartholome^o z Bertha attinet sibi ex vna pte in tertio ḡdu
ex alia in q̄rto. z h̄ loquēdo vsualit̄. t̄m fm p̄itatē nō attinent
nisi in q̄rto. z sic nō p̄t esse m̄rioniū int̄ eos. Ill^o idē facien
dū est de illis q̄ mag^o vel min^o vicini sūt in p̄sanguinitate di
cēdo. in tali z in tali ḡdu attinet sibi. Et q̄ ita p̄putādi sūt
ḡd^o z numerāde p̄sone colligit̄ exp̄sse ex illis duabz decreta
libz extra de p̄san. z aff. tua nos. z extra de testi. lz ex quadaz.
S; pone qz due p̄sone attinet sibi ex pte vna in sc̄do vel ter
tio gradu et ex alia in q̄nto. nunq̄d poterūt p̄trahere matri
moniū inter se. Dico qz sic. qz semp̄ standū est remotiori p̄
sone in p̄sanguinitate. extra de p̄sang. z affi. c. vi. In ei^o casu
remotior p̄sone extra metas p̄sanguinitatis existit. vñ nō atti
net sibi. et q̄ nō est p̄sanguinitas int̄ eos. qz sic antiq̄^o omnis
p̄sanguinitas terminabatur in septimo ḡdu. ita hodie terminat̄
in q̄rto. Et p̄dict^o patere potest qz cōsanguinitas impedit et
dirimit m̄rioniū vsqz ad q̄rtū ḡdū p̄sanguinitatis inclusiue
et nō vltra. Et intellige in trāsuersali linea. nō at̄ in ascēdēte.
quia in illis i infinitū extēditur p̄sanguinitas inclusiue. sed in
trāsuersali vsqz ad quartum. p̄tenditur p̄sanguinitas et nō vltra.
q̄si dicatur qz q̄ntus gradus aperit portaz ad matrimo
nium p̄trahēdum.

De impedimēto cognatōis spūalis

b

Tractat^o. VII. prime partis

¶ Iſo de cogitōe carnali vidēdum eſt de cogitōe ſpūali.
¶ Cū videndū eſt q̄d eſt cogitio ſpūal. z q̄t ſūt ei⁹ ſpēs.
z quō impediāt m̄ſioniū. z i q̄b⁹ ſacramēt⁹ p̄trabat.
Cognatio ſpūalis eſt p̄pinq̄tas pueniēs ex ſacramēti datōe
admiſtratōe vel ſuſceptōe. Verbi gratia. ſacerdoſ baptizat
puer. tu ſuſcipis eum. vterq̄ eſt p̄r ſpūalis ip̄i⁹ pueri z com/
pater parentū ei⁹. p̄ut legit. xxx. q. i. om̄is. Spēs cogitiois
ſpūalis ſūt tres. Prima d̄r compaternitas. a con q̄d ē ſimul
z paternitas. q̄ſi ſimul paternitas. vel quaſi cōmunis pater
nitas. nam vn⁹ compater ſp̄ eſt p̄r ſpūal pueri z alter carnal
Alia d̄r paternitas. z iſta attendit int̄ eum q̄ ſuſcipit. z illu⁹
q̄ ſuſcipit. i. inter puerz z patrinum. Alia d̄r fraternitas q̄ at
tendit inter filiū tuum ſpūalem z filioſ tuos carnales. Re/
ſtat q̄ videre q̄d iuris ſit de m̄ſionio taliū. z p̄mo dicēdū eſt
de compaternitate. Notādum eſt q̄ duplex eſt compater/
nitas. qz q̄dam eſt directa. ſ. illa quā ego p̄trabo p̄ meip̄m. et
iſta impedit z dirimit m̄ſioniū. vt ſi ego ſuſcipio filiū Ber/
the mulier⁹ vel ip̄a meū. nūq̄ poterō eam h̄re in vxorē. z ſi ac
cepero eam ſepandū eſt m̄ſioniū. ita d̄r extra de cog. ſpi. c. ve
niēs. Alia d̄r compaternitas indirecta ſiue emergēs. ſcz illa
quā vn⁹ coniugū poſtq̄ ſūt vna caro effecti p̄bit p̄ actum alte
ri⁹. ſic ſi vxor mea poſtq̄ a me carnaliter eſt cognita ſuſcipit
filiū alioz. ambo parētes pueri ſūt cōpatres mei. q̄ſi ego
nō ſuſcipiā eū. qm̄ coniuges cōmunicāt ſibi ad inuicē actōes.
Et de h̄ ponit̄ exemplū euidentiffimū in q̄daz decre. extra de
cog. ſpi. c. martin⁹. vbi d̄r ſic. Martin⁹ duxit Berthā i vxorē
z lothari⁹ tebergā. poſt m̄ſioniū lothari⁹ leuauit de ſa
cro fonte filiū Martini z Berthe. demū mortu⁹ eſt Lotha
rius z Bertha remāſit. ſilr Martin⁹ z Teberga. Cui mari
tus ſuus lothari⁹ acq̄ſierat compaternitatē p̄ filiū Marti
ni. q̄rebat vtz Martin⁹ poſſz p̄he m̄ſioniū cū dicta Teber
ga. Et reſpōdet papa qnullo mō. Et ſic p̄tz qz cōpaternitas
tam directa q̄ indirecta impedit m̄ſioniū p̄bendū z diri
mit iā p̄tractū. ¶ Videndū eſt de paternitate ſpūali q̄ attē
dit inter ſuſcipiētē z ſuſceptū. i. int̄ patrinū z filiū. matri

Compaternitas
} Directa
} Indirecta

Paternitas

De matrimonio

nam et filiolarum. et dicendum est quod nunquam potest esse matrimonium inter tales. et si contraxerint de facto sunt sepandi. xxx. q. 1. de eo quod interrogasti. et c. si quis sacerdos cum filia spirituali. Ultimo dicendum est de fraternitate spirituali quam attendit inter filiolum siue filiolarum et filios siue filias carnales matris vel patris. Et hi doctores antiqui varia dixerunt circa istam materiam. tamen firmiter et sine dubitatione tenendum est quod omnes filii duorum comparatur siue ante comparationem siue post geniti possunt legitime et matrimonialiter copulari. excepta illa persona mediante quam puenit ad comparationem. nam illa nunquam potest copulari matrimonialiter alii cui filiorum patris sui vel matris siue spiritualis. xxx. q. iiij. c. non oportet. §. super quibus soluit. extra de cognatione spirituali. c. 1. et c. laudabile. et c. tuam nos. Item nota quod compater potest licite in uxorem filiam com patris sui accipere. nisi sit illa quam mediante comparationem effectus sunt. xxx. q. iiij. illud. Solet autem queri utrum aliquis possit habere duas com matries in uxores. vnam. scilicet post aliam. Ad hoc dicendum est quod refertur utrum comaternitas precedat matrimonium vel sequatur. Si precedat dicitur licite potest habere duas com matries in uxores. Verbi gratia. Barbara et Martha sunt com matries. postea Martinus contrahit cum Barbara et eam cognoscit. ea mortua potest contrahere cum Martha. et est causa quia per unionem carnis sequentem non transit ad unionem spiritus. pre cedentem. xxx. questione. iiij. post obitum. Si autem com mternitas sequatur matrimonium supple per carnalem copulam consummatum. tunc distingue. quia si uxor tua suscipit filium alterius. tunc ista cuius filium suscepit efficitur commater tua per factum uxoris tue. et mortua uxore tua non poteris eam habere in uxorem. et eandem comaternitatem intelligas acquiri uxori per virum. Si vero filium uxoris tue quem de alio genuit aliqua mulier de sacro fonte leuauerit. vel ad confirmationem tenuerit coram episcopo ipsa mulier est commater uxoris tue et non tua. quia non fuit tibi com mternitas acquisita. unde mortua uxore tua poteris eam habere in uxorem. Idem est si filius tuus quem de alia muliere genuisti suscipiatur ab aliquo. quia non est acquisita comaternitas uxori tue. et in hoc casu sicut in alio potest aliquis

b 2

Tracta. VII. prime partis

hęc duas ꝑmatres i vxores. 7 aliq̄ duos ꝑpatres i maritos
Et isto ꝑt hñi vel sciri ꝑ istos q̄ttuor ꝑsus. Qui mihi vel cuiꝑ
mea natū d̄ fōte leuauit. Nec mea cōmater fieri ñ valz vxor.
Si q̄ mee natū nō ex me fōte leuauit. Hęc post fata mee nō
inde vetabor hęc. Cōpater eiꝑ nati ꝑunge ñ ꝑhibēt. Ambas
ꝑmatres facit actio passio nūq̄. Notādū etiā q̄ laicꝑ nō ꝑt
ꝑhe m̄rioniū cū illa quā baptizauit. 7 si de facto ꝑxerit ē ma
rimoniu dissoluēdū. extra d̄ cog. spi. c. ne dū. li. vi. Item
nota q̄ filiaꝑ l̄ filia sacerdotꝑ vl̄ alteriꝑ viri q̄ baptizauit puerū
siue puellā nō ꝑt ꝑhe cū ista puella vel cū isto puero. vt i. c. ꝑ
allegato. ne dū. Notādū etiā q̄ solū ꝑ sacrm̄ baptismiꝑ cō
firmatōis ꝑhit cogitio spūal̄ q̄ impedit m̄rioniū ꝑhēdū 7 di
rimit iā ꝑctū. Per cathecismū at̄ lz ꝑbat̄ tal̄ cogitio q̄ ipedit
m̄rioniū ꝑhēdū. nō tñ ꝑhit talis q̄ dirimit iā ꝑctū. extra de
cog. spi. ꝑ cathecismū. li. vi.

De cognatione legali

q̄ Uia cogitio legalis q̄ adoptio d̄r vir aut nūq̄ habet i
vsu. et parum tractat̄ de ea in iure canonico. ido d̄ ea
sup̄sedeo quo ad nūc.

De impedimento criminis.

c̄ Rimiū q̄dā impediūt m̄rioniū ꝑhēdū sz nō dirimūt
iā ꝑctū. sic incestꝑ. vxoricidiū. rap̄t̄ aliene vxorz. solen
nis p̄nā. 7 si q̄s insidiādo m̄rioniū ꝑriū filiū d̄ fōte suscepit
vt possit ꝑuare vxorē debito carnali 7 copula sui. Itē homi
cidium ꝑsbyteri. om̄ia ista crim̄ia 7 forte m̄lta alia ipediunt
vt dixi m̄rioniū ꝑhēdū. sz ñ dirimūt iā ꝑctū. imo si sint ado
lescentes et timeat̄ de eaz̄ in cōtinētia ecclia d̄z eis dare licē
tiā nubēdi. extra de eo q̄ cog. ꝑsag. vr. sue. c. ex l̄ris. Sūt aut̄
etiā crim̄ia q̄ ñ solū impediūt m̄rioniū ꝑhēdū imo dirimūt
iam ꝑctū. Pr̄mū qñ aliq̄s adulterat̄ cū aliq̄ ꝑingata. 7 ipse
vel ipa machinat̄ cū affectu in mortē viri sui. sc̄ adultere. vl̄ i
mortē vxoris viri adulteri vt simul ꝑbant. in h̄ casu ꝑhe non
debēt. 7 si ꝑxerūt sunt sepandi. xxiiij. q. i. Si q̄s viuēte. extra
de eo q̄ d̄ur. i. ma. quā polluit ꝑ adul. c. sup̄ b. 7. c. j. 7. ij. **Se
cundū** est si adulter ꝑstet fidē adultere q̄ d̄ucer eā ꝑ mortē

De matrimonio

ei⁹ legitimi mariti. vel adultera adultero q⁹ p⁹ morte vxoris
viri adulteri ipm ducere velit. xxx. q. j. relatiū. z i oib⁹ pdictis
capitulis. Tertiu est qm nō pstat fidē deducēdo eā. s; p⁹ senti
aliter eā ducit et cū ea p⁹ bit. qz vt ait celestin⁹ papa. pl⁹ e⁹ dur
cere q⁹ fidē dare d⁹ ducēdo. extra de eo q⁹ dur. i ma. quā pol. p
adul. c. cū h⁹ et. z. c. ex l⁹ rax tuaz insinuatōe. Et istū casū in
tellige qm pmū m⁹ rionū est vx⁹ z legitimū. qm si nō fuit vx
rū s; putabat esse vx⁹ nullū pstat impedimētū scdo mat⁹
monio. Si hō null⁹ casū sup⁹ dictoz interuenerit bñ p⁹ t⁹ q⁹
p⁹ he cū ea quā polluit p⁹ adulteriū. Nota etiā q⁹ mulier q⁹ cō
trahit cū iugato si scit eū esse iugatū nūq⁹ p⁹ t⁹ eū h⁹ etiaz
post mortē vxoz. Si at i⁹ garet eū esse iugatū imo crederz
eū esse solutū nō obstāte eo q⁹ p⁹ t⁹ euz eo viuēt vxore legitia
potit p⁹ he cū eo post mortē legitie vxoris. extra de eo q⁹ dur. i
ma. quā pol. p⁹ adul. c. p⁹ posuisti. z i. c. veniēs. extra de spon. c.
cum apostolica.

De impedimēto disparitatis cultus

a D⁹ q⁹ m⁹ rionū sit ratū z legitimū oportet q⁹ vterq⁹
iugū sit fidel. fidelis em nō p⁹ t⁹ p⁹ he m⁹ rionū cum iu
dea. saracena. gentili vel pagana. z si p⁹ t⁹ erit de facto nullum
est m⁹ rionū. Spōsalia tñ p⁹ t⁹ fidel cum infideli p⁹ he sub ista
p⁹ ditōe q⁹ infidel p⁹ uertat ad fidem. xxxvii. q. ij. caue xpiane. z
c. nō oportet. Infidel tñ p⁹ t⁹ p⁹ he cum infideli dū tā sint eius
dem ritus. s. iude⁹ cū iudea. sarracen⁹ cum sarracena. S;
pono q⁹ alter iugū p⁹ uertat ad fidē alter remaneat i infide
litate. qd fiet de istis. Dico q⁹ si infidel nō vult cohabitare cū
fideli. vel si vult habitare nō tñ vult cohabitare sine p⁹ tume
lia creatoris vel absq⁹ h⁹ q⁹ p⁹ hat eū ad infidelitatē vel ad pec
catū mortale. in istis casib⁹ trib⁹ p⁹ tumelia creatoris soluit ius
m⁹ rionū q⁹ tūm ad infidelē. z p⁹ t⁹ fidelis licite p⁹ he. vt h⁹ extra
de diuoz. c. q⁹ to mag⁹. z. c. gaudem⁹. Nec est differētia q⁹ tūz
ad h⁹ vx⁹ p⁹ uer⁹ fuerit iude⁹ vel pagan⁹. qz idem iur⁹ est ho
die in vtrisq⁹. extra de p⁹ uer. inf. c. laudabilē. Si at infidelis
vult cohabitare cum fideli absq⁹ aliq⁹ p⁹ dictoz casū. si tunc
fidel vult cohabitare secū bñ facit. vt dic⁹ ap⁹ l⁹ s i p⁹ ma epl⁹ ad
b 3.

Tractat^o. VII. prime partis

Lozinth. vii. c. Si autem nō vult cohabitare secum non est compellendus. tamen illo vel illa viuente nō poterit cōtra-
bere cum alio. cū adhuc duret matrimoniū vt in palle. de/
cre. interrogast. S; qd si inde^o vel pagan^o trahit cū cō/
sanguinea sua fm ritum suū. postea cōuertunt ad fidem. nū
quid post talem cōuersionē remanebit tale m̄ionium. Di-
co q̄ sic dūmodo non contraxerint in gradib; a lege diuina
phibitis. qui ponūtur Leni. xviij. quia infideles non coar-
centur canonicis institutōib;. ⁊ p̄ sacramentū baptismi non
solum cōiugia sed crimina dimittunt. Item vnus paga-
nus plures habēs vxores cōuertit ad fidem. nūqd retinebit
omnes vxores vel solum vnam ex eis. Dico q̄ solum retinebit
illaz q̄ p̄mo fuit ei^o vxor. quia nulla aliaz fuit vera ei^o vxor.
Si autem alter coniugum fidelium relabat in heresim vel
in infidelitatem. ille qui manet in fide nō potest contrahere
imo tenetur cōtinere. quia licet in isto casu magis appareat
cōtumelia creatoris q̄ in p̄mo. matrimoniū tamen fidelium
ratum est. et nullo casu superueniente potest dissolui. quia
quos deus coniungit homo separe non potest. Matrimo-
niū aut infidelium nō est ratū. ⁊ ideo dissolui legitime p̄t. scz si
alter coniugū puertat ad fidem. extra de diuor. ca. q̄sto magis
circa finem. ⁊ in ca. p̄allegat.

De impedimēto violentie

v Volentia de sui nafa etiā sine p̄stitutōne ecclie ipedit
m̄ionium. qz excludit libez p̄sensum q̄ sol^o facit matri-
monium. nam vbi metus vel coactio interuenit nō potest con-
sensus locum habere. extra de spon. cū locū. S; qz magna
est differentia inter vim ⁊ metū. ideo videndū est qd sit vis vt
coactio et quid met^o. ⁊ q̄ violentia excusat. ⁊ q̄s met^o. Vis si-
ue coactio vel violentia est maioris rei imper^o q̄ repelli non
p̄t. ff. q̄ me. causa. l. i. ca. vlti. Metus est instantis vel futuri
periculi mentis trepidatio. vt dicit in eadem. l. Vis siue co-
actio vel violentia que p̄ eodem accipio. alia lenis alia vio-
lenta. Lenis nō excludit p̄sensum matrimoniale sed violēta
excludit. ar. h. dist. p̄byteros. extra de spon. c. venies. Violē

De matrimonio

ta coactio est euz aliq̄s capit̄ trahitur inuitus ducit̄ vl̄ liga-
tur. Item metus aliq̄ cadit in cōstantem virum. aliq̄ nō. Ille
q̄ cadit in cōstantem virum excludit cōsensum matrimonia-
lem. ff. q̄ metus causa. l. metus. extra co. ti. c. j. et. iij. z. c. ad au-
dientia. extra de spon. c. veniēs. Quid aut̄ sit metus q̄ cadit in
cōstantem virū. Dicendū q̄ metus mortis cruciat̄ corpis ser-
uitus et stupri. z. de h̄ sunt p̄sus. Excusare metus hos posse
puta quia nescis. Stupri siue seruit̄ verberū atq̄ nec̄. No-
tandū aut̄ q̄ vnus metus posset cadere in vnā psonā q̄ non
caderet in aliā. sicut talis metus posset cadere in me q̄ non ca-
deret in regē. qz nō est verisile hoies clare dignitat̄ p̄ metū
in vrbe timuisse. vel qz q̄ rex p̄ metum scz militis timet. ff. q̄
metus causa. l. nō est verisimile. Veruntū si p̄ apertissimas
p̄bationes constaret de metu repellitur p̄sumptio que con-
tra eum est. vt d̄r ibidem. Et sic iudex fm̄ statum z̄ diuersita-
tem psonaz. tempoz z̄ locoꝝ iudicabit qualis sit metus vel
violentia. z̄ fm̄ hoc iudicabit p̄o matrimonio vel contra.

Notandum tamen q̄ qualiscūq̄ sit metus vel violentia
si steterit mulier p̄ annum cum dimidio cum viro nō debet
postea audiri si alleget metum vel violentiam. extra d̄ spon.
ad id quod per tuas. de illis q̄ matri. accu. poss. c. insup ad-
tecisti. de eo q̄ dux. in matri. quam polluit p̄ adulterium. ca.
significauit.

De impedimento ordinum

Ordinum vt dictum est supra. quidam sunt minores.
sicut ostiariatus. lectoratus. exorcistatus. accolitus.
Et isti non impediunt matrimonium contrahendum. nec
dirimunt iam contractum. Alij sunt maiores. scz subdyaco-
natus. dyaconatus. et presbyteratus. et isti ordines impe-
diunt matrimonii cōtrahendū z̄ dirimūt iam p̄tractum. qz
istis ordinibz votū solenne continentie est annexū. extra de
vo. et vo. redēp. c. q̄ votum. li. vj.

De impedimento ligaminis.

b 4

Tractat⁹. VII. prime partis

Impedimētū istō scz cum q̄s alligat⁹ est alteri vxori
a deo semp fuit validū q̄ anteq̄ aliq̄ p̄stitutio ecclie
sup h̄ emanaret nūq̄ alligat⁹ vxori p̄ vel potuit aliā
recipe. nec ynq̄ licuit h̄ absq̄ sp̄ali disp̄satōe dei. q̄ fuit in/
stitutoz m̄rimoniū. sicut disp̄savit de⁹ cū Abraam et Jacob
et alijs patriarchis. S3 qm̄ aliq̄s p̄t esse alligat⁹ alicui mu/
lieri p̄ sponsalia tm̄. z alteri p̄ m̄rimoniū. vidēdū est qd iur̄
sit in vtrifq̄. Et idō notandū est qsi aliq̄s p̄xerit m̄rimoniū
vel sp̄salia cū aliq̄ p̄ vba de futuro nō d3 p̄hecum aliā. nec
illa cū alio. z si p̄xerit cū aliā sp̄salia p̄ verba de futuro de/
bet dimitte secūdam z redire ad p̄mā. s3 si p̄xerit cū aliā sp̄/
salia p̄ verba de p̄nti vel p̄ verba de fuō. z fuerit secuta car/
nalis copula tūc d3 stare m̄rimoniū cū sc̄da. etiā si sp̄salia cō/
tracta cū p̄mā fuerint iuramēto vallata. s3 debet agere peni/
tētiā de p̄rior fide m̄rita. extra de sp̄o. duoz. c. j. z d̄ spon.
c. sic ex l̄ris. Si at̄ m̄rimonialit̄ est alligat⁹ vxori si nō sit secu/
ta inter eos copula carnal̄ p̄t alter altero inuito religionem
in̄trare. z q̄ remanet in seculo p̄t cum alio vel aliā p̄he. extra
de d̄uer. p̄iuga. vey post p̄sensū. z. c. ex publico. extra de de/
spon. c. licet p̄ter solitū. Si at̄ fuerit int̄ eos carnal̄ copula
secuta nūq̄ q̄ diu vixerint p̄t seinuicem dimitte nisi causa
fornicatōis. z tūc si se dimiserint aut recōciliēt aut remane/
ant innupti. qz p̄m̄ verbū saluatoris Math. vj. c. Om̄is qui
dimiserit vxorē suā. zc. S3 ponat q̄ vxor credēs marituz
mortuz p̄trabit cum alio postea ille reuertit̄. qd fiet. Dico
q̄ q̄ diu ita credit nec ip̄e reuertit̄ ipsa excusat̄ ab adulterio
vel fornicatōe p̄t ignorantia facti. z filij si q̄s ex sc̄do suscepe/
rit iudicant̄ legitimi. s3 statim cū reuertit̄ p̄m⁹ d3 recede a se/
cūdo z redire ad p̄mū. qd si nō facit adultera iudicat̄. xxxij.
q. ij. Cum p̄ bellicam. z. c. si virgo. S3 qd si nō reuertit̄ cre/
dit tm̄ cum viuere. qd faciet. Nō erigat debitū a marito quez
acceptit. reddat tm̄ erigētī. Istō p̄siliū sibi dat̄ extra d̄ se. nup.
c. dñs ac redēptoz. Item pone vir iuit ad exercitiū s̄ sarrace/
nos vel in regionē lōginquā z nō reuertit̄ nec scit an sit viu⁹
vel mortu⁹. qd faciet vxor. Dico q̄ q̄tūcūq̄ sit iuuecula cō

De matrimonio

trahere non potest donec sit certificata de morte mariti. extra de spō.
c. in p̄sentia. S; q̄liter certificabit. dico p̄ iuramētū illius
sub q̄ militauit. vel etiā socioꝝ q̄ ei mortē nouerūt. Et fm le
ges adhuc d; expectare p̄ annum post iuramentum anteq̄
nubat. fm̄o canones statim post iuramētū p̄stitum p̄ con
trahere. extra de se. nup. c. sup̄ illa. Ad h̄ facit qd̄ dicit apl̄s. i.
Coꝝ. vii. s. **Fortuo viro nubat mulier cui vult in domio.**
et Hieronim⁹ nouas nuptias non p̄demnat. imo approbat.
xxxj. q. i. aperiat

De impedimēto publice honestat̄ iusticie.

publice honestat̄ iusticia est impedimētum ab eccl̄a
introducitur. p̄t̄ ei⁹ honestatem. Cui⁹ due sp̄s erant
nūc aut̄ est vna tm̄ q̄ p̄trahit̄ ex desponsatōe. puta si aliquis
desponsauit puellam septē annoꝝ. vñ lz eam nō cognoscat.
nullus tm̄ de p̄sanguinitate ei⁹ poterit eam h̄re in vxozes. nec
ipse aliam de p̄sanguinitate ei⁹. extra de spon. c. iuuenis. **Id̄**
dixi septem annoꝝ. quia si ante septenniū sponsalia pura et
certa. i. sine p̄ditōe p̄trabant̄ nullius sunt momenti. nec ali
quod p̄stant impedimētū nisi post septenniū ip̄a approba
uerit. extra de spon. impu. c. lr̄as. z. c. accessit. Nota etiam
q̄ declaratū est hodie de iure nouo q̄ licet sp̄salia sint nul
la rōne p̄sanguinitat̄ aut affinitat̄ aut religionis aut fri
giditat̄ aut quacūq; alia causa. dū modo nō sunt nulla raci
one etat̄ p̄stant impedimētū publice honestat̄ iusticie. ex
tra de despon. impu. c. i. li. vi.

De impedimento affinitatis

affinitas est p̄mitas p̄sonaz ex carnali copula. pue
niēs om̄i carēs parentela. Et dixi ex carnali copula.
qz tam p̄ fornicariā q̄ p̄ matrimonialē copulā p̄trahit̄ affi
nitas. xxxv. q. iij. nec eam. extra de eo q̄ cog. cōsang. vxo. sue.
discretionis. et de p̄sang. z. affi. sup̄ eo. Et licet olim essēt tria
genera siue tres modi affinitat̄. hodie tm̄ p̄muꝝ gen⁹ tm̄ stat.
sc̄doꝝ tertio de medio sublat̄. Nota ḡ q̄ p̄mū gen⁹ affinitat̄
tis p̄bit̄ ex p̄sona addita p̄sanguinitati p̄ carnalē copulā. iuxta
illā regulā q̄ dicit. **Persona addita p̄sone p̄ carnis p̄pagatōz**

Tractat^o. VII. prime partis

mutat g^odum attinētie. s; nō mutat gen^o. s; psona addita per
sone p carnis p^ouctōem mutat gen^o attinētie. s; nō mutat g^o
dum. s; Mutat nupta gen^o s; generata g^odum. Et ut melius
intelligat ponat exemplū. Ecce ego et soror mea sumus vna
psanguitas. accipiat soror mea maritū vel amasū. s. Petrū
Iste petr^o q̄ est psona addita psanguitati mee p carnis cō
mixtōem mutat gen^o attinētie s; nō mutat g^odum. qz Petr^o n̄
est psanguine^o me^o s; est mihi affinis. et sic mutat gen^o attinen
tie s; nō g^odum. qz sic soror mea ē psanguinea mea i pmo g^odu.
Ita petr^o est mihi affinis i pmo g^odu. Et idē itelligas de mari
tis siue amasīs omniuz psanguineaz meaz. quia in quoto
gradu consanguinitatē ipa attinet mihi eodem gradu affi
nitatē viri vel amasī eaz attinet mihi. et q̄ dixi de maritis vel
amasīs psanguineaz meaz idē itelligas p oīa de vxorib; vel
amasīs psanguineoz meoz. qz i q̄to g^odu ipi sūt mihi psanguī
nei i eodē g^odu ipse sūt mihi affines. Nam si aliq̄s est mihi cō
sanguine^o in sc̄do g^odu. vxor vel amasia ē mihi affinis in sc̄do
g^odu. et sic de alijs g^odib;. Idē dico de psanguineis vxorē mee.
qz in q̄to g^odu sūt sibi psanguinei in eodē g^odu sūt affines mihi
et omnes psanguinei mei sūt affines vxoris mee i illo g^odu in q̄
sūt mihi psanguinei. Et idē nota q̄ sic psanguitas vsq; ad q̄rtuz
g^odum impedit mfiontū p̄hēdū et dirimit iā p̄ctū. ita affini
tas vsq; ad eundē g^odū facit h̄idē. Notandū etiā q̄ cū g^od^o
in affinitate habeāt ortū ex psanguinitate cū dubitat de affi
nitate aliq̄z recurrēdū est ad aliā psonā mediāte q̄ fuit vētū
ad affinitatē. et requirēdū ē in q̄to g^odu distat ab illa psona d̄
q̄ agit fm modū sup̄ assignatū de psanguitate. vbi dictum est
quō cōputandi sūt g^od^o in psanguitate. qz in q̄to g^odu distat
in psanguinitate in tali distāt in affinitate Notādū etiam
licet vxor psanguinei mei sit mihi affinis. fili^o in quē suscepit
ex psanguineo meo nō est mihi affinis s; psanguine^o. Sed si
h̄ret filiū ex alio q̄ mihi nihil attineret ille fili^o nō est mihi af
finis nec psanguine^o. filius autē psanguinei vxoris mee erit
mihi affinis sicut parēs su^o. sed in alio g^odu. qz si parēs ē mi
hi in pmo g^odu. fili^o erit in sc̄do. et sic de alijs. Notandum

De matrimonio

etiam qz lz moriat p sanguine meo mediante qz hinc affinitas. p
sona tñ q supuinit remanet mihi affinis. Ho. etiam q licet
dictum sit q affinitas hinc p concubitu fornicariu intelligedū
est ordie z mō nate. qz si qz cogsceret aliquā p nafaz. H est si
aliquis extravas debitū pollueret aliquaz. Quis tal pollutio
sit execrabil criminosa z dānosa. nulla tñ ex tali concubitu cō
trahit affinitas. qz tal concubitu n fac sanguis omixtōz nec car
nis vnitate p quā hinc affinitas. Et idē vidz mihi dicēduz si
qz inuasit claustrz pudorū alio. vel posuerit p gā virilē intra
mēbz mulierū. nō tñ pueit ad psumatōz opis qer h nō hinc
aliq affinitas. ita di. Ray. et Host. qz cōmixtio seminu reqri
tur ad affinitatē p hendam

De impedimēto impotētie coeundi.

Alter alia impedimēta mñionū ipotētia coeundi maxie obti
net locū. qz p trariat directe ex nafa sui mñionio. qd ordinaf
ad plem suscipiēdā z fornicatōz vitandā. z vtriqz istoz triat
impotētia coeundi. qz ho n ois impotētia facit h. videndū est
qd sit impotētia coeundi. qz sūt ei spēs q impediūt mñioniu
p hēdū z q nō. Impotētia coeundi est viciū animi vel corpis
vel vtriusqz q qz ipedit alteri carnalitē cōmisceri. Species
ip impotētie sūt mltē. qm alia est nafal. alia accidētal. Nat
tural est frigiditas i viro. artatio in muliere. defect etatis in
puero. Accidētal est vt castratio. maleficiū q fit p qdaz ma
leficia q dicūt sortes siue fata. Itē impotētia nafal alia tpa
lis alia ppetua. Natural impotētia si est tpalis ipedit mñio
niū p pē q durat. sic defect etatis in puero. qz qdū ē mino
ris etatis nō pōt p hē mñioniu. xxxij. q. ij. c. j. extra de frigi. z ma.
q sedē. vide sup de sponsalib. c. iij. Natural impotētia sicut
frigiditas in viro si sit ppetua ipedit mñioniu p hēdū et di
rimit iam p tractū. xxxij. q. ij. c. j. z ij. extra de frigi. et male. c.
laudabilem. De artatione q est in muliere dicas ita. quia si
pōt ei subueniri bñficio medicinevl p assiduū vsu cum hoie
p uenientis stature nō pōt nec impedit mñioniu cū illo a q pōt
carnaliter cognosci. extra de frigi. z male. cap. ex litteris. Et
nota qz si ppter arratōem separet ab eo quia eam cognoscere

Tracta. VII. prime partis

nō p̄t. z passidūū vsū alteri? cui se copulauit sit facta idonea
sepanda ē a sc̄oz reddēda p̄mo. extra d̄ frigi. z mal. c. frat
nitati. Si h̄o sit tal' artatio q̄nllō mō ei subueniri possit nec
b̄nficio medicine ipedit m̄rioniū h̄bēdū z dirimit iā h̄ctuz.
vt i p̄dictis ca. c. ex l̄ris. z. c. fraternitatis. Si at̄ sit ipotēria ac/
cidētal' sic castratio firmit̄ tenēdū est q̄ tal' impotēria impe/
dit m̄rioniū h̄bēdū z dirimit iā h̄ctū. itellige h̄ fm inferi? di
cta. extra de fri. z ma. q̄ sedē. De maleficio at̄ distigue. qz aut
est tpale aut p̄petuū. Si sit tpale nullū p̄stat impedimētū ma
trimonio. Si sit p̄petuū ipedit m̄rioniū h̄bēdū z dirimit iā
h̄ctū. xxxiij. q. i. si p̄fortiarias. Si q̄ris quō sciet̄ si sit tpale v̄l
p̄petuū. Dico q̄ a p̄ncipio om̄e maleficiū reputat̄ tpale. sed
postq̄z p̄ triēniū cohabitauerit d̄ates studiose opam copule
carnali si ad huc durat impedimētū r̄putat̄ maleficiū p̄petuū
Nota t̄n̄ quillo q̄d dictū ē de castratōe z maleficio itelligen
dū ē q̄n p̄cedūt m̄rimoniū. z si supueniāt post m̄rioniū non
ipediūt nec p̄stat impedimētū. extra vt li. n̄ p̄te. q̄m̄ fr̄q̄nt. ff. d̄
iur. do. l. si. Et idē itelligēdū ē de q̄libz alio impedimēto. Et i
tellige oīa q̄ dicta sūt de m̄rimonio fideliiū. qz de m̄rimonio q̄d
est int̄ infideles nihil ad nos. nā de diuortio q̄d sit p̄pter ista
impedimēta nō dico aliqd. qz istō p̄tinet ad officiales v̄l pla
tos. nō at̄ ad curatos q̄b̄ dirigūt p̄ns libell?

De impedimēto interdicti ecclēie

Dic̄to de impedimētis q̄ impediūt matrimoniū z trahē
dū z dirimūt iam h̄ctum. dicendū est de impedimētis
q̄ impediūt m̄rimoniū z trahēdum. sed nō dirimūt iam con
tractū. Et ista sunt duo. scz tempus feriarum et interdictū
ecclēie. Ergo circa tempus feriaz nota q̄ in tempore feria
rum possunt contrahi sponsalia et etiam matrimonium q̄d
solo p̄sensu contrahit̄. sed traductio vxoris. nuptiaz solēni
tas et carnalis copula p̄hibent̄. xxxiij. q. iij. ca. nō oportet. z
c. nō licet. extra de mati. contrac. contra interdic. ecclēie. c.
ex l̄ris. Et nota q̄ tempus feriarum est ab aduentu domi
ni vsqz ad octauas epiphanie. et a septuagesima vsqz ad oc
tauas pasche. z in tribus diebus ante ascensionem domini.

De matrimonio

vsq; ad octa. p̄ct̄h. extra d̄ ferijs. c. capellā. ⁊ d̄ h̄ habet̄ s̄sus
Coingū. p̄hibz̄ aduēt̄. h̄ilariusq; flaxat. Septuagesima ve
tat octaua pasce flaxat Rogamē vetat p̄cedit trina p̄as J̄e
alijs̄sus. Aspiciēs veterē circū. q̄ vo. b̄ndicta. Aduēt. septua
ge. vetat rogatio nuptū. Octaue stelle pasceq; relaxant.

De his q̄ p̄h̄t̄ bannis p̄termis̄is

c Irea in d̄ictū eccl̄ie istō firmit̄ tenēdū est q̄n aliq̄s p̄
hibet̄ p̄he cū aliq̄. vt qz d̄z forte p̄sanguinea vel affinis
vel forte sp̄osa alteri nō d̄z p̄he. s̄z si p̄bat nisi aliq̄d ip̄edimē
tū q̄ in d̄ictū eccl̄ie ip̄ediat p̄t̄ insimul manere ⁊ nō sunt se
parādi. Arguit̄ p̄ h̄. qz p̄mo sc̄z. p̄t̄ p̄sanguinitatē sepat̄ ma
trimoniū. extra de p̄sang. ⁊ affi. c. nō debet. Et etiā in secun
do casu. s̄. p̄t̄ affinitatē sepat̄ m̄ionū. vt in. c. ex l̄ris. ⁊. c. sp̄o
sam. extra de spon. Et silr̄ in tertio. s̄. q̄n aliq̄s p̄trahētū est p̄
p̄ba de p̄nti alteri de sp̄osar. si postea p̄hit̄ dirimit̄ p̄tractus
secund̄. extra de spon. duoz. c. accepisti. ⁊. c. licet. Solutio
dicendū q̄ nō sūt sepandi. s̄. in tribz̄ p̄mis casibz̄ nisi ad tēp̄
vt agant p̄niam. qz mandatū eccl̄ie p̄tempserūt. ⁊ ita exp̄sse
legit̄ extra de spon. de muliere. ⁊ extra de ma. p̄trac. p̄ int̄. ec.
eodē. c. de muliere. Et ita intelligēdi sunt om̄es canones q̄
dicunt eos fore sepandos. qz exponēdū est nō simplr̄ sed ad
temp̄. Sane vt diuersa circa m̄ionū picula euitent̄ statu
tū fuit in p̄c̄l. generali. vt cum matrimonia fuerint contra
benda in eccl̄ia a p̄sbyteris publice p̄alent̄ competentī ter
mino p̄finito vt infra illū q̄ voluerit ⁊ valuerit legitimū im
pedimentum apponat. Et ip̄i sacerdotes nihilomin̄ inuesti
gent̄ vtrū aliq̄d impedimentū obstat. Cum aut̄ apparuerit
probabilis p̄iectura contra matrimoniū contrahendū. con
tractus exp̄sse prohibeat̄ illis donec quid sit faciendū su
per eo manifestis constit̄erit documentis. Si aut̄ parro
chialis sacerdos istud facere p̄tempserit. vel quilibet regu
laris qui in matrimonio clādestino fuerit per triennium ab
officio suspendat̄ et grauius puniatur si culpe qualitas po
stulauerit. Sed his qui taliter copulare cōtempserint etiā
in gradu p̄cesso p̄digna penitētia iniūgat̄. Si q̄s aut̄ cōtra

Secunda pars toti⁹ libri

matrimonium legitimum maliciose impedimentum obiecerit propter penitentiam quam deberet facere pro peccato canonice non debet effugere violationem Et istud optime seruatur in ecclesiis gallicanis. ubi pro tres dies dominicos vel tres dies solennes antequam contrahatur matrimonium indicatur in ecclesia quasi aliquis sciat aliquid impedimentum quare matrimonium non debeat fieri proponat. et istud vocatur bannam in francia. Et quicumque istis pretermisissis prebentur sunt excommunicati. vna tamen queque ecclesia in suo sensu abundat. Et hec de matrimonio dicta sufficiant. Et sic terminatur prima particula huius libri. in qua de omissis et minus bene dictis veniam petens obsecro lectorem beniuolum ut contra sagittas detractorum clipeum orationis opponens minus bene dicta corrigat et emendet.

Explicit prima particula huius libri.

Incipit secunda particula

huius libri in qua agit de penitentibus et his que pertinent ad confessionem audientiam et penitentiarum impositionem. Et habet quatuor tractatus principales.

Erus deus ac pius sa

maritanus dulcis ihesus. qui vinum et oleum infudit in vulneribus sauciati a hierusalem in hiericho descendens qui inciderat in latrones statum ruinamque peccati eiusque medelam et remedium in signum et mirabili parabola declarauit. Hierusalem enim que visio patris dicitur innocentia baptismalis est pro qua Bersabee que puteus saturitatis siue satiatis interpretatur. id est anima cuiuslibet christiani baptismalis aque puteus satiata. hoc et pacifico salomoni. pio. scilicet iesu qui est vera pars facies utraq; vnum iuxta scripturam prophete desponsatura in fide progreue repunitur. Hiericho vero que luna que nunquam in eodem

Secunda pars totius libri

statu manet interpretatur statum peccati in quo homo stultus. id est homo peccator testante sapiente velut luna mutat euidenterissime figurat. Et hierusalem ergo in hiericho homo descendens est peccator qui baptismale innocetiam deserens per duciam viciorum plabitur et descendit. et sic ab inferni lacronibus spoliatur bonis seu donis gratuitis exutus. et in naturalibus sauciatur. Nunc pietatis ac misericordie oculis respiciens dominus noster Iesus Christus pro eius sanatione de summo celorum ad ima descendit. et in utero intemerate virginis Marie carnem assumpsit. et sauciati vulnera in ara crucis alligans funiculis caritatis. vinum mortificationis penitentiae et oleum indulgentiae leniens infudit in ipsis. In cuius rei signum sue salutifere predicationis exordium isto salubri ac suavissimo themate insigniuit. Penitentiam agere appropinquabit enim regnum celorum. Ubi indicit penitentiam et per eam patriam repromittit. Demum ope quod sibi pater dederat consummato. sauciato. id est. homine iam sanato ne eum absque custode desereret ipsum sauciatum commendavit stabulario. id est. sacerdoti curato. et dedit ei duos denarios. id est. duas claves ecclesie. id est. discernendi scias ac ligandi et solvendi potestatem adhibens dixit. Eram illi habe. Ut igitur sacerdotes qui non sunt multum in iure canonico vel sacra theologia pueri aliquam noticiam haberent per quam possent inter lepram et lepram discernere. et sic penitentiam salutaris ministrare medela in sancta parte huius operis aliquid ex diversorum doctorum sententiis et maiorum meorum dicitur diligenti studio ut melius et brevis potius compilaverit si quam neophiti et minus pueri curati in foro penitentiae dubitaverint istud opusculum sit eis qualecunque introductorium et aliquid directivum. Nec autem non presumens de viribus propriis cum nulle sint acceptavi. sed confidens de clementia salvatoris qui bene omnia faciens surdos facit audire et mutos loqui. unde lector affectum meum considerans me lingua toricata non mordeas. et si aliquid inuenias utilia ea attribuas soli deo. minus autem utilia vel proorsus inutilia me et ea fraterna corrigas et emendes charitate

Tractat^o prim^o secū de partis

Tractat^o prim^o secū de partis

Principal^{is} de pnia i generali. Et hz q̄ttuor capla

Penitentia igitur tracta

D tur^o pmo dicā aliq̄ d pnia i generali. z postea dicā de q̄libz ei^o pte i spēali. Caplm p̄mū qd est pnia. et vñ dicat. z q̄t sūt ei^o spēes. Caplm sc̄dm de pnia solēni. Capitulū tertiu de pnia publica. Caplm quartū de puata penitentia.

Quid est pnia z vnde dicat. z q̄t sūt ei^o spēes

Caplm p̄mum

P Enitētia fm̄ Amb. diffinit sic. Pnia est p̄terita pctā plāgere. z plāgēda itez n̄ cōmitte. Sc̄dm Bug. diffinit sic. Pnia ē q̄dā dolēt̄ vidicta puniēs i se qd se doler̄ p̄m̄ fuisse. Et d̄z pnia d̄ pena pene. z teneo tenes. vñ pnia q̄i pene tētio. in q̄tū. s. penitēs p̄ penā quā sustinet punit se p̄t̄ illicita q̄ cōmisit. Probāt ista d̄ pnia di. iij. circa pn. Aug. i li. v. re sponsonū diffinit sic pniaz. Pnia ē q̄dā res optia z perfecta oēs defect^o renocās ad p̄fectū. Uez licz a doctoribz varie et multe distinctōes ponāt de pnia. s. quomodo est p̄tus et sacramētū. moueāt etiā circa hāc materiā multe questōes. obmissis om̄ibz illis cū mag^o cōfusionē q̄ edificatōz contineāt aiaz. de diuisione pnie est agēduz. Sciēdū q̄ pnia vno mō diuidit̄ sicut gen^o in spēes. alio mō diuidit̄ sic totum i partes. Prima diuisione est q̄ pnia alia est solēnis. alia ē publica. alia est puata.

De solēni pnia

Caplm II

C Irca solēnē pniaz q̄ttuor sūt notāda. P̄tio q̄lis sit vel q̄ sit ei^o forma. Ubi sciēduz est q̄ ista pnia n̄ d̄z solēnis qz fit i publico. sed qz imponit̄ cum solēnitate tali. Un̄ scitēdum q̄feria q̄rta i capite ieiunij. i. i die cinerum. illi q̄ debēt agere istam pniā p̄ntent se in ecclesia coram ep̄o et sacerdotibz. et ep̄s p̄missa aliqua monitōe ostēdit eis grauitatē z enormitatez pctōz suorum. z indutos cilicio en̄cit eos de

De penitentia

eccl'a. cātādo illō rñsorū Beñ. iij. c. In sudore vult⁹ tui. z sic
sūt extra eccl'az vsq; ad diē cene. q̄ die r̄cipiūt z admittūt ad
īgressū eccl'e. nō tñ ad cōionē quōsq; sūt p ep̄m recōciliati. Et
de h̄bz plene z pfecte. l. di. i. capite. Sc̄do notāda ē rō h̄bz
lēnitat̄. z est triplex. Una ē ad exēplar et terrore alioꝝ. Alia
est ad erubescētiā delinq̄ntiū. Alia ē ad significatōz eiectionis
adē de paradiso. vñ cū grādibz suspirijs dz sibi denūciare
ep̄s q̄sic adā. p̄t p̄ctm̄ suū fuit eiect⁹ de paradiso. ita ip̄i. p̄t pec
catū suū enūciūt de eccl'ia. Et iō sic h̄z. xxvj. q. v. c. vl. tal p̄nā
nō ē iterāda. z sic itelligit̄ p̄bū Amb. qd̄ ponit̄ d̄ pe. di. i. q̄ di
cit̄ q̄sic vnicū ē baptisimū ita ē vnica p̄nā. qz loq̄t̄ de p̄nā so
lēni q̄ nō dz iterari nisi d̄ p̄suetudie alic⁹ eccl'e aliqd̄ aliō ob
tinerz. tūc ei possz sine piclo iterari. de pe. di. iij. c. j. §. ex p̄sōa
Tertio notādū p̄ q̄bz crimibz z q̄bz p̄sonis dz imponi ista
p̄nā. Cū sciēdū q̄nō dz ip̄oni nisi p̄ ḡui z enormi z vulga
tissimo crimie qd̄ totā cōmouerit vrbē vl cōitatē. Nō dz ipo
ni clerico nisi deposito. z q̄ sel eā egerit nō p̄t p̄moueri ad sa
cros ordies. nec mīstrare i ordie suscepto. vt p̄z. l. di. ex peni
tētibz. xxvj. di. illratos Rō h̄z p̄hibitōis ē q̄druplex. Prima
ē ordis excellētia. qz nō sūt digni suscipere vasa. s. sacroꝝ. i. or
dines q̄ dudū fuerūt vasa vicioꝝ. licet em̄ p̄ctm̄ sit delerum p̄
p̄nāz. remanet tñ aliq̄ cicatrix. i. aliq̄ irregularitas q̄ ip̄m v̄
pedit a susceptōe sacri ordis. Sc̄da cā est timor labēdi ex p̄
stina p̄suetudie p̄surgēs. p̄ferēs ei memorādi criminis labem
nō h̄z sacerdotij lucidā dignitatē. lxx. di. i. sacerdotibz. Ter
tia cā p̄t scandalū ppli. cū ei tal p̄nā nō iponat̄ nisi p̄ crimi
ne enormi z vulgatissimo qd̄ totā p̄mouerit vrbē. nō possēt
tal sine maḡscādalo mīstrare. l. di. de his clericis. Quarta cā
est. qz nō h̄z frontē redarguēdi alios. cū ip̄e sit p̄sci⁹ sibi se cō
misisse eadē q̄ corripit vlt̄ maiora. xxvj. di. p̄mū. Dispēsa autē
cū solēni p̄nā i minoribz ordibz p̄t necitatē vel vtilitatez ec
clesie. vt dz in. l. di. Placuit. Et si q̄ras. q̄s p̄t facere dispēsa
tionē. Dico q̄ ep̄s ex q̄ nō ē ei sp̄cialit̄ p̄hibitū. extra d̄ sē. ex. nu
p̄. Et si dicas q̄ p̄ illō qd̄ dz. l. di. c. ex penitētibz. vbi dz q̄ ep̄s
scient̄ ordinās solēnit̄ penitentē dz puari p̄tate ordinandū.

Tractat⁹. I. secunde partis

Dico qnō obstat. qz itelligit illō cū ordiat absqz dispēsatōe
Ecū ordiat sine cā legitia z iordiate dispēsat. l. di. q. i aliquo
Solēnit etiā penitēs nō p̄t p̄he m̄fionū. si tñ p̄erit tenebit
pbant ista. l. di. Illō qz nob. z. xxvj. q. vj. c. vl. Quarto no
tandū ē a q̄ p̄t iponi solēnis p̄nā. Et ē sciēdū qz solēnis pe
nitētia n̄ dz iponi nisi ab epō vel de mādato ep̄a sacerdote.
Sol⁹ etiā ep̄s vl̄ in articlo nccitat⁹ d̄ mādato ep̄a sacerdos p̄t
recōciliare solēnit penitētes. z si bñ penituerit potest recōci
liari ifra octauas pasce. z cōicare z h̄e ingressū ecclē. sinau
tē remanebūt sic vsqz ad finē vite. Et h̄z. xxvj. q. vj. c. vl. Et
qz ista matia mag⁹ tāgit reuerēdos z scitissimos ep̄os qz ser
uus z discipul⁹ sū qz simplices sacerdotes. idō nihil pl⁹ dicā
de ista materia.

De publica penitētia. Ca. III

p Ublica vocat⁹ p̄rie illa q̄ fit i facie ecclē. nō tñ cū p̄di
cta solēnitate. sic qñ iniungit pegrinatio p̄ mūdū cuz
baculo cubitali vel cū veste aliq̄ vel cū aliq̄ alio tali. Et hāc
possz vt credo iponere q̄libz p̄fessor p̄fitei sibi. qz n̄ inuenio
p̄hibitū nisi forte p̄suetudo teneret p̄riū. vl̄ nisi ep̄s reserua
uerit sibi. Et ē sciēdū qz ista p̄nā n̄ dz iponi clerico nisi de
posito. nec etiā dz iponi laico nisi p̄ crimie q̄ui et manifesto.
z qz iudicare de crimibz q̄uibz z maifest⁹ p̄inet ad ep̄os cre
do z p̄sulo qz ille cui eēt tal' p̄nā iponēda eēt ad ep̄m remittē
dus. pbāt ista de pe. di. vj. c. cui autē debeat. s. sacerdos. Et
credo qz tal' p̄nā possz iterari toties q̄ties iterat p̄ctm̄ p̄ q̄ ē
iponēda. de pe. di. iij. c. repiunt. z. c. septies i die cadit iust⁹.
et. c. adhuc instāt perfidi.

De puata penitētia. Ca. IIII

p Enitētia puata est illa q̄ singularit̄ et puate fit q̄tidie
cū q̄s p̄ctā sua p̄fitei secrete sacerdoti. z de ista sp̄ali
ter intēdit h̄. Et est sciēdū qz q̄libz p̄nā p̄fecta i tres p̄tes di
uidit. s. cordis p̄tritōem. oris p̄fessionē. z opis satisfactōz Et
ista est scōa diuissio p̄nie. Unde Jobēs os aureū. Perfecta
p̄nā cogit p̄ctōrem om̄ia sufferre. in corde em̄ est cōtritio. i
ore p̄fessio. in ope satisfactio z tota b̄uilitas. et bec est fructi

De contritione

fera penitentia. de pe. di. j. c. penitentia vera. §. pfecta. Quia em̄ tribus modis offendim⁹ deū. vicz delectatōe cogitatōnis. imprudentia locutōis. in supbia opis. Et fm̄ regulam me- dicoꝝ contraria contrarijs curant. tribus modis oportet q̄ satisfaciam⁹. s. cordis contritōe. oris cōfessione. et opis satisfactiōe. Unde p̄nā sic pfecta est illud felix et beneficium tri- duū qd̄ petebāt filij israel. i. christiani deū p̄ fidem vidētes ī egypto. i. in tenebris pctōꝝ existentes. dū dicebāt. deus he- breoꝝ vocauit nos vt eam⁹ viā triū dieꝝ. s. p̄fessionis. contri- tionis. et satisfactōis. in solitudinē h⁹ mūdi. et sacrificem⁹ sa- crificiū p̄nē dño deo nostro. ne forte accidat nobis pestis. i. culpa in p̄nti. et gladi⁹. i. pena in futuro. Penitentia etiā sic p- fecta est illa scala bñdicta cum istis tribus ḡdib⁹ quam vidit ia- cob erectā vsq̄ ad celum. et dominum innirum ipsi scale. et hoc p̄pter tria. Primo vt ascendētē per eam fortiter sustine- at. Secūdo vt si necesse fuerit ascendenti p̄ eam manū porri- gat. Tertio vt ascendens p̄ eam cum fatigat⁹ fuerit ad ip̄m respiciat iactans totam curā suam in eo. Non est ei ita cru- delis vt ait Aug⁹. vt ip̄m cadere p̄mittat. In p̄mo gradu ē dolor. In secundo pudor. In tertio labor. De his igit̄ par- tibus penitentie per ordinem est dicendum. Et p̄mo de cō- tritione

Tractat⁹ secund⁹ secunde par-
tis de p̄tritione. Et habet septem capitula

Irca contritōz septem

c sūt p̄ ordinē p̄siderāda. P̄mo qd̄ ē p̄tritio ī se. Secūdo de q̄ntitate p̄tritōis. Tertio de ei⁹ q̄li- tate. Quarto de ei⁹ duratōne. Quinto de q̄b⁹ debet esse p̄tritio. Sexto q̄ est causa inductiua contritōnis. Et septimo q̄s est effect⁹ contritōis

Tracta. II. secunde partis

Quid est contritio Ca. I

Dividēdū qd ē p̄tritio notādum q̄ p̄tritio sumit h̄ ad
silitudinē p̄tritiōis q̄ fit ī corpalibz. Un̄ sciēd̄ q̄ res d̄z
corpalit̄ p̄teri. q̄n̄ ī minutas ptes p̄terit̄ sic spēs aromaticē in
mortario p̄terit̄. Un̄ d̄m̄a ē int̄ p̄tritiōz z fractōz. nā fractio
est q̄n̄ res frāgīl̄ in maḡs ptes. Cōtritio est q̄n̄ res frāgīl̄ seu
terit̄ ī minutas ptes. Dolor igit̄ de pctis d̄z p̄tritio n̄ fractio
ad designādū q̄nō solū penitēs d̄ pctis suis ī generali p̄teri
tur. imo de q̄libz ī spēali. de h̄ t̄n̄ maḡs dicit̄ infra in. v. ca. b̄
tractat̄. S̄z q̄re maḡs d̄z p̄tritio q̄z dolor. Sciēdū q̄ fm̄ q̄
dicit̄. b. Bern̄. sup̄ cāti. iō d̄z p̄tritioz nō dolor. q̄z sic vngētū
sanatiū p̄ficī ex mlt̄z herbis trit̄ ī mortario. sic vngētū cō/
pūctiōis p̄ficī ex herbis mlt̄oz pctōz n̄q̄z ī aīa peccatri/
ce. q̄z vt d̄z ī ps. lxx̄. In tra deserta inuia z ina q̄sa. trit̄ ī mor/
tario conscie. Et h̄z ist̄d̄ p̄e sit z s̄ctissime dictū. nō t̄n̄ reddit̄
Bern̄. rōem h̄ q̄d̄ q̄rebat̄. q̄z fm̄ h̄ maḡs dicit̄ h̄o p̄terens
q̄z p̄teri z pctm̄ diceret̄ p̄tritiū. Et id̄o sciēdum q̄ in p̄tritiōe
tria sūt attēdenda. P̄rio qd̄ est ill̄d̄ qd̄ p̄terit̄. Sec̄do a q̄ p̄te/
rit̄. Tertio ad qd̄ p̄terit̄ siue ad qd̄ p̄tritio termiat̄. Ill̄d̄ qd̄
p̄terit̄ est cor̄p̄ pctōis. qd̄ est vas q̄si fictile repletuz venio
pcti. Et id̄o Jobel p̄pha indicās autoritate dei p̄tritiōz dixit̄
Cōvertimī ad me ī toto corde v̄ro. ī ieiunioz fletu z planctu
et scindite corda v̄ra. s. ī p̄tritiōe. Ill̄d̄ a q̄ p̄terit̄ cor̄ pctōz est
duplex mola. q̄z vna est sup̄ior. i. sur̄ū eleuās. z ista est spes
venie pueniēs ex cōsideratōe diuie misc̄die. Alia est mola de
orsū depmēs. z ista ē timor pene veniēs ex cōsideratōe diuie
iusticie. Et istas duas molas d̄z tenere ver̄ penitēs nec vn̄/
q̄z d̄z eas deserere. nec eas d̄yabolo pignozī tradere. In cu/
ius figura d̄z in Deut. xxiī. Non accipies loco pignozis su
periorē z inferiorē molā. i. nō desperes p̄t̄ magnitudinez et
ehorritatē pctōz tuoz. s̄z sp̄ spera ī dei mīaz. nec p̄sumas
s̄z time ḡuitatē tormētoz ex dei iusticia. Illud ad qd̄ p̄tri/
tio termiat̄ est vt cor̄ pctōz durū vt lapis emollescat z liq̄/
fiat vt cera. q̄z sc̄ptū est. Cor̄ duz male habebit ī nouissimo
die. Et id̄o p̄e p̄tritiōis p̄t dicere. Factū est cor̄ meū tāq̄z cera li/

De contritione

que fecit. Et d' tali corde dicit ps. l. Cor contritum et humiliatum deus non despiciet. Viso igitur proprietate istius nominis contritio videndum est quid sit contritio. Et est sciendum quod contritio a magis sic diffinitur. Contritio est dolor voluntarie pro peccatis assumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi. Et ad evidentiam istius diffinitionis videndum est de singulis partibus positae in diffinitione. dicit enim. Contritio est dolor. Cum enim secundum quod dictum est tria tria curantur et medicina dicitur esse contraria infirmitati. et contritio sit medicina peccati. et in peccato fuerit delectatio oportet quod in contritione sit dolor. Et ita dicitur in apoc. xviii. c. Quatum glorificavit se et in deliciis fuit in peccato perpetratoe tantum date ei tormētum et luctum in contritione. Et notandum quod non solum in contritione est dolor. sed etiam est ibi et gaudium. quoniam cum peccator recordatur se pro peccato offendisse deum creatorem suum quod eum creavit ad ymaginem suam. patrem suum celestem quod eum pascit corporaliter et spiritualiter et redemptorem suum quod eum liberavit pro proprio sanguine suo a pena et a perpetua damnatione. recollit etiam se amisisse pro peccato suum gloriam paradisi et incurrisse penam inferni. dolere dicitur. Sed quoniam cogitat se pro istius doloris elogiari a peccato et reconciliari deo gaudet. Et non immerito. sic enim gaudet quod naufragium evasit. sic vere contritio debet gaudere dum se videt peccati naufragium evasisse. Sequitur. voluntarie assumptus. Cum enim deo non placeant coacta fuitia nisi dolor contritionis esse voluntarius non esset deo gratus nec acceptus. Sic enim peccatum teste beato Aug. a deo est voluntarium quod si non est voluntarium iam non est peccatum. sic contritio dicitur esse a deo voluntarie assumpta quod si non est voluntaria iam non est contritio. Et ratio istorum est ista. quod actus meritorius et demeritorius oportet quod sit a voluntate elicitus vel impar. alias non esset meritorius vel demeritorius. Sequitur. cum proposito confitendi et satisfaciendi. vere enim contritio dicitur esse in proposito confitendi et satisfaciendi quoniam habet oportunitatem. alias contritio sua esset falsa et nulla. et ratio est. quod cum ad perfectum totum integralis requiratur quod omnes eius partes sint sicut. sic ad perfectionem domus requiruntur sicut rectum parietes et fundamentum. ita et ad perfectionem vere penitentiae requiruntur quae ista tria. scilicet contritio. confessio et satisfactio. quae sunt partes integrales eius in quantum est sacramentum. sicut in revel in voto. Cum in quolibet penitentia perfecta sunt tres

Tractat^o. II. secunde partis

partes. s. cordis p^ritio. oris p^ressio. z opis satisfactio. q^{is} tan-
git Joel p^rpha cū dicit i p^rona dñi Couertini ad me i toto cor-
de v^ro zc. Cū em̄ dicit in toto corde. rāgit p^ritioez z p^ressione
fieri in toto corde. Ille at̄ in toto corde p^ruertit q̄ illd̄ quod
ore dicit corde sentit. q^{ia} cū cor z lingua n̄ discrepāt dulc̄ est
symphonia. Et cum vlt^ro dicit in ieiunio zc. indicat satisfac-
tionē. fm̄ em̄ qd̄ dicit Joh. Quicqd̄ est i mūdo aut est p^rcu-
piscētia carnis. aut p^rcupiscētia oculoz. zc. Jō p^r p^rcupiscen-
tiam carnis dicit in ieiunio. p^r p^rcupiscētia oculoz dicit in fle-
tu z plāctu. z p^r sup^rbiam vite dicit. scindite corda v^ra z nō ve-
stimenta vestra.

De quantitate contritionis Ca. II

q^u Quantitas p^ritiois mēsurat̄ penes q̄ntitatē doloris
q̄ essentialit̄ est ip̄a p^ritio vel causat̄a p^ritioe. Nota
dū q̄ duplex est dolor in p^ritioe. fm̄ q^{od} dolor d̄r̄ duob^{us} mo-
dis. Nam dolor vno mō idem est qd̄ displicētia volūtatis. in
q̄rū. s. volūtati displicet aliquam rem fore v^{el} fuisse. Alio mō
dolor idem est qd̄ passio resultans siue redūdans in sensua-
litate. i. in carnē. in q̄stum. s. in pte sensitua sentit aliq̄s do-
lor ex illatōe aliē nocumēti. sic qū p̄scindit mēbz v^{el} vulnera-
tur corp^{us} v^{el} cōburit. vel aliqd̄ tale. Loq̄ndo de dolore p̄mo
mō. put. s. dolor est displicētia volūtatis. tal̄ dolor est essentia-
liter ip̄a p^ritio. z sic dolor p^ritiois d̄z eē. z est maxim^{us} si sit
p̄a p^ritio. Un̄ dico q^{od} p̄ctm̄ tuū d̄z sic displicere volūtati z
rōni q^{od} nullo mō z nullo pacto nec cōmodo nec incōmodo
pylla reuelles in ip̄um p̄sentire vel p̄sensisse. Et rō h^{oc} est. q̄a
p^ritio si sit p̄a non p̄t eē sine caritate. imo sp̄ cū caritate. Ad
hāc q̄ aliq̄s habeat caritatē q̄rū cūq̄ parua necesse est q^{od}
diligat deū sup̄ oia. sic q^{od} p̄ nullo dāno l̄ cōmodo velit offen-
dere vel offendisse deū. Et idō cū p̄ctm̄ sit offensio dei: pec-
catū tuū d̄z displicere volūtati formate caritate. qual̄ d̄z eē
z est volūtas veri p̄riti q̄ nullo mō. nulla sorte. nullo dāno l̄
indāno velit ip̄m facere vel fecisse. z h̄ est qd̄ d̄r̄ i Diere. vj. c.
vbi d̄r̄. Luctum ynigeniti fac tibi planctuz amaz. vbi dicit
glo. Docet penitētē qd̄ facere debeat. Et seq̄t. Nihil dolēt^{ur}

De contritione

morte vnigeniti. ita etiaz nihil dolenti⁹ dz esse q̄ offendisse
deum per pctm̄. Et sic dico q̄ loquendo de dolore put do
lor dicit displicentiam volūtat̄is. dolor contritionis est ma
ximus. ita q̄ non posset esse maior. Si autem loquamur de
dolore prout nominat dolorem causatū in sensualitate. sic
talis dolor est effectus contritionis. in q̄ntum. aliq̄s vere et
perfecte fuerit contritus ex dolore p̄mo. s. ex displicentia vo
luntatis de peccato. et inquantū est offensiuum dei proru
pit in fletum et lamenta et lachrymas. sicut legit̄ de beat̄a Ma
ria magdalena et de beato Petro apostolo. et sic dico q̄ non
oportet q̄ in contritione iste dolor sit maior q̄cūq̄ alio do
lore. Videm⁹ em̄ multos viros et multas mulieres se peni
tētes fm̄ q̄ hūanitas p̄t coḡscere q̄ maḡ flēt et plorat̄ p̄ mor
te p̄ sanguineoz v̄l amicoz suoz. vel p̄ amissioe alic⁹ rei t̄pali
q̄s plorat̄ et flēt p̄ pctis suis. Et rō est. cū ei dolor iste sit i affe
ctione sensualitat̄is. et affectio q̄ est i sensualitate seq̄t expime
tāle et sensualē cognitōz. et pauci imo paucissimi sūt q̄ ita ha
beāt sensualē seu expimētālē cognitōem diuīe dilectiōis sic
habēt cognitōem dilectiōis factor̄ t̄paliū. idō pauci imo
paucissimi sūt q̄ ita sensualit̄ doleāt de pctō sic dolēt de aliq̄
damno t̄pali. S; si inuenirent̄ aliq̄ essent multū laudandī.
Sic ḡ patz q̄ loquēdo de dolore put dolor dicit displicen
tiā et dissensū volūtat̄is dolor contritionis dz esse maxim⁹. i. ma
ior q̄cūq̄ alio dolore. loq̄ndo at̄ de dolore q̄ dicit passionē
resultantē in sensualitate sic nō est necariū q̄ dolor contritio
nis sit maior q̄cūq̄ alio dolore. ess; tū m̄tū ograduū. Sed
qd̄ nūq̄d ver⁹ contrit⁹ et penitēs dz pl⁹ velle sustinere q̄cūq̄ pe
nā inferni vel quācūq̄ aliā penā t̄palē sicut infirmitatē vel
mortē q̄ peccasse vel peccare. Dico q̄ null⁹ in mēte sua debz
sibi ponere talē questionē. nec etiā alicui aliq̄. qz istud ess; se
ip̄m vel aliū ponere in temptatōem. et mens humana ē mul
tum infirma ex parte sensualitat̄is. que semp̄ refugit mortem
et mala corporalia. etiam quantumcūq̄ sit homo p̄fect⁹. sicut
patet in saluatore n̄ro ihu x̄po q̄ imminente passionis hora
dicebat. Tristis est anima mea. et h̄ quantum ad sensualitatē.

Tracta. II. secunde partis

vsq; ad mortē. z exponēs seipm dixit. spūs. i. volūtas rōnal
pmp̄ est supple ad sustinēdū mortē. caro at. i. sensualitas in
firma. qz refugit mortē. Quare nēo dz se ponere i tali pplexi
tate. nec p̄fessor dz h̄ iterrogare. Istō at req̄rit de nccitate i
q̄libet v̄ere p̄trito z h̄e penitēte q̄ vbi nccitas fozet p̄us susti
neret omnē penā q̄ offenderet deū p̄ p̄ctm̄. Et h̄ de quanti
tate p̄tritōis sufficiāt.

De eius qualitate Ca. III

n Unc de qualitate p̄tritōis dicendū est. Circa qd̄ sci
endū est q̄ p̄tritio dz h̄e septē p̄ditōnes. P̄rio em̄ dz
esse discreta. vñ dz esse cū spe venie. ita q̄ h̄e p̄trit̄ nūq̄ debz
desperare de dei m̄scōdia. qz plus p̄t de^o p̄cere q̄ hō peccare
Un̄ Aug. sup̄ illud p̄bū qd̄ dicit Layn Ben. iij. c. scz Da
ior est iniq̄tas mea q̄ vt veniā merear dicit. Layn mentiris
qz maior est dei pietas q̄ tua iniq̄tas. et Amb. Nemo despe
ret qz iudam p̄ditore non scel^o qd̄ cōmisit sz sua desperatio
fecit penit^o interire. Sed qz nemo scit vtz sit dign^o amore l
odio dei non dz nimis p̄sumere sz semp dz timere. qz initiū
sapiētie est timor dñi. Et idō ver^o penitēs granū. i. aiām suā
dz terere inter duas molas. s. timoris z spei. z farina sic trita
barutello discretōis vel cōpassionis mūdāta aqua lacrima
rū. i. compunctōis commixta. panē bonū in clibano cordis
igne caritatis decoctū faciat hospiti suo xp̄o. ita q̄ in die iu
dicii dicat sibi. Esuriui z dedisti mihi māducare. Scdō
dz esse amara. Et ita dicebat ille factus rex Ezechias. Isa.
xxxvij. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine aīe
mee. Et si sit talis faciet pacē inter deū et aīaz peccatricem.
Un̄ idē Ezechias. Ecce in pace amaritudo mea amarissi
ma. Amara dz esse p̄tritio. qz p̄ctōz delectat^o fuit in cogitati
one illicita. amarior qz p̄sensit. amarissima qz opus illicitū
ppetrauit. Et si sic fiat poterit dicere cōtrit^o illud qd̄ sequit.
Tu at̄ eruisti aiām meā vt nō p̄iret. p̄ieicisti p̄tergū oīa pec
cata mea Tercio dz esse lacrimosa. vñ ps. vj. Lauabo per
singulas noctes lectū meū. lectū. s. p̄scie. lacris meis stratū
meū rigabo. Et sic fecit bt̄a maria magdalena q̄ lacrimis la

De contritione

uit pedes dñi nři ihu xpi. ideoq̄ fuerūt sibi pctā remissa.

Quarto d̄z esse p̄meditata. vt in auctoritate p̄allegata. *Re cogitabo tibi oēs ānos me. zc.* Et dicit *Isaias loq̄ndo aīe peccatrici. Sume cytharā. s. p̄nie. circui ciuitatē. s. anie cogitādo z rememorādo singla pctā. z d̄z cogitare horas diei z tpa z loca. h̄mōi meretrix. i. aīa peccatrix q̄ peccādo cū dia bolo fornicata est. z obliuīōi tradita ē a deo p̄ pctā oblita.*

Quinto d̄z esse vniuersal. i. de oib; pctis Sexto d̄z esse durabil. i. continua. z de his dicit infra in caplis duob; sequentib;. Septimo d̄z esse integra. i. cum p̄posito confitendi z satisfaciēdi. alias non esset p̄tricio sed derisio. Et de hoc dictum est supra in p̄mo caplo. Et sic p̄z qualis debet esse contritio.

Quantū d̄z durare contritio.

Ca. III

a **D** sciendū q̄tū d̄z durare p̄tricio notandū est h̄ q̄ p̄m qd̄ sup̄ dictū est in. c. ij. in p̄tricio ē duplex dolor. Un⁹ est dolor q̄ idē est qd̄ detestatio siue displicētia voluntatis. z iste semp̄ d̄z durare q̄ diu hō viuūt Florandū āt q̄ cum p̄ceptū de p̄tricio sit affirmatiuū. z p̄ceptū affirmatiuū obligat semp̄ z non ad semp̄. s; p̄ loco z tpe. p̄ceptū de p̄tricione sic obligat q̄ non oportz q̄ hō sit semp̄ in actu p̄uertēdi. sed q̄ncūq; occurrit sibi memoria de pctō q̄ displiceat sibi illō fecisse. Et ita intelligit̄ p̄bū b̄ti Aug. in li. de pe. vbi d̄z. Sp̄ doleat z de dolor gaudeat. Et seq̄t. vbi dolor finit̄ ibi p̄nia deficit. Un̄ q̄n̄ dicit semp̄ doleat intelligendū est q̄n̄ occurrit memoria de pctō. Sicut q̄n̄ dicit. vbi dolor finit̄. intelligē dū est finit̄ vel de actu vel de habitu. Et cā q̄re d̄z sic durare p̄tricio est. qz nemo est cert⁹ de lege cōmuni si pctm̄ ē sibi p̄ p̄triciōem remissum. qz nescit si p̄tricio fuit sufficiens. vñ d̄z in ecclesiastico. De p̄piciato pctō noli esse sine metu. Posito etiā q̄ aliq̄s sciret p̄ reuelatōez diuinā pctm̄ sibi fore remissum. adhuc d̄z sibi sp̄ displicere peccasse q̄n̄ occurrit sibi memoria de pctō. alias peccaret nouo pctō. qz sic culpa est velle peccare. ita culpa est velle peccasse. Ali⁹ dolor est in p̄tricio. s; dolor q̄ resultat z redūdat in sensualitatez. q̄n̄. s. homo ex

Tractat^o. II. secun de partis

displacētia peccati. p̄cipit i fletū z lacrimas. Et tal' dolor non oportet qd sp̄ daret. cū pauci imo paucissimi sūt q̄ etiam vna hora sic possēt plorare peccatā. q̄to min^o tāto tpe vite sue. eēt tñ m' te p̄fectōis q̄ sp̄ qñ recordaret d̄ peccatis possz ea plorare. sic legit de brō Petro ap̄lo qd sp̄ portabat sudariū i sinu cum q̄ tergebat lacrimas. qz qñ r̄cordabat peccati qd fecerat qñ xpm negauerat nō poterat lacrimas p̄tinere. z tñ bñ sciebat xpm sibi dimisisse peccatū.

De q̄b d̄z esse p̄ritio. Ca. V

p Ecceatū q̄ddam est actuale. q̄ddā originale. Actuale est qd p̄bit actu p̄po. s. qñ hō agit qd agere nō d̄z. Et isto mō diffinit sic. Peccatū est om̄e dictū vel factū v̄l p̄cipitū s̄ legem dei. Originale peccatū est qd p̄bit homo ex origie in q̄tum. s. hō descēdit ab Adam fm̄ rōnem siue natiōez seminalē. ita qd peccatū originale formalit̄ nihil aliud est q̄ carētia iusticie origialis. Un̄ sciendū qd Adam in sui creatōe acceperat a deo q̄ddam donū sup̄naturale. qd donū vocabat iusticia originalē. q̄ iusticia ita ordiabat hoīem ad deū qd aīa hoīs in om̄ibz obediebat deo. ita qd in nullo mouebat p̄tra volūtate dei. z corp^o ita obediebat aīe qd in nullo mouebat p̄ voluntate aīe. i. Imperiū rōnis. Et p̄ illud donum om̄ia aīalia erant subiecta homini et obediebant sibi ad nutum. iuxta illud ps. viij. Om̄ia subiecisti sub pedibz ei^o oues z boves vniuersas. insup z pecora campi. volucres celi z pisces maris. Istō donū accepit Adam non solum p̄ se s̄z p̄ tota posteritate sua. ita qd in oēs q̄ descenderent ab ei^o semine ip̄e transfunderet istud donū. i. istam iusticiā originalē. Et isto dono p̄ peccatū suum ip̄e p̄uauit se z totam posteritatē suā. ita qd om̄es q̄ descendūt ex ei^o semine carent isto dono. Et talis carētia vocat peccatū originale. Ad videndū ḡ de q̄b d̄z esse p̄ritio. p̄mo videndū est vtz homo p̄teri debeat de peccato originali. Et est sciendū qd non. Cui^o rō est. qz solum de illo d̄z homo dolere z p̄teri qd est actu p̄prio cōmissuz. vel qd fuit in p̄tate sua non committere. sed peccatū originale non fuit actu p̄prio contractū. nec fuit in potestate alicui^o non cōtra-

De contritione

bere illud. quare nullus tenet dolere vel conteri de peccato originali. Et dico nullum teneri de necessitate. Congruum enim esset adulto qui accedit ad baptismum quod displiceat peccatum originale non in speciali quia fuit tractum. sed in generali in quantum scilicet omne quod separat a deo debet displicere. De peccato autem actuali quod homo debet propter deo notandum quod in genere duplex est peccatum actuale. Nam quoddam est mortale quoddam veniale. De peccato mortali debet homo conteri et confiteri singulariter et singillatim de quolibet ita quod non sufficit confessio generalis. immo quilibet vere penitens debet diligenter examinare et discutere conscientiam suam. ita quod recogitet dies. horas. loca. tempora. personas. et omnes circumstantias in quibus et cum quibus peccare potuit et peccauit. et ita sicut occurret sibi memoria de peccato singulariter et specialiter conteras de quolibet. ita tamen quod licet de quolibet peccato mortali verus penitens debeat maxime et summe dolere. tamen secundum quantum peccatum est grauius quam aliud interius debet dolere et conteri de uno quam de alio. Sed quid fiet de peccatis oblitis. Dico quod aliquis potest esse oblitus peccatorum suorum duobus modis. Uno modo quod sit oblitus in speciali sed non in generali. id est. quod bene recordatur se peccasse mortaliter. sed tamen non recordatur de specie peccati. puta si fuit fornicatus vel furatus. et sic de alijs. Et talis debet dolere et conteri de peccato in generali. et in speciali tenet conteri de negligentia sua per quam venit in oblivionem peccati sui. et tenet facere quod in se est. scilicet quod recordetur in speciali de peccato suo. vel cogitando vias suas. vel orando deum quod reducat sibi ad memoriam. Alio modo potest esse oblitus peccati sui. ita quod non recordatur nec in generali nec in speciali. et adhuc tenet conteri in generali. Et voco conteri in generali non sub conditione conteri. id est. dicendo vel cogitando doleo et conteror si peccavi. Sed voco conteri in generali conteri sub estimatione probabilis. debet enim homo probabiliter credere quod in multis offendit deum quorum non recordatur. et sic sub ista estimatione doleat et peniteat sicut si ceret.

Tracta. II. secundae partis

essz tūc p̄trici⁹ z penitēs. Un̄ q̄libz d̄z dicere fr̄q̄nt̄ vsū ps.
xxiij. Delicta iuuetus mee z ig. m. ne me. Quō at̄ hō d̄z cōte
ri de pctō veniali. Notādū q̄tria sūt genera pctōz venialiū.
nam q̄ddam est veniale ex surreptōe. i. subitū. vel nō p̄pa vo
lūtate s̄z ex surreptōe. z de tali non tenet hō p̄teri in speciall
nisi de p̄gruo. Quoddā est veniale ex volūtate. cui si p̄fēriat
incidit hō in mortale. sic delectatio morosa in cogitatōne de
actu carnali est pctm̄ veniale. s̄z si sit ibi p̄sensus ē peccatum
mortale. Et de tali veniali q̄n̄ occurrit memoria d̄ eo d̄z hō
p̄teri z penitere z diligēter aduertē ne sit ibi vel fuerit p̄sen
sus. Quoddā est veniale qd̄ p̄ fr̄q̄ntatōez sui auget libidinē
peccādi. z tāta poterit ibi esse libido peccādi q̄ illd̄ qd̄ d̄ sua
nafa erat veniale ex illa libidie fieret mortale. sic mēdacium
iocosū de sua nafa est veniale. s̄z totiens p̄t iterari q̄augebit
intantū libidinē mentiēdi q̄ ex tāta libidie potit hō totiens
mētiri iocose q̄ peccabit mortalr. Et de tali d̄z homo p̄teri
z penitere aduertēdo z p̄cauēdo ne mlt̄iplicet. De h̄ m̄ ma
gis dicit q̄n̄ agit de p̄fessione pctōz venialiū. q̄ eodē mō te
net hō de eis p̄teri q̄ tenet ea p̄fiteri.

Que sūt cause inductiue p̄tritiōis Ca. VI

Cause inductiue p̄tritiōis sūt multe. P̄ia z p̄ncipalis
est amor dei. illd̄ em̄ qd̄ p̄ncipalit̄ d̄z hoīem retrahere
a pctō. z si peccauerit q̄corizat z emēdet se est amor dei. Et
iste amor generat sic in aīa pctōris. Cū em̄ amor seq̄t cogni
tōem. q̄z vt dicit Aug. Cognita diligim⁹. incognita nequa q̄z
q̄n̄ peccator cogitat z recognoscit dei bonitatē z iusticiā cui
displicet oē malū. z nullo mō relinq̄t aliqd̄ malū impunitū.
z recogitat se multa mala cōmisisse q̄ displicēt diuie volūta
ti. z p̄t q̄ est dign⁹ puniri grauit̄ timet. q̄n̄ etiam cogitat vl
terius dei pietatē z misc̄diaz q̄ parat⁹ est om̄i dolētī z penitē
ti p̄cere z remittē culpā q̄z tūcunq̄ magnā sperat de venia. et
sic mouet ad detestādū pctm̄. z iste mor⁹ vocat̄ attritio. i. q̄
dā p̄tritio imp̄fecta. Et ita de⁹ q̄ nūq̄z deficit infūdīt lumen
gr̄e in aīaz pctōris. Et illo lumie peccator illustratus cale
fit in amore dei et detestatione peccati. ita q̄ timor seruilis

De contritione

Precedit et preparat cor peccatorum ad contritionem. scilicet amor et seruius caritatis perficitur. Et dicitur per exemplum Augustini. dicitur quod sic in futura soluturam seta porci precedit et facit via filio. non tamen remanet in futura. sic in contritione precedit timor pene. et iste timor preparat ad caritatem et amorem dei. qui postquam iam est in anima expellit omnes timores. ut dicit beatus Iohannes in prima sua canonica dicitur. Perfecta caritas foris mittit timorem. scilicet timorem frivolum qui est timor pene. non autem timorem filiales qui est timor offense. Secunda causa est pudor. id est verecundia de peccatis commissis. ut dicitur Proverbia. xij. Res dignas confusione gerit. et Psalmus. lxxij. Revelabo pudenda tua in facie tua Domine enim peccator cogitat quod omnia eius peccata confutentur secreta et occulta sunt. sunt deo manifesta et aperta. et quod nisi peniteat et preterat de eisdem deus revelabit et manifestabit ea toti mundo movet ad contritionem et penitentiam de peccatis. Unde Boetius. Magis est nobis indita necessitas peccatorum cum omnia agamus in oculis iudicis cuncta cernentis. Tertia causa est detestatio. id est abominatio vilitatis peccati. tanta enim est vilitas peccati quod filio dei facit servum dyaboli. unde beatus Petrus. Qui facit peccatum servus est peccati. a quo enim quis separat? est servus eius. Cum ergo peccator sit pro peccato a dyabolo separatus pro peccato est servus dyaboli factus. Unde Augustinus. Fecisti me domine ad tuam imaginem et ego superinduxi horribilem imaginem. Unde anima peccatrix videtur et considerans vilitatem peccati potest dicere verbum quod dicit Hieremias. Vide domine et considera quam factus sum vilitas. Quarta causa est consideratio de die iudicii et penis inferni. quam enim peccator considerat quod de omni dicto factor cogitatu non legem dei optinebit eum reddere roem in die iudicii iuxta verbum salvatoris in mattheo. dicitur. De omni servo ocioso quod locuti fuerit homines super terram reddet roem in die iudicii. ubi peccatores monet ad contritionem et penitentiam de peccatis suis. Unde Hieronymus loquens de die iudicii dicit sic. Quotienscumque illam diem considero toto corde tremisco. Idem. Siue comedam siue bibam siue aliquid aliud faciam spero videtur in auribus meis illa tuba terribilis et horribilis insonare. surgite mortui venite ad iudicium. Quando peccator attenta mente ista cogitat totum tremis in corde suo. Si enim ut dicit beatus Petrus apostolus. j. Petri. iij. Et si iustus quod de vicio salvabitur ipse et peccator ubi apparebit. et Bre. Quid faciet signa de ferti. id est peccator. ubi percutiet cedrum padisi. id est iustus.

Tractat^o. II. secundum de partibus

Quia causa est de amissione celestis glorie. quam cum peccator cogitat se pro peccato suo gloriari parati perdidisse non est mirum si dolet. imo mirum est si non crepat per medium. Si ei plorat et dolet homo pro amissione peccunie. quanto magis debet plorare et dolere de amissione celestis glorie. Et ideo dicebat. b. Joh. i apoc. iij. Tene quod habes ut non accipiat coronam tuam. Sexta causa est dolor de multiplici offensa creatoris quam cum peccator cogitat et considerat se offendisse deum qui eum creavit de nihilo et insigniuit eum sua ymagie. et redemit suo sanguine. non est mirum si doleat et peniteat de peccato suo. De hoc dicit. b. Ber. dolor de peccatis debet esse acer acrior acerrimus. Acer quia offendimus deum creatorem. Acrior quia offendimus patrem nostrum qui pascit nos multipliciter et gubernat. Acerrimus quia offendimus redemptorem nostrum qui nos liberavit suo sanguine a vicio peccatorum. a crudelitate demonum. et ab acerbitate gehene. Notandum tamen quod peccator sic dicitur est debeat dolere et poenitere de peccatis tamen debet sperare in domino et in pietate et in misericordia sua. ita quod debet sperare de venia et de gloria. quia ut dicit sapiens Prover. xxviii. Qui sperat in domino salvabitur.

De effectu contritionis Ca. VII

Effectus contritionis est multiplex. Primus patet ex vi nominis ipsius. Dicit enim contritio quasi silus vel ex toto tritio. quod intelligendum est sic quod in contritione totum cor peccatoris ad frangendum scindatur et partitur per nimiam angustiam et dolore. ira et indignatione que precipit de peccato. Unde dominus per prophetam Joel. ij. c. Scindite corda vestra. Item per. Sa. sacrificium deo spiritus contritus et humiliatum deus non despicies. Et secundum quod dicit. b. Bern. Contritio mudat animam a reatu culpe. et liberat a pena gehene et a horrida demonum societate et vilissima peccati servitute. restituit bona spiritualia que peccator amiserat per peccatum. restituit etiam societatem spiritualem. scilicet ecclesie consonam. bonorum omnium que in ea sunt participatio. De filio ire efficit filium gratie. De filio dyaboli efficit filium dei. et per consequens participem felicitatis et hereditatis eterne. Notandum autem quod de hoc quod supra solam contritionem remittitur peccatum sunt varie opiniones. Dicunt enim quidam quod sic tribus modis offendimus deum. scilicet corde. ore. et opere. ita et tribus modis est necessarium deo satisfaciendum. scilicet contritione cordis. confessione oris. et satisfactione operis. alias non dimittitur peccatum. Iste

De contritione

fūdāt intentionē suā sup illō. c. de pe. di. j. c. pñia. §. pfecta. z
di. iij. pfecta. z dicit q̄ oēs autoritates q̄ dicūt pctā sola cor
dis p̄ritione dimitti sūt intelligēde cū articul^o necitatis ex
cludit oris p̄fessionē. i. qñ aliq̄s amittit loq̄lā. vel qñ n̄ potest
p̄sb̄m repire in p̄fessione. Alij dicūt q̄ in p̄ritioe dimittit
pctā sub p̄ditōe. s. si p̄fiteant. z fundāt isti intentōem suā sup
sup illō qd̄ d̄r de pe. di. iij. c. sane. i. sine. Tertij dicūt sola cor
dis p̄ritioe dimitti pctm̄ cuilibz adulto si p̄p̄terit z p̄ponat
ab his abstinere z p̄fiteri. z de eo satisfacere fm̄ iudiciū ec
clesie. Et fundāt isti intentōem suā p̄ istō de pe. di. j. maḡ est
pietas dei. vbi d̄r q̄ ad solā p̄missionē pctā dimittit. nondū
p̄nūciat ore z tñ de^o iā audit i corde. Et h̄ opinio est verior
z maḡ tenet a doctoribz. Et q̄ista op̄io sit verior p̄z p̄ exem
plū Lazari. quē p̄mo suscitauit x̄ps añq̄s a discipul^o soluere
Lazarus em̄ mortu^o est pctōz q̄ est mortu^o p̄ pctm̄. iurta ver
bū Ezech. xvij. dicēs. Aīa q̄ peccauerit ip̄a moriet. Iste su
scitā a dño qñ sibi remittit pctm̄ in p̄ritioe. z postea soluit
a discipul^o. i. absoluit a sacerdotibz in p̄fessioe. Patet etiaz p̄
exemplū d̄ decē leprosis. q̄ in via añq̄s venirēt ad sacerdotes
mūdati sūt. Isti ei leprosi sūt pctōres. q̄ dū vadunt ad sacer
dotes. i. dum p̄ritōz habēt z p̄positū p̄fiteri mūdāt a pctis
Et ita dicit ps. xxxj. Dixi p̄fitebor aduersū me iniusticiā me
am dño. z tu remisisti impietate pcti mei. dixi. i. firmie i aīo p̄
posui Notandū q̄ q̄ista tria sūt simul tpe lz habeant ordi
nem naturalē in se. s. iustificatio. contritio. pctōz remissio.
Necessario em̄ habeo intelligere q̄ p̄us q̄s habeat gratiam
q̄ p̄terat. p̄cedit q̄ grā z seq̄t dilectio. qm̄ q̄ h̄z grām diligit.
et seq̄t contritio. qm̄ q̄ diligit p̄teritur. ad contritōnem seq̄t
pctōz remissio. Et iste p̄cessus colligit de pe. di. j. omnis q̄
non diligit manet in morte. z Aug^o. Sine caritate quō q̄s
veram contritōem cordis h̄re poterit. Patet q̄ quō sola cō
tritione pctm̄ remittit. Quid aut̄ faciat absolutio sacerdot̄
ad remissionē pctōz dicet infra qñ age^o d̄ p̄fessione. Et ista
sufficiant de contritione.

Tracta. III. secundē partis

Tractat⁹ terci⁹ secū de partis

de p̄fessione. Et h̄z v̄ndecim capla.

Ircā cōfessionem p̄si de
rāda sūt v̄ndecim. P̄rio de institutōe p̄fessōis
Secūdo d̄ ill̄ q̄ tenet ad p̄fessionē. Tertio d̄ tpe
q̄ q̄s tenet ad cōfessionē. Quarto cui faciēda ē
p̄fessio. Quinto de q̄b̄ siēda ē p̄fessio. Sexto de p̄ditōib̄ q̄s
d̄z h̄zē p̄fessio. Septio d̄ iteratōe p̄fessōis. Octavo quō d̄z
se sacerdos h̄zē ad p̄fessionē. Nono de p̄ditōib̄ z̄ interrogatōi
bus siēdis in p̄fessōe. Decimo de p̄tate clauū z̄ effectu cō-
fessionis. Undecimo de sigillo p̄fessionis.

De institutōe p̄fessionis. Ca. I

Ad euidētia eoz q̄ dicēda sūt d̄ p̄fessōe notādū q̄ i sc̄p-
tura duob̄ modis accipit p̄fessio. Uno mō p̄fessio ē
idē q̄d̄ dei laudatio. v̄n̄ p̄fiteri isto mō idē est q̄d̄ deū lauda-
re. z̄ isto mō accipit q̄n̄ d̄z Cōfitemi d̄no. i. laudate d̄n̄m q̄m̄
bon⁹ z̄c. Alio mō idē est q̄d̄ pctōz corā sacerdote manifestatō
Et isto mō diffinit sic. Confessio est legitia corā sacerdote q̄
claves h̄z z̄ p̄tate absoluēdi pctōz declaratio. Ad euidētia
ist⁹ diffinitōis vidēdū est de singlis q̄ in ip̄a ponūt D̄z p̄mo
p̄fessio est legitia pctōz declaratio p̄ illos q̄ pctā occultant
vel excusando vel celādo. D̄z etiā p̄ illos q̄ recitat bona sua i
p̄fessione v̄l p̄fiteri p̄ abnegatōz pctōz. vt nō sum adulter. z̄c
D̄z corā sacerdote q̄ claves h̄z z̄ p̄tate absoluēdi. vt oīdant
oēs p̄ditōes q̄ ad verā p̄fessionē exigunt. Et d̄z p̄fessio q̄si sil-
vel ex toto vel v̄ndiq̄z falsio. Et de p̄fessione isto mō dicta in-
tendim⁹ h̄ agere. Videndū est q̄ q̄n̄ fuit instituta et q̄s fuit i-
stitutoz p̄fessionis. Quantū ad p̄mum sciendū est q̄ duplex
est confessio. s. mentalis et vocalis. Confessio peccatoz mē-
talis est de dictamine legis nature adiute q̄dāmodo p̄ fidez
q̄n̄ em̄ hō p̄pendit se offendere vel offendisse deū. q̄d̄ nō vi-
det nisi p̄ aliquē radiū fidei. n̄a dictat q̄ab eo ē misericor-
dia b̄uilit postulāda. z̄ h̄ nūq̄ est nisi r̄coḡscat culpa. q̄d̄ sit.

De confessione

professione mentali. Confessio vocalis est duplex. quodammodo fit deo. et quodammodo fit homini. Quando ergo de confessione vocali quod fit deo credo quod confessio isto modo fuit de necessitate salutis statim post lapsus primi hominis. Et ratio quod me mouet ad hoc est ista. Quia tunc ipse qui fuit et est infirmitas fuit necessaria medicina illi infirmitati. sed statim post lapsus primi hominis fuit infirmitas peccati non solum originalis sed etiam actualis ad minus quam ad multos. ergo post lapsus primi hominis statim fuit necessaria confessio facta deo etiam vocalis. Et istud patet ex quodam glo. posita super illud verbum Beati. iij. Adam vbi es. vbi dicit glo. sic. Verba sunt increpantis et ad confessionem cogentis. non ignorantis. Et patet quod loquitur de confessione vocali fienda deo. quia tunc deus non homo vocaliter loquebatur ipsi. Ade. habet illo tempore fuit necessaria confessio isto modo dicta. Quando autem de confessione vocali fienda homini dico quod fuit instituta in lege noua christo. scilicet incarnato. et non fuit congruum antea tale confessionem institui. Et ratio quod me mouet ad hoc est duplex. scilicet in quod confessio ordinatur ad duo. scilicet ad peccati deletionem et manifestationem. et ad reconciliationem faciendam deo et ecclesie. Ex primo patet quod solum in lege noua debuit institui confessio. Notandum ad euentiam istorum quod statim peccati vocatur tenebre. et statim gratia lux. vt dicit apostolus ad Eph. v. loquens ipsis postquam fuerunt pueri et in statu gratie dicens. Eratis enim aliquando tenebre. nunc autem lux in domino. Et in epistola ad Romanos. xij. Abijciamus opera tenebrarum. glo. i. opera peccati. et induamur arma lucis. id est virtutes. In ea ergo lege debuit institui confessio faciendam homini in qua orta fuit lux que illuminat omnes hominem venientem in hunc mundum. Ipsa est lux noua. christus. scilicet incarnatus. igitur in lege noua debuit institui talis confessio. Ex secundo. scilicet ex hoc quod confessio ordinatur ad reconciliationem faciendam deo et ecclesie. patet etiam quod debuit institui in noua lege. ideo enim confessio fit homini. vt homo sit iudex et arbiter inter deum et hominem peccatorem. Arbiter autem talis debet esse quod possit manum ponere in vtraque parte. ideo ille cui facienda est confessio debet posse ponere manum in deum cui peccator vult reconciliari. et in homines qui peccatorem. talis autem esse non potuit quisquam deus factus est homo. quia tunc datus est mediator dei et hominum homo christus ihesus. Et hoc postquam corporaliter ascendit in celum reliquit aliquos in ecclesia quos loco sui constituit ecclesie rectores et

k

Tractat^o. III. secunde partis

arbitros q̄b̄ cōmisit auctoritatē recōciliādi pctōres dō z ec-
clesie sue. iō ī lege noua x̄po. s. icarnato debuit īstitui p̄fessio
Cū em̄ p̄fessio habeat efficacīā ab absolutōe. z absolutō ex
p̄tute clauū. q̄ q̄dē clauēs date fuisse hōi ī noua lege. dicere
x̄po b̄tō Petro z ī ip̄o oib̄ alijs *Matth. xvi.* Tibi dabo cla-
ues regni celoz. et *Joh. xx.* Quoz remiseris pctā remittūt
eis. *Manifestū ē ḡ q̄ p̄fessio faciēda hōi ī lege noua fuit insti-
tuta. Precessit tñ ī figura ī lege antiq̄ ī b̄ q̄ sacerdotib̄ data
erat ptās z auctoritas discernēdi int̄ leprā z leprā. z int̄ pro-
phanū z sc̄m̄. s. ista erāt q̄dā corpalia z n̄ sp̄ūalia. Et hanc
figurā oñdit x̄ps ī lege noua fuisse īpletā qñ leproso mūda-
tos mittebat ad sacerdotes dicēs. Ite oñdite uos sacerdo-
tib̄. De sc̄do q̄s fuit īstitutor p̄fessionis. Dico q̄ ip̄semet
x̄ps Et rō tacta fuit sup̄ ī p̄ma pte b̄ libri qñ agebat d̄ sac̄rī
ī generalī. Et intelligo q̄ fuit īstitutor p̄fessionis auctori-
tate. Et credo q̄ b̄tūs Jacobo minor q̄ fuit ep̄s hierosolimi-
tan^o z p̄m^o int̄ ap̄los celebrauit missā qñ dixit. *Cōfitemī al-
terutq̄ pctā v̄ia.* fuit pmulgator istī^o sac̄ri z īstitutōis. *Sile-
dictū est de sac̄ro extreme v̄ctōis.**

Qui tenent ad p̄fessionē.

Ca. II

o *Omnes adulti postq̄ ad ānos discretōis pueniūt ita
q̄ p̄nt discernere int̄ bonū z malū tenēt sel̄ ī anno. i.
ī q̄dragesima p̄fiteri ex statuto p̄cilij general. qd̄ ponit ex-
tra de pe. z re. c. oīs v̄triusq̄ sex^o. Et p̄trāsgressores illī^o sta-
tuti ponit pena ibidē. q. s. viuētes ab ingressu ecclē arceant
z moriētes xp̄iana careāt seq̄lura. Et b̄ saluberrimī statu-
ti potuit esse z fuit triplex rō. Prima fuit v̄niuersal̄ indigen-
tia. Omnes em̄ vt dicit ap̄los peccauerūt z egēt gr̄a dei. Non
est em̄ q̄ faciat bonū et nō peccet vt dicit sapiēs. Cū q̄libet
d̄z deū glorificare p̄fiteō se eē pctōrem. q̄ em̄ pctōrem se eē
p̄fiteō deū glorificat. ostendēs se dei gr̄a z mīscōdia indigere.
Sec̄da cā fuit sac̄re cōionis reuerētia. Cū oēs teneāt ī pa-
sca cōicare iō vt digne z mūde possint accede. ad tātū sac̄m
oportuit p̄mitte remediū purgātōis z lotōis pctī q̄ sit ī con-
fessioe. Tercia cā fuit discretio greḡ d̄n̄ici. ne. s. lupi abscon-*

De confessione

derent in grege q̄ māducaret agnos. iō statutū ē vt rectores
ecclesiaz agnoscerēt vultū ouium suaz ne heretici sub pelle in/
nocētie maliciā suā palliarēt. Iō oēs q̄cūq; z cuiuscūq; v̄di
tōis sint tenēt ad min⁹ sel⁹ in anno p̄fiteri. alias peccāt mor/
talit̄ z debēt pena sup̄dicta puniri. **S**z pone. aliq̄s est q̄ n̄
h̄z p̄sciaz de aliq̄ pctō mortali. s̄z solū de venialib; s̄z hō non
tenet pctā venialia p̄fiteri. igit̄ tal̄ nō dz p̄fiteri. Dico saluo
meliori iudicio q̄ aliq̄s p̄t teneri ad p̄fessionē p̄t duo. Uno
mō p̄t vinculū pcti. alio mō p̄t vinculū p̄cepti. Pctā autē ve/
nialia nō tenet q̄s p̄fiteri p̄t vinculū pcti cū possint remitti
sine p̄fessōe. tñ sūt p̄fiteda p̄t vinculū p̄cepti q̄ tenet quilibz
p̄fiteri i anno sel. q̄n. s. p̄fites nō h̄z nisi pctā venialia. vnō s̄
b̄zet mortalia q̄ p̄fiteret nō tenet de nccitate ad venialia. De
h̄ tñ lati⁹ dicit̄ infra. **U**teri⁹ pone. aliq̄s ē ita attent⁹ circa
diuina q̄ non h̄z remorsū p̄scie de aliq̄ pctō nec mortali nec
veniali. tenet tal̄ p̄fiteri vel nō. **S**i nō tūc nō oēs obligāt ad
p̄fessionē. cui⁹ s̄riū dictū ē. **S**i aut̄ tenet z n̄ h̄z p̄sciaz de aliq̄
pctō mortali nec veniali tenet ad p̄fitedū z dicēdū s̄ p̄sciam
suā z ita mētiri. qd̄ nephas eēt dicere. q̄ ad min⁹ tal̄ nō tenet
p̄fiteri. Dico q̄si septies i die cadit iust⁹ vt sapiēs ait. ipossi/
bile videt̄ fm̄ statū viatorū cōez q̄ aliq̄s trāseat vna die l̄ vna
septimana sine remorsu peccati venial̄ ad min⁹. z q̄ totum
vnū annū trāseat s̄ habeo magis p̄ impossibili. **N**ec credo
q̄ istud donū fuit vnq̄ collatū alicui sancto nisi x̄po z beate
Marie v̄gini. nec credo istud donū ap̄los habuisse qz veni/
aliter peccauerūt. vt dicit̄ Greg. et Aug. in li. de nazar̄ ḡra.
Si omēs sancti z sc̄tē dei adhuc viuerent et interrogati foret̄
vt sine pctō essent omēs vna voce dicerent. **S**i dixerim⁹ q̄
pctm̄ non habem⁹ ipsi nos seducimus z veritas in nobis n̄
est. excepta beata virgine de qua cum de peccatis agit̄ p̄pter
honorē filij nullā prozsus q̄stionē volo haberi. **E**t Hiero⁹.
Res pene s̄ nafam est vt aliquis sit sine peccato. Iō homo
quantūcūq; sit p̄fectus debet cogitare corde z p̄fiteri ore se
esse pctōrem. qz vt dicit̄ Bre. Bonarum mentiū est ibi time/
re culpā vbi culpa nō est. de obser. ieiū. c. consiliū. **U**nde de
k z

Tracta. III. secunde partis

cōi lege tenet oēs ad p̄fessionē. z si de d̄ sp̄ealissima ḡfa darz
istō donū alicui q̄nō mortāl̄ nec venial̄ peccaret. credo q̄
tal̄ adhuc vt nō p̄tēneret p̄ceptū eccl̄e deberet se p̄fessori suo
p̄ntare. nō q̄diceret se pctōrē qz mentiret. s̄z deberet dicere.
Nō habeo p̄sciaz d̄ aliq̄ pctō. t̄m̄ p̄t̄ p̄ceptū eccl̄e me vobis p̄
feto. sic dixi sup̄ d̄ sacrificato i vtero q̄ d̄z suscipe sac̄m̄ bap
tismi. l̄z n̄ habeat pctm̄ originale.

De tpe q̄ tenet hō confiteri. Ca. III

Este sapiēte oīa tps habēt. z iō nūc vidēdū ē de tpe q̄
faciēda est p̄fessio. s̄. si faciēda est statim post p̄petratō
nem pcti. vel an possit differri vsqz ad tps statutū i decreta
li. Q̄m̄is v̄triusqz sex. s̄. vsqz ad q̄dragesimā. Ad h̄ ḡ euiden
tia sciēdū ē q̄ de p̄fessioe possum⁹ loq̄ vel q̄tū ad p̄positū in
teri⁹. vel q̄tū ad v̄bū exteri⁹. Si p̄mo mō sic dicūt cōit̄ oēs
doctores q̄ tenet p̄ponere velle p̄fiteri tpe statuto. z p̄mo de
pctō p̄teri. qz sine p̄posito p̄fitendi z satisfaciēdi nō dimittit
pctm̄ in p̄tritōe. Et dico q̄ p̄mo tenet p̄teri. qz sic dictū est
sup̄. q̄n̄ occurrit memoria de pctō tenet hō semp̄ dolere z cō
teri de eo sic dictū est sup̄. l̄z etiāz fuerit ip̄m̄ p̄fessus. T̄n̄ ex q̄
legit̄e est p̄fessus nō tenet ip̄m̄ itez p̄fiteri. De h̄ t̄m̄ maḡ d̄
cet̄ infra q̄n̄ agez de iteratōe p̄fessiois. Et qz statim cum hō
aduerit se peccasse mortalit̄ tenet p̄teri. ido etiāz tenet esse in
p̄posito p̄fitendi. S̄z si loq̄mur de p̄fessione actuali. s̄. si ho
mo tenet actualit̄ p̄fiteri. In ista materia doctores sunt di
uersi. Quidā em̄ dicūt indistincte q̄ q̄tūcūqz aliq̄s pecca
uerit nō tenet p̄fiteri añ tps statutū. s̄z tenet p̄teri z eē in p̄po
sito p̄fitēdi. z fundāt intentōem suā ex duobz. P̄. iō qz p̄cep
tū de p̄fitendo est p̄ceptū affirmatiuū. ido nō obligat nisi p̄
locoz tpe determinat̄. temp⁹ at̄ determinatum ab eccl̄ia est
quadragesima. ido null⁹ tenet ante quadragimā confiteri
nec in natali nec in penthecostes. vt patet per. ca. seculares.
de p̄se. dist. ij. z. c. om̄is homo. et. c. z si nō frequenti. nisi esset
in periculo mortis. Secūdo quia actus p̄fessionis non est
necessarius ad iustificatōem. quia per contritōem est iustifi
catio. z ita solum confessio est necessaria ex p̄cepto et obli

De confessione

gatoe eccle. 7 añ festū pasce eccle n̄ exigit. 8 añ illō tps nemo tenet nisi i articulo mortis. Alij dicūt q̄ pctōr existens in pctō mortali statim qñ hz discreti 7 ydonei sacerdot̄s copiā 7 peccati cōmissi memoriā dz p̄fiteri pctm̄ suū. Nec obstat ista decretal. Qm̄ is vtriusq̄ ser̄. qz illa decretal nō dicit q̄usq̄ cōfessio sit differēda. sz qñō expectet̄ vltra. sic etiā phibz ne q̄s vltra annū remaneat in excoīcatōe. nō tñ dat̄ licentiā remanēdi vsq̄ ad illā horā. Item fuit illa decretal edita non p̄ negligentibz sz p̄ negligētēs. Sz anteq̄ illa decretal est edita pctōr tenebat̄ p̄fiteri statim qñ offerebat se oportunitas. sic videt̄ q̄ tenet post ei⁹ editōez. Que at̄ istaz opinionū sit verior fateor me nescire. sz dicere sic dicit̄ p̄ma piculosū videt̄. dicere sic sed a videt̄ duz. Sc̄tus at̄ Tho. de aq̄no in q̄daz q̄stioe de q̄libet̄ ponit aliq̄s casus i q̄b̄ existēs in pctō mortali statim tenet̄ p̄fiteri. Prim⁹ est qñ est i infirmitate d̄ q̄ imminet sibi picl̄m mortis. 7 iste casus p̄t̄ itelligi ex his q̄ dicūt̄ extra de pe. 7 re. c. cū ifirmitas. Sc̄ds casus est qñ hz aliqd̄ facere d̄ q̄ imminet piculū mortis. sz p̄ tpe illo sit san⁹. sic qñ hz trāsire mare vel longā facere viā. vel pugnare. vel aliqd̄ aliō tale. Tert⁹ casus est si habz facere aliqd̄ qd̄ existēs in pctō mortali nō p̄t̄ facere sine alio pctō mortali. sic si habz dicere missam vel recipe vel mīstrare aliqd̄ sac̄m̄ eccle. Quart⁹ casus qñ cōmisit aliqd̄ pctm̄ de q̄ curat⁹ suus nō p̄t̄ eū absolue re. 7 timet q̄ tpe statuto n̄ possit forte h̄re copiā ip̄s p̄fessoris. tūc tenet̄ statim p̄fiteri. Quint⁹ casus est qñ sua p̄sc̄ia dicit̄ sibi statim esse p̄fiteqd̄. qz tenet̄ deponere eaz aut facere fm̄ eam. cum non sit erronea sz salubris. Om̄es em̄ dicūt. licet nō sit necessariū statim p̄fiteri. est tñ mltuz congruū. iuxta dictū sapiēt̄s. Non tardes p̄verti ad dñm. 7 ne differas de die in diē. subito em̄ veiet̄ ira illi⁹ 7 i tpe vidicte dispdet te. Ido Ray. in sūma sua ponit q̄nq̄ rōes pp̄ q̄s mltū vtile est 7 congruū statim p̄fiteri. Prima est pp̄ incertitudinē hore mortis. Cū dñs in euang. Lu. xij. Veniet dñs sui illi⁹ die q̄ nō sperat 7 hora q̄ nescit. 7 p̄t̄ ei⁹ cū infidelibz ponet. Item diuini p̄mittēri sibi longā vitā fuit dictū Stulte hac nocte repetēt

Tractat^o. III. secunde partis

demones aiaz tuā a te. z ea q̄ congregasti cu^perūt. Secda cā
ē. qz morās ī pctō sp̄ accumulāt pctm̄ pctō. z p̄ p̄ns penā pe
ne. Un̄ apls Ro. ij. An̄ i^gras qm̄ benignitas dei te adducit
ad p̄nīaz. fm̄ duriciā aūt tuā z īpenitēs cor̄ thesaurifas tibi
trā in die tribu^tatōis z reuelatōis iusti iudiciū dei. q̄ reddet
vnicuiqz iuxta opa sua. Et D^z see. iij. Maledictū z menda
ciū z furtū z homicidiū z adulteriū inundauerūt. z sāguis
fanguinē terigūt. i. pctm̄ adducit aliud pctm̄. Un̄ Gregor^o.
Pctm̄ qd̄ p̄ p̄nīam non delet̄ mor̄ suo pōdere ad aliud tra
hit. Tertia cā est. qz q̄to maiorē morā fecerit in pctō tāto
maḡ elongabit̄ a deo z p̄ p̄ns tanto difficilior erit p̄uersio.
iuxta illud qd̄ d̄r in Quidio de remedio amoris. Nec teven
turas differ in horas. Qui non ē hodie cras minus aptus
erit. Et Quid^o. Principijs obsta. sero medicina parat. Cuz
mala plōgas ualuerē moras. Et ps. lxxij. Quia ecce q̄ elō
gāt̄ se a te pibūt. Quarta cā ē. qz in maḡ angustia z egritu
dine vir p̄t aliqz bñ penitē seu etiam de pctis cogitare. Un̄
Hier^o. Cū egritudine opprimer̄ vir poter̄ aliō cogitare q̄
sent̄. Et illic rapit̄ intētio mēt̄ vbi est vis dolor̄. Multa eī
vt ait Aug. occurrūt tūc impedimenta. nam morbo virget. pe
na terret. filiū vxor̄ z mūd^o q̄ illicite dilexit eum ad se vocāt. d̄
pe. di. vij. Tene ḡ certum et dimitte incertū. i. age p̄nīam et
p̄fitere dum sanus es. z non differas vsqz ad infirmitatem.
iuxta p̄silium sapiēt̄s dicent̄s. Uiuus z san^o p̄fiteber̄. Quī
ta cā est. qz nisi pctōr̄ ī vita sua exaudierit dñm clamantes qz
p̄fiteat̄ z faciat p̄nīaz. clamabit̄ postea ip̄e ad dñm z n̄ exau
diēt̄. Exēplū d̄ diuine epulōe ī inferno sepulto. q̄ nō ē etiam
exaudiet̄ p̄vna gutta aq̄. p̄p̄ q̄ nō differēda v̄l tardāda ē con
fessio. s̄z est mltū vtile z p̄gruuz q̄ statim fiat. Richard^o tñ in
q̄rto suo sup̄ sentēcias loq̄ns de hac materia dicit q̄ alit̄ cen
sendū est in illo casu de religioso alit̄ de laico. Nā religios^o
cum totū tps vite sue sit sibi p̄si p̄nīa habita cop̄ta sacerdot̄s
idonei si peccauerit mortalr̄ credo q̄ tenet̄ statim sine mora
p̄fiteri. Et intelligit̄ sine mora sic recta rō ordiabit̄. Laicus
s̄o rōnabilit̄ p̄t expectare tpus q̄ dragētime. qd̄ est tps p̄nīe.

De confessione

vñ cū illud tps sit laic⁹ mag⁹ oportunū ad p̄fitendū ⁊ satisfaciendū si expectet illud rōnabiliter audeo iudicare q̄ non peccauit dum tñ pponat firmit̄ tūc tps p̄fiteri. De cleric⁹ autez iudicare non audeo. p̄siliū autē sanū do q̄ oēs q̄ cadūt per p̄ctm̄ mortale p̄fiteant̄ statim cū possunt. Non em̄ videtur p̄ctm̄ q̄ tādū vuln⁹ p̄cti portat occultum. s̄ba sūt Richardi Quicqd̄ sit d̄ ista mat̄ia credo q̄ in casib⁹ q̄s poit̄ sc̄t⁹s r̄ho⁹ mas de aq̄no de n̄c̄itate tenet̄ q̄libz̄ stati habita oportunitate p̄fiteri. credo etiam q̄ p̄siliū Richardi sanū est ⁊ salubre et d̄z̄ exeq̄ cū mag⁹ diligētia ⁊ r̄tute. Nec sufficiat̄ de tpe q̄ tenet̄ hō p̄fiteri.

Cui debet hō p̄fiteri Ca. III

q. Vniā ille cui faciēda ē confessio sac̄al⁹ oportz̄ q̄ ha beat clauēs. videndū est p̄mo aliqd̄ de clauib⁹. Notā dū est q̄ p̄b̄ nomē clauis trāslatū ē in corpalib⁹ ad sp̄ūalia. Clauis em̄ in corpalib⁹ ē instr̄m ad remouendū aliqd̄ obstaculū qd̄ impediēbat vt nō possit h̄i bñ aditus ad domū. Sic in sp̄ūalib⁹ illd̄ qd̄ remouet p̄ctm̄ mortale qd̄ ē obstaculū ad ingrediendū ad regnū celeste vocat̄ clauis. Et ista clauis ē triplex. Nam ē clauis autoritat⁹. ⁊ istā sol⁹ h̄z̄ deus. Nam de ista clauē loq̄bāt̄ iudei dū dicebāt. Quis p̄t remittere p̄ctā nisi sol⁹ d̄s. q̄si dicerēt null⁹. ⁊ h̄ ē v̄z̄ autoritatie. Alia ē clauis excellentie. ⁊ hāc h̄z̄ sol⁹ x̄ps hō. Et de hac clauē loq̄t̄ Isaias in p̄sona dei loq̄ns de x̄po. Dabo clauē dauid sup̄ humer⁹ ei⁹. Et d̄z̄ x̄ps hō h̄z̄ clauē excellentie inq̄ntū p̄ passionē suā ip̄e satisfecit̄ p̄ oib⁹ p̄ctis n̄ris. immo p̄ peccatis tot⁹ mūdi. vt dicit b̄t⁹s Job̄s. Et h̄ ē v̄z̄ q̄tū ad efficaciam. Vel x̄ps homo h̄z̄ d̄z̄ clauē excellentie inq̄ntū effectū sac̄oz̄ p̄t dare sine sac̄ris. Tertia clauis est m̄sterij. ⁊ istam clauē habēt sacerdotes. et dat̄ eis in collatōe ord̄is sacerdotalis. Et de ista dictū fuit petro. Dabo tibi clauēs regni celoz̄. ⁊ de istis clauib⁹ loq̄t̄ h̄. Sciendū ē q̄ duplex est clauis m̄sterij. vna est sc̄ia discernendi. alia est p̄as ligandi atq̄ soluen di. De sc̄ia autē discernendi quō est clauis ⁊ quō non. ⁊ si est alia clauis p̄m rem a potestate ligandi ⁊ soluen di.

k 4

Tracta. III. secunde partis

est mag̃ diuersitas int̃ doctores theologos. ⁊ iō nō dico nūc
ampl̃ de ista materia. p̃serti cū dñs papa Job̃es q̃ndaz lo/
q̃ns d̃ clauibz i q̃dā extrauagāti sua q̃ icipit. q̃rūdam. faciat
mētōez de ista diuersitate doctoz etiā nihil det̃miat. Cū rex
q̃ relinq̃t indet̃miatū temerariū eēt aliq̃d diffinire. Istō tñ
firmiter tenēdū est q̃ iste clauēs cuilibz sacerdoti dāt in sua
ordiatōe. S; iste clauēs nō p̃nt exire i actū donec sacerdos
bēat materiā i quā agat. ⁊ hyl̃ p̃ p̃missionē cure aīaz. sic hñt
archip̃sb̃i ⁊ omēs hñtes curā aīaz. l̃ p̃ p̃uilegiū sic hñt fr̃es
p̃dicatores l̃ minores. l̃ aliq̃ q̃ ex p̃uilegio dñi pape l̃ ep̃oz
p̃nt p̃dicare ṽl p̃fessioēs audire. Ex his q̃ patere p̃t cū sit sa/
cram̃tal̃ p̃fessio faciēda Et dico sac̃tal̃ p̃fessio ad excludēdū
p̃fessionē p̃siliatiuā siue directiuam. s. q̃n p̃ctōz p̃fitef̃ alicui
p̃ctm̃ suū vt sibi sup̃ eo p̃sularz eū dirigat. nō vt eū absoluat
qz tal̃ p̃t fieri cuiuscūqz bono viro q̃ p̃t p̃sulere ṽl orādo vel in/
struēdo. S; loq̃ndo de p̃fessioē sacram̃tali q̃ fit p̃t absolu
tionē dico q̃ ex dictis patēt due p̃clusioēs. P̃ia est. p̃fessio sa
cram̃tal̃ est faciēda sacerdoti ⁊ nō alteri. i. nō p̃t fieri nisi ha
bēti clauēs. ⁊ iste est sol̃ sacerdos. ⁊ rō est. qz absolutio fit p̃
tute clauū. ita q̃ null̃ p̃t absoluere i foro p̃nē nisi hēat cla
ues. qd̃ p̃z. qz vt dictū ē clauēs ordināt ad absoluēdū. Istō
tñ mel̃ dicit̃ infra q̃n agef̃ de p̃tate clauū. S; null̃ h̃z cla
ues nisi sacerdos cū clauēs dant̃ in collatōe ord̃is sacerdo
tal̃. q̃ p̃fessio sacram̃tal̃ nō p̃t nec d̃z fieri nisi soli sacerdoti.
Et ita dic̃. b. Aug̃. ⁊ ponif̃ de pe. di. vi. Qui vult p̃fiteri pec
cata sua vt inueniat p̃niam q̃rat sacerdotē sciētē ligare ⁊ sol
uere Scd̃a p̃clusio ē q̃ faciēda ē p̃po sacerdoti. ⁊ ista p̃clu
sio p̃z sic. l̃z em̃ vt dictuz est q̃ oēs sacerdotes habeāt clauēs.
nō tñ oēs hñt materiā. i. parochianos in quā p̃nt exercere
vsum clauū. s; solū illis q̃b̃cōmissa est cura aīaz. q̃ habent
vsum p̃tāt̃ respectu illoz q̃z cura ē eis p̃missa. Et iō solū
talibz est p̃fessio faciēda. ⁊ tales sunt p̃p̃rii sacerdotes. q̃ solū
p̃p̃rijs sacerdotibz est p̃fessio faciēda. S; p̃t aliq̃s dicere.
q̃s est p̃p̃rius sacerdos. Aliq̃ dicūt q̃ p̃p̃rius sacerdos ē prochia
l̃ sacerdos. q̃ h̃z administrare eccl̃iastica sac̃ra. ⁊ isti p̃fessio ē sa

De confessione

ciēda. Et videt dictū istoz fūdari in rōe ista. Illi d; fieri cō
fessio q̄ h; ministrare sac̄m eucharistie. ad h̄ em̄ est datū pre
ceptū de cōfiteōdo in q̄dragesima vt fideles digne accedāt ad
sac̄m eucharistie in pasca. Cū ḡ sacerdos prochiai sit obli
gat⁹ ⁊ teneat ex officio suo ministrare sac̄m eucharistie parro
chianis suis. iō oēs prochiani sui sibi tenēt cōfiteri d̄ ncc̄ita
te ad min⁹ in q̄dragesima. ⁊ ita videt esse intētiō illi⁹ decretal
Dñi svtriusq; sex⁹. ⁊ illi⁹ de pe. di. vj. placuit. Istō etiā vidē
de intētiōe sacre sc̄p̄e i veteri testam̄to. vbi d; Prover. xxvij.
Diligētē aḡscēvultū pecoz; tui. fm̄ glo. vul⁹ est cōscia q̄ nō
p̄t agnosci nisi p̄ cōfessionē. ḡ oportet q̄ ille q̄ h; curaz aḡscat
cōfessionē. qd̄ nō p̄t fieri nisi audiat eā. Hoc at̄ idē vidē dice
re sc̄ptura etiā in nouo testam̄to vbi d; Hebre. vl. c. Serui
obedite p̄ oīa p̄posit; v̄ris. ip̄i em̄ puigilāt q̄i rōem reddituri
p̄ aīa v̄ris. ḡ si ille q̄ h; curā tenet rōem reddere p̄ aīa sub
diti. videt necessariū cōsciat statū aīe subditi. qd̄ non p̄t face
re nisi audiat e⁹ cōfessionē. q̄re oportet q̄ q̄lib; subdit⁹ cōfitea
tur curato suo. Alij distinguūt de p̄prio ⁊ dicūt q̄ p̄prio d; d; d;
duob; modis. Uno mō d; p̄p̄riū fm̄ q̄ diuidit̄ p̄ alienū Alio
mō d; p̄p̄riū fm̄ q̄ diuidit̄ p̄ nafaz cōez. Hō dicūt isti q̄ q̄li
bet tenet cōfiteri p̄p̄o sacerdoti fm̄ q̄ p̄p̄riū opponit̄ alieno. n̄
at̄ fm̄ q̄ p̄p̄riū opponit̄ cōi. Nā cōstat ⁊ certū est q̄ si aliq; cō
fessus fuisset pctā sua pape v̄l ep̄o v̄l archiepo. fatuus esset
dicere q̄ teneret illa eadem pctā cōfiteri p̄prio suo parrochia
li curato. Cum ḡ isti q̄ ex p̄uilegio p̄dicant ⁊ audiūt cōfessio
nes sic vicarij dñi pape ⁊ ep̄oz. cōfessi eis non tenent̄ iterum
cōfiteri sacerdoti suo parrochiali cum tales sint q̄si quidam
penitentiarij p̄ticulares. ⁊ idō sicut cōfessi penitentiarijs do
mini pape ⁊ ep̄oz non tenent̄ itez cōfiteri curatis suis. ita
nec cōfessi istis. Et ita est hodie determinatū p̄ dñm nostrū
dñm Joh̄m papā. xxij. in q̄dam sua extrauaganti q̄ incipit
vas electōis. Istud etiā videt esse de intētiōe illi⁹ decreta
lis Bonifacij. sup̄ cathedrā q̄ ponit̄ extra de sepulturis. et de
pe. ⁊ re. in cōsti. dñi Clemētis. c. dudum a bone memorie. vbi
d; q̄ fr̄es p̄dicatores ⁊ minores habeant t̄m̄ de potestate in

Tractat⁹. III. secunde partis

Professionibus audiendis quatuor parrochiales sacerdotes de iure noscunt habere. scilicet professi parrochialibus sacerdotibus non tenent iterum profiteri. quod nec professi istis. Et secundum istam viam decretalis illa dicitur utriusque sexagesimo. loquitur de sacerdote pro pro pro diuiditur pro alienum. non pro pro diuiditur pro coe. unde est sensus quod profiteatur pro sacerdoti. id est non alieno Et quicquid sit de hoc tamen si illi qui audiunt professiones ex privilegio domini pape inducerent sibi profiteres ad profitendum semel in anno curas suis bene facerent. Et ad hoc inducuntur in illa decretali domini Benedicti. xi. quod fuit de ordine presbiteri dicatoz quod incipit. in ecclesiis. et tenent ad hoc. quod illa decretalis sit renocata in quatuor dicitur decretali Bonifacii. quod incipit. super cathedram. non tamen quantum ad illa que equitatem et rationem continentur est renocata Sed nunquam sacerdos parrochialis potest absolute parrochianum suum de omni peccato suo. Dicendum est quod Ray. in summa sua ponit quatuor casus de quibus parrochialis sacerdos non potest se intrinsece nisi specialiter fuerit sibi commissum. Primum est quando est sibi solennis penitentia iniuncta. Secundus est ubi cum inuenitur irregularitatem contracta. Tertium est quando peccatum est annera excoicatio. Quartum est de icediariis. Istis casibus quatuor Hostiensis addit tres casus. et sic sunt septem. Unde quatuor casus est de publico peccatore. scilicet de publico blasphemio. Sextus casus est de falsariis litterarum domini pape. Septimum casus est quatuor secundum Ray. est si sit consuetudo in episcopatu quod aliquo certa crimina ad episcopum referuntur. sic obtinet consuetudo in plerisque partibus seu episcopatibus de homicidiis. sacrilegiis. fortilegis. falsariis. violatoribus immunitatis ecclesiastice. sodomitibus. incestuosibus. pueris. et aliis enormibus criminibus. quod episcopi sibi retinent secundum quos videtur expedire. de quibus certa regula dari non potest. sed unusquisque curatibus suum synodale cum se dirigit. In materia ista dominus Guillelmus durandi in repertorio suo dicit. quod ponere tot casus non est nisi auferre potestatem suam curatis cum possint omnia de iure que non sunt eis prohibita expressisse. hoc probat. c. nup. de sen. ex. an. si. Notandum etiam quod Ray. in summa ponit sex casus in quibus unus sacerdos parrochialis potest absolueret et audivere professionem subditoz alteri sacerdoti. Primum cum ille extra verus deliquit in parrochia sua. Secundus si mutavit domicilium.

De confessione

hic de scholaribus studentibus Parisiensi Coloniae. et alibi. Tertius est si sit vagabundus. sic isti pauperes qui vadunt vagabundi per mundum. Quartus est quando aliquis habet sacerdotem imperitum vel maliciosum et omnino insufficientem. et vult ire ad magis peritum et sufficientem qui sibi melius consulat. potest ire ad eum. petita tamen prius et obiecta licentia a proprio rectore siue sacerdote. et sacerdos tenet eam sibi dare. Quintus casus est quando aliquis volens facere longum iter. vix potest ire ad sanctum Iacobum. sed ad quoscunque aliam peregrinationem seu locum. petita licentia a curato suo quod possit iterum perfructuari. quod tunc quilibet qui habet audire confessiones potest confessionem necesse est audire. Sextus est quando est in articulo necessitatis. quod in isto casu potest confiteri cuilibet sacerdoti. In alijs autem casibus presertim exceptis non potest confiteri nisi potenti audire confessiones vel ex commissione vel ex privilegio. Sed quod fiet de militibus siue de nobilibus vel de quibuscunque alijs qui habent domicilium in diuersis parrochijs. et per unam partem anni morantur in vno domicilio et per aliam partem morantur in alio domicilio. cui confitebitur isti. Dicendum quod tales debent confiteri illi curato in cuius parrochia habent principale domicilium vel domicilium. vel in cuius parrochia morantur per maiorem partem anni. Sed pone hoc est vna mulier fragilis et puerum ad partum timet et curato suo quod est leuis et lubricus. quod si confiteatur sibi quod sollicitet eam ad peccatum vel quod reuelet confessionem suam. nunquid confitebitur ista sibi. Dico quod si timeat verisimiliter et probabiliter de isto vel de alio istorum debet petere licentiam a curato suo quod confiteatur alij. vel si potest habere copiam superiorum sicut episcopi vel penitentiarii sui. vel aliorum religiosi habentis potestatem audiendi confessiones confiteatur sibi. Sed quod si forte ista non potest habere copiam aliorum istorum. et curatus est ita maliciosus quod non vult sibi dare licentiam confitendi alij. quod fiet de ista persona. Dico quod si timeat de sollicitatione commendet se deo orando quod eripiat eam a temptatione. et donec sibi virtutem et constantiam resistendi. et confiteatur in loco publico. Et de hoc teste apostolus non minime temptari permittit ultra id quod potest faciet cum temptatione puentum et adiuuabit eam. et sic non commouebit. In casu autem qui timeret de reuelatione confessionis. credo quod si timor est iustus et rationabilis non leuis et fatuus

Tracta. III. secundae partis

q̄ sine licētia sua si ip̄e negaret ei ius ꝓcedat sibi. s. ꝓalteri hā
bēri p̄tate audiēdi ꝓfessiōes possit ꝓfiteri. ita tñ ꝓsit i ꝓposi/
to q̄ si h̄et curatum sufficiētē ꝓfiteat sibi. Sic em̄ ille q̄ ꝓh̄it
m̄rionū apponēdo ꝓditōem inhonestā ꝓ substantiā matri/
monij ꝓuat iure m̄rimonij. vt. xxij. q. iij. Int̄ cetera. xxxij. q. ij.
aliqū solet queri. extra de ꝓdi. appo. c. ij. de spon. c. vl. ita sa/
cerdos nō fuās ea q̄ sūt de substantia ꝓfessiōis. imo faciēs
ꝓ ea est ꝓuatus iure q̄d habebat i audiēdo ꝓfessiōes. Cuz ḡ
tenere secretū sit de substantia cōfessiōis quantū est ex parte
ꝓfiteat̄ ꝓ ꝓfessoris sacerdos reuelans ꝓfessionē est ꝓuat̄ iure
q̄d habuit in audiēdo ꝓfessiōes. Et ideo si timeat iuste et rō/
nabilit̄ q̄ iste curat̄ reuelabit ꝓfessionē null̄ tenet sibi con/
fiteri. verum est q̄ ista rō non ꝓcludit nisi ꝓ eum q̄ reuelās ē
ꝓfessionē s; non ꝓ eum q̄ reuelatur̄ est. Item fm̄ q̄d dicit bea/
tus Bern̄. q̄d ꝓ caritate institutū est ꝓ caritate militare n̄ d;.
Sed ꝓfessio instituta est ꝓ caritate q̄ quilibz tenet diligere se
ad honorē dei eū glorificādo. z se hūiliādo eū sibi reconci/
liādo. ḡ nō tenet militare ꝓ caritatem seipm̄ ꝓdendo z diffā/
mando. q̄d faceret si hō teneret ꝓfiteri illi de q̄ iuste z rōna/
bilit̄ timere seu ꝓsumere q̄ reuelaret ꝓfessionē. Un̄ aug.
hortās ad ꝓfessionē z ꝓnīaz di. Non dico vt te ꝓdas. Sed si
aliqū sciēt̄ ꝓfiteat̄ alicui q̄ ꝓfessionē reuelaret ꝓderet se ḡ n̄
d; sibi ꝓfiteri. S; ꝓone ꝓꝓꝓ sacerdos est heretic̄ vl̄ scis/
matic̄ l̄ notorī ꝓymoniac̄ vl̄ excōicat̄. nū qd d; sibi cōfiteri
Dico sine ꝓiudicio q̄ nō. Et rō general̄ q̄stū ad oēs talis est
Lū em̄ ꝓicipare cū excōicato in sacris sit ꝓctm̄ mortale. et
oēs tales sunt excōicati a iure. z ꝓfessio sacramētal̄ sit sacm̄
q̄cūq; talibz ꝓfiteret peccaret mortalit̄. S; q̄stū ad hereti/
cū est sp̄ialis rō. q; heretic̄ de facili sibi cōfitentē poneret i
errorē vel induceret in desperatōem. sic fecerūt pharisei iu/
de q̄ ꝓfessus fuit eis di. Peccauit tradēs sāguiez iustū. et illi
loco boni ꝓsilij dixerūt ei. qd ad nos. tu vider̄. Ulterī ꝓo/
ne. dicit̄ cōiter et verū est vt declarabit̄ infra q̄ nullus debz
diffāmare nec accusare alios in confessiōe. sed potest contin/
gere q̄ si aliquis confiteat̄ curato suo oportebit q̄ diffāmet

De confessione

aliū. sic ponat q̄ aliq̄s peccauit cum m̄re sua v̄l cū sorore n̄s
etiā curat̄ b̄n nouit. oportz q̄ tal̄ exp̄mat z noiet p̄sonā i cō-
fessioe dicēdo. pegi talē rē cū m̄re l̄ cū filia l̄ cū sorore. z cum
iste sint note curato vt dictū ē r̄ manebūt diffamate apud eū
Dico q̄ tal̄ dz cōfiteri si habeat oportunitatē tali q̄ si habeat
noticiā istaz p̄sonaz. v̄n tal̄ dz venire ad curatū exponēdo z
dicēdo sibi. Dñe ego talū habeo quē n̄ debeo cōfiteri vobis.
si q̄n vos s̄is sufficiens s̄z cas̄e tal̄ quē n̄ debeo dicere vobis.
ideo p̄eto licentiā a vobis alteri cōfiteri. z sacerdos dz eam
sibi dare. z ea habita tenet h̄re p̄fessorē ydoneū q̄ nullā no-
ticiā habeat de p̄sona cum q̄ peccauit. Et p̄sulo sacerdotibz
curat̄ q̄ sint faciles ad tales licentias p̄cedendas. qz ex hoc
p̄uenit duplex bonū. Unum est q̄ ip̄i exonerant̄. Aliud ē qz
p̄ctōres apert̄ meli⁹ z securi⁹ cōfitent̄ S̄z nūqd̄ mulier q̄
peccauit cū curato suo tenet sibi cōfiteri. Dico q̄ cū verecū-
dia sit maḡ pars satisfactiois z homo nō tm̄ verecundet̄ de
illo q̄ est p̄sc̄l̄ sceer̄s quantū de vno alio. mulier ista non dz
sibi cōfiteri. nec ip̄e dz eaz audire. imo dz sibi dicere. vade ad
aliū. Tñ si cōfiteat̄ sibi z absolueret eā esset absoluta. Sacer-
dos at̄ curat̄ cui cōfitebit̄. Dico q̄ q̄n sibi cōmittit̄ cura ip̄e
petat ab ep̄o licentiā q̄ possit eligere p̄fessorē. l̄ si i cōmissioe
cure diceret sibi ep̄s ne ex h̄ q̄ habes curā alioz detrimētuz
aīe tue patiar̄ p̄cedim⁹ tibi q̄ possis eligere ydoneū cōfesso-
rem q̄ te absolueret valeat. h̄ estz multū securz. Tenet tñ cōi-
ter q̄n p̄missioe cure det̄ eis tal̄ licentiā ip̄licite. alias cōm-
missio cure estz eis multū nociua. S̄z nūqd̄ ex h̄ possit cōfi-
teri simplicibz sacerdotibz q̄ nō habēt autoritatē seu pr̄atem
audiendi p̄fessiones. Dico q̄ non de rigore iur̄. Et est du-
plex rō. Una est. qz iste nō est mod⁹ dandi iurisdic̄tiōem ei q̄
alias nō h̄z. Alia est. qz l̄z curati sint licētiati q̄ possint alijs
confiteri. tñ isti non sunt licētiati q̄ p̄nt eos audire. tamen
credo q̄ ex q̄ ep̄i sciūt q̄ curati cōfiteat̄ istis z ip̄i absoluūt eos
et nō p̄hibēt imo dissimulat̄ vidēt eis tacite dare pr̄atē au-
diendi z absoluēdi curatos Notandum at̄ q̄ si aliq̄s sit in
periculo mor̄is z nō possit h̄re copiā sacerdot̄ p̄t z dz cōfiteri

Tractat^o. III. secunde partis

laico fideli tñ nō excōicato. vt h̄ de pe. di. j. q̄ penit̄. de cōse. di. iij. sc̄m̄. Et Aug. Tāta ē vis p̄fessōis vt si imineat articulus n̄cītāt̄ z deest sacerdos p̄fiteat̄ p̄rio. Tñ tal̄ p̄fessio nō est sac̄m̄ cū desit ibi illud qđ est formale ī sac̄o. s. p̄t̄as clauis rōe tñ bonevolūtāt̄ quā p̄c̄dit̄ z verecūdie quā icurrit absoluit̄ a dō. Et ille q̄ audit̄ p̄fessionē tenet̄ orare p̄ ip̄o di. Misereat̄ tui zc̄. si sciat. vel p̄z n̄r. Ita tñ si euadit̄ piculus tenet̄ illi itez̄ p̄fiteri q̄ eū p̄t̄ absoluerē.

De q̄b̄ d̄z fieri p̄fessio Ca. V

e **A** p̄dito q̄si sup̄ficialr cui faciēda ē p̄fessio restat vide de q̄b̄ d̄z fieri. Et ē sciēdū qđ d̄z fieri d̄ p̄ctis. Ita d̄z īn p̄s. Dixi p̄fitebor̄ aduersū me iniusticiā meā dñō. In iusticiā dicit̄ nō iusticiā. Et in canonica Jacobi. Cōfitemi aliterutz̄ p̄ctā v̄ia. nō bōa vel p̄tutes sic faciebat̄ p̄barisē dicens. Br̄as ago tibi dñe qz n̄ sū sic ceteri boies fornicatores adulteri. velut etiā h̄ publican^o. ieiuno bis in sabbato decimas do oim̄ qđ possideo. d̄z q̄ fieri de p̄ctis. Notandū at̄ qđ p̄ctō rū qđā sūt venialia. qđā mortalia. Quantū ad venialia p̄ctā simplr loq̄ndo nō sūt p̄fitenda de necessitate. Lū em̄ de natura sua sint venialia. qđ etiā ip̄m nomē ip̄ortat p̄s p̄ se veniam p̄sc̄q̄. siue p̄ p̄n̄iaz interiorē habēdo. s. p̄t̄itōez̄ ī generali de ip̄is. siue p̄ exteriorē assūptā. sic p̄ p̄cussionē p̄ctor̄ et similia. Un̄ notādū qđ venialia mlt̄s modis f̄mittūt̄ etiā absq̄ p̄fessioe sacram̄tali. Uno mō p̄ p̄fessionē generalē q̄ fit ī p̄ma z ī cōpletorio. z ī p̄ncipio misse et ī fine p̄mōis. Alio mō p̄ b̄ndictōz̄ ep̄alē. z idē credo n̄ tñ assero de b̄ndictōe sacerdot̄ q̄ fit ī fine misse. Alio mō p̄ aspersionē aq̄ b̄ndicte de p̄se. di. iij. Aquā sale aspersaz̄ p̄p̄lis b̄ndicim^o vt ea cuncti aspersi sc̄tificēt̄ z purificent̄. Alio mō p̄ p̄cussionē p̄ctoris. Alio mō qñ d̄s deuote dicit̄ orōez̄ dñicā. s. p̄z n̄r. z h̄ p̄tute il li^o p̄bi. dimitte nob̄ debita n̄ra. Alio mō vt dicunt̄ aliq̄ p̄ ingressū eccle p̄secrate. z intelligo qñ ingredit̄ cā orōis. Alio mō p̄ elemosine largitōz̄. vñ ī Daniele. iij. c. P̄ctā tua elemosinis redime. de pe. di. j. medicinā. Et credo qđ p̄ qđlibet bonū op^o deleat̄. vt. c. p̄allega. Alio mō p̄ deuotā īnp̄tōnem.

De confessione

alic⁹ sacri. potissime sacri encharistie. d⁹ se. di. h. c⁹ o⁹ crimē.
intelligas tū qū dico sic pctā venialia dimitti qū psona nō hz
nisi pctā venialia. qz si hz et pctā mortalia, nūq̄ venialia sibi
remitteret̄ q̄usqz mortalia eēnt remissa. q̄uis at̄ venialia q̄rū
est d̄ nafa sua nō sint de nccitate p̄fiteda. tū est mltū p̄gruz
maxi viri p̄fecti. sic sūt plati z religiosi q̄ p̄fiteat̄. qz pena co
rū mltū minuit p̄tute clauū. **H**orandū at̄ q̄ in casu ali
quo hō tenet p̄fiteri pctā veniale. z h̄ duobz modis. **P**rimo
p̄t̄ dubiuz. s. qū pbabiliter dubitat de aliq̄ vtz sit mortale aut
veniale. qz si nō peniteat sic de mortali discripi se exponit. z
iō d̄z p̄fiteri sic iacet in p̄scia sua. z iudicio sacerdoti relinq̄t
vtz sit mortale vel veniale. **E**t sulo sacerdoti q̄ n̄ sit nimis
pzon⁹ ad iudicādū pctā esse mortalia. s̄ p̄t dicere eē pctā z
inducere hoīez ad p̄niam. **T**enet etiaz sc̄do hō p̄fiteri pctā
veniale p̄t̄ ecclesiasticū statutū. qū. s. nō hz remozsum p̄scie
de aliq̄ pctō mortali. qz cū ex statuto ecclē tenet q̄libz p̄fite
ri in q̄dragesima tal̄ tenet p̄fiteri. z cū nō habeat pctā mor
talia q̄ p̄fiteat oportet q̄ p̄fiteat venialia. **D**icūt tū aliqui q̄
sufficit q̄ p̄ntet se sacerdoti dicēs. dñe non habeo p̄sciam de
aliq̄ pctō mortali. tū p̄sento me vobis vt̄ videat̄ p̄sciaz meā
Tū p̄mū reputo veri⁹. **T**enendū est q̄ q̄ nō est nccariū p̄fite
di pctā venialia fm̄ q̄talia sunt. tū mltū vtile est z expediens
nec tenet q̄s ad p̄fiteādū ea nisi de bonoz eq̄ nisi i duobz casu
bus p̄dicti. vl̄ qz ligat̄ a p̄pria p̄scia. qū. s. dubitat vtz sit mor
tale vl̄ veniale. vl̄ a p̄stitutōe ecclēiastica. qū. s. n̄ hz mortalia
q̄ p̄fiteat. **Q**uantū at̄ ad pctā mortalia dico q̄ omīa pctā
mortalia tā occulta q̄ maifesta tenet q̄libz distincte z singil
latim p̄fiteri. z si exciderūt a memoria sua tenet laborare q̄n
tū poterit q̄re corde. **Q** at̄ tenet p̄fiteri pctā mortalia maī
festa etiā sacerdoti p̄z quia ad hoc q̄ sacerdos absoluat pec
catorē oportz q̄ sciat pctā vt̄ de⁹ cur⁹ locum tenet z cui⁹ auto
ritate absoluit. s̄ nō p̄t scire vt̄ de⁹ nisi dicant̄ sibi i p̄fessione
Ergo q̄ntūcūqz pctā sit manifestū p̄fessori pctōz d̄z sibi di
cere in confessione ipsum peccatum. **U**nde sicut in foro iu
diciali nō sufficit q̄ iudex sciat causā vt̄ puata p̄sona. immo

Tracta. III. secunde partis

oportet q̄ sciat eā vt iudex. ita i foro p̄niali n̄ sufficit q̄ p̄fessor
sciat p̄ctm̄ vt bō. imo o3 q̄ sciat p̄ctm̄ vt de^o. i. q̄ dicat sibi in
p̄fessione. Tenet etiā p̄fiteri p̄ctā q̄tūcūq̄ occulta. Cui^o rō
est. Sic em̄ medic^o corpal' non p̄t dare salubre remediū nisi
coḡscat infirmitatē. ita p̄fessor q̄ est medic^o aie nūq̄ p̄t impo
nere p̄niam salubrem nisi coḡscat p̄ctm̄. Non p̄t autē coḡscere
p̄ctm̄ occultū nisi reuelet sibi in p̄fessione. q̄ oportet q̄ p̄ctm̄
q̄tūcūq̄ occultū p̄fiteat. Iustū est em̄ vt p̄ctōr q̄ n̄ erubuit
peccare in p̄spectu dei cui nihil p̄t occultari nō erubescat ip
sum p̄fiteri hōi p̄fessori. Apparet ḡ q̄ p̄ctā mortalia q̄cūq̄ si
ue sint occulta sine maifesta oīa z singlā disticte z singillatī
sūt p̄fiteāda. Sz nūq̄d circūstātie p̄ctōr sūt p̄fiteāde. Dicen
dū q̄ circūstātie q̄ sūt attēdende in p̄fessioe in h̄ p̄su p̄tinent.
Quis q̄d vbi p̄qs cui q̄uo q̄n. Quilibz attēdat aie medica/
mina dādo. Dicit em̄ q̄s. i. vtz ip̄e p̄ctōr sit mascul^o v̄l feis.
senex vel iuuenis. nobilis vel ignobil'. liber vel su^o. i dignita
te seu officio p̄stituc^o. aut p̄lat^o sane mēt^o vel infan^o. scies vel
ignorās. solut^o vel p̄ngat^o. claustral' clerice^o vel laic^o. p̄sāgni
ne^o affinis v̄l extrane^o. christian^o heretic^o iude^o vel pagan^o. et
similia. Quid. i. vtruz cōmisit adulteriū vel fornicationem.
stuprū vel homicidiū. aut sacrilegium. et similia. Itē vtruz
q̄d p̄petrauit sis enorme v̄l mediocre vel puū. Itē an illud
sit maifestū vel occultū. antiquū l' nouū. z silia. Ubi. s. i loco
p̄phano an sacro. i. domo dñi aut alibi. Per q̄s. s. mediator es
aut nūcios. qz oēs tales facit eē p̄ticipes crimīs z dānatōis.
z ip̄e eē rē p̄p̄ctis eoz. Itē p̄ q̄s. i. cū q̄b p̄ q̄b z ḡ q̄s. Quoti
ens. i. q̄tiēs coḡuit adulterā vel fornicariā. z vtz vnā v̄l pl'es.
q̄tiēs dixit p̄tino v̄ba p̄tumeliosa vel iniuriosa. z q̄tiēs itera
uit iniurias. z silia. vuln^o em̄ iteratū tard^o sanat. Cur. s. q̄li
tēptatōe vel occasioe h̄ fecerit. z vtz p̄uenerit ip̄az tēptatōez
vel fuerit p̄uener^o ab ea. Itē vtz spōte vel coact^o z q̄ coactione
p̄ditionali vel absoluta. Itē vtz cupiditate v̄l paup̄tate Itē
vtruz ludēdi vel nocēdi aīo z silia. Quō. i. de mō agēdi z patie
di q̄d mel^o actu q̄ lectōe seu locutōe scif. Quando scz an in
tempore sacro puta diebus festiuis. xl. ieiuniorum vel alijs

De confessione

dieb. Itē si añ acceptā pñiaz vl' post frāgendo ipam pñiam
Iste g̃ sūt circūstātie q̃ sūt in oī pctō attēdēde. q̃z q̃dā resp i
ciūt psonā ipī pctōz. aut psonā illī cui facta ē inīqtas. sic ē
q̃s. Quedā respiciūt ipm pctm̃. z h̃vel q̃stum ad substātiām
facti. z sic est q̃d. vel quantū ad modūz agendi. z sic est quo
modo. vel quantum ad causam finalem. z sic est cur. vl' q̃n
tum ad causam adiuvantē. z sic est q̃s. vel q̃stum ad frequen
tiam acc̃. z sic est q̃tiēs. Quedā respiciūt tps. z sic ē q̃n q̃daz
respiciūt locū. z sic ē vbi. Haz at circūstātiāz q̃dā mutant
spēm pcti. sic accipe rem alienā iniro dño est pctm̃ furti. mō
isto pctō addat ista circūstātia vbi. s. q̃ accipiat de loco sa
cro. iam mutat spēs pcti. q̃z non solum est furtū imo sacrile
gium. Silr cogscere mulierē nō suā ē fornicatio. addat ista
circūstātia q̃s. s. q̃ ista n̄ sit p̃ngata iā est adulteriū. l' q̃ si vir
go iā est stupz. ul' q̃ sit p̃sanguinea iam est incest⁹. Uel addat
ista circūstātia q̃no. i. q̃ n̄ cogscat mō debito. iā mutat spēs
q̃z ē pctm̃. 5 naz. Silr inebriari d̃ sua nafa n̄ ē pctm̃ mor
tale. addat ista circūstātia q̃tiēs. s. q̃ iam h̃zin vsu q̃ inebriet
se iam ē pctm̃ mortale. Silr aliū p̃cute iniuriose ē pctm̃. ad
dat ista circūstātia q̃s. s. q̃ ille q̃ p̃cutit. sit cleric⁹. iam mutat
spēs. q̃z ibi est excoīcatio. z sic de alijs circūstātijs. Quedā
h̃o circūstātie nō mutant spēs pcti s̃z aggrauāt pctm̃ Verbi
grā. Cogscere solutā non suaz est fornicatio. mō addat ista
circūstātia q̃n. i. q̃ cogscat tpe sacro. s̃z non mutat species
pcti tñ aggruat pctm̃. vel addat ista circūstātia q̃d. i. q̃ for
nicet publice z maifeste. certe iam aggruat pctm̃. z sic d̃ alijs
circūstātijs. Quedā h̃o circūstātie sūt q̃ relenāt pctm̃ sicut
p̃cute clericū est pctm̃. addat ista circūstātia. s. q̃ ali q̃s per
cutiat cū ludo iā minuit pctm̃. Silr accipere alienā ē pec
catū. addat ista circūstātia q̃n. i. q̃ ali q̃s accipiat eā tempe
magne nccitat. certe minuit pctm̃. z sic de alijs. Patet g̃ q̃
circūstātiāz q̃dā sūt q̃ mutant spēs pcti. q̃dam q̃ aggrauāt. s̃z
nō mutant. z q̃dā q̃ alleniat. De circūstātijs q̃ mutant species
pcti dicūt recordit doctores q̃sūt de nccitate p̃fitende. Un̄
nō sufficit dicere i p̃fessioē. accipi alienā rem. imo si accepta

Tracta. III. secundae partis

fuerit de loco sacro optz q̄ exp̄mat dicēdo. accepi illō de ec-
clesia l' de tali loco Non em̄ sufficit dicere. peccaui cum mu-
liere. imo optz q̄ exp̄mat si sit coniugata v'l h̄go vel p̄ sanguinea
vel religiosa. z sic de alijs. De circūstantijs at̄ agguantibz sz
nō mutātibz sp̄z pcti ē diuersitas int̄ doc. Nā q̄dā dicūt q̄
tenēt de nccitate. Alij at̄ dicūt q̄ nō sūt de nccitate p̄fitende
Est tñ m̄l' tñ p̄gruū z velle q̄ p̄fiteat̄. z h̄ maxievir̄ p̄fectis z
itelligentibz. z credo q̄ p̄fessores debent interrogare de h̄mōi
circūstātijs. z potissime simplices. de h̄ tñ maḡ dicef̄ infra.
De circūstantijs at̄ alleuiātibz dicūt doc. q̄ nō debēt p̄fiteri
nisi forte interrogē ab eis. Ex p̄dict̄ p̄z quō tam pctā veialia
q̄ mortalia sūt p̄fiteāda. Que at̄ sūt pctā mortalia dicef̄ infra
q̄n̄ agef̄ de interrogatōibz fiendis in p̄fessioe. q̄z si ponerēt hic
opozteret itez ponere ibi.

Qualis dz esse p̄fessio

Ca. VI

a D sciendū q̄lis dz eē p̄fessio. Notādū q̄ David i sc̄do
psalmo penitēntiali. q̄ est tricesim⁹ in ordie ponit sūma-
rie p̄ditōes p̄fessiois dicēs. Dixi p̄fitebor aduersū me iniu-
sticias meas dño. z tu remisisti impietatē pcti mei. Ubi in-
nuit q̄ p̄fessio dz eē p̄mo p̄meditata. iō dicit dixi. i. in corde
meo disposui. Sc̄do dz eē aperta nō palliata. iō dicit. cōfi-
tebor. i. nō tacebor nō palliabo. nō excusando nec defendē-
do me. Tertio dz eē accusatoria. iō dicit. aduersum me. i. p̄
me nō excusando z defendēdo me. Quarto dz eē h̄cūda. iō
dicit. iniusticias. i. pctā de q̄bz h̄ h̄cūdat. Quinto dz eē p̄pa
iō dicit. meas. n̄ alienas. Sexto dz eē meritoria. Nam seq̄t̄.
z tu remisisti impietatē pcti mei. Ut at̄ maḡ p̄cularit̄ p̄ce-
dam⁹ notādū est q̄ p̄fessio ad h̄ q̄ p̄ficiat dz h̄z. xvj. p̄ditōes
q̄ in his p̄sibz p̄tinēt. Sit simplex h̄uil' p̄fessio pura fidelis.
Atq̄ fr̄c̄q̄s nuda discreta libēs verecūda. Integra secreta
lacrimabil' accelerata. Fortz z accusans z sit parere parata.
Prima q̄ p̄ditō ē q̄ sit simplex. Simplex dz q̄ sine plica. vñ
p̄fessio dz eē sine plica alic⁹ falsitat̄. ita q̄ nō taceat vez nec
adm̄stret falsū etiā h̄uilicat̄ causa. vñ Aug. Cū h̄uilicatis
causa mentis si nō eras pctōr añq̄z mentiebar̄ m̄tēdo effi-

De confessione

cler. reus. Un̄ confitēs nō d̄z celare q̄d fecit. nec dicere q̄d nō fecit. s̄z simplr̄ z de plano narrare oīa peccā sua. q̄z vt dicit sapiēs. Qui ambulat simplr̄ ambulat pfidēter. Sc̄da p̄ditio ē q̄sit hūil̄. talis fuit p̄fessio publicani de q̄ ait xp̄s in Luca q̄nō audebat ad celos oculos leuare s̄z pcutiebat pecc̄ suū dicēdo. deus p̄pice esto mihi pecc̄tori. z iō recessit iustificatus. Jō dicit br̄s Petr̄ ap̄tus. Hūiliāmi sub potēti manu dei vt vos exaltet in t̄p̄e visitatōis. q̄z vt dicit Job. Hūile sp̄u suscipiet gl̄a. Tercia p̄ditio ē q̄sit pura. q̄nō fiat p̄p̄ ypocri- sim vel p̄p̄ vanā gl̄az. s̄z fiat pure p̄p̄ deū. z nō fiat timore seruili. i. timore pene inferni. s̄z timore filiali. i. timore offēse diuine sic dicitū fuit sup̄ de p̄tritōe. Fiat etiā sine fictōe. q̄z tal̄ p̄fessio eēt p̄fessio lupi. de q̄ fabulose narrat q̄sel̄ p̄fitebat. z p̄fessor dixit sibi. Pac̄ signa fac̄ aīm t̄n̄ extimo fallacē. Vir solitā vitā mutat solit̄ habit̄. Vir amic̄ eris omibz q̄c̄qd̄ dicat. q. d. s̄z p̄tendas p̄tritōem z p̄niam exteri⁹ in facie. maliciā t̄n̄ retines in aīo interi⁹. i. in corde. Quarta p̄ditio est q̄sit fidel̄. s̄z vt tam̄ confitēs q̄z p̄fessor sint i fide catholica et fir- at fm̄ doctrinā eccl̄e z nō fm̄ doctrinā hericoz. Ita etiā vt fiat sub spe venie. ne sit sic p̄fessio Jude p̄dicoz. q̄ postq̄z fuit optime p̄fessus dicens. peccauit tradens sanguinem iustum desperauit de venia. z abiens laqueo se suspendit. probant̄ ista de pe. di. s̄. q. s̄. quem penitet. z di. vj. q̄ vult. Quinta cōditio est q̄ sit frequens. q̄d dupliciter intelligendū ē. Uno mō vt q̄ frequēter ceciderit p̄ pecc̄m mortale frequēter resurgat p̄ p̄niam. de h̄ b̄z de pe. di. iij. c. hec de caritate. s̄. reperiuntur. et. s̄. septies i die cadit iustus. z. s̄. adhuc instant pfidi. Alio mō vt eadem peccata frequēter p̄fiteant̄. Unde Augustin⁹. Quanto confitetur quis pluribus turpitudinem criminis tanto facilius consequit̄ veniam remissionis. De hoc tamē quomodo ad hoc tenet quis dicit infra quando agetur de iteratione confessionis. Sexta conditio est q̄sit nuda. q̄a non debet confiteri per nunciū nec per epl̄az. sed viua voce ore p̄prio et presentialiter. vt qui per se peccauit per se erubescat. Item non debet confiteri verbis vel noībz criminuz

Tracta. III. secunde partis

palliatiuis. s; q̄dlibz pctm̄ noīe p̄po suo q̄stū cū q̄ turpe exp̄
mat. tñ hōeste. z oēs circūstātiās q̄stū cū q̄ turpes z abomiā
biles exp̄mat. vt sic tota sanies apostemat; expellat. De circū
stātijs quō sint p̄fite de hēs s. c. p̄cedēti Nota etiā q̄ mul
p̄r z dz p̄fiteri p̄ sig. z hō q̄ est alteri? lingue z ydeomat;. Ita
q̄si p̄fessor nō intelligeret eū dz p̄fiteri p̄ interprē. z interpres
ita tenet tenere p̄fessionem sicut sacerdos. Nota etiā q̄ si
aliq̄s scribat pctā sua in carta vt meli^o recordet de eis z legat
cartam corā sacerdote bñ facit. Septima p̄ditio est q̄ sit
discreta. s. vt distincte z sepatim p̄fiteat pctā sua non p̄fufe.
iuxta illd̄ ps. Lauabo p̄ singlas noctes. i. p̄ singla pctā. lec/
tū meū. i. p̄sciam meā. Irē z eligat pitum indicem. Augu^o.
Sacerdotē q̄ras q̄ tesciat ligare z soluere. z de h̄ q̄re supra
cui faciēda ē p̄fessio Octaua p̄ditio ē q̄ sit libēs. i. volūtaria
vt nō sit sic p̄fessio Achor. q̄ coact^o p̄fessus ē z lapidat^o. s; sic
p̄fessio dextri latronis in cruce. z em̄ dolere debeat p̄pter
peccata q̄ cōmisit. tñ gaudere dz p̄t vitā quā recubat. vñ cō
tingit gaudiū z dolorē etiā sil' z sel' eē in eodez subiecto. Un̄
in ps. Scdm̄ mltitudinē dolorū meorū ī corde meo p̄solatō
nes tue letifica. aīaz meā Nona p̄ditio ē q̄ sit verecūda. cū
maḡ em̄ verecūdia dz p̄fiteri pctōz. z sic merebit veniam.
Augu^o. Laboret mēs patiēdo erubescentiā. Et qm̄ verecū
dia est maḡ pena. q̄ erubescit p̄ pctō sit dign^o venie. de pe. di.
j. quē penitet. Non tñ tanta dz eē verecūdia q̄ p̄t eā dimic/
tat dicere veritatē. Un̄ sapiēs Eccli. iij. Ne p̄fudat; pania
tua dicere ver. est em̄ p̄fusio adducēs ad glāz siue ad veniā.

Decima p̄ditio est q̄ sit integra. s. vt dicat oīa pctā sua. nō
dicēdo ea int̄ duos sacerdotes. s; dicat oīa vni nihil penit^o
dimittēdo. De em̄ sūme p̄fect^o opus imp̄fectiōis nō nouit.
aut em̄ totū hōiem sanat aut nihil. Versus circa h̄. Sūma
dei pietas veniā non dimidiabit. Aut nihil aut totū te peni
tente dabit. Augu^o. Caucas ḡ ne verecūdia duct^o diuidas
p̄fessionē Undecima p̄ditio est q̄ sit secreta tam ex parte
p̄fidentis q̄ ex pte p̄fessoris. Ex pte p̄fidentis vt non p̄dicz pec
cata sua in plateis ne ali; scandalizent in peccato. et ne sit

De confessione

Illis q̄ cū malefecerit gl̄iant. Quō ar̄ dz eē secretar̄ pte cō
fessor̄ diceſ infra qñ ageſ de ſigilloſ p̄feſſiōis Duodecima
p̄ditio eſt q̄ſit lacrimabil. ⁊ de h̄ Hieremias ait. Per diem
⁊ noctē nō des req̄em tibi. neq̄ taceāt pupilli oculi tui. Un̄
dic̄ Jobēs Cryſ. Lacrime lauāt delictū qđ pudor eē p̄fiteri
Et in p̄tate magnū ſignū ſūt p̄tritōis lacrime potiffime in
hoīe adulto. Nā in puulo ⁊ muliere nō eſt ml̄tū curandū de
lacrimis. Nam de muliere dicit Quidi⁹. Ut flerent oculos
erudiere ſuos Tredecima p̄ditio q̄ſit accelerata. i. feſtina
Et de iſta p̄ditōe req̄re ſup̄ i caplo qñ faciēda eſt cōfeſſio.

Decima q̄ta p̄ditio q̄ſit forſ. exēplo bt̄e marie magdale
ne. q̄ adeo fuiſ forſ i penitēdo p̄p̄ a marā interi⁹ p̄p̄ciōez q̄
nillo pudore obſtātē publice p̄feſſa fuit turpitudinē pctōrū
ſuoz. Sic pctōr̄ dz eē forſ in penitēdo ⁊ ſitēdo pctā ſua q̄
nillo mō retrahat a p̄feſſiōe illoz. qz ſc̄ptū eſt in Cantic̄. For
tis eſt vt mors dilectio Quintadecima p̄ditio q̄ ſit accu
ſatoria. ſ. q̄ dicat ſe pctm̄ p̄miſſiſſe ex p̄p̄a malicia. accuſādo
ſe forſit nō p̄tēdēs excuſatōes in pctis. ſic fecerūt p̄mi p̄ntes
Un̄ ſapiēs. Juſt⁹ in p̄ncipio accuſator eſt ſui. Veniet amīc⁹
ei⁹ ⁊ excuſabit eū. Iſte amīc⁹ eſt d̄s. ⁊ niſi pctōr̄ mō ſe accuſet
coram iſto amīco ⁊ corā ſacerdote dei vicario habebit in fu
turo ml̄tos accuſatores. ſ. deū. pp̄riā p̄ſciam. dyabolū. pctm̄
et etiā totū mundū. qz vt dicit ſapiēs. Puḡbit cor⁹ orbis tra
rū p̄inſenſatos. i. pctōres. Si aut̄ mō accuſet ſe pctōr̄. deus
excuſabit eū in futuro Sedecima p̄ditio q̄ſit parere para
tus. i. q̄ſit obediēs. Aug. Ponat ſe penitēs oīno i p̄tate iudī
cis. i. i iudicio ſacerdot̄. nihil reſeruās. ⁊ oīa eo iubere para
p̄ſit facere p̄recupanda vita aīe q̄cūq̄z faceret p̄uitāda cor
poris morte. ⁊ h̄ cū deſiderio. qz recup̄at vitā infinitā. Cum
gaudio eū dz facere imortal futur⁹. q̄ faceret p̄ differenda
morte moritur⁹. Raymūd⁹ aut̄ in ſumma ſua addit alias
duas p̄ditōes Prima eſt q̄ſit pp̄ria. ſ. q̄ ſeip̄m accuſet pctōr̄
et non aliū. Un̄ dicit p̄s. De vitam meam annunciaui tibi.
vitam inq̄t meam. non alienā. alias ſi crimen vel peccatum
alteri⁹ proderet nō eſt criminis illi⁹ corrector ſed proditor

Tractat^o. III. secunde partis

vel detractor. Un̄ null^o d^z aliū noīare i^o p̄fessione. nec sacer-
dos d^z de noīe eū interrogare. Fallit at̄ istd̄ q̄n̄ circūstantia
p̄cti ē tal^{is} qualit̄ nō p̄t p̄fiteri p̄ctm̄. puta si coguit m̄rez l' filiā
Quid at̄ z quō faciendū sit i^o h̄ casu dictū ē sup̄. cap. cui faci-
enda. Sc̄da p̄ditio p̄fessiois quā addit Ray. ē q̄ sit moro-
sa. vt non dicat̄ p̄ctā in transitu sic camposores cōputant nū-
mos. s^z cū maturitate z morosa deliberatōe. vt ex h̄ artēdat̄
denotioz maior habeat̄ p̄ritioz verecūdia. Confiteatur ḡ
p̄ctōz iurta formā sup̄dictam. z habita remissioe p̄ctōz ba-
bebit p̄mia beatorz.

De iteratōe p̄fessionis. Ca. VII

I fecit dictū ē sup̄ mltū vtile sit z fructuosū frequēter
p̄fiteri. aliq̄n̄ t̄n̄ ē necēariū. Notandū ḡ q̄ doctores po-
nūt aliq̄s casus in q̄b^o de necitate salutis p̄fessio est iteranda
Prim^o ē p̄t̄ enozimitatē sceleris. s. q̄n̄ aliq̄s h^z aliquē casum d̄
q̄ p̄fessor suus non p̄t eum absoluere. z remittit eū ad sup̄io-
rem. d^z p̄fessionem quam fecerat inferiori iterare sup̄iori vt
sciat q̄ p̄nia sit ei imponenda. nisi forte sup̄ior c̄stū ad casuz
illuz cōmutet vices suas inferiori. p̄bat̄ ille casus xxxiij. q. ij
ca. latozē. extra de pe. z re. significauit. Sc̄ds casus ē p̄t̄
iḡranciā p̄fessoris. si em̄ p̄fessor sit imperit^o. z nescit sibi im-
ponere p̄niam p̄ p̄ctis p̄fessis d^z eum remitte ad p̄fessorem
peritū q̄ ei sciat p̄niam salutarē imponere. z iste tenet̄ p̄ctā p̄
mo p̄fessa itez p̄fiteri. Un̄ Aug^o. Sacerdotē q̄ras q̄ te sciat
soluere z ligare Terc^o casus ē p̄t̄ p̄tēptū satisfactōnis. vt
q̄n̄ aliq̄s fuerit p̄fessus d̄ p̄ctis suis z p̄tēpsit facere p̄niam si-
bi impositā z excidit a memoria sua q̄ fuit illa p̄nia tenet̄ ite-
rū p̄fiteri illa ac eadē p̄ctā si recorder̄ de eis. p̄bat̄ iste casus
de pe. di. iij. si apl's. Distinguēduz t̄n̄ ē in isto casu. qz aut iste
p̄fiteat̄ eidē p̄fessori cui p̄mo erat p̄fessus aut aliū. Si p̄fiteat̄
eidē aut iste p̄fessor recordat̄ de p̄ctis p̄us p̄fessis. z tūc non
tenet̄ nisi velit itez p̄fiteri ea sibi. sed sufficit dicere. dñe ego
p̄tēpsi facere p̄niaz quā mibi i posuistis. nec recordor̄ q̄ fuit.
iō venio ad vos vt illā vel aliā p̄niam mibi imponat̄. Si at̄

De confessione

Confessor non recordet de peccatis primo sibi confessis credo quatenus
iterum confiteri. Et idem dico si confiteatur alij. Quartus casus est propter
maliciam fictoris peccatoris. scilicet quando aliquis scienter retinet aliquid mor-
tale peccatum in confessione quous confiteatur omnia alia peccata sua tenet il-
lud quod retinuit et omnia alia iterum confiteri. Et ratio est quia prima confessio
non facta fuit in caritate cum ipse remaneret in peccato mortali.
ergo fuit impossibile peccata alia sibi dimitti. ergo si non fuerit dimissa
tenet iterum ea confiteri. Unde Augustinus. Scio dominum inimicum omni cri-
minoso. quanto ergo peccatum reservet de alijs recipiet veniam. de pe-
di. iij. sunt plures. Nota tamen distinctio posita in precedenti casu.
quia si confiteatur eidez sacerdoti sufficit quod dicat. quoniam fui confessus vo-
bis retinui maliciose istud peccatum. et hoc si confessor recordetur de
alijs peccatis. scilicet si non recordet tenet iterum omnia confiteri. Et eidez
dico si confiteatur alij. Et quoniam in istis quattuor casibus sit confessio iterum
da de necessitate concordant omnes doctores. Sunt tamen alij casus in quibus
doctores variant. Primus est propter peccati obliti recordatores
Secundus est propter recidivatiorem. Dicunt enim doctores aliquid quod
aliquis recordatur de aliquid mortali peccato quod non fuerit confessus vel quoniam
recidivat in aliquid aliud peccatum quod antea fuerat confessus. pu-
ta quod fuerat confessus de adulterio. iterum committit et relabit in ad-
ulterium. iterum tenet omnia peccata prius confessas iterum confiteri. Et quantum
ad primum casum est ratio quia alias non esset confessio integra. Quam-
tum ad secundum casum est ratio istorum quia dicunt quod omnia peccata quantumcumque
prius dimissa redeunt propter ingratiudinem in recidivatiorem.
Alij dicunt quod sufficit dicere in generali se alias peccasse. et de
novo de hoc peccato recordatum fuisse. vel de novo hoc peccatum commi-
sisse. Tertij dicunt quod in medio modo dicentes quoniam peccatis duobus ca-
sibus peccata eiusdem generis tenet iterum confiteri in speciali. peccata vero alte-
rius generis sufficit confiteri in generali. ubi gratia. Alij recordatur se
modo commisisse peccatum. scilicet furtum. si alias fuerit confessus de furto te-
net iterum confiteri de eodem furto in speciali. ut dicit opinio prima. de alijs
aut peccatis sufficit confiteri in generali ut dicit secunda opinio. Et idem dico
de recidivo. Que istarum opinionum sit melior et verior relinquitur
iudicio meliori. et vauisquibus quam voluerit eligat. Magister godesfri-
dus de Fontanis in theologia parisi magister in quodam quodlibeto

Tractat^o. III. secunde partis

suo additvnu aliū casū. s. qñ aliq̄s p̄fiter aliq̄d pct̄m z n̄ do/
let nec penitet d̄ pct̄is l̄ d̄ pct̄o p̄terito. nec p̄ponit abstinere i
fuso tal̄ tenet itez p̄fiteri Et int̄ mltas rōes q̄s ad h̄ adducit
vna ē. Qm̄ i essentialit̄ ordiat̄ posteri^o n̄ p̄t cē sine p̄ori. z ml̄
to min^o p̄t stare cū opposito p̄oris. sic aliq̄s n̄ p̄t p̄firmari nisi
fuerit baptizat^o. qz baptisim^o z p̄firmatio h̄nt necariū z essen
tialē ordinē int̄ se. Sz p̄fessio z p̄tritio h̄nt necario essentialē
ordinē int̄ se. q̄re ad h̄ q̄ p̄fessio h̄mōi valeat optz q̄ p̄tritio p̄
cedat p̄fessione. l̄ ad min^o sit sil̄ cū ea. sz i casu p̄posito p̄tritio
nō p̄cedit. nec ē sil̄ cū p̄fessioe. imo ei^o oppositū ē sil̄ cū p̄fessio
ne. s. delectatio z placētia i pct̄o. q̄re illa p̄fessio nihil valuit.
z iō oz p̄teret. Uex ē p̄ff̄ Ber. ganacho de galliatio bacca
lari^o i theologia. z q̄ndā elect^o claromō. in coꝛrectorio suo p̄
dictū mgr̄m Godofridū dic. q̄ al̄ nō tenet d̄ necitate itez cō
fiteri. sz tenet itez p̄teri d̄ pct̄is p̄us p̄fessis fictē. z d̄ ip̄a fictōe
z h̄tute p̄fessiois facte z p̄tritiois p̄nt̄ remittūt sibi pct̄ā. Ar/
guit ḡ sic. Tm̄ valz p̄t p̄tritio i h̄tute p̄fessiois facte q̄tū va
let z p̄t i h̄tute p̄fessiois faciēde. sz p̄tritio i h̄tute p̄fessiois fi
ende delet oia pct̄ā. vt tenet doct̄na fidei xp̄iane. ḡ z in h̄tute
p̄fessiois iā facte. Lōfessio ei iā facta habuit existētiā realē. z
iō virt^o ei^o p̄t opari meli^o q̄ illi^o p̄fessiois q̄ nonduz fuit. Que
istaz op̄inonū sit verior nescio. tm̄ credo q̄ tenet p̄fiteri saltē
i generali. s. q̄ fuerit alias p̄fessus ml̄ta pct̄ā de q̄b̄ n̄ penite
bat nec p̄ponebat abstiere. sz mō p̄terit̄ de ip̄is. z ē pat^o facere
pn̄iaz iniūctā. Et credo q̄ si i sp̄eali p̄fiter oia pct̄ā bñ facere
Et istō videt̄ sentire Ray. in sūma sua. Rōem ei^o vide sup̄ in
isto eodē caplo. p̄li. q̄rt^o casus.

Quō debeat se h̄re sacerdos ad p̄fiteē **Ca. VIII**
o St̄fo d̄ p̄fessioe q̄ ē z q̄lis debeat cē. restat ostēdere
de p̄fessore. Et p̄mo quō debeat se h̄re ad p̄fitemem.
Circa qd̄ norandū q̄ p̄fessor dz gerere vicē sp̄ual̄ medicī.
pct̄ōz h̄o vicē sp̄ual̄ egroti. Sic em̄ coꝛpal̄ medic^o ad egro/
tū accedēs p̄mo mulcet ip̄m egrotū z p̄patit̄ ei se p̄formādo
infirmit̄. p̄bis blādif. sanitatē pollicet. vt eger p̄fident^o dere
gat morbi q̄ntitatē z dolor̄ acerbitatē. sic sacerdos q̄i medi

De confessione

eus spūal' dum ad eum accedit pctōz. q̄ est q̄ si spūal' egrotus
d̄z pctōrem verbis allicere. blādiment' mulcere. vt facilius
egrot'. i. pctōz detegat morbū. i. pctm̄. Debet ḡ p̄fessor pctō
rem docere z mōnere vt ad pedes ei' hūiliter sedeat. nec patiat
eum sedere de pari. Et si sit mulier d̄z eam docere vt sedeat
ex trāuerso ne respiciat sacerdos faciem mulieris. qz vt d̄z in
Abacuc. Facies mulieris facies leontis z vent' syrens. Nec
etiam respiciat quēcūqz p̄fitemem in faciem. qz exinde au'
daci' p̄fitebit'. Exinde pio ac dulci suauisqz colloquio debet
ip̄m inducere ad p̄punctōem p̄ponēs bñficia q̄ x̄ps ei' p̄tulit
potissime in passiōe sua. qm̄. s. p̄ saluandis pctōribz voluit tā
tum dolorem sustinere. Item qz ip̄e dixit. Non veni vocare
iustos sed pctōres. Item ostendat ei q̄ illi q̄ pl' peccauerūt
si bene penitent mag' diligūt a deo postea z exaltāt. sic patz
in David. Petro. Paulo. Maria magdalena. et latrone. q̄
om̄es fuerūt maximi pctōres. Et qz bñ penituerūt de pctis
suis postmodum fuerūt amati z singulariter a deo exaltati.
Exponat etiam sibi pietatē. misericōdiam. caritatem z mānuetu
dinem dei. q̄bz parat' est recipere pctōres. Suadeat etiā ei q̄
non verecundet' p̄fiteri sibi. qz ip̄e sit pctōz sic z ip̄e q̄ p̄fiteat'.
imo forte pl' q̄ ip̄e. z q̄ nō p̄fitebit' ei sicut hōis sic tenēt lo
cū dei. z q̄ ip̄e cit' dimittet se interfici q̄ q̄ reuelaret pecca
ta ip̄i'. Et si forte ex om̄ibz istis pctōz nō vult p̄fiteri p̄ponat
ei p̄fessor terrore iudicij z penas inferni. z q̄nta mala para
ta sunt pctōribz. z q̄ dire punit de' eos q̄ nōlūt penitere. z q̄
misericorditer p̄cit penitētibz. z om̄ibz istis expositis audiat
simplr p̄fessionē ip̄i'. Caveat aut' p̄fessor ne expuat v' aliq̄d
signum abominatōis ostendat q̄cumcūqz pctōz p̄fiteat pec
catū flagiciosum z enorme. sed om̄ia audiat cū mansuetudi
ne et pietate.

De interrogatōibz faciēdis i' p̄fessōe **Ca. IX**
q̄ Vānis q̄dam dicūt q̄ interrogatōes nō sūt faciēde in
p̄fessōe. tñ qz dictū eoz est multū piculosū p̄pter sim
plicitatem z verecundiā hoim. idō credo fr̄ium. s. q̄ sunt fa
ciēde interrogatōes in p̄fessōe. Cū Aug' sup illum locum.

Tractat⁹. III. secunde partis

Qui sine pctō ē p̄m̄ in ip̄am lapidē mittat inq̄t. Laueat spi-
ritualis iudex q̄s̄ic nō p̄misit crimē neq̄cie. ita n̄ careat mu-
nere scie. oportet em̄ q̄sciat coḡscere q̄cqd̄ debeat iudicare.
Judiciaria em̄ p̄tās h̄ expostulat vt qd̄ d̄z iudicare coḡscat.
Diligēs igit̄ inq̄sitor exp̄mat sibi. z subtil̄ inuestigator sapiē-
ter z q̄i astute inq̄roget a pctōre qd̄ forsitan iqr̄at v̄l veracun-
dia velit occultare. Cognito itaq̄ crimie z varietatibz ei⁹ n̄
dubitet inuestigare z locū z tps. zc. Quibz cognit⁹ assit beni-
uol⁹ parat⁹ erigere z secū onus portare. h̄eat dulcedinez in
affectōe. pietatem in alteri⁹ crimie. discretiōem in varietate.
Nec z m̄lta alia ponūt de pe. dist. vj. Cui aut̄. s̄. oportet. Et
vult Bre. Clavis ap̄itōis est fimo correctōis. q̄ inq̄roga-
tor increpādo culpā detegit quā sepe nescit ip̄e etiā q̄ p̄pe-
trauit. elij. di. si rector. Et ita f̄m̄x̄bum beati Job. Subti-
liter edncend⁹ est de sinu pctōris manu obstericante. i. idu-
stria p̄fessoris coluber tortuosus. Cui⁹ ḡ q̄ inq̄rogatiōes fa-
ciēde sunt in p̄fessōe. videndū est de q̄bz faciēde sūt z q̄ ordi-
ne. Un̄ sciendū q̄ inq̄rogatiōes faciēde sūt de pctis mortalibz
z circūstantijs eorū dē. Ut ḡ sciat de q̄bz sūt faciēde inq̄roga-
tōes oportet scire q̄t sūt pctā mortalia. Pro q̄ notandum q̄
pctm̄ p̄t esse mortale dupl̄r. Uno mō ex nafa sua. sic forni-
cari est pctm̄ mortale ex nafa sua. Alio mō aliq̄s act⁹ p̄t esse
pctm̄ mortale ex intentōe. sicut cantare in ecclia nō est pctm̄
mortale. imo p̄t esse meritoriū. s̄z cantare vt placeat mulieri
vt alliciat eā ad peccandū mortale est pctm̄. Et qz intentio-
nes hūane sūt q̄i infinite. iō de his q̄ sūt pctā mortalia ex in-
tentōe nō pōt certa regula dari. Loq̄mur ḡ de his q̄ morta-
lia sūt ex nafa sua. Un̄ sciendū q̄ oēs transgressiōes p̄cepto-
rū decalogi sūt pctā mortalia. de his tū dicit̄ in t̄cia pte h̄
opis qm̄ age⁹ de. x. p̄ceptis decalogi. q̄dam em̄ numerant̄ ab
ap̄lo ī epl̄a ad Ro. xij. vt ē ydolatria. viciū s̄ nafa m̄ iniq̄tas.
malicia. fornicatio. auaricia. neq̄cia. inuidia. homicidiū. cō-
tentio. dol⁹. malignitas. vsura. susurratio. detractio. p̄tume-
lia. sup̄bia. elatio. inuentio maloz. inobediētia. insipientia.
ācōpositio. Et ist̄s adiūgit illos q̄ sūt sine affectiōe. sine fede.

De confessione

sine misericordia Et q̄ oīa ista sūt peccā mortalia p̄t̄ ex h̄ q̄d se d̄t
sc̄z q̄ā talia agūt digni sūt morte. Null̄ at̄ ē dign̄ morte ni-
si p̄ peccō mortali. ḡ oīa p̄dicta sūt peccā mortalia. Sed vt de
peccis mortalibz certa h̄eat regl̄a notandū q̄ oīa peccā morta-
lia reducūt ad. vii. vicia capitalia q̄ p̄tinēt in hac dictione sa-
ligia. Cū notandū q̄ i ista dictione saligia sūt septē l̄re. q̄z q̄li-
bet d̄seruit suo mortali peccō. nā p̄ l̄rāz s̄ intelligit̄ supbia. p̄ p̄-
mū a. auaricia. p̄ l. luxuria. p̄ p̄mū i. ira. p̄ g. gula. p̄ sc̄dm i. i-
uidia. p̄ sc̄dm a. accidia. vii. Dat̄ septē vicia tibi h̄ dictione sali-
gia. Iste at̄ sūt septē male radices q̄ in t̄ra d̄stra inuia z ina-
q̄sa aīaz hoīm peccōz d̄ q̄b ego sū vii. radicāt. Et q̄libet h̄o
radice eaz mlti rami pullulāt vt tradit̄ Bre. sup̄ Job. Nā ex
ista mala radice q̄ ē supbia oriūt̄ septē pessimi rami. vīcz in-
obediētia. iacratia. ypocriſ. p̄tinacia. p̄terio. discordia. p̄ſūp-
tio. Et nota q̄ ista vocāt̄ mortalia. q̄z p̄t̄ ista icurrit h̄o sn̄iaz
sp̄ualē. Primū ḡ z p̄ncipale int̄ ista ē supbia. i. amor̄ iordina-
tus sui p̄ſi. s. p̄p̄e excellētie z honoz. n̄ referēdo ad honozes
dei nec actu nec h̄itu. nec ad edificatōz alteri. p̄imi. Et sūt
q̄ttuor modi supbie. Prim̄ ē q̄n h̄o appetit̄ videri z reputa-
ri ab aliq̄ melior̄ q̄ sit. z p̄sumit̄ d̄ se q̄ sit bon̄. z ē t̄n mal̄ et
peccōz. v̄l q̄ h̄eat aliq̄ bōa q̄ nō h̄z. Sc̄ds mod̄ ē q̄n h̄o se re-
putat̄ h̄re bōa a seip̄o q̄ h̄z a d̄o. Tert̄ mod̄ supbie ē q̄n h̄o
r̄putat̄ se h̄re illa q̄ h̄z a d̄o. p̄p̄is merit̄ z n̄ p̄ grāz dei. Quar-
t̄ q̄n q̄s p̄ nobilitatē vel diuitias l̄ q̄cūq̄ alia vult appere ex-
cellētiōz sup̄ alios inordinate z pl̄ q̄ stat̄ suus exposcat. Et
nota q̄ rami supbie q̄ sup̄dicti sūt ab aliq̄b nūcupāt̄ filie q̄
aliq̄l̄r p̄t̄ simplices sūt describēde. Cū inobediētia ē p̄tem-
ptus p̄cepti sup̄ioris. s. dei v̄l cuiuscūq̄ hoīs cui tenet̄ obedi-
re. vt p̄ h̄ h̄o inobediēs videat̄ nō alteri subijci v̄l esse subie-
ctus. ypocriſ ē exteri. oñdere deuorōz fictē p̄t̄ laudē hoīm
habēdā. Cōtentio v̄l p̄tēdere ē resistere alijs p̄ v̄ba z n̄ velle
ab alijs supari in v̄bisz lite. vt p̄ h̄ excellētiōz videat̄. P̄ter-
nacia est q̄n p̄p̄ie opinionī vel sc̄ie homo nimis inordinate
innititur. nolens credere p̄ſilio maior̄. vt per h̄ appareat̄ sa-
pientior. Discordia est q̄n aliq̄s rebellat̄ ei p̄dicat̄ voluntati

Tractat⁹. III. secunde partis

melior pterue z ex supbia cordis. Presumptio ē qñ qñs p vestes inordinatas z alia qñqz mirabilia vult apparere z gliari z ab ill' a qñv' idz valētior reputari. De radice auaricie nascunt ser. s. proditio. fraus. fallacia. periurii. inq̄tudo mentis. z miscōiam cordis obduratio. Proditio est dol⁹ in rebz interioribz. Fraus est deceptio in rebz exterioribz p defectuz vendite rei vel empte. Fallacia est deceptio z dol⁹ in verbo ad decipiēdū p̄m siue in v̄dēdo siue in emēdo. Periurii ē p̄bū z mētē platū cum iuramēto. vel iuramentū mēdosum ppositū z affirmatū. Inq̄tudo mentis est nimia z inordinata sollicitudo circa diuitias acq̄redas. z filia. Cordis obduratio est qñ auar⁹ obdurat z zfirmat cor suū qñ nihil dabit pauperibz. nec misericorditer subuenit alteri. Auaricia est appetit⁹ inordinat⁹ habēdi indebite diuitias. vel qñqz p̄nt emi v̄ vendi p pecuniā. Est at duplex auaricia. qdam qñ hō nimis ardēter custodit res suas nō iniuste rapiendo alienū. et talis auaricia est pctm̄ mortale tm̄ in duobz casibz. Prim⁹ est qñ homo tm̄ diligit diuitias suas z occupat se in eis q̄ p̄cipen dit honorē dei z p̄cepta ei⁹. Scōs qñ hō non subucit p̄rio paup̄i i nccitate zstituto. qz tūc tal' auaricia ē pctm̄ mortale. Alia auaricia est qñ aliq̄s cupit alienū capere v̄l detinere iniuste quoq̄ mō cū certo pposito. Et auaricia tal' sp̄ ē peccatū mortale. nisi qñqz p̄ puitatē rei ablate. puta furari morsellum panis vel aliqd tale non est pctm̄ mortale. Preter istas at filias auaricie sunt alie a q̄busdam sup addite. s. rapia. furtum. proditio. vsura. Rapina est acceptio rei aliene cū violētia. S; furtū est acceptio iniusta z occulta rei aliene inuito dño suo. Proditio est dol⁹ circa psonas. puta cū vna psona prodit vel tradit aliam. vt patefactū est de Iuda proditore. Usura est qñ p dilatōe termini v̄l rōne mutui accipit aliqd v̄ltra sortē. saltē in rebz i q̄bz nō differt vsus rei z zsumptio ei⁹ vt panis. De infecta radice Inyurie nascūt octo filie. s. ceccitas mētis. incōsideratio. incōstātia. p̄cipitatio. amor sui. odium dei. amor p̄ntis seculi. desperatio siue horroz futuri seculi. Cecitas. mentis est qñ homo ppter delectatōnem bmq̄i

De confessione

veneris ipeditur et abstrahitur in mente. Inconsideratio est quoniam ipeditur et sopitur ratio hominis propter vehementer luxuriam. Inconstancia est quoniam homo propter delectationem hominis veneris retardatur ne faciat vel perficiat bona quae incepit facere vel posuit facere. Precipitatio est quoniam propter delectationem hominis ipeditur consilium in agendis. Amor sui et odium dei est ex preuoluntate. quoniam. scilicet. homo propter appetitum propter luxuriam et incurrere odium dei quae a luxuria abstinere vel abstrahere. Amor presentis seculi et horror futuri iudicii est quoniam luxuriosus in tempore delectatur remanere in luxuria quod vellet huius seculo manere et vivere. nec curat de eterna vita. Luxuria est appetitus inordinatus circa delectationem veneris. Et haec sex species. secundum alios tamen ponuntur septem ut postea patebit. Prima est peccatum contra naturam. scilicet. quoniam sit motus qui non conuenit generationi humane. Fornicatio generaliter est omnis peccatus soluti cum soluta extra legem matrimonii. Adulterium est peccatus factus in matrimonio quoniam. scilicet. uterque est in matrimonio copulatus. vel saltem alter eorum. Incestus est peccatus cum sanguinea. Stuprum est defloratio virginis. Raptus est quoniam mulier rapitur contra voluntatem patris suorum. Et notandum quod omnis peccatus factus extra legem matrimonii est peccatum mortale. quod contra legem naturae. contra preceptum dei et contra iustitiam proximi. Similiter omnis factus impudicus factus cum intentione puocandi ad actum luxurie est mortale peccatum. vel saltem causa mortalis peccati. De pestifera radice ire pullulant sex rami. scilicet. rixa. tumor. mensura. contumelia. clamor. indignatio et blasphemia. Ira est motus sanguinis circa cor propter appetitum vindicte. Unde sciendum quod ira quae est fructuosa. nec est peccatum. quoniam. scilicet. appetitus vindicte est secundum debitum ordinis iusticie et cum caritate. quoniam homo querit correctionem peccati et non vindictam propriam. nec nocendum proximi. sed solum offense culpe querit vindictam. et talis vocatur zelus. Quoniam autem talis appetitus vindicte est ad vindicandum propriam iniuriam et ad nocendum proximo. talis iam est peccatum. et non nisi homo talem vindictam accipere nisi habenti auctoritate. Est autem peccatum mortale quoniam talis appetitus vindicte est ad inferendum aliquod nocendum. quod est contra caritatem proximi. sed potest esse motus sensualitatis preueniens rationem et indeliberatus. sic est peccatum veniale. Indignatio est quoniam alter iniuriantem sibi despicit in corde suo. et iudicat eum indignum et despiciendum considerans defectus eius

Tracta. III. secunde partis

Tumor mentis est qñ hō iras qñ inflat cogitat viā z modū nocēdi ei q̄ fecit sibi iniuriā. Blasphemia ē locutio q̄ dēcum. eo q̄mittit sibi tale iniuriā fieri vel euenire. Clamor est locutio iniuriosa q̄ prim. sine exp̄ssione determinate iniurie. Et h̄ in euangelio vocat racha. i. subsannatōis signū. Cōtumelia est locutio q̄ prim. cū exp̄ssioe iniurie. puta cum aliq̄s vocat ex ira altez latronem vel homicidā. z similia. Rixa est q̄stum ad iram in ope exteriori. scz verberatio. abscessio. vulneratio. et silia. De voraci radice gule nascunt qñ q̄. s. inepta leticia. scurrilitas. immūdicia. multiloquiū. bebetudo. sēsium. Gula ē appetit⁹ inordinat⁹ z immoderat⁹ comedendi vel bibendi q̄ regulam recte rōnis. s. sumendo pl⁹ de cibo. et potu q̄ nase ueniat z complecioni hoīs sumens z pueri sationi eoz int̄qs habitat. Sciendū tñ q̄gula nō ē peccm̄ mortale ex nata sua nisi in duobz casibz. Un⁹ qñ p̄ timorē. vel amorem dei non retrahit se a peccō gule. sed int̄m appetit cibum z potum q̄ non retrahet etiam p̄ceptū diuinuz. Scōs qñ hō inebriat se libenter in tali statu q̄nescit se regere. z tūc gula est peccm̄ mortale. Debetudo mentis ē abstractio intellect⁹ circa speculabilia z agibilia p̄ nimia sūptōz. cibi z pot⁹. Inepta leticia est deordinatio volūtatis circa delectatōem cibi et pot⁹. qñ. s. hō vage z incōposite circa talia nimis z supflue letat. Multiloquiū est qñ hō supflue et nimis in verbis incōposit⁹ z cachinnationibus deordinat se. Scurrilitas est qñ homo se inordinate ad exteriores act⁹ ad modū ioculatoris hz. Immūdicia est vomit⁹ sequens ex inordinata comestione vel potu. vel etiā pollutio seminis p̄ueniēs ex replecione nimia. De ficta radice inuidie nascūtur qñq̄. s. odiū. susurratio. detractio. exultatio in aduersis. primi. z afflictio i prosperis. Inuidia ē tristitia de bono alteri q̄ in q̄stū impedimētū ē. p̄ excellētie. Odiū ē velle malū alii. z p̄ bonū primi diminuerē. Susurratio ē diminutō fame alterius p̄ verba occulta z nō exp̄metia manifeste maliciā siue infamiaz ei⁹. Detractio est alteri p̄ verba manifesta infamatio. tñ in absentia ei⁹. Derisio est vilipēsio dictoz vel

De confessione

factorum alterius ludibrio et risu. Exultatio in aduersum proximi est cum aliis gaudet de aduersitate et danno proximi. Afflictio in prosperis est dolor et displicentia de bonis et prosperitate aliorum quam non potest impedire. De radice neque accidie procedunt sex. scilicet malicia. rancor. pusillanimitas. desperatio. torpor circa precepta. vagatio mentis erga illicita. Accidia vel pigrizia est tedium seu fastidium diuini boni. scilicet quando homo non habet deuotionem bonam nec delectationem in amore dei. sed tedium magis et fastidium et mentalem recessum. Et istud repugnat caritati quam quilibet homo tenet habere diligendo deum super omnia. et delectabili amore tenet ei inherere. Et causat talis pigrizia ex rebellione carnis ad spiritum. Vagatio mentis circa illicita est quando aliquis non inuenit delectationem in spiritualibus. et vacat delectationibus carnalibus et querit ea. puta nimis ludendo. nimis iacendo. Desperatio est recessus a bono diuino cui firmiter est inherendum. Torpor circa precepta est propter accidiam negligere et contemnere diuina precepta que sunt facienda de necessitate salutis. Rancor est indignatio quam habet homo piger contra illos qui monent cum benefacere illa ad que tenet Malicia est odium et indignatio quam homo piger habet contra illos qui docent pigros habere spiritualia bona in quantum impediunt a delectationibus corporalibus. Lepiditas est pura amor dei et preceptorum eius. Vollicies est quando homo piger non vult sustinere quoscumque penam propter amorem dei. nec facere aliquod bonum ad quod tenetur. Somnolentia est somni nimietas ad modum brutorum. et pigrizia ad surgendum ad benefaciendum illa que tenet facere. et quando tenetur ea facere. Pusillanimitas est boni ardui premissio. quod cadit sub consilio. puta tarde confiteri. tarde penitentiam facere. Otiositas est cessatio a bono opere quod tenetur homo facere. et quando tenetur facere. et attentio ad inutilia et nocua. Et ultra sex ramos vel filias ipsius accidie superaddite sunt quattuor que dicte sunt mulcum facientes ad declarationem materie. Iste igitur sunt septem radices cum ramusculis suis que in vniuerso sunt quadraginta tres. et sic ipsis computatis cum septem radicibus erunt in toto quinquaginta. De quo quinquagenario dicitur

Tracta. III. secunde partis

Nelyas. ppha. Si fu^o dei sū descēdat ignis d' celo z deuoret te z qn̄q̄ginta tuos. Ita debet dicere p̄fessor p̄fidenti. Si p qz fu^o dei sum. qz loco dei sū. descēdat ignis de celo. i. ignis spūs sancti descēdat in aīaz tuā. z deuoret te. i. veterē hoīez alias errātē. z qn̄q̄ginta tuos. id est. radices z ramos. Hūc ḡvidendū est quō sacerdos dz int̄rogare de istis. Si em̄ peccator p se vel ad int̄rogatōem sacerdotis p̄fiteat de supbia. di cēdo. Peccauī pctō supbie. sacerdos dz int̄rogare de mō. di cendo. p quem modū fuisti supb. fuisti vn̄q̄ inobediēs mandatis supioz tuoz. sic ecclē vel p̄lati vel parentū tuoz vel dñi vel m̄gri. z h̄ fm̄ p̄ditōem p̄sone q̄ sp dz inspici. Si dicat q̄ sic. int̄roget q̄bz mandatis. quō. q̄tiēs. q̄re. q̄n̄ z vbi. q̄ circūstā t̄ue dicatū est sup̄ in oībz pctīs. sūt attēdēde z considerāde. Deinde int̄roget. iactasti te vn̄q̄ de bonis a deo tibi collatis. siue sint bōa nate. sic pulcritudo. fortitudo. aptitudo. nobilitas. z silia. siue sint bona fortune. sic sunt diuitie. vt denarij. vestes. ornamenta. equi. agri. possessiōes. z silia p̄palia bona. siue sint bōa grē. sicut sapiētia. eloq̄ntia. scia. stutes. et silia. Debet igit̄ p̄fessor dicere. fuisti vn̄q̄ elat̄ in mente tua. l' gloriasti vn̄q̄ de pulcritudīe. fortitudine. aptitudine. nobilitate. diuitijs. sapientia. eloq̄ntia. stutibz. z ceteris bonis tibi a deo collatis. ita q̄ non te hūiliasti corā deo. p h̄mōi bonis q̄ntum debuisti. vel credidisti ista h̄re ex merit̄ tuis z nō ex mera grā dei. vel p̄ illa credidisti pl̄ valere q̄z alijs. ita q̄ facta z dicta alioz p̄tēneres z dedignareris eis esse eq̄lis. Si dicat q̄ sic. int̄roget. q̄tiēs. quō. z sic de alijs. Deinde int̄roget ad huc vtz ad h̄ vt p̄mendareris z honorareris p̄ alijs fuisti ne vn̄q̄ ypocrita. ita q̄ exteri^o ostenderes sanctitatē z bonitatē. z interi^o retineres maliciā z iniquitatem. Si dicat q̄ sic. int̄roget. q̄tiēs. quō zc. Deinde int̄roget. nūqd̄ quia non honoraris vel pmouebaris p̄ alijs mouisti aliquā p̄tentōes z discordias in ciuitate. villa. societate vel collegio. Si dicat q̄ sic. int̄roget si mala fuerūt inde secuta. qz si sic oīm illoz ipe est reus. Deinde int̄roget nūquid p̄ supbiam ne videreris superari ab alijs fuisti pertinax in sustinendo p̄ veritatem z

De confessione

injusticiã. p̄silium tuum vel iniauriam tuam et peccatum tuum. Si dicat q̄ sic in-
terrogetur ut aliquod dānum est inde secutum. q̄ si sic ipse tenet r̄pa-
rare. Deinde interroget eum. p̄sūpsisti ne unquam aliquid facere quod ex-
cederet vires tuas. statum tuum. p̄ditōz tuarū et tuoz. Si dicat q̄ sic
interroget si fuerit inde aliquis lesus vel dānificatus. q̄ si sic ipse
tenet reparare. Et sic ista pessima radix sup̄bie potest enelli de
corde peccatoris. Eodem modo dicendum est de radice auaricie. quoniam si
peccator per se vel ad interrogatos sacerdotes confiteatur de peccato auari-
cie interroget sacerdos de modo. dicendo Fecisti unquam fraudem vel
fallaciam. vel dixisti unquam mendacium vel perurium in emendo vel con-
mutando. vel aliquem alium perurum faciendo. Si dicat q̄ sic. interro-
get quā fraudem vel fallaciā. sed ipse sacerdos non specificet eam
illi. Item enim habendum est per generalia quoniam in istis interrogatio-
nibus sacerdos non debet descendere ad specialia peccata vel ad specialia
circumstantias peccatoris. quoniam forte multi post tales interrogaciones de-
linquent. quoniam ostenderent eis modi et maneres peccatoris quos ipsi
nescirent cogitare. Et ideo si interroget in generali dicendo ut di-
ctum est. fecisti unquam fraudem vel fallaciā etc. Et si dicat q̄ sic. interro-
get quā et quare. quibus modis. quibus. quibus et quibus casibus. Deinde in-
terroget eum dicendo. Dimisisti unquam propter auariciā tuā adimple-
re septem opera misericordie. et specificet illi ea dicendo. vidisti ne unquam
esuriētē cui non dedisti manducare. et sic de alijs operibus misericordie.
de quibus dicitur infra in tertia parte huius operis. Si dicat q̄ sic. interro-
get eum de circumstantia ut dictum est. Circa etiā peccatum auaricie in-
terroget eum de ludo. furto. rapina. usura. de quibus aliquid dicitur
infra. Circa fedissimā radicē luxurie notandum quod luxurie
septem sunt species. Prima est fornicatio. secunda adulterium. tertia stu-
prium. quarta incestus. quinta rapina. sexta sacrilegium. septima est pec-
catum de nasam. Fornicatio est concubitus soluti cum soluta. Adul-
terium est alterius thori violatio. Stuprum est illicita fornicatio de flo-
ratio. Incestus est affinitium vel sanguineorum abusus. Rapina est cum
puella de domo parentum violenter trahitur. ut corrupta in uxorem
concubinam habeatur. Sacrilegium proprie sumitur est religiosorum vel
religiosarum vel promotorum ad sacros ordines concubitus. Peccatum de
naturam sit multis modis. Uno modo quoniam non servatur species. sicut

Tractat^o. III. secunde partis

quā sit cū iumēto. et istō vocat bestialitas. Et d^o hoc d^r in lege moysi. Qui coierit cum iumēto morte moriat. Alio mō quā fua^t spēs s^z nō sex^o. sic quā mascul^o peccat cū masculo. l^o feia cū feia. et istō vocat p^ope pctm sodomiticū. q^z isto pctō sodomite laborabāt. et iō cremati fuerūt igne sulphureo. Benef. xix. et alie q^ztuor^o ciuitates pierūt p^ote vicinitatē eoz. de pe. di. 13 et p^otriuo. Alio mō fit quā nō fua^t vas debitū l^o mod^o debit^o l^o fua^t sex^o. sic quā vir abutit^o vasculo mulieris. vel quā nō cog^oscit eā mō nafali. Alio mō fit quā idē est agens et paties. sic quā vir corrupit seipm v^l mulier seipaz. et vocat istō pctm molliciei. Un^o dic^o apls. Neq^z molles neq^z masculoz p^ocubitozes regnū dei possidebūt. Circa q^z istud maledictū pctm luxurie cau^otissime d^z sacerdos pcedere. ita q^z nō nimis ad p^otricularia descēdat. q^z sic frequē^o comperit^o et tam viros q^z mulieres p^o nimis exp^ossam noiatōz et interrogatōz criminū i pctā q^z nō uerāt icurrisse. Un^o si pctōz p se v^l ad interrogatōz sacerdotis dicat se peccasse pctō luxurie sacerdos introget eū vtz sit sol^o v^l nō. et vtz peccauit pctō fornicatōis l^o adulterij l^o stupri vel incest^o. rapt^o. sacrilegij. v^l pctō p^o nafaz. i. introget eum. si illa cū q^z peccauit erat soluta. vidua. l^o p^ougata. affinis. cō^o sāguinea. religiosa. l^o p^ogo. et vtz illā habuerit p^oviolētiā l^o nō. et istō sufficit si p^osoa p^ofirēs est intelligēs. s^z si est p^osoa simplex introget sacerdos vtz aguerit eam mō nafali. nō t^z descēdendo ad p^otricularia. i. nō introget an coguerit eā aū v^l retro et sic de alijs interrogatōib^z. Introget etiā de nūero p^osonaz. i. si coguit vnā l^o p^oles. t^z nō introget de noib^z p^osonaz. Introget insup de nūero actūū. i. an semel vel bis an pluries. Introget etiā de t^ope. i. si t^ope sacro vel nō sacro. et etiā de loco. et q^zli temptatōe peccauit. et vtz p^oueniēs temptatōz vel p^ouentus ab ea. et vtz peccauit spōte vel coacte. et q^z coactōe vtz cō^oditionalivel absoluta. et vtz peccauit ex libidie l^o ex paup^orate Et istō h^z locū potissime in mulierib^z. et ita de multis alijs q^z magistra rex experientia docebit. S^z quia ista radix pessima luxurie extēdit ita palmites suos q^z etiam coopt lectos lege m^otionij p^ouictos. Sciēdū q^z marit^o p^o peccare pctō luxurie

De confessione

multis modis etiam mortaliter cum uxore sua. quod modi continentur in his versibus. *Tempore mente loco additione modo.* Quinque modis peccat uxore maritus abutens. *Tempore.* id est si in tempore menstruationis cognoscatur eam. quia si scienter hoc faceret peccaret mortaliter. et in veteri lege mandabatur interfici. Sed quod de muliere menstruata. nunquam peccat sicut vir. Dico quod si vir tempore menstruationis petat debitum sibi reddi ab uxore ipsa dicitur ei quod tempore persuadere ne petat. dicendo se esse infirmam nec esse paratam tunc ad opus illud. Non tamen dicitur ei dicere se esse in passione illa nisi postaret ei de constantia viri et prudentia seu discretionem eius. quia ipse posset tantam abominationem percipere de eam quod dimitteret ipsam. Sed si postaret sibi de discretionem et prudentiam viri posset ei reuelare. Et si ipse nollet desistere reddat sibi cum dolore et amaritudine cordis. *Tempore etiam ut si uxorem cognoscatur tempore ieiuniorum vel diebus sanctorum. vel diebus communicationis vel tempore puerperii.* Non tamen credo quod in isto casu sit peccatum mortale. dum tamen non transgrediantur limites matrimonii. sicut dicitur. statim licet sint monendi quod tempore tali abstineant ab actu carnali. Et de hoc habetur xxxiii. q. iiii. scilicet. et c. sequenti. *Vente.* id est intentione. Potest enim vir ad uxorem accedere tribus modis. Uno modo ut generet ex ea prolem que sit ad dei seruitium et cultum. Alio modo ut reddat debitum quod ab ea exigit. et si cum tali mente ad eam accedat non peccat mortaliter nec venialiter. immo meretur dummodo nihil aliud committeret ibi. Alio modo causa concupiscentie carnis. et si talis concupiscentia maneat infra limites matrimonii. scilicet quod nullo modo accederet eam nisi esset uxor sua est solus peccatum veniale. Si autem ista concupiscentia transgredietur limites matrimonii. ita scilicet quod accedit ad eam. non solus sicut ad uxorem sed sicut ad mulierem. ita quod si haberet aliam in promptu ita bene accederet ad eam sicut ad istam. iam est peccatum mortale. *Loco.* id est si cognoscatur eam in ecclesia vel in cimiterio. vel in alio loco sacro. Et in isto casu ego credo quod uterque peccat mortaliter. *Conditione.* id est si cognoscatur eam conditione inbonesta. vel etiam illicita. sicut vilium fuit.

Tracta. III. secunde partis

sup̄ q̄n̄ agebat d̄ m̄rionio. **Dō. i.** si vir eā coḡscat d̄ modū in-
stitūtū a nasa. ⁊ istō ē ḡuissimū pctm̄ i v̄roze. **Uñ** fm̄ qd̄ dīc̄
Aug. Usus q̄ ē d̄ nasa ⁊ execrabīl̄ fit i meretrice. s̄z execra-
bil̄ fit i v̄roze. xxxij. q. viij. adulterij. **Scdm̄** ista ḡ poterit sa-
cerdos formare interrogatōes suas d̄ pctō luxurie circa v̄iz ⁊
v̄roze. saluo tñ q̄ nō nimis descēdat ad p̄ticularia. **Circa**
pctm̄ ire. si pctōz p̄ sevl̄ ad interrogatōz sacerdot̄z cōfiteat̄ d̄ eo.
posit̄ sacerdos interrogare si p̄p̄t̄ irā dixerit blasphemā d̄ dō
vel sc̄tis ep̄. **Si** dicat q̄ sic. interroget eū. q̄ nō. q̄ t̄ies. q̄ re. ⁊ sic d̄
alijs. **Deinde** interroget. dixisti vn̄ q̄s. p̄p̄t̄ irā p̄ba cōtumeliosa p̄
p̄mo. si dicat q̄ sic. interroget q̄ p̄ba. q̄ re. q̄ t̄ies. vbi. ⁊ corā q̄b̄.
Interroget etiā si fuerit iniuriat̄ pctō. s̄. aliquē p̄tā pcutien-
do vel p̄berādo **Si** dicat q̄ sic. interroget q̄s erat. vt si erat cle-
ric̄ v̄ laic̄ vel religiosus l̄ secular̄. ⁊ vbi. ⁊ q̄ re. ⁊ sic de alijs
circūstāt̄ijs p̄sōe. interroget etiā q̄ t̄ies iteravit iniurias. ⁊ vbi.
⁊ q̄ re. zc̄. **Circa** pctm̄ gule si pctōz p̄ sevel ad interrogatōem
sacerdot̄z cōfiteat̄ de eo. interroget si p̄p̄t̄ gulā vn̄ q̄s fregerit ieu-
niū ecclē. vel si comederit carnes i eis. ⁊ q̄ re. ⁊ q̄ t̄ies. **Et** si i-
ebriauit se. ⁊ si habeat cōsuetudinē q̄nebriet se. ⁊ si p̄p̄t̄ ebrie-
tate dixit p̄ba scurrilia. inhōesta. l̄ iniuriosa. ⁊ q̄ t̄ies. ⁊ q̄b̄ di-
xit zc̄. **Et nota** q̄ fm̄ qd̄ dīc̄ **Gre.** q̄ n̄q̄z modis peccat hō p̄ gu-
lā. q̄ modi p̄tinē in p̄sib̄ bis. **Certū** stat q̄ n̄q̄z modis gula
dānat edentē. **Dū** nimīū comedit. comedēdi puenit horam.
Querit delicias. parat escas deliciose. **Aut** sumit auide qd̄
nō erat deliciofū **Hora** q̄ m̄ltū comedē aut rōe cōplexiōis
vel etat̄ vel labor̄ nō est pctm̄. **dū** tñ nō studio v̄l ardoze vel
aviditate sumit. **Itē** p̄ciositas ciboz moderata mat̄ie i di-
uitib̄ q̄ talib̄ v̄t̄ solēt nō ē pctm̄. **dū** tñ nō nimis auide sumā-
tur. nec ob̄stet stat̄ sū **Et** q̄ facta ē mētio d̄ ebrietate notan-
dū q̄ ebrietas d̄z trib̄ modis. **Uno** mō d̄z plenaria mēt̄ ob-
liuio. ⁊ ita nō ē pctm̄ si ex i gr̄tia puenit. xv. q. j. sane. **Scdo**
mō d̄z ebrietas frēq̄ns actio bibēdi. **Et** h̄v̄t ait **Aug.** ē pctm̄
veniale. nisi sit assidua. q̄ tūc ē pctm̄ mortale mat̄ie si nouit
vires vini ⁊ nō vult apponere aquā. xxxv. di. in p̄ncipio. **Ter-**
cio mō d̄z ebrietas q̄dā d̄spositio ⁊ studiū ad inebriādūz se

De confessione

de facili. et ita se est peccatum mortale. xxxv. di. an omnia Circa
peccatum inuidie si peccator per se vel ad interrogatos sacerdos confiteatur
de eo. interroget eum sacerdos si placuit ei damnum vel malum peccati.
et si bonum vel modum illi displicuit ei. et si ex inuidia detrahit
vnum peccatum suo: falsum crimen ei imponendo. vel bonum quod in eo
erat diminuendo vel occultando. vel quod in eo erat augmentan-
do. vel illud quod non nouerit manifestando. Item quiens fecerit ista. et
quere. et sic de alijs circumstantijs. Item si portat odiu vel rancore
vel mala voluntate preccatum suum. et quere. et sic de alijs Circa
accidia interroget sacerdos si potuit peccator multa bona facere
quod non fecit. dicere quod non dixit. cogitare quod non cogitauit. et multa
mala vitare quod non vitauit. Item si ex negligentia obmisit ire ad
missam. ad sermonem. et ad alia bona operari. Secundum ergo istam
doctrinam sacerdos potest formare interrogaciones suas. et in ista
vinctio quam accepit a deo et experientia magis docebit quam aliquid
lectio. Uel quoniam iuxta varietatem confessionum sacerdos de varia-
re interrogaciones. Un si confitens sit religiosus interroget de tribus
votis regule. scilicet de obedientia. paupertate. et castitate. Interroge-
tur etiam de regularibus obseruantijs. et potissime de abusijs clau-
stri quibus frequenter stat religiosorum corrumpit. quod sunt duodecim. scilicet
prelati negligens. discipulus inobediens. iuuenis otiosus. senex
obstinatus. monachus curialis. monachus seu canonicus regularis
causidicus. habitus preciosus. cibus exquisitus. rumor in claustro. lis in
capitulo. dissolutio in choro. irreuerentia circa altare. Et
premissas et premissas etiam alias obseruantias regulares professor de
formare interrogaciones. Circa etiam clericos seculares sunt
faciende interrogaciones de symonia. de negociatione. et de alijs
quod pertinet ad symoniam et ad auariciam. et si habeant admini-
strationem vel officium siue beneficium interrogent de dilapidatio-
ne bonorum. vel si expenderit in malos versus bona ecclesie. Item
vix interfuerint diuinis officijs et horis canonicis. vix por-
tent coronam et habitum congruentem. Item si dicant integre
et perfecte diuinum officium. Item interrogent de luxuria. de
venatione. de irregularitate. de ludo alearum et similibus. in quibus
solent sepius peccare. Circa principes sunt faciende interroga-

Tractat⁹. III. secunde partis

tionem de iusticia. Circa milites d' rapia. Circa mercatores
z alios officiales mechanicas artes exercetes d' fraudes do
lo. d' medacio. d' piuriorz. Circa burgenses z ciues coit' d' vsu
ris z pignozibz. Circa rusticos z agricolas d' inuidia z furto
marie circa decimas. p'mittas. tributa. z cesus Un' nota
dum q'z forma general' supposita sit obsuada i oibz tñ fm
diuersitatem psonaz z officioz studiosi' z speciali' est circa
specialia crimia insistentiu. Facti ipis interrogatoibz si p'fitef
sit psona simplex interroget eum sacerdos si sciat p'z n'. Aue
maria. Credo i desu. z si sciat se signare. z si nesciat instruat
eum vel moneat vt addiscat. Deinde interroget si temptet ali
q' temptatoe. et qua. z quo se habeat i resustedo. z doceat eu
modu. Si em' temptet de supbia cogitet de huilitate filij di
de q' huiliauit semetipm fact' obediens vsqz ad morte. Logi
ter etia de casu dyaboli. q' p' supbia sua cecidit de paradiso i
infernū. z de angelo fact' dyabol'. Si tēptet de auaricia.
cogitet de b'entitate vite z instabilitate z vanitate mudi. z q'
nihil hinc portabit secu d' diuitijs suis. Si tēptet d' luxuria
cogitet de morte z qlis erit post morte. Un' nō meli' poterit
bois caro viua domari q' qlis fuerit h' mortua p'meditari.
cogitet etia de penis inferni z gaudijs paradisi. Deet alia ml
ta dz ei oñdere z docere. Hoc facto recolligat z repetat i ge
nerali p'fessionē dicens. Amice tu fuisti p'fessus pctā ista. et
oñdat ei g'uitatē pctōz. eu dure increpado. z iducēdo eu ad
lacrimas. p'pūctōz z p'critōz. Et ad h' mltū valet si sacerdos
oñdat vultū dolorosū z lacrimabile pctōri. Sic legit d' scō
Ambro. q'qñ aliq's p'fitebat ei suū lapsus ita amare flebat q'
p'fiteatē q'cūqz obstinatū ad fletū z lacrimas p'mouebat.
Sic etia dz facere sacerdos. z sic pctōz verecūdia duct' ad
lacrimas inuitef. vt lacrima admonēt. excitēt lacrimas pe
nitentis. Jō. sumope caueat sacerdos q' nō adulef alicui in
p'fessione. imo q'ntūcūqz sit mag' p'fōa z reuerēda increpet et
corrigat eā dure. Laueat tñ q' ne nimis exasperet l' q' n' sit ni
mis dur' in vbo. S; si pctōz vult bñ penitere p'mittat ei vi
tā eternā z veniā d' pctis. ita q' pctōz sp' recedat p' solat' ab eo

De confessione

Istis rite pactis faciat sibi dicere confessionem generalē. moneas q̄ si recorder de aliq̄ peccato reuertat ad confessionem. et sic imposita ei penitentia absoluat eum in nomine dñi. ita tñ q̄ si sit excoicatus excoicatioe maiori nullo modo eum absoluat donec sit ab illa excoicatioe absolutus. S; fm̄ eodem doctrinā q̄libz curat habēs curā animarū p̄t absolueret a minori excoicatioe. itō añq̄ absoluat eū a peccatis absoluat eum ab illa minori excoicatioe dicēs. Auctoritate dei mihi commissa absoluo te a vinculo minoris excoicatiois si quā incurristi p̄ participatioez excoicatioz. et postea absoluat eum de peccatis confessis et oblitis.

S; pone curat h; aliq̄s parochianos surdos l̄ mutos vel cecos l̄ furiosos l̄ demoniacos. et forte scit istos eē i peccato mortali. qd̄ faciet de istis. Si em̄ moneat surdū ad penitentiam n̄ prodest. qz non audit. Si mutū non p̄t confiteri. Cecus non p̄videre signū nec etiā p̄t legere sic nec mur̄ furiosus n̄ ē ca par rōnis. nec etiā demoniacus. Dico q̄ sacerdos d; facere posse suū vt eos inducat ad contritōz. penitentiam. et spūctōem fm̄ q̄ est eis possibile. s. v̄bis vel scriptis. l̄ nutibus v̄l signis. et etiam alijs modis q̄b; poterit. Et si p̄ illa l̄ silia nō p̄t orare deū et faciāt orare ppl̄m suū. vt de illustret corda eoz ad penitentiam. et si nihil omiserit de contritōib; non imputat sibi. Quō autē se debeat h; sacerdos ad infirmū qui amisit loquelam et nō potest confiteri. vide supra in p̄ma parte tractatu de eucharistia. cap. ix.

De p̄tate clauū La. X

q̄ **U**ia sup̄ dictū est cum ageret de penitentia peccatā in contritōe dimitti. dubiū existit qd̄ dimittat sacerdos p̄tate clauū in absolutōe eū nō dimittat culpā. qz illa vt dictū est dimittit in contritōe. nec penā. qz adhuc postq̄ penitēs est absolutus remanet obligatus ad penā Circa istā materiā istō videt̄ mihi esse dicēdū. Ille em̄ q̄ accedit ad confessionem aut ē p̄fecte contritus aut nō. Si ē p̄fecte contritus tūc de p̄tate contritōis remittit sibi peccatā. teste Ezech. q̄ dicit in p̄sona dei. Quacūq; hora i gemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor. ita q̄ anteq̄ accedat ad confessionem mundatus est a culpa. Si

m 4

Tracta. III. secundæ partis

aut nō ē pfecte p̄tritiōe p̄tute p̄fessōis ista impfecta p̄tritiō
reducit ad p̄fectā. ita q̄ de attrito sit p̄tute p̄fessōis cōtritiō.
z sic p̄tute p̄fessōis remittit̄ p̄ctā q̄ ad culpā Notandum
tū q̄ q̄n̄ d̄r in p̄fessōe vel p̄tritiōe p̄ctā dimitti. intelligēduz est
deū dimitte p̄ctm̄ nō p̄tritiōem vel p̄fessionē. Un̄ Amb. z po
nit̄ de pe. di. j. c. p̄nia p̄a. s. de at. z Aug. z ponit̄ d̄ p̄se. di. iij
Nemo tollit p̄ctm̄ nisi sol̄ x̄ps q̄ est agn̄ tollēs p̄ctā mundi.
Tollit at̄ dimitte dō p̄ctā q̄ facta sunt. z adiunādo ne fiant.
z p̄ducendo ad vitā ubi p̄ctā fieri non p̄nt. Q̄ at̄ dicit solus
x̄ps. nō excludit p̄rēm nec sp̄m̄ sanctū. cum indiuisa sint opa
trinitatis. Et istud vez est q̄stū ad opa q̄ sūt ad extra Quid
ḡ faciūt ibi clauēs vel absolutio sacerdotis. Dicendū fm̄ ali
quos q̄ de mūdat aīaz ī p̄tritiōe a macula culpe. z sacerdos
absoluit eā a vinculo pene et̄ne. Fateor q̄ nō intelligo istos
q̄ nō video q̄ aliq̄s postq̄ mūdat̄ est a macula culpe mor
tal̄ sit obligat̄ pene et̄ne. cū ista pena nō debeat nisi culpe l̄
p̄ctō mortali. Si ḡ de mūdat aīaz in p̄tritiōe a culpa mor
tali. p̄ n̄s absoluit eam a vinculo pene et̄ne. z idō dicūt aliḡ
q̄ q̄uis p̄ctm̄ in p̄tritiōe dimittat̄ q̄stū ad culpam z q̄stū ad
reatū pene et̄ne. tū p̄ctōr̄ adhuc remanet obligat̄ ad duo. s.
ad p̄fitendū p̄ctm̄. z ad aliquā satisfactōem. p̄ p̄ctō faciendā
Et idō sacerdos p̄tute clauū absoluit istū a vinclo q̄ teneba
tur ad p̄fessionē. z ligat eū ad satisfactōez. Et sic d̄r sacerdos
p̄tute clauū soluere z ligare. Quāuis illd̄ vez sit q̄ p̄ctōr̄ sit
obligat̄ ad illa duo. nō tū videt̄ q̄ fm̄ viam istā verba forme
sacramental̄ absolutōis possint bñ verificari. nam dic̄ sacer
dos. Absoluo te a p̄ctis. z nō dic̄. absoluo te a p̄fessōe. ḡ fm̄
istā viā optet q̄ absoluat aliq̄ mō a p̄ctis. Et idō dicūt aliḡ q̄
p̄ctōr̄ p̄ p̄ctm̄ non solū obligat̄ deo quē offendit s̄ etiā ecclē
cui se peccādo abstraxit. et idō q̄uis in p̄tritiōe recōciliat̄ deo.
tū remanet adhuc recōciliand̄ ecclē in faciendo p̄fessionez
illi q̄ rector est ecclē. Et lz istud seruez. nō tū videt̄ sufficere
cū clauēs nō solū se extendāt ad soluendū z ligandū ī tris.
imo z in cel̄. dicēte x̄po. Quodcūq̄ ligaueris sup̄ terrāz. Et
idō dicūt aliḡ q̄ sacerdos p̄tute clauū nō facit aliqd̄ nisi ostē

De confessione

siue. vñ dicūt q̄absoluit. i. absolutū oñdit. Unde qñ dic. ab
soluo te. tñ valet. i. absolutū ostēdo te. Et isti vident dictum
suū fundare in auctoritate Ambro. dicent̄. Sacerdos q̄dē
officiū suū exhibet s; nulli⁹ pt̄as iura exercet. S; dictum
istoz paz videt attribuerē clauib; .z s̄bū ambrosij intelligē
dū est q̄sacerdos nulli⁹ pt̄as iura exercet auctoritative s; mi
nisterialit̄ bñ. Et iō dicūt alij q̄sacerdos p̄tute clauis absol
uit a culpa si inuenit eam dūmodo p̄fitēs nō ponat obicē. z
absoluit a pena purgatorij cui pctōr erat obligat⁹. nō eā re
larando s; eam cōmutādo in penā r̄palem v̄l corpale. Et s̄
sub p̄ditōe. s. si implet iniūctā p̄niam. ita q̄si iniūcta p̄nā sit
p̄digna absoluit a tota pena purgatorij. z si nō est p̄dig nō
absoluit a tota pena purgatorij s; a tāta. z iō si moriat̄ exple
ta p̄nā p̄dig nō puniet̄ in purgatorio. si at̄ p̄nā nō fuerit cō
digna. vel si fuit p̄digna nō tñ cōpleuit eam in vita sua com
plebit eam in purgatorio. Et ista opinio videt̄ mihi sat̄ rōna
bil. Alij dicūt q̄cū om̄e mortale pctm̄ sit offensiuuz diuine
bonitat̄ q̄ ē infinita. pena debita p̄ pctō mortali est infinita
et p̄ nō est virib; n̄ris ip̄porcionabil. p̄tute at̄ clauis sic
nobis p̄porcionabil. in q̄tum p̄tute clauis p̄fitētī cōicat̄ pas
sio x̄pi q̄ dat efficacīā sac̄ris oib; .z q̄ fuit sufficiens ad satisfā
ciendū p̄ pctis toti⁹ mūdi. Un̄ s̄m hāc viā s̄t̄ clauis ē q̄ s̄
tute eaz cōicat̄ p̄fitenti passio x̄pi. in cui⁹ p̄tute p̄t satisfācere
p̄ pctis. q̄d nō faciebat añ. Un̄ credo q̄vñū p̄z n̄r. imposi
tū in p̄nā a sacerdote efficacī⁹ est ad satisfāciendū p̄ pctis q̄s
si aliq̄s diceret centū millia p̄ semetip̄m. qz illud h̄z meritū
a passioe x̄pi. illa s̄o a merito dicent̄. Et ista opinio est mul
tum rōnabilis.

De sigillo p̄fessionis. Ca. XI

¶ Sigillū p̄fessionis d̄z eē secretū. qz n̄llo mō. n̄llo pacto
p̄ n̄llā re d̄z frāgi. imo sacerdos debet̄ pot̄ sustinere
q̄cūq; penā. etiā mortē añq; renelaret p̄fessionē nec p̄bo nec
sc̄pto nec nutu nec signo. Et de h̄ sigillo dicit̄ Greg. z habet̄
de pe. di. vi. c. sacerdos. vbi d̄z sic. Sacerdos añ oia caueat
nede his q̄ ei p̄fitent̄ pctā alicui reuelat. nō p̄pinq; neq; ex

Tractat^o. III. secunde partis

francis neq; qđ absit p scādalo aliq. Nā si h fecerit deponat
z oib; dieb; vite sue ignominiosus pegrinādo vadat. Itē de
pe. z re. c. Disvtriusq; sex^o. Laveat oīs sacerdos neq;bo aut
sig aut alio quis mō. pdat aliqten^o pctōrē. s; si prudētorz osti
lio indiget illd caute absq; vlla expōsiōe reqrat. qm̄ q̄ in peni
tēciali iudicio pctm̄ sibi detectū reuelare p̄sūpserit. nō soluz
a sacerdotali officio deponēdū decrevim^o. vepetiā ad agen
dū pniām in arto monasterio ppetuo detrudendū. Ita q̄
in decretali ista instruit p̄fessor de h quid agere debeat z a q̄
cauere debeat. Si em̄ sacerdoti i p̄fessione occurrat casus
sup q̄ non possit bñ p̄sulere penitēte. dz sup h p̄sulere pitiorē
sevr videat qđ agere debeat. Sub q̄ at forma reuelabit isti pi
to pctm̄ qđ alter p̄fessus est sibi. Credo q̄ sub ista. si talis ca
sus acciderz qđ faciēdum ess; vel si aliq; p̄fitef de tali pctō
qđ ess; sibi p̄sulēdū. Non aut dz dicere vt credo. ego audiui
istō in p̄fessioe. qz dicēdo sic ipē mentiref. qm̄ ipē n̄ audiuit
vt ipē s; vvicari^o z locū tenēs dei. Et multo min^o dz dicere
qđā p̄fessus est mihi. qz dicēdo sic in generali z iplicite reue
lat p̄fessionē z etiā m̄rit. qz p̄fessio fuit facta deo z non sibi
nisi vt locū tenēti dei. S; pone sacerdos sup crimē quod
audiuit i p̄fessioe inducit in testē z cōpellit iurare qđ faciet.
si dicat reuelat p̄fessionē z puniet. si negat piurat. Dico q̄ si
solū sciat p p̄fessionē. ipē dz iurare se nihil scire d̄ ista matia
sup q̄ interrogat. nec piurat. qz ipē nihil d̄ h scit. Esto ei q̄ sci
at istō crimē sibi fuisse p̄fessum. nescit tñ vtz p̄fitef i p̄fitefdo
dixerit vtz vel falsū. z iō p̄ryere dicere se nihil scire. Sed
qđ si iudex erit cauillosus. z interrogabit eū p iuramētū vtz
audierit aliqđ de crimē de q̄ agit. Dicendū q̄ iuramentuz
non ligat eū ad dicendū aliqđ in hac matia. cū iuramētū nō
sit inuētū vt sit vinclm̄ iniq̄rat; extra de iureiur. c. v. In nul
lo qđ sit s̄ mādatū dei est obligatoriz iuramētū. Un̄ cū reue
lare p̄fessionē sit s̄ mādatū dei. s̄ illd. Non falsū testimoni
um dices. nullū est iuramētū ad h obligatoriz. Un̄ talis p̄
licite iurare nihil se audiuisse. z intelligat q̄ nihil audiuit vt
hō. vel p modū q̄ debeat testificari. Ulteri^o pone q̄ sacer

De confessione

dos sciat p[er] confessionē aliquē hereticū i[n] parrochia sua vel alibi
q[ui] alios iducit ad heresim. q[uo]d faciet iste sacerdos. Ray. i[n] s[ua] sua
videt dicere i[n] isto casu confessionē posse reuelari. Et rō sua est.
q[ui] tal[is] nō suat fidē eccl[esi]e cū sit heretic[us] et infidel[is]. iō fides nō ē ei
suāda. xxiij. q. j. noli. Salua t[ame]n reuerētia ei[us] videt mag[is] p[er]so
na p[ro]bitari alia op[er]io quā etiā ip[s]e Ray. recitat. s. q[uo]d sacerdos nō
d[icit] reuelare confessionē ip[s]i[us]. s[ed] d[icit] ire ad ep[iscopu]m l[icet] ad inq[ui]sitore[m] et di
cere. Custodi et vigila sup[er] oues tuas lup[us] est i[n] grege tuo. Et
q[uo]d dicit Ray. q[ui]cū iste nō est fidel[is] nō est ei suāda fides. Dico q[uo]d
reuelādo confessionem fides nō frangit hōi s[ed] deo q[ui] est fidel[is] in
oib[us] v[er]is suis. S[ed] nūq[ui]d p[ro]fiter[is] p[otes]t licētiare p[ro]fessorem sic q[uo]d
dicat illa q[ui] dicit ei in confessione. Dico q[uo]d p[ro]fiter[is] b[ea]t[us] p[otes]t facere q[uo]d
illa q[ui] p[ro]fessor scit vt de[us] etiā sciat vt hō. dicendo. s. ei extra con
fessionē q[ui] eidem dixit in p[ro]fessio[n]e. et sic p[ro]fessor p[otes]t illa dice
re ex q[ui] audiuit illa vt hō extra p[ro]fessionē. S[ed] nūq[ui]d sufficit
q[uo]d p[ro]fiter[is] dicat p[ro]fessori dicēdo. ego do vobis licentiā dicēdi
ea q[ui] dixit in p[ro]fessio[n]e. vel oportet q[uo]d replicet sibi oīa extra p[ro]fes
sionem. Aliq[ui] doctores dicūt q[uo]d sufficit vt licētiat p[ro]fessorem.
T[ame]n Durand[us] in q[ui]nto suo dicit q[uo]d nō sufficit. imo tenet omnia
replicare sibi extra p[ro]fessionē. Et rō sua q[ui] occurrit ē ista. q[uo]d i[n]
his q[ui] sunt de necessitate sacri null[us] p[otes]t disp[en]sare. nec etiā p[ap]a
de q[ui] magis videret. sed tenere secretū est de n[ecessitate] con
fessionis sacramental[is]. vt p[ro]bat diffuse. q[ui] null[us] p[otes]t p[ro] h[ab]ere disp[en]
sare. et p[ro] p[ri]ncipaliter null[us] p[otes]t licētiare q[uo]d illa q[ui] p[er] eū dicunt in p[ro]fessi
one reuelent. iō ad h[oc] q[uo]d reuelent oportet q[uo]d sciant aliter q[uo]d p[er]
p[ro]fessionē. Et ex his pat[et] q[uo]d si q[ui]s sciat aliq[ui]d p[er] p[ro]fessionē. et ex
tra p[ro]fessionē p[otes]t illud reuelare. et testificari sup[er] illo eodē mō
q[ui] scit extra p[ro]fessionē. Nota etiā q[uo]d sigillū p[ro]fessio[n]is directe
et p[ri]ncipaliter respicit p[ec]c[ata]. vt p[otes]t ex p[ro]p[ri]o allegato decreto. Om
nis v[er]iusq[ue] serus. vbi d[icit]. Caueat oīs sacerdos ne verbo aut
signo. aut quib[us] alio mō p[ec]c[ata] prodatur. ex consequenti tamen
ex quadam congruitate respicit alia. Et hec de confessione
sufficiant.

Tracta. III. secundae partis

Tractatus quartus secundae partis principalis de satisfactioe habens sex capitula principalia.

Expeditis per dei gratiam

duabz partibus principalibus. scilicet de contritione et confessione. de tertia. scilicet de satisfactioe est agendum. Circa quam consideranda sunt sex. Primo quod est satisfactio. et in quibus consistit. Secundo de elemosina quae est prima pars satisfactiois. Tertio de ieiunio quae est secunda pars. Quarto de oratione quae est tertia pars. Quinto de mensura satisfactiois. scilicet quae principalis est imponenda pro unoquoque peccato. Sexto utrum potest satisfacere per alio.

Quid est satisfactio. Capulum I.

Satisfactio secundum Bre. est peccatorum causas excidere et earum suggestionibus aditum non indulgere. ita quod in ista definitione duo tanguntur quae dicitur esse in omni satisfactioe. Sic enim bona et completa medicina dicitur esse curativa infirmitatis propter remotionem et preservationem respectu future. ita et satisfactio dicitur esse remedium peccati propter remotionem et cautelam respectu futuri. Primum tangitur cum dicitur peccatorum causas excidere. Secundum cum dicitur earum suggestionibus aditum non indulgere. Quia etiam medicina si sit conveniens dicitur esse appropriata infirmitati et ordinari directe contra infirmitatem. teste. b. Hieronimo. quod dicitur. medicina cuilibet morbo est adhibenda. non enim sanat oculum quod sanat calcaneum. Et secundum quod dicitur. b. Iohannes in. i. canonica sententia. Quomodo quod est in mundo aut est concupiscentia carnis. aut concupiscentia oculorum. aut superbia vite. Et vult dicere quod tres sunt radices omnium peccatorum. scilicet avaricia quae datur intelligi per hoc quod dicitur. concupiscentia oculorum. luxuria quae datur intelligi per hoc quod dicitur. concupiscentia carnis. et superbia per hoc quod dicitur. superbia vite. Idcirco sunt istae tres radices peccatorum ordinantur tres partes satisfactiois. scilicet elemosina quae ordinatur contra avariciam. ieiunium contra luxuriam. oratio contra superbiam. Et sic sunt tres partes satisfactiois. scilicet elemosina. ieiunium. et oratio. Et de his tribus partibus per ordinem est agendum.

Capulum secundum de elemosina. quod habet sub se quattuor considerata.

De satisfactione

Iacet multa & varia ac diuersa de virtute eleosine sint a doctoribus sanctis scripta. tunc sanctus Thobias ea breui sermone prophetice dicens. Eleosina a morte & peccato liberat animas. & non patitur ea ire in tenebras. Eleosina est triplex. Primum consistit in cordis contritione. quoniam. scilicet. aliquis se offert sacrificium deo. de quo dicitur in psalmo. Sacrificium deo spiritus contribulatus est. Et de eleosina ista dicit sapiens. Miserere anime tue placens deo. Et eleosina sic dicta non est per satisfactionis. imo est per integram contritionis indiuisa a satisfactione. putatur de quibus tripliciter sunt partes. scilicet. contritio. confessio. & satisfactio. Alia est elemosina que consistit in passione peccati. in qua compatimur alienis miserijs sic nostris. Et de ista dicit Job. Ab infamia creuit mecum miseria. & ab ytero matris egressa est mecum. Tertia consistit in largitione manuali. quoniam. scilicet. aliquis exhibet indigentibus aliquid temporale subsidium propter deum. et de ista intendimus habere. Et de hac dicit saluator in Luca. Date eleosinam nam ecce omnia mundana sunt vobis. Et ambrosius. Pasce fame morientem. si non pauperem occidisti. Et sub ista elemosina continentur septem opera misericordie. de quibus dicitur in ecclesiastica precepta. Scilicet. quantum ad nunc circa elemosinam consideranda sunt quattuor. Primum de quibus debet fieri. Secundo de quibus potest ea facere. Tertio cui debet fieri. Quarto quomodo fiet.

Primum consideratum circa eleosinam. scilicet. de quibus debet fieri eleosina.

Omissa illa distinctione de necessario & superfluo. dicendum quod in hoc concordant cõiter omnes doctores quod nec de alieno nec de illicite acquisitis debet fieri eleosina. Unde Thobias ostendens filio suo de qua facienda esset eleosina dicens. Donora deum de tua libertate. dicit de tua. non de aliena. Et Bre. Non est putanda elemosina si pauperibus dispenses quod ex illicitis rebus acquisit. Nota tamen circa hoc quod illicite acquisitum potest esse tribus modis. Sunt enim quedam illicite acquisita in quibus non transferuntur dominium in accipiente. vt in rapina & furto. Sunt alia in quibus transferuntur dominium. scilicet tamen appetit repetitio. vt in vsura & symonia. Et in istis casibus non potest fieri eleosina. Sunt alia in quibus transferuntur dominium. & non appetit repetitio. vt in peccunia et alijs rebus acquisitis ex histrionatu & meretricio. In duobus primis casibus quoniam non transferuntur dominium vel si transferuntur appetit tamen repetitio non potest fieri eleosina. scilicet debet restitui iuxta modum quem ponet infra. Unde de rebus acquisitis furto. rapina. vsura. & symonia non

Tractat^o. III. secunde partis

pt fieri elemosina. In tertio at casu. s. cū trāssert^r dominiū vt nō ppetit repetitio. sic in acq̄sitis ex histrionatu l' meretricio. de istis pt fieri elemosina. Et hanc distinctōz approbat Am/ bro. xiiij. q. v. Non sane. in si. S3 nūqd de bis q̄ acq̄runt ex ludo alee vel tarilloz vel quocūqz alio ludo pt elemosina fieri. Dicendū q̄ qñ loquor de ludo nō intelligo de ludo q̄ fit causa solaciū vel recreatōis. qz talis ludus est licit^o. dum/ modo sit honest^o ac debitis circūstantiis inuestit^o. S3 intel/ ligo de ludo q̄ fit cupiditatis causa. q̄ est omnino z sp̄ illicit^o. z in eo pcurrūt pctā multa. Primo em̄ ibi est desiderium lu/ crandi. Ecce cupiditas q̄ est radix omniū maloz. Secdo est ibi voluntas spoliandi proximi. Ecce rapina. Tertio est ibi vsura maxima. s. vndecim p̄ duodecim. non solū in anno v^t in mense. sed in eodem die. Quarto multiplicant ibi mēda/ cia. z verba ociosa z vana. Quinto est ibi blasphemia. Ecce heresis. Sexto est ibi multiplex corruptio proximoz q̄ luduz aspiciunt. Septimo est ibi scandalū bonoz. Octauo ē ibi p̄temptus. p̄hibitōis sancte matris eccle. Nono est ibi amissio tempis z alioz bonoz q̄ illo tpe hō tenet facere. Ex q̄bus patet q̄stam peccant q̄ talibz ludis vacant. Et de pena cleri/ coz q̄ talibz ludis vacant legit in canonibz ap̄loz sic. ep̄s p̄ sbyter vel dyacon^o alee aut ebrietati deseruiens aut desinat aut certe damnet. Subdyacon^o aut lector aut cantor silia faciens aut desinat aut cōmunionē p̄uetur. Patet q̄ illud qd̄. tali ludo acq̄rit̄ illicite acq̄rit̄. Sed nūqd pt repeti. Di/ cūt aliq̄ doctores q̄ non. s3 ille q̄ lucratur est dz illud erogare paupibz. argu. xiiij. q. v. Non sane. Cum em̄ turpitudine p̄fat̄ ex parte vtriusqz. melior est p̄ditio occupantis seu possidentis. Alij dicunt z fere om̄es canoniste q̄ pt repeti. z pbatur. ff. d̄ aleatoribz. l. vi. in si. Et dicit greca p̄stitutio q̄ vsqz ad quin/ quaginta annos pōt repeti. Et fm̄ istos de acq̄sitis in ludo non pt fieri elemosina. Raymund^o etiam cum quo p̄cordat sanc^o Tho. z ai om̄es doctores theologi dic. qd̄ distinguen/ dum est. qz aut aliq̄s lusit volūtariē z ex cupiditate nō coact^o p̄ aliquem. tūc si amisit nō pt repetere qd̄ amisit. s3 ille q̄ lu/

De satisfactione

eratus est tenet paupibz erogare vel restituere in iudicio a se
sue. Aut lufit attract^o p vim vel p importunitatem alterius
et tūc si amisit p̄t repetere. si vero lucratus est non tenet restitu
ere. sed qd lucratus est paupibz dz erogare. Istam sententiam
probat p multa iura. et est satis p̄sona rōni z eq̄tati. No
tandū tū q̄sunt aliq̄ p̄sone q̄bz indistincte tenet q̄s restituere
re qd qd ab eis lucratus est in ludo. vt furiosi. prodigi. pupilli
minores. xxv. annoz. mente capti. surdi ceci z muti. z q̄ mor
bo p̄petuo laborāt. qz tales rebz suis p̄esse non p̄nt. id̄ dan̄t
eis tutores z curatores. Id̄ez videt esse de mōachis z certis
religiosis z filiis familias. q̄ nō habēt peculiū castrēse vel q̄
castrēse. z de vxore q̄ nō hz res p̄females. z etiā de admini
stratōe rex eccl̄iasticaz q̄ paupey sunt z filiibz. vñ nec p̄lati
nec curati p̄nt ea remitte debitoribz ne pdigi vel dissipato
res videāt. Nam cū talis pecunie administratio multiplici ra
tione iuris z facti sit culpabilis z viciosa restituenda est non
dico ei q̄ eam amisit in ludo sz tutori vel curatori. vt marito
vel patri. vel eccl̄e vel monasterio.

Secundū consideratū circa elemosinam. s. q̄s potest fa
cere elemosinam.

Elemosinā p̄t facere q̄cunq̄ sui est iur̄. z hz dominū
e vel administratōem aliq̄z bonoz sp̄alium. Nunquid q̄
monach^o vel aliq̄ p̄sona religiosa p̄t facere elemosinā
Dico q̄ talis p̄sona aut hz administratōem aut non. Si habz
administratōem p̄t et dz. imo q̄cqd sibi sup̄est in necessitati
bus eccl̄e z causis p̄ys est exponendū. dicente beato Bern̄.
Bona eccl̄ie bona paupey sunt. z quicqd a ministris eccl̄ie
vltra victum z vestitum retinet totum est sacrilegium z ra
pina. Si aut̄ non hz administratōem saluo meliori iudicio
vel p̄silio credo q̄ non p̄t nec dz facere elemosinā nisi de p̄
lati sui licentia petita z obtenta. Monach^o cū non potest
tractare etiā vtilitates sui monasterij nisi de p̄cepto ab
batis sui. xvj. q. j. monachi. de consecra. dist. v. non oportet.
Et hoc intelligo nisi ille qui petit elemosinam sit in extre
ma necessitate p̄stitutus. id est. indigeat ad mortē. qz in ill.

Tracta. III. secundæ partis

dz ei dare si p̄t. esto etiã q̄ p̄lat̄ exp̄sse inhiberet sibi. qz i tali casu ois hō tenet̄ ex p̄cepto dei subuenire. primo iuxta illud Pasce fame moriet̄ zc. xlviij. di. sic hi. Et etiã in tali casu oia sūt cōia. xlviij. di. sic hi. Nota tñ q̄ si mōach⁹ nō habēs ad mīstratōez de p̄cepto abbas vadat ad pegrinatōem l̄ ad stū diū sine aliq̄ distinctōe p̄t dare elemosinã. nam eo ipso q̄ p̄t latus dedit sibi licentiã standi in scolis vel eūdi ad pegrinationē videt̄ sibi dedit̄ licentiã faciēdi oia q̄ scolares bone/ sti z pegrini solēt facere. ita tñ q̄ moderate faciat. Quilibz ei dz se p̄formare moribz illoz int̄ q̄s viuit. xij. dist. c. Quisq̄s.

Sz nūq̄d vxor p̄t elemosinã facere absq̄ licentiã viri sui. Dicendū q̄ si vxor hz res p̄females. i. p̄prias p̄ter dotez. sic dicta a para qd̄ est iuxta. z fernas qd̄ ē dos. q̄ iuxta dotem. p̄t de illis facere elemosinã etiã inuito marito. C. d̄ pac. le. c. q̄ hac. De rebz etiã viri sui sic de pane z vinoz alijs rebz q̄ bo no. ac approbatoz laudabili more solēt ad disp̄satōz vxoris p̄tinere p̄t facere elēosinã moderate. z s̄m facultatē viri z s̄m maiorē vel minorē indigentia z multitudinē paup̄ez. Et dz sibi formare p̄sciam q̄ nō displiceat marito i corde. etiã si qñ qz p̄hibuit ei ore. Solēt em̄ mariti facere talē p̄hibitoez vxoribz nō vt retrahāt eas a toto sz ab excessu quem suspiciāt eas facturaz si h̄ent habenas nimis lasas. Pōt etiã sibi formare p̄sciam ex q̄litate z miseria paup̄is. cogitās q̄ si marit⁹ videret illū oibz modis placeret ei q̄ faceret sibi elemosinaz Sz si oinoz p̄cise dicit̄ sibi q̄ viro displiceat deponat p̄scientia si p̄t. si nō p̄t nō det z doleat q̄ nō p̄t dare. Et sic intelli go istō. c. xxxiij. q. v. mulierē p̄stat. i. si. vbi dz q̄cū scādalo vi ri vxor nō dz facere elemosinã. Et istō itelligo nisi paup̄ sit in extrema necessitate p̄stitut⁹. qz tūc intrepide dz dare alias peccaret. Et qd̄ dixi de rebz viri ec̄ de dotalibz dixi. Nā rerū dotaliū illibatū dominiū apud virum est. C. de iure do. c. in rebz. Dñs autem Albertus dicit q̄ si mulier sit lucrosa. i. si ex officio suo vlt̄ misterio lucret̄. esto q̄ non hz bona p̄fernalia de eo qd̄ lucrat̄ p̄t facere elemosinam sine mandato et consensu viri sui. Etia z filii familias nō p̄t facere elemosinã de

De satisfactione

rebo p̄ris sine ei⁹ licētia ⁊ mādato nisi supponat q̄placeat p̄ri
sic sup̄ dici de vrozze. Et itelligo h̄ nisi talis fili⁹ habeat pecu
liū castrēse vel q̄i castrēse. De tali em̄ peculio p̄r facere elēosi
nā p̄ze etiā inuito. Peculium castrēse est q̄d acq̄siuit ex mili
tia. Peculium q̄i castrēse est q̄d acq̄siuit ex scia vel artificio ho
nesto. Itelligo etiā nisi videat paupem i extrema necessita
te p̄stitūtū. De filio etiā eunte ad pegrinatiōem vel existēte i
studio itelligit sup̄ dici de monacho. Et m̄lto min⁹ seru⁹ l
ancilla p̄r facere elēosinā de rebz dñoz. nisi forte fuit eis cō
missa ministratio bonoz. qz tūc possent. tū moderate si sciant
q̄ dñō nō displiceat.

Tertiu⁹ Consideratū circa elēosinā. s. cui dz dari elēosina
e Lemosina n̄ dz dari nisi indigēti. ⁊ h̄ sonat nomē ele
mosine. Un̄ elemosina vt dic̄ Eberhard⁹ dz ab eloyz
q̄d est miser. ⁊ moys q̄d ē aq̄. q̄si miseroz. i. indigētū
aq̄. Noz at̄ q̄ petūt elēosinā q̄dā petūt q̄si ex debito sic reli
giosi medicātes q̄ pdicāt v̄bū dei. ⁊ celebrāt q̄tidie p̄ bñfac
toribz suis. Et isti dū modo p̄stet eos h̄re illō officiū sūt oī
bz alijs p̄ferēdi. Et isti dicūt pete q̄i ex debito. qz nō soluz
dant eis r̄palia imo etiā spūalia accipiūt ab eis. Un̄ i p̄sō
taliū dic̄ apls. Si spūalia vob̄ seminam⁹ nō est mix si tēpo
ralia v̄za metam⁹. Alij petunt t̄m. p̄vite sue sustētatiōe. sic isti
paupes q̄ medicāt. Et i isto casu aut hō p̄r dare oībz aut n̄.
Si p̄r oībz dare tūc dz oībz dare absq̄ v̄lla distinctiōe Et ad
h̄ inducūt exēpla Abrahe ⁊ Loth. q̄ q̄m oēs indifferēt reci
piēbāt hospicio. angelos etiā i hospicio susceperūt. Si ei ali
qs repulissent. forsitan int̄ illos angelos repulissent. Et i h̄
casu ait Jobēs Cry⁹. Quiescam⁹ ab absurda. i. nephāda ac
dyabolica curiositate. s. discernēdi int̄ paupem ⁊ pauperem.
Nō ei eruita eoz q̄ accipiūt v̄l q̄bz das mercedē tibi tribuet
de⁹. s. ex voluntate ⁊ honorificētia m̄lta ⁊ misericōdia ⁊ bonitate
pl. di. quiescam⁹. Itē Breg. ij. q. iij. qm̄. in fi. dic̄ q̄ excōicato
etiā dāda ē elemosina. Et h̄ itelligo tā de excōicato q̄ de q̄li
bet alio pctōze notozio. q̄d itelligēdū est nisi ob saturitatez
sibi negligēt iusticiā. ⁊ fierēt deteriores. qz in tali casu nō

Tracta. III. secunde partis

est eis faciēda elemosina. vt ait Aug. v. q. v. **Nō oīs. Et hī** /
tellige nisi esuriāt ad mortē. Tūc em q̄tūcūq; negligēt iu
sticiā dñt pasci. nisi forte iudex seculars dānass eos p̄t scele
ra sua ad fame moriēdū. In scdo casu in q̄ non p̄t oib; dare
elēosinā posito q̄ oēs eq̄lit indigeāt. dicit Amb. decez circa
h̄ esse p̄siderāda. s. fidē. causā. locū. tps. modū. necessitudinē
sanguis p̄pinq̄tatē. etatē. debilitatē. p̄ditōnez siue nobilitatē
Fidē. qz fidel̄ p̄ferēd̄ ē infideli. **Causā.** qz si duo tenēt capti
vñ p̄t culpā suā. alī sine culpa. iste ē p̄ferēd̄ alī. **Locū.** q̄a
cap̄ siue detēt̄ in carcere p̄ferēd̄ ē illi q̄ libere p̄t ire q̄cūq;
vult. **Tps.** qz si vñ in tpe p̄secutiōis patit̄ p̄ferēd̄ ē illi q̄ nul
lā p̄secutiōz patit̄. **Modū** vt nō totū det̄ vni. nec sil̄ effūdant̄
opes s; discrete dispensent̄. nisi forte aliq̄s velle relinq̄re ex
toto seculari. **Necessitudinē** vt maḡ indigēs min⁹ indigētī p̄
ferat̄. **Sāguis p̄pinq̄tatē.** vt p̄pinq̄ p̄ferat̄ extraneo. **Etatē**
qz senes sūt iuuenib; p̄ferēdi. **Debilitatē** vt infirm⁹ p̄ferat̄ sa
nor̄ debilis forti. **Nobilitatē.** vt nobil̄ p̄ferat̄ iḡbili. **Et istō**
totū intelligēdū est ceteris parib;. **Tal̄ em̄** p̄ditio posset eē ex
vna pte q̄ reformaret pactū ī Trīū. **Sic** pone. q̄dā hz p̄m
infidelē q̄ idiget elēosina. z existēs fidel̄ indiget etiā elēosina
nec ip̄e p̄t subuenire vtriq; s; vni tm̄. cui subueniet. an p̄t i
fideli an extraneo fideli i exhibitiōe nutrimenti. In isto casu
dicūt aliq̄ qz p̄t infidel̄ est p̄ferēd̄ extraneo fideli i exhibitiōe
nutrimenti. **S; extrane⁹ fidel̄ p̄ferēd̄ ē p̄t infideli i dilectiōe**
argu. xxx. di. c. ij. **Et fūdat̄** ista opio sup̄ istō p̄ceptū. honora
p̄z tuū. z itelligit si eq̄lit indigeāt. **Si em̄ extrane⁹ indige**
ret ad mortē. z p̄t nō. tūc extrane⁹ esset p̄ferēd̄ p̄t. **Alij** dicūt
Trīū. s. q̄ boni extranei sūt mal̄ p̄p̄iqs p̄ferēdi. **Quis** istoz di
cat meli⁹ iudicio lectoris relinq̄.

Quartū p̄sideratū circa elemosinā. s. quō d; fieri elemosina.

q **Via** s̄m qd̄ dicit p̄hs in ethicis. **Mod⁹** iponit sp̄m
actui vel actioni. qd̄ itelligo de specie moris. nō ei suf
ficat facere bonū nisi bñ fiat. **Un̄ dñs p̄cepit** **Moysi.** **Iuste**
qd̄ iustū fuerit exquer̄. **Id̄ ad h̄ q̄ elemosina** sit meritoria

De satisfactione

requirit q̄ debito mō fiat. Un̄ elēosina d̄z fieri gr̄ater siue le-
tāter. vt ait apl̄s. ij. ad Cor. ix. Qui parce semiat p̄ce et me-
tet. z q̄ seiat in b̄ndictōibz de b̄ndictōibz metet. vnusq̄sq̄ p̄
ut destinauit ī corde suo. nō ex tristitia aut necessitate. Vila
rē em̄ datorē diligit d̄s. Sc̄do debz fieri secrete. Un̄ salua-
tor. Cū facis elemosinā noli tuba canere ante te. sic ypocri-
te faciūt. et seq̄t. Te at̄ faciēte elemosinaz nesciat sinistra tua
qd̄ faciat dextera tua. Tercio d̄z fieri abūdant. z h̄ fm̄ facul-
tate dant. Un̄ Thob. iij. Fili si mltū tibi fuerit abūdāter
tribue. si at̄ exigūū libenter impartiri stude. Quarto d̄z fieri
prudēter. vt fiat fm̄ traditā formaz in. c. p̄cedētī. Quinto d̄z
fieri festināt. Un̄ sapiēs. Qui cito dat bis dat. Sexto debz
fieri ardēter. i. cū intentōe recta. vt. s. fiat p̄t̄ deū z nō p̄t̄ va-
nā gl̄az. Un̄ sic ait Bre. Qui celū mereri poterat nō ventū
transitorij fauoris querat.

Cap. III. quarti tractat̄ secunde partis p̄ncipalis est de
ieiunio que est secunda pars satisfactōis. habens quattuor
capla sub se.

Ecūda ps satisfactōis est ieiuniū. de q̄ d̄z in Thobia
f Bona est elemosina cū ieiunio. Circa qd̄ cōsiderāda
sūt q̄ttuor. P̄mo q̄t modis d̄z ieiuniū. Sc̄do q̄n fuit
institūtū. Tercio q̄t requirāt ad h̄ q̄ ieiunium sit meritorium.
Quarto q̄t bona facit ieiuniū.

Primū cōsideratū circa ieiuniū. s. q̄t modis di-
citur ieiunium

n Otandū q̄ triplex est ieiuniū. Primū est corpis a ci-
bor a potu materiali. Sc̄dm̄ est afflictōis a gaudio
tempali. Tercū est abstinere a pctō mortali. Et h̄ triplici ie-
iunio debem⁹ castigare iumentum. idem est corpus nostz.
Parum est em̄ ieiunare a cibo nisi ieiunet a pctō. Un̄ Isai-
as. Quare ieiunauim⁹ et non asperisti. humiliauimus aīas
nostras z nescisti. Loq̄t Isaias in p̄sona ieiunantium ī pec-
cato mortali. Et subdit responsionē in p̄sona dei loquens.
Ecce ad lites z p̄tentōes ieiunatis z pcutitis pugno impie.
Et seq̄t. Nunqd̄ est tale ieiunium qd̄ elegi. quasi dicat non

Tracta. IIII. secunde partis

imo isto. Dissolue colligatōes impietatis. solue fasciculos de p
mētēs. 7 omne on⁹. s. p̄cti dirūpe. Frāge esuriētī panē tuū. et
egenos ragosq; induc in domū tuā. Cū videris nudū operi
eū. 7 carnē tuā ne despereris.

D Scdm̄ p̄sideratū circa ieiuniū. s. qñ fuit institutū.
Dm̄n⁹ instituit ieiuniū ī paradiso t̄restri. qñ p̄cepit p̄mis
parētib; ne comederēt de liḡ scie boni 7 mali. S; po
stea sc̄rificauit ip̄m in deserto qñ ieiunauit q̄draginta dieb;
7 quadraginta noctib;.

Terriū p̄sideratū circa ieiuniū. s. q̄t req̄rūt ad ieiuniū.
D̄ h̄ q̄ieiuniū sit meritoriū req̄rūt q̄ntuor q̄ dñt ip̄m
7 comitari. s. largitas. leticia. hora. 7 mēsurā. De largi
tate dīc̄ Hiero. Nō māducatur⁹ esses si nō ieiunares
da paup̄ib; vt ieiuniū tuū sit saturitas aīe n̄ mar̄ sup̄ h̄ lucz.
Illū ieiuniū d̄⁹ approbat vt ait Bre. qd̄ ad eū man⁹ elemosi
nar̄ eleuāt. Jō isto qd̄ tibi subtrahis alteri largire. vt vñ ca
ro tua affligat̄ inde indigētis p̄xiimi caro releuet. De leticia
dīc̄ xp̄s. Cū ieiunatis nolite fieri sicut ypocrite tristes. ext̄mi
nant em̄ facies suas vt appareant hōib; ieiunātes. De tertio
sc; de hora notādū q̄ hora comedēdi ī dieb; ieiunioꝝ est ho
ra nona v̄l circa. ita tñ q̄ fm̄ qd̄ dīc̄ Thomas in q̄rto suo n̄
optz asp̄icere astralabiū. s; sufficit q̄ nō anticipet̄ nimis no
tabilit̄ p̄dicta hora. Un̄ legi ī libro Regū. xiiij. q̄ ionathas
q̄ anticipauit horā comedēdi morti fuit adiudicat⁹. De q̄r
to. s. de mēsurā notādū q̄ ieiunās d; mltū sobrie comedere.
Un̄ d̄. i. Pe. v. Sobriū estote. 7c. Et sobrietas ista attendit̄
tā in cibi q̄litate q̄ in q̄ntitate. In q̄litate cibi vt. s. hō nō co
medat cibaria p̄hibita. sic carnes v̄l lacticinia Et silr̄ nō q̄
rāt cibaria exq̄sita. exq̄sitor̄ singlari mō pata. Vide d̄ h̄ sup̄
c. d̄ interrogatōib; faciēdis ī p̄fessōe. Sobrietas etiā attendē
da ē in q̄ntitate vt nō sumat̄ cibi nisi q̄ntū sufficit ad nase su
stētatoꝝ. Sup̄fluitas ei cibi mlt̄a mala fac. qz puocat ad lu
ruriā. 7 oē op⁹ bonū dissoluit. Un̄ in figura h̄⁹ legi in q̄rto
li. Reg. xxv. q̄ Habuzardā q̄ interpretat̄ p̄nceps cocoz. p. que
intelligit̄ vētris ingluuies. d̄struxit muros hierlem p̄ quos

De satisfactione

intelligunt frutes aie fidel. Un aug^o. Mens auiditate cibo
rū lacata pdit orōis frutē. et Hiero^o. Uēter mero estuans
de facili spumat i libidine.

Quartū p̄sideratū circa ieiuniū. s. q̄t bona facit
Ieiuniū debito mō obfuarum tria bona facit. Primo
repm̄it stimulū carnaliū vicioꝝ. Secdo mentē eleuat
ad p̄tēplatoꝝ diuinoꝝ. Tertio ipetrat grāz frutū z celestiu
pmioꝝ. Et ista tria tāgūt in p̄fatōe q̄dragesime in q̄ d̄r Qui
corpali ieiunio vicia p̄pm̄is. mētē eleuas. frutē largis z pre
mia. Horādū insup q̄p̄ ieiuniū intelligūt oēs afflictioēs
corpales. sic vigilie. pegrinatōes. flagella zc.

Cap. III. et p̄ncipale est de orōne q̄ est tertia
pars satisfactōis.

Ratio q̄ ē tertia ps satisfactōis diffinit sic a Damasce
no. Orō est p̄ affect^o mēt̄s i deū tendēs. et plerūq; ne
anim^o pigretet in voce p̄rūpēs. vel sic. Orō est p̄geries vocū
ad aliqd̄ ipetrādū i deū tendētiū. Horādū q̄in orōe nō d̄nt
peti sp̄alia ad min^o p̄ncipalit̄. s. d̄nt peti sp̄ualia z p̄nientia
ad salurē. iurta illō p̄bū saluatoris. Primū q̄rite regnū dei et
iusticiā ei^o. z h̄ oia. s. sp̄alia adijciēt vobis. Que at sūt peten
da in orōe oñdit r̄ps q̄n discipul^o dicētib; sibi. mḡr doce nos
orare dixit. Cū orat; dicite. P̄ n̄r zc. Et de h̄ dicet infra in
tertia pte vbi tractabit de ista mat̄ia i sp̄ali. Horādū at ē
q̄ ad h̄ q̄ orō sit meritoria z satisfactoria requirit q̄ habeat tre
decim p̄ditōes. s. q̄ sit fidel. segura. hūil. discreta. deuota. ve
recūda. secreta. pura. lacrimosa. at̄tēta. feruida. opōsa. z assi
dua. Et de istis nō p̄ p̄sequar. q; de se sūt note cuilib; adueꝝ
tere volēti. Valet at orō p̄cipue p̄ vicia sp̄ualia. Un Hiero.
sup illū locū. Hoc gen^o demonioꝝ nō enicit nisi in orōe z ie
iunio. ait sic. Medicina ē cuilib; morbo adhibēda. et iō nō
sanat oculū qd̄ sanat calcaneū. Ieiunio sanant pestes cor
poris. orōe at sanant pestes aie vel mēt̄s. Si at q̄rat. q̄ antez
istaz triū partiū satisfactōis sit portioꝝ. s. orō. elēosina. vl̄ ie
iunū. Dicēdū q̄si p̄parēt q̄tū ad obiectū qd̄ imediate f̄spi
ciūt. vel q̄tū ad materiā circa quā sunt. Si p̄mū sic orō est

Tracta. IIII. secundepartis

dignior alijs duabz. Dño em̄ hz deū p̄ immediato obiecto. vt
p̄z ex ei⁹ diffinitōe. Nā oīo ē p̄ affect⁹ mēs̄ tēdēs ad deū zc.
Elēosina at̄ hz p̄ immediato obiecto miserā p̄ri. z ad hāc re/
lenādā ordiat. Ieiuniū at̄ hz p̄ immediato obiecto lasciuam
carnis. qz ad hāc reformādā ordiat. Dño etiā est circa spūa/
lia. elēosina at̄ z ieiuniū circa corpalia. qre maifestū ē qoīo
est dignior z potior elēosina z ieiunio. Si at̄ p̄panē q̄rū ad
ambitū. sic elēosina ē potior orōne z ieiunio. qz elēosina cō/
net i se orōez z ieiuniū. Ille em̄ q̄ dat elēosinā indigēti obli/
gat ip̄m ad orādū p se deū. z sic oīo includit i elēosina. Ille
etiā q̄ fac elēosinā ē p̄iceps ieiunij z abstinētie illi⁹ q̄ recipit
eā. z sic ieiuniū i elēosina p̄tinet. Un̄ credo q̄ elēosina ē vt/
lioz z potior ad satisfaciēdū ieiunioz orōe. Et ista vidēz in tē
tio beati Pauli i p̄ma eplā ad Thimo. c. iij. vbi sic inq̄t. Ex
erce at̄ teip̄m ad pietatē. i. ad elēosinā. Nā corpal exercitatō
id est. ieiuniū ad modicū ē vtil. pietas at̄ ad oīa vtil est p̄mī/
sionē habēs vite q̄ nūc est z future.

Que pnia d3 iponi pynoq3 pctō Cap. V

q̄ Uāto pctm̄ ē ḡui⁹ tāto ceteris paribz d3 fieri z imponi
maioz z ḡuioz pnia seu satisfactio p eo. Et dico cete/
ris paribz. qz tales circūstācie possūt eē ex pte p̄sōe peccāt.
vel etiā ex pte pcti q̄ p̄ min⁹ ḡui⁹ pctō debeat iponi ḡuioz pe/
nitēcia seu satisfactio. vbi grā. p̄stat q̄ntficere matrē ē ḡui⁹
pctm̄ q̄z inficere vxozē. z tñ ḡuioz pnia d3 iponi d̄ iure vxoz/
ricide q̄z matricide. Et rō est. qz pnia d3 eē tal q̄ sit remediū
pcti p̄teriti z cautela futuri. Et iō qz hoīes sūt maḡ proni
ad vxozicidiū q̄ ad matricidiū vt maḡ retrahāt maioz pe/
nitēcia d3 iponi p vxozicidio q̄ p matricidio. Et in sili casu
maioz pnia d3 iponi iuueni lubrico q̄z seni. S3 ceteris pari/
bus q̄to pctm̄ est graui⁹ tanto maioz pnia d3 iponi pro eo.
Ad videndū ḡ q̄ pnia pynoquoq3 pctō sit iponēda. vidēdū
est de ḡdibz pctōz. qd. s. pctm̄ ḡui⁹ est alto Notandū est ḡ
q̄ ḡuitas p̄tattēdi in pctis tribz modis. Uno mō circa idēz
pctm̄. z h̄ duobz modis. Uno mō ex pte cause inducētis ad
pctm̄. Nam fm̄ qd̄ dic̄ Bre. pctm̄ tribz modis p̄mittit. s. aut

De satisfactione

Ignorantia. aut infirmitate. aut studio. i. certa scia ppetrat.
Dō pctm qd ppetrat ex infirmitate ē gūi^o q̄ si ppetraret ex
ignorantia. s3 mltō gūi^o si ppetrat ex certa scia. de pe. dist. ij.
sciendū. Un̄ maior pnia iponēda est p pctō ppetrato ex in/
firmitate. i. tēptatōe vel fragilitate q̄ p pctō ppetrato ex iḡra
tia. et mltō maior p pctō ppetrato ex certa scia. Nec ē h̄ tra
illud dictū qd dicit Ambro. dices. Grauius peccat q̄ sibi p
mittit impunitatē. gūi^o q̄ p̄temnit. s3 gūi^o q̄ iḡrat. q̄a ex/
ponendū est gūi^o q̄ p̄temnit. i. piculosissime. qz sp̄alis pnia nō agi
tur de pctō qd ignorat. Un̄ Jobēs Eryf. alias os aureum
Nullum inuenit delictorū tale remedium sicut corz p̄tinna
memoria. de pe. di. iij. Judas. Et h̄ intelligas cuz hō recor
dat de pctō ad p̄trictōem non ad delectatiōem. Alio modo
potest attendi gūitas circa idem pctm ex pte ipi^o pcti. Nam
vidicit Aug^o. Sicut tribz gradibz puenit ad pctm. s. sugge
stione. delectatiōe. 7 p̄sensu. ita ipi^o peccati sūt tres differētie.
s3 pctm in corde. pctm in ore 7 ope. 7 pctm in p̄suetudine.
Ita q̄ pctm in ope est grauius q̄ pctm in corde. s3 graui^o
mū est in p̄suetudine. Un̄ iste tres differētie sine offense pec
catorū intelligunt p tres mortuos quos christ^o d̄ suscitasse
s3 filiam archisynagogi. filium vidue. et Lazarū. Puellam
suscitauit verbo t̄m. puez verborz motu. Lazarū verbo 7
motu 7 lacrimis. ad ostendendū q̄ maior pnia est imponē
da p peccato operatōis q̄ p peccato cogitatiōis. sed multo
magis p peccato consuetudinis. Unde puellam suscitauit
in domo. ecce pctm cogitatiōis. puerum in porta ciuitatis
ecce peccatū opationis. Lazarū quadriduanū i monumēto
ecce pctm p̄suetudinis. Alio mō p̄r attendi gūitas inter di
uersa pctā. ita t̄m q̄ sint pctā eiusdē generis. sic dicit Aug^o. de
pctō luxurie. Adulterij malū vincit fornicatiōem. vincitur
adulteriū ab incestu. peius est em̄ cum matre q̄ cū alia mu
liere cōcumbere. sed omniū horum pessimum est quod con
tra naturā sit. Tertio modo potest attēdi gūitas in peccat^o
7 h̄ inter diuersa peccata diuersorū generū. sic dicit Aug^o. q̄
gūi^o est homicidiū q̄ adulteriū. xxij. q. ij. Si quod verius.

Tracta. III. secunde partis

Et vniuersal' t'pctā q̄ directe p̄mittunt s̄ deū. sic ydolatria. heresis. blasphemia et similia sūt ḡuioza alijs. De h̄ tñ magis dicitur in tertia pte qm̄ ageť d̄ decē p̄ceptis legi. Vno quō ē ḡdus in p̄ctis vidēdū ē quō d̄z se h̄zē sacerdos circa ip̄ositōem p̄niē. Circa qd̄ sciēdū q̄ cōis sn̄ia doctoz tenet q̄ oēs p̄niē sūt arbitrarie. i. arbitrio sacerdotis taxāde. et h̄siderat' criminum q̄ntitate et q̄litate. Itē h̄siderat' p̄sōe dignitate. officio. paupertate. infirmitate siue debilitate. cōplexione. p̄suetudie. societate. lacris. deuotōe. religiōe. regiōis. et t̄pis q̄litate. necnō et oibz alijs circūstātis sup̄dictis. Et nota q̄ circa ip̄ositōem p̄niāz bonū ē scire casus p̄niales q̄s poit. Host. i. sū. sua. tit. d̄ p̄niā. vbi dicit q̄ q̄ istos casus igrat nō meret h̄zē nomē sacerdotis. et d̄z p̄fitei p̄ctōri sacerdos declarare q̄ ad h̄ d̄z eē discretus. p̄niāz tñ p̄t moderare s̄m q̄litate. et sic p̄t dicere p̄ q̄libet p̄ctō. tu debes sic penite. s̄z forte vita nō sufficeret. idō do tibi talē. zc. p̄ oibz p̄ctis tuis p̄cedo tibi q̄ indulgētie facte p̄ sint tibi. et oia bōa q̄ facies. et mala q̄ p̄ amore dei sustineb. in iūgo p̄ p̄niā. Un̄ Leo papa. Tēpa penitudis. i. p̄niē habita moderatōe h̄siderāda sūt iudicio tuo putauerunt. i. penite. tū a iōs p̄speret' eē deuotos. Itē i octaua synodo h̄ fuit impositū i iudicio eoz q̄ p̄sūt l' q̄to t̄pel' q̄li mō penite debeāt q̄ delinquūt. xxvj. q. vñ. Tēpa ip̄a. et c. h̄ sit. Hoc idē dicit Hiero. de pe. di. i. mēsurā. s̄. i. arbitrio sacerdotis eē derelictuz t̄ps p̄niē. Ut at̄ p̄ticularit' sciāt simplices quō i ip̄ositōe p̄niāz p̄cedē debeāt. Notandū q̄ regulariter p̄ p̄iurio. adulterio. fornicatōe homicidio volūtario. et ceteris criminibz capitalibz est septēnis p̄niā ip̄onēda. Et h̄ duplici rōe. Una ē. qz d̄s p̄cepit mariā sorozē moysi et Aaron lep̄ p̄cussā. p̄ quā intelligit' lep̄ cuiuslibet p̄cti mortal'. septē diebz manere extra castra. et p̄ mūdātōz redire ad castra. Nec rō ponit. xxiiij. q. ij. h̄ipm. et s̄m h̄ p̄ diē intelligit' annū. iuxta s̄bū dñi dicēt' p̄ p̄phaz Diē p̄ āno dedi tibi. Alia rō est. vt sic p̄ p̄ctm̄ mortale p̄ctōr amittit septiformē grāz sp̄scti. ita p̄ p̄niāz septēnē recuperet eam. Notādūz at̄ q̄ h̄z dicitū sit q̄ h̄mōi criminibz ē ip̄onēda p̄niā septēnis. tñ magis v' min' aspa d̄z imponi put maioritas vel

De satisfactione

minoritas criminis p̄satis ceteris circūstātijs h̄ exposcit. vt i se
q̄ntib; apparebit. Sūt at̄ p̄les casus i q̄b; p̄t peccāt̄s digni
tatē vel p̄cti enormitatē imponit̄ maior p̄nia. vel etiā ex va/
rijs causis minor. Nam p̄sbiter si fornicatiōem fecerit debz
agere p̄niam. x. annoz. s̄m formā traditā. lxxij. dif. p̄sbiter.
Et istd̄ intelligūt̄ q̄dam de simplici fornicatiōe. Alij z forte
veri^o de incestu vel de adulterio. vtpura qz cognit̄ s̄sāguine
am vel affinē. vel coniugatā. Itē p̄sbz q̄ cognit̄ filiā suā sp̄ualē
quā baptizauit vel de sacro fonte leuauit. vel cui^o p̄fessionez
audiuit. l. in cōfirmatiōe tenuit d̄z agere p̄niaz. xij. annoz. et
etiā d̄z relinq̄re z ponere res suas paup̄ib;. z in monasteriō
d̄vot̄s ad mortē f̄uire. xxx. q. j. Si q̄s sacerdos. Itē q̄ cog/
nit̄ monialē d̄z agere p̄niam. x. annoz. z ip̄a silr s̄m formā
positā. xxvij. q. j. de filia. z. c. deuotam. Patricida d̄z p̄nite
re decē annis s̄m formā fat̄s asperā positā. xxxij. q. ij. Lato/
rem Uxoricide ad huc imponet̄ maior p̄nia. xxxij. questio
nē. admonere. Notandū etiā q̄ parētib; in q̄z lectis inue/
niūt̄ filij mortui. ille ex cui^o culpa p̄tingit si sit solus d̄z indu
ci vt intret monasteriū eiusdē ep̄at^o vbi p̄ctā sua p̄petua de
plozet p̄nia. si tñ nō poterit ad h̄ p̄t carnis fragilitatē indu
ci p̄cedēda est ei licētia p̄hendi m̄rioniū ip̄osita sibi i seculo
p̄manenti q̄ui p̄nia. Silr nō d̄z induci ingredi monasteriū
in alijs duob; casib;. q̄z vn^o est si alter coniugū vinit. nisi forte
coniugū vellet silr ingredi. Alius casus est si habeat filios puos
a q̄b; nō p̄t recedere nisi aliq̄s timēs deū sine suspitiōe filios
educaret. Si at̄ nesciēter istd̄ acciderit puta qz negligēt̄ col
locauit secū filiū in lecto. z in mane inuenit eū extinctū. d̄z
agere vt dicūt̄ doctores p̄niaz triū annoz. q̄z vn^o sit i pane
z aqua. extra de his q̄ si. occi. c. ij. z. ij. z. ij. q. j. Consuluit̄.
Pro homicidio casuali imponēda est p̄nia q̄nq; annoz q̄n
culpa p̄cessit casum. aliter nulla nisi forte ad cautelā. l. di. d̄
his clericis. z duob;. c. seq̄ntib;. Et credo q̄idē iudiciū est de
homicidio necessario. De ista materia vide in tertia pte i tra
ctatu de. x. p̄ceptis. De vicio sodomitico q̄ sit detestabile. p̄z
p̄ Aug. dicentē. q̄lōge mai^o crimē est q̄ agnoscere matrem.

Tracta. III. secunde partis

Patet etiā p penā sodomie inflictam q̄ in igne sulphureo & celo misso pierūt. Istō etiā pctm̄ clamat sp̄calit̄ vidictā ad dñm. Un̄ in Beñ. dic̄ dñs. Clamor sodomoz & gomozeorū veit ad me. q̄ vt ait Aug. violat̄ p̄ istō pctm̄ societas q̄ no bis dz eē cū dō. cū eadē nafa cui⁹ ipe ē actor libidis pueritate polluit̄. xxxij. q. vij. flagicia. De isto pctō etiā dic̄ Aug⁹. Uides dō in hūana nafa tm̄ nephas s̄ nafaz fieri desūt in carnari. Et infinita mala de isto nephādo crimie p̄nt dici. Est em̄ tāte maledictōis nō solū act⁹ s̄ etiā ip̄a noiatio siue platio q̄ os loq̄nt̄ aures audiētū ipsaq; q̄dāmodo polluit̄ elemēta. Et istō male cogitāt hyspani. pueri em̄ in cunabul̄ existētes. etiā mulieres p̄cūdia muliebri postposita istō nephandū & execrabile s̄bū qd̄ castellā noiānt oīb; s̄bis suis imiscēt. Et sicut̄ dictū est os loq̄nt̄ aures audiētū & ip̄a elemēta polluit̄. Un̄ labia taliū dñt cū ferro cādēti cauterifari Un̄ credo q̄ p̄ hmōi nephādissimo crimie ḡuissima pena sit iniūgēda. Multa alia crimia ponūt in diuers̄ capitulis in corpe decretoz p̄ q̄b; maior p̄nia q̄ septēnis ē iponēda. q̄ omitto h. q̄ talia crimia de iure & consuetudie referuant̄ iudicio ep̄oz. q̄s credo talia iura meli⁹ me scire. Et etiā q̄ indistictē credo oēs penitēcias hodie eē arbitrarias. i. arbitrio sacerdotū tarādas p̄satis p̄tritoē & d̄ditōē pctōz. & oīb; alijs circūstātis. Un̄ etiā possz eē tāta p̄tritio p̄fitēs q̄ p̄ pctō ma ximo essz ei modica. imo q̄si nulla p̄nia iponēda. sic fec̄ dñs Clemēs q̄r⁹. q̄ cū qdā die eq̄taret p̄ romā. qdā mulier q̄ d̄ remoz venerat accessit ad eū portās vnū puez puulum in brachijs. & voce maḡ cū lacris clamauit̄ P̄r̄ sc̄re mifere mei peccatric̄ & da mihi p̄niam. q̄ habui istū filiū quē h̄ porto a filio meo. Et papa corā oīb; absoluit̄ eā. & iposuit̄ sibi penitentiā p̄ciunaret p̄ annū sextas ferias i paner aq̄. Et mulier recedēs & reuoluēs secū ḡuitatē pcti & puitatē p̄nie credidit q̄ papa nō bñ intellexit eā. & i crastinū accessit ad papā eq̄tatē p̄fessa ē sibi sic pus. & papa absoluit̄ eā iniūgens sibi p̄nias q̄ diceret tria p̄r̄ n̄. Mulier itaq; recedēs & secuz vt pus pctm̄ & p̄nias reuoluēs iterato ad papā rediēs & coram

De satisfactione

obvult plus fecerat confessus est. quā papa absoluit imponens et penitentiā ut diceret vñū pñā n̄. Et cū interrogaret quare ei ita modicā imponeret penitentiā. Rēdit papa. Plus ascendit dolor et verecundia quā passa est ita publice confitendo peccatū suū q̄ si oīb; diebus vite sue in pane et aqua ieiunasset. Exemplo ḡ isto confessor in impositione penitentię attendere contritiōem. dolorem. verecundiāq; penitentis. et sc̄m q̄ videbit maiorem vel minorem contritiōem d̄ imponere maiorem vel minorem penitentiam.

Notandū autē q̄ p peccatō vbi d̄ fieri renunciatio sic simonia vel restitutio. sicut in furto vel rapina de peccatō. incendio. usura. fraudulenta et dolosa negotiatōe. ludo sc̄m distictiōem suprapositā d̄ imponi penitentia q̄ renūciat vel restituat si potest. vel si non potest q̄ habeat animū restituendi et doleat q̄ non potest. et pmittat q̄ si deo det sibi de q̄ possit restituere q̄ restituat. alias non absoluat. nec penitentiā ei imponat.

Notandū etiā q̄ sacerdos semp d̄ imponere penitentiā p contrarium correspondenti ip̄i peccatō. ut superbo orōem. avaro elemosinam. luxurioso ieiuniū. et si videat expedire pegrinatōem vel loci mutatōem ut sic maceret caro et refrenetur et non reficiat ad delectatōem ex memoria facti vel aspectu persone vel loci cū q̄ in q̄ peccavit. et fuit peccatū perpetratum. ut lxxxj. di. valet. xv. q. j. mulier Notandū etiā q̄ d̄ cauere sacerdos ne imponat penitentiā seruo p quam fiat p̄iudiciū dñō nec discipulo p quam fiat p̄iudiciū mḡro. nec econverso. Et istud maxie caueat circa virum et uxorem q̄ non imponat alii penitentiā talem p quam alius possit puenire in cognitōez peccati. Sz ponat q̄ aliq̄s peccator confiteat de peccatis suis et penitet. vel dicat se penitere de peccatis. non tamē vult subire onus penitentię dicens se delicatum vel infirmū vel male complexionatum. et similia. quid faciet de isto. Dico q̄ si ip̄e dicat se penitere de peccatis et proponat de cetero se abstinere cum allegat fragilitatem et recusat satisfactiōis asperitatem debz sacerdos inducere ip̄m ut habeat animū paratum ad omnē satisfactiōem portandam. ostendendo sibi magnitudinem peccatorū suorum. et quoz quanta bona

Trac. quart^o secū de partis

amissit p^r ista q̄ oīa recupabit p^r pⁿiaz. Ostēdēdo etiā q̄ r̄ q̄n
ta sustinuit x^ps p^r pctis n^ris. q̄ t^m summe erat delicat^o r̄ q̄c et
q̄nta sustinuerūt sc̄i martires z sc̄e h̄gies tenere z delicate
z a pctis imunes. Quāta ḡ pena debeat t^m z talib^o pctis q̄
tu cōmisisti. z mltā talia d^z sibi oñdere. Et si cū oib^o ist^o non
p^r ipm inducere sponat ei talē pⁿiam quā verisil^r credit eū
portare posse. Et ad h̄ inuitat nos exēplū x^pi q̄ nūq̄ legitur
ḡnē imposuisse pⁿiam. nisi. vade z ampl^o noli peccare. Uñ
Eris. sup illū locū. alligāt onera ḡuia z c. dic̄ sic. Si erram^o
modicā pⁿiaz imponētes. nōne meli^o est p^r pⁿiam puā da/
re rōem q̄ p^r nimīā crudelitātē succūbere penitētē. xxvi. q.
vii. alligāt. Aug^o. Si nō p^r gaudere sacerdos de oīm moda
purgatōe pctōz. gaudeat saltem qz liberatū a gehēna mittit
ad purgatoriu. Et q̄ patet q̄si pⁿia imposta a sacerdote nō
est p̄digna complebit in purgatorio. Item pone q̄ aliq̄s
p̄fiteat pctā sua z n̄ vult abstinere ab eis. v^l vult abstinere ab
vno. z n̄ ab altero. nunq̄d admittend^o est ad pⁿiam. Dico q̄
sacerdos debet p̄fessionē ist^o audirez recipe. non t^m d^z eum
absoluere. s^z debet sibi de pctis p̄fessis salubri^o cōsiliū qd̄
poterit exhibere z p̄sulare q̄ faciat aliquā pⁿiam pro pecca
tis. z inducere ad bonum q̄rum poterit. et oīa bona q̄ de
p̄silio sacerdotis iste faciet q̄rumcūq̄ informia. i. sine chari
tate facta. q̄nis sibi non valeāt directe q̄rū ad vitā eternaz
obtinendā. tamen valebūt sibi ad q̄ttuor vel ad aliqd̄ ipsoz.
Primo ad extremi iudicij suppliciu tolerabili^o subeundum.
de pe. di. iij. Si q̄s autem non habet charitates. Secdo ad
tempalem p̄speritatē obtinendā. de pe. di. iij. cauendū. xxij. q. ij.
Si quibus. Tertio ad hoc vt illustretur citius cor eius ad
penitentiā. de pe. dist. iij. Mens. in fi. Quarto quia dyabolus
non potest sibi tantū nocere. sicut patet de iudeo. de q̄ nar/
rat Gregorius in libro dyalogorum. q̄ quia se signauerat
demonēs non potuerunt sibi nocere. Ex dictis patet q̄ ad
hoc q̄ penitentiā sit satisfactoria. et meritoria oportet q̄ sit
facta in charitate. i. q̄ ille qui facit eam sit sine peccato mor/
tali. Sed pone. alicui penitenti inuncta fuit penitentiā.

De satisfactione

z añq̄ cōpleat p̄niam suā labit̄ i p̄ctm̄ mortale. z existens in p̄ctō cōplet p̄niam in iūctā. postea redit ad statū gr̄e. nūqd̄ valet illa p̄niam. l. tenet̄ eam iterare. Ad h̄ dic̄ sct̄us Tho. d̄ aq̄no in q̄rto suo q̄ q̄dā sūt opa satisfactoria q̄z effect̄ manet post q̄ ip̄a facta sūt. sic postq̄ facta ē elēosina adhuc manet eī effect̄. s. diminutio subst̄tie sp̄al̄ dant̄. Silt̄ postq̄ aliq̄s ieinauerit adhuc manet effect̄ ieiunij q̄ ē debilitas cozpalis ieiunant̄. Et talia q̄suis sint in p̄ctō mortali facta nō optet q̄ iteret̄. Alia sūt opa satisfactoria q̄ postq̄ facta sūt nihil remanet de eis. sic ozo. z id̄ si fiāt in p̄ctō mortali oz q̄ iterent̄. Un̄ si alicui fuit iniūctū in p̄niam q̄ dicat centum p̄z n̄r. si dicat ea existēs in p̄ctō mortali non p̄plet p̄niam. imo optet q̄ iteret̄ eā existēs in gr̄a. sec̄ de elēosina z ieiunio. vt dictum ē Et circa h̄ sciēdū q̄ opa facta i caritate mortificāt p̄ sequens p̄ctm̄ mortale. z viuificāt postea p̄ verā p̄niam si seq̄t̄. Sed illa q̄ nūq̄ fuerit viua. i. illa q̄ fuerit facta in p̄ctō mortali nūq̄ p̄t̄ viuificari. Un̄ h̄sus Illa reuiuiscūt q̄ viua nata fuerunt. Viuere nō p̄nt̄ q̄ mortua nata fuerūt.

Cap. VI. quarti tractat̄ sc̄de p̄tis p̄ncipal̄. Utruz vnus possit p̄ alio satisfacere.

Un̄c restat vidē vt vn̄ possit p̄ alio satisfacere. Circa q̄s sciēdū q̄ iste p̄ q̄s satisfacit aut ē viū aut mortuus. Si sit viū aut ip̄e p̄t̄ p̄ se satisfacere. aut non p̄t̄. Si p̄t̄ dico q̄ viū non p̄t̄ p̄ alio viuo satisfacere. Et rō q̄ me mouet ad h̄ est ista. Eqtas em̄ diuine iusticie erigit vt q̄ peccat satisfaciāt. z h̄ si p̄t̄ p̄ se. s. iste peccauit z p̄t̄ p̄ se satisfacere q̄ oportet q̄ p̄ se satisfaciāt. Si at̄ nō p̄t̄ p̄ se satisfacere tūc dico q̄ alio p̄t̄ p̄ eo satisfacere. Sz ad h̄ req̄rūt ml̄ta. q̄dā ex p̄te illi q̄ satisfacit. q̄dam ex p̄te illi q̄ satisficit. q̄dā ex p̄te vtriusq̄. q̄dam ex p̄te opis satisfactorij. Ex p̄te illi q̄ satisfacit req̄rit̄ p̄p̄n̄ q̄tas. s. q̄ille q̄ satisfacit sit obligat̄ p̄p̄n̄ q̄tate sāguis illi p̄ q̄ satisfacit. Sic credo q̄ si p̄z ess̄z impotēs ad satisfaciē dñi. filij possz ceterz p̄currētibz satisfacere p̄ eo. Et rō ē. qz p̄z z filij sūt q̄ vna p̄sona. Ex p̄te illi q̄ satisficit req̄rit̄ nēcitas. scz q̄ indigeat. z etiam impossibilitas. s. q̄ n̄ possit p̄ se satisfi

Tracta. III. secunde partis

cere. Ex pte vtriusq; requiritur caritas. s. q; vterq; sit in caritate. qz caritas est radix meredi. z sine ipsa nullū opus est satisfactorius. Ex pte opis requiritur maioritas. q. s. ille q; satisfaciat p alio faciat pl^{us} q; ille. p q; d; satisfaciere. vt si ille. p q; satisfaciat est obligat^{us} ad ieiunandū vnā sextā feriam nō sufficeret q; ille q; satisfaceret p illo ieiunaret illā sextā feriā. imo oportet q; ampl^{ius} ieiunaret. Et credo etiā q; requirit^{ur} q; fiat auctoritate superioris. Si at ille. p q; satisfaciat sit mortu^{us}. tūc aut ē in paradiso. z tūc non indiget q; aliq; p eo satisfaciat. quia vt ait Aug^{us}. Iniuriā facit martiri q; orat p martire. qd̄ itelligēdū est de qlibet q; est in paradiso. vt exp̄sse d; extra de cele. miss. Cū marthe. Aut est in inferno. z tūc fm opinionē omniū theologoz nihil qd̄ fiat p eo pficit sibi. qz in inferno nlla est redemptio. Aut est in purgatorio. z tūc p̄t satisfieri p eo a viuis. Et ita dicit Aug^{us}. in li. p agenda cura mortuoz. vbi sic dicit. Nō estimem^{us} ad mortuos p qb; curā gerim^{us} puenire nisi q; p eis siue altar^{is} siue eleosinar^{um} siue orationū sacrificijs solēnit supplicam^{us}. xij. q. ij. Non estimem^{us}. Et Bre. in. cap. Anime. xij. q. ij. Anime defūctor^{um} q̄tuor modis soluuntur aut oblatōib; sacerdotū. aut orōib; sc̄tor^{um}. aut charoz elemosinis. aut ieiunjs cognator^{um}. Licet autē de pnia multa alia essent dicenda hec tamen q; dicta sunt breuitatis causa sufficiant. Sup opis impfectione veniā postulans a lectore. vt q; corrigēda videat z addenda non inuidendi animo. sed benigno corrigat z emēdet.

Explicit secūda particula hui^{us} operis

Tertia pars principalis

Incipit tertia particula prin-
palis huius libri. in qua agit de articulis fidei. et de his que pertinent
ad populi informacionem.

Monitum dominum et magi

Quoniam dominus ihesus christus de mundo ascensus ad patrem discipulos quoniam se haberent ad fideles quos suo redemerat sanguine instruens dicit. Eritis doctores omnes gentes. In qua re rectores ecclesiarum discipuli succedentes instruxit et monuit ut sibi subditos doctrina sana et salutaris informarent. Quod si legereris pulcherrime est figuratum. ubi legitur quod in rationali iudicio quod legalis sacerdos gerebat in pectore doctrina et veritas erat sculpta. In qua re dabant intelligi quod evangelici sacerdotes veritatis doctrinam debent in se gerere. et eam suis subditis nunciare. alioquin sententia maledictionis eterne incurrit. Sic dominus per Isaiam comminatus dicens. Uevob canes muti non valentes latrare. **U**eritio ergo rector ecclesie canis dicitur qui latratu predicacionis et doctrine evangelice lupos. id est demones arcere debet a grege domini. et dormientium in peccatis animas excitare. Sed tunc multum efficit cum desidia torpet. vel ex ignorantia tacet. et merito a domino reprobat. Quare ex re sumope laborare debet et solerti ac sollicito animo vigilare ne divine scientie ingratis existat. quantum tamen de ea scire tenetur quod sciat suum officium debite exequi et sibi populum commissum informare. Et hoc oportet ad ea que ipse populus debet scire. Que que ad nunc pertinent reduci ad quatuor. videlicet ad credenda. ad petenda. ad facienda. ad fugienda. et ad speranda. Debet ergo rector ecclesie sibi subditos instruere quod credendum. quod petendum. quod faciendum. quod fugiendum. et etiam quod sit sperandum. Primum pertinet in articulum fidei. secundum in petitionibus orationis dominice. tertium et quartum in preceptis decalogi. quantum in dotibus glorie paradisi. Et de istis in ista tertia particula est agendum. Et per hanc ista tertia particula in quattuor capitula dividitur. Capitulum primum erit de articulis fidei. Capitulum secundum erit de petitionibus orationis dominice. Capitulum tertium erit de decem preceptis. Capitulum quartum erit de dotibus beatorum.

Ca. I. tercię partis

De articulis fidei.

Cap. I

Este aplo sine fide ipossibile ē placere do. si des em est
fūdamētū oīm bonoz opez. sine q̄ oīs spūalis edifica
tio structa deficit atq; cadit. Ista autē fides in articulū fidei
cōpletissime p̄tinet. q̄ articuli in simbolo p̄tinet z colligūt.
Notandū ar̄ q̄ttuor esse simbola. q̄ lz in p̄bis sūt varia. i. Iesu
m̄ z snia sūt vnū. Primū vocat̄ simbolū aploz illd. s. Credo
qđ d̄z in p̄pletorio. z in p̄ma. z vocat̄ aploz. qz apli recepta
spūsc̄i gr̄a illd̄ cōposuerūt. Et ex h̄ vocat̄ simbolū. qz d̄z de
singul^o z bolus. qz qlibet ipoz posuit bolū suū. Un. b. petri^o
inceptū dicēs. Credo i deū p̄z̄ oipotētē. ceteri apli fuerūt
cetera p̄secuti. Scđm credo vocat̄ simbolū nycenū. qz sācti
p̄z̄s illud in Nycena sinodo cōposuerūt. z illd̄ cantat̄ i mis
sa. sic̄ dictū est in p̄ma pte p̄mi tractat^o de eucharistia. ca. x.
Tertiū vocat̄ simbolū Athanasij. qz sc̄tus athanasij illd̄ cō
posuit. z istud in p̄ma d̄z. s. Quicūq; vult salu^o esse. Quartū
vocari p̄t simbolū innocencianū siue lateranēse. qz fuit p̄po
sitū sub Innocentio in p̄cilio lateranēsi. z istud ponit̄ extra
de sum. tri. z fl. catho. c. Firmiter credim^o. Et ita sicut i q̄t
tuor euāgelij̄s tota veritas doct̄e z fidei xp̄iane p̄phendit̄.
ita in istis q̄ttuor simbolis oēs articuli fidei p̄tinent. Et sic
oīm q̄ttuor euāgelistaz doctrina ē vna. ita oīm q̄ttuor sim
boloz est vna sc̄ia atq; fides. Et sic iuxta visionē Ezechielis
rota fit in medio rote. c. j. Materia istoz q̄ttuor simbolozū
sunt articuli fidei. q̄ qđem articuli ab aliq̄b̄ dicūt esse. xij. et
ab aliq̄b̄. xiiij. Illi q̄ dicūt esse. xij. distinguūt eos penes nu
merū aploz. q̄ simbolū vt dictū est cōposuerūt z fidē catho
licā p̄dicauerūt. z eccliaz fundauerūt. Illi q̄ dicūt esse. xiiij. di
stinguūt eos penes materiā de q̄ sunt. Cum ḡ materiā de q̄
sunt articuli fidei sit deitas z humanitas. qz dñs n̄r Iesus
xp̄s verus ds et homo est. Igit̄ fm̄ istos septem sunt articu
li p̄tinentes ad diuinitatē. z septē p̄tinentes ad humanitatē.
Articuli p̄tinetes ad diuinitatē distinguunt̄ sic. qz vn^o respi
cit essentiā. tres respiciūt p̄sonas. z tres opera p̄sonaz. Arti
culus ille qui respicit essentiā est credere in deū trinū z vnū.

De articulis fidei

vnū qđē in essentia ⁊ trinū in psonis. Et ꝑ istū articulū errauit manicheꝰ qđ posuit duos deos. vnū bonū. aliter malū. Et ad remouendū istū errorez cū in simbolo apłoz diceret solū Credo in deū. in simbolo nyceno fuit additū. in vnum deū. Et de isto articulo dicit in simbolo Athanasij. Fides aut catholica h̄ est. vt vnū deū i trinitate ⁊ trinitatē in vnitatem veneremur. qđ dicat. credamꝰ deū esse vnū in essentia. ⁊ trinū i psonis. Articuli at p̄tineres ad psonas sūt tres. Primus est credere in psonam p̄ris. Et de isto articulo dicit in vtroqꝰ simbolo. p̄rē omnīpotentē. ita qđ p̄r est p̄ma psona in trinitate. nō qđam p̄ritate nate vel t̄pis. sed solū p̄ritate originis. qz psona p̄ris a nullo originat. sed alie p̄sone originant ab ea. Et istud tangit in simbolo Athanasij cū dicit p̄r a nullo ē factus nec creatus nec genitꝰ. Secundus articulo de illis qđ pertinent ad psonas est credere in psonam filij. Et de isto dicit i vtroqꝰ simbolo. Et in ih̄m xpm̄ filiū eiꝰ vnīcū. ita qđ debemꝰ credere qđ psona filij nō sit nec creatꝰ sꝰ generatꝰ a p̄re. Et hoc tangit in simbolo Athanasij. cū dicit. filiꝰ a p̄re solo est. non factus nec creatꝰ sed genitꝰ. Et ꝑ istuz articulū errauit Arriꝰ. qđ dixit filiū esse creaturā puram ⁊ minozē p̄re. Ideo ꝑ errorem Arriꝰ fuit additū in simbolo Nyceno. deum de deo. lumen de lumine. deum verꝰ de deo vero. genitū non factum ꝑ substantialē p̄ri. Licet em̄ xps in q̄stuz homo sit minor patre. t̄m in q̄stuz deꝰ est equalis p̄ri s̄m diuinitatē. vt dicit Athanasius. Eqlis p̄ri s̄m diuinitatē. minor p̄re s̄m hūanitatē. Fuerūt etiā qđdam heretici vocati Ambrosij vel Ambrosij. qđ dixerūt filium esse genitū a p̄re ex t̄pe. ⁊ non fuisse ab eterno. Et ꝑ istum errorem fuit additū in simbolo Nyceno. Et ex patre natum ante om̄ia sc̄la. Tertius articulo de illis qđ p̄tinet ad psonas est credere in psonam sp̄s sancti. Et de isto articulo dicit in simbolo apłoz. Credo in sp̄m sanctū. ita qđ debemus credere sp̄m sanctū esse verꝰ deum a p̄re ⁊ filio. ꝑcedentem. ita dicit Athanasius. Sp̄s sanctꝰ a p̄re et filio non factꝰ nec creatus nec genitꝰ sꝰ ꝑcedens. Et ꝑ istum articulū errāt greci dicētes sp̄m sanctū a solo p̄re ꝑcedē. Et ꝑ errorem eorum

Ca. I. Tertiae partis

addit romana ecclesia in simbolo Nyceno. Qui ex patre filios
procedit. Fuerunt alii heretici qui dixerunt spiritum sanctum esse creaturam
et non deum. Et hoc errorem istorum fuit additum in simbolo Nyceno.
Qui cum patre et filio simul adorantur et glorificantur. Nulla enim
creatura debet adorari eque adoratio cum deo. Contra istos tres ar-
ticulos de trinitate personarum errauit Sabellius qui posuit confu-
sionem personarum dicens quod eadem persona quibus erat pater. quibus erat filius.
quibus spiritus sanctus. Contra quem dicit Athanasius. Alia est ei persona patris
alia filii. alia spiritus sancti. Unum est sciendum quod una persona est alia ab
altera. non tamen est aliud. Unum ista est vera. pater est alius a filio. sed
ista est falsa et heretica. pater est aliud a filio. quia hec dictio alius
est masculini generis dicit diuersitatem in persona. sed hoc dictio
aliud que est neutri generis dicit diuersitatem in essentia. Alii
tres articuli pertinent ad opera trinitatis. quorum quidam pertinent ad opus
nature. videlicet ad opus creationis. et de hoc est unus arti-
culus. scilicet qui dicit quod debemus credere deum esse creatorem omnium
creaturarum. Et de isto articulo dicitur in simbolo apostolorum. creator
rem celi et terre. Et hoc istum articulum errauit Manichaeus qui dicit
quod deus bonus creauit res inuisibiles. sed deus malus creauit res
visibiles. Unum hoc errorem istum fuit additum in simbolo Nyceno.
uisibiliu[m] omnium et inuisibilium. Notandum etiam
quod in simbolo apostolorum dicitur creatorem. in simbolo autem Nyceno
dicitur factorem. Et ratio est. quia differentia est inter creatorem et facto-
rem. sicut inter creare et facere. quia creare est aliquid ex nihilo pro-
ducere. et facere est aliquid producere ex aliquo. Quia ergo deus in
principio creauit angelos et materiam omnium tam celestium quam
terrestrium. ex qua postea fecit alia. ideo dicitur creator. quia hoc postea
ex illa materia fecit omnes alias creaturas. et ideo dicitur factorem.
Opera etiam dei quaedam pertinent ad opus gratiae. scilicet ad opus iustifi-
cationis. Et de hoc est unus articulus. scilicet quod debemus credere quod
per gratiam dei fideles spiritualiter uniantur. et remittuntur peccata si-
delibus in unitate ecclesiae et catholice fidei. Et de hoc dicitur
in simbolo apostolorum. sanctam ecclesiam catholicam. id est. uniuersa-
lem. sanctorum communionem. remissionem peccatorum. Et in isto
articulo comprehenduntur omnia sacramenta ecclesiae. et quicquid

De articulis fidei

sacrosancta romana ecclesia d baptismo z eucharistia z alijs sacramentis ecclesie in q̄b̄ fideles sibi ad inuicē cōmunicāt. et p̄ q̄ sit peccatoꝝ remissio credit. p̄cipit z docet esse credēdum. Et s̄ istum errauit Pelagi⁹ q̄ posuit q̄ p̄ solum actuz liberi arbitrii absq̄ gr̄a dei poterat haberi remissio pctōꝝ. Cōtra etiam istū articulū errauerūt Jacobite z Nicholaitē Joumiani Valdenses. z vniuersaliter om̄es heretici. iudei. sarraceni. gentiles z pagani. z pagani. z q̄cunq̄ de baptismo z eucharistia z alijs sacramentis credunt aliter q̄ romana ecclesia. Contra istum tñ articulū errant specialit̄ greci z om̄es alij scismatici q̄ negāt sacrosanctā romanā ecclesiam esse caput z magistrā om̄iū ecclesiaz. Un̄ s̄ istum erroꝝ fuit additū in simbolo Nyceno. vnā ap̄licam ecclesiam Cōtra etiā erroꝝ Donati q̄ posuit baptismū debere iterari fuit additū in simbolo Nyceno. Cōfiteoꝝ vnū baptismā. Op̄ez etiam dei quedam ad opus gl̄ie p̄tinent. scz ad opus glorificationis. z de hoc est vnus articulus videlicet q̄ credimus virtute dei om̄es resurrecturos tam bonos q̄ malos. z bonos esse p̄miandos. z malos esse puniendos. Et d̄ isto articulo fidei d̄r in simbolo ap̄loꝝ. Carnis resurrectōz et vitam eternam Amen. Et in simbolo Nyceno. Expecto resurrectōem mortuoꝝ. z vitam venturi seculi Amē. Circa istū articulū errabāt Saducei q̄ negabāt resurrectōez esse futurā. Cōtra etiā istū articulum errauit Plato q̄ posuit resurrectōnem esse naturalē. z fieri rōne nate. in fine. s. magni anni. q̄ cōplet in. xxxvj. milibz annis. Cōtra etiā istū articulum errauit Origenes. q̄ posuit malos in inferno puniri solū vsq̄ in diem iudicij. Un̄ s̄ om̄es istos erroꝝ d̄r in simbolo Athanasij. Ad cuius aduentū. h̄ ē virtute cuius. hoc ē p̄tra erroꝝ Platonis. oēs hoīes resurgere h̄nt cū corpibz suis. s̄ erroꝝ saduceoꝝ. Et redditori sūt de factis. p̄p̄is rōnem. z q̄ bona egerūt ibūt in vitā eternā. q̄ v̄o mala in ignē eternū. p̄tra Origenis erroꝝ. Isti sunt septē articuli p̄tinentes ad diuinitatē. Alij autē septē p̄tinet ad humanitatē. Prim⁹ est de p̄ceptione filij. s. credere q̄ fili⁹ dei fuit p̄cept⁹ in vtero beate

La. I. Tertiē partis

Marie v̄gis p̄tute sp̄s̄s̄cti. Et de h̄ d̄r in simbolo ap̄loruz. Qui p̄cep̄t̄ est de sp̄s̄sancto. ⁊ in simbolo Ayceno. Qui p̄t̄ nos hoies ⁊ p̄t̄ n̄ram salutē descendit de cel. ⁊ incarnat̄ ē de sp̄s̄sancto. Contra istū articulū errauit Maniche⁹ dicens filiū dei non veram carnē s̄z fantastica assumplisse. Et p̄tra istū errorē d̄r in simbolo Athanasij. Perfect⁹ deus. p̄fect⁹ h̄o ex aia rōnali ⁊ hūana carne subsistens. Sc̄d̄s̄ articulo de p̄tinentibz ad humanitatē ē de natiuitate xp̄i. s. crede dei filiū ab et̄no natū a p̄re. ex tpe natū ex Maria v̄gie. q̄ v̄go extitit añ partū in partu ⁊ post partū. Et de isto articulo d̄r i vtroqz simbolo. Nam ex Maria v̄gie. Contra istū articulo errat p̄fidi iudei. negantes dei filiū ex Maria v̄gie esse natū. Contra istū articulo etiā errauit ille nephand⁹ Iouinian⁹ q̄ dicit q̄lz beatissima v̄go Maria p̄cepit v̄go tñ in partu fuit corrup̄ta. Et h̄ istum errorem d̄r in vtroqz simbolo. Ex maria v̄gie. Tertio articulo p̄tines ad hūanitates ē de passione dñi n̄ri ihu xp̄i. s. q̄ credim⁹ dei filiū p̄ salute n̄ra passum. crucifixum mortuū et sepul̄tū. Et h̄ ē q̄ ad natam humanam. q̄a nasa diuina nihil patiebat. Et de isto articulo d̄r in vtroqz simbolo. s. ap̄loruz et Ayceno. Passus sub pontio Pilato. crucifix⁹ mortuus ⁊ sepul̄t⁹. Et h̄ istum articulo errauit spurcissim⁹ machomet⁹. q̄ quis in altero canone suo dicat xp̄m ex Maria v̄gie natum. tñ negat eum passum vel crucifixum fuisse. s. vnum aliū loco ei⁹. Contra etiā istū articulo errauit Origenes dicens xp̄m non solum passum p̄ hōibz. imo etiā p̄ demonibz in aere qñ ascendit in celū. Et h̄ istum errorem d̄r in simbolo Ayceno. Qui p̄pter nos hoies ⁊ p̄t̄ nostram salutem ⁊c. Quarto articulo p̄tines ad hūanitatē ē de ascensu ad inferos. s. q̄ credim⁹ q̄ anima xp̄i que in morte separata fuit a corpe. vnita tñ diuinitati. corpe etiā diuinitati vnito in sepulchro remanente descendit ad limbum sanctorum patrum. q̄ est q̄dam pars inferni. ⁊ istos p̄res q̄ in fide de xp̄o incarnando ⁊ in caritate decesserūt inde liberauit. peccatoribz in inferno remanentibz damnatorum. Et de isto articulo d̄r in vtroqz simbolo. descendit ad inferos.

De articulis fidei

Quintus articulus pertinet ad humanitatem est de resurrectione. scilicet quod credimus dei filium resurrexisse a mortuis tertia die. secundum quod scriptura prophetarum et apostolorum dixerat. Et de isto articulo dicitur in utroque simbolo. tertia die resurrexit a mortuis. Notandum autem quod Christus non fuit in sepulchro nisi quodraginta horis. scilicet dicitur ibi fuisse tribus diebus. quod secundum Augustinum intelligendum est per synodochon. ut ponatur pars diei pro tota die. unde ipse fuit ibi per ultimam partem diei veneris. quia in proleptorio istius diei fuit positus in sepulchro. et fuit ibi per totam diem sabbati. et per primam partem diei dominice. quia in aurora surrexit. Sextus articulus ad humanitatem pertinens est de ascensu ad celos. scilicet quod credimus quod quodragesima die a resurrectione sua Christus cum magno comitatu angelorum et sanctorum patrum quos ab inferno extraxerat ascendit in celum. Et de isto articulo habetur in utroque simbolo. Ascendit ad celos. sedet ad dexteram dei patris. omnium potentis.

Septimus articulus ad humanitatem pertinens est aduentus Christi ad iudicium credere. scilicet quod Christus in fine mundi in forma humana apparebit cum potestate magis et potestate in valle Josaphat. et ibi iudicabit bonos et malos. Et de isto articulo dicitur in utroque simbolo. In deventur est iudicare vivos et mortuos. Isti sunt. xiiij. articuli fidei. quorum septem pertinent ad divinitatem. et alij septem ad humanitatem Christi. Et istos articulos debent sacerdotes subditos suos edocere. et maxime illos qui pertinent ad humanitatem. et potissime illos de quibus ecclesia solennizat. sicut est articulus conceptionis de qua est festum in annunciatione beate marie. et articulus de natiuitate. de qua fit festum in natali. et articulus de passione de qua fit festum in pasce. et articulus de resurrectione de qua fit festum in die pasce. et articulus de ascensione de qua fit festum in die ascensionis domini. Istos enim articulos cum articulo de aduentu ad iudicium quibus fidelis postquam venit ad annos discretis tenet scire explicitate. Et de istis articulis ad humanitatem pertinentibus habet usus. Nascitur ab luina patris descendit ad ima. Surgit et ascendit veiet discernere cuncta. Nec est fides catholica quam corde credo et ore confiteor. in qua fide vivere volo et mori. prestatas me in omnibus credere sic sancta romana ecclesia credit. Et si quod minus bene dixerim totum reuoco et totum habeat per non dicto.

Ca. II Tertię partis

De petitiōibz orōis dñice.

Capitulum. II

m Odum et formā orādi saluator tradēs dicit **Matth.**
vi. et **Luc. xj.** Cum orat̄s dicite **P̄i n̄r̄** q̄ es in celis et
Circa qd̄ notādū ē q̄ ista orō excellit om̄es orōnes
in tribz. Primo rōne mgr̄i q̄ eam cōposuit. q̄ fuit x̄ps verus
de⁹ et hōver⁹. in q̄ om̄es thesauri sapiētie et scie dei sūt absco-
diti. Quanto ḡ mgr̄ q̄ istam orōem composuit excellit om-
nes alios mgr̄os. tāto ista orō excellit om̄es alias oratōnes
Uñ vocat̄ ista orō dñica orō. quia dñs dominantium eam
composuit et ordiavit. Secūdo excellit om̄es alias orōnes
rōne forme. Est em̄ orō breuissima. ita q̄ nemo p̄ se excusa-
re et dicere q̄ rōne prolixitatis sue generet tediū v̄ fastidiū.
Notandum tñ q̄ lz vt dictum est sit breuis in verbis. ē tñ
multum pfunda in sensu et ad impetrādum efficacissima.
Uñ de ea dicit sapiēs. Breuis orō penetrat celos. Tertio
excellit om̄es alias orōnes rōne materie de q̄ est. In ip̄a em̄
p̄tinent om̄ia necessaria tam in vita ista q̄ in alia. Unde
notandum q̄ saluator in ista orōne sic p̄cedit. qz p̄mo docet
nos captare dei beniuolentiā. Secdo docet nos orādi mo-
dum et formā. Primū facit cū d̄r. **P̄i n̄r̄.** et. Secdm̄ facit cū
d̄r. **Adueniat regnū tuuz.** et. Circa p̄mū duo facit. Primo
docet nos captare dei beniuolentiā. Secdo docet nos opta-
re orōis efficaciam. ibi. **sanctificet nomē tuū.** et. Dicimus ḡ
P̄i n̄r̄ q̄ es in celis et. Ubi p̄mo p̄fitemur deum esse omniū
rerum p̄ncipiū. qz p̄r. Secdo allegam⁹ nostrz p̄uilegium. q̄a
dicim⁹ **nostr.** Tertio nominam⁹ nomē ei⁹ p̄prium. ibi. **q̄ es.**
Quarto assignam⁹ sibi certum domicilium. qz in celis. dici-
mus ḡ. **P̄i n̄r̄** q̄ es in celis. Ubi sciendum q̄ p̄m quod dicit
Eberhardus. pater accipit q̄ncqz modis. qz p̄mo d̄r p̄r rōne
cure. alio mō rōne geniture. alio mō rōne etatis. alio mō ra-
tione honozis. alio mō rōne creatōis. Istis q̄ncqz modis d̄s
est p̄r omniū. Primo rōne cure. Ita dicit **Paul⁹ ap̄ls** dicēs
Dñem sollicitudinē vestram ponētes in deum. qz ip̄e curat
de om̄ibz. vt ip̄emet dicit x̄ps in **Matth.** **Nolite solliciti esse**

De oratione Dominica

dicētes. qđ māducabī. aut qđ bibē. aut qđ opiemur. scit enī
p̄r vester celestis quia his omīb; indiget. Scđo de^o est pa-
ter omniū rōne geniture. Un̄ de eo dicit ap̄tus. Volūtarie
genuit nos verbo veritatī. vt sim^o initium aliquod creature
eius. Un̄ quilibet potest dicere illud ps. Dñs dixit ad me fi-
lius meus es tu ego hodie genui te. Et de quolibet dicit ds
illud quod d̄r in .ij. lib. Regum. Ego ero illi in p̄rēm et ipse
erit mihi in filium. Tertio de^o est pater ratōne antiquitatis
Un̄ de eo dicit Daniel. Antiquus diez sedit et libri videlz
pscientiaz aperti sūt coram eo. Un̄ omnes possum^o dicere
quod dicit ap̄tus. Unum p̄rēm habem^o deum. Quarto ds
est p̄r omniū rōne honoris. quia deū habem^o honorare spe-
ciali honore z fuerētia. que a doctorib; d̄r latrīa. qui honoz
nulli creature debet exhiberi nec decet. Un̄ quilibet debet
dicere illud quod d̄r in Mattheo. Cōfiteor tibi dñe pater
celi et terre. ita qđ p̄fiteri ibi idem est quod laudare siue ho-
norare. Quinto de^o est pater omniū rōne creationis. Un̄
Moses. Nūquid nō ipse est deus qui possedit te. fecit te. z
creavit te. Un̄ et h̄ qđ dicim^o pater. habem^o fiduciam ad ob-
tinēdum illud quod in illa orōe petimus. Un̄ possum^o ar-
guere sic. pater dat filio illud quod petit ab eo dūmodo il-
lud quod petit sit iustum z filio necessarium. sed de^o est pa-
ter omniū z illud qđ petimus in ista orōe est iustissimum et
valde nobis necessariū. quare fiduciam habem^o qđ de^o totū
dabit nobis. Et fundat ista rō sup verbum saluatoris i Lu-
ca vbi dicit sic. Si vos cū sitis mali nostis dare bona filiis
vestris. q̄sto magī p̄r vester dabit sp̄m bonum petētib; se.
q̄si dicat. qđ imo dabit. Scđo in ista orōe allegam^o nostz
puilegiū. cū dicim^o n̄r. Un̄ notādū qđ q̄uis vt dictū est de^o
sit p̄r omniū illis q̄ncq; modis. tñ nos qđ sum^o regenerati in
xpo possum^o dicere sp̄aliter pater n̄r. Un̄ ip̄e est pater n̄r
qz nos sum^o ab eo liberati misericordiā. adoptati sp̄aliter.
educati nobilit^o. informati salubr^o. Dico qđ de^o ē sp̄alit^o p̄r
n̄r. qz nos christiani sum^o ab eo redempti siue liberati mise-
ricordiā. vñ possum^o de eo dicere illud qđ d̄r in Apocalipsi

6. 4

Ca. I. Tertiae partis

Redemisti nos dō i sanguie tuo. De q̄ redēptōe dic. b. Petr^o.
Nō ex corruptibilib; auro v̄l argēto redēpti est; de vana v̄za
p̄uerlatōe. s; p̄ciolo sanguie immaclati agni dñi nr̄i ihu xp̄i.
Sec̄do dico q̄ de^o est sp̄ealit̄ p̄z nr̄. qz nos xp̄iani sum^o ab eo
adoptati sp̄ealit̄. Et de h̄ dic̄ apl̄s. Dil̄it de^o sp̄m̄ filij sui in
corda n̄ra in q̄ clamam^o abba p̄z. vt adoptōz filioz dei reci-
perem^o. Tertio dico q̄ de^o est sp̄ealiter p̄z nr̄. qz nos xp̄iani
sum^o ab eo educati nobilit̄. In sac̄ro em̄ eucharistie pascit
nos de^o corpe z sanguie xp̄i. Ita dic̄ ip̄emet xp̄s in Jobāne
dicēs. Caro mea h̄c est cibo. z sanguis me^o h̄c est pot^o. De isto
cibo dic̄ ps̄. Panē angeloz mādu. h̄o. De q̄ pane dic̄ xp̄us.
Qui māducauerit ex h̄c pane viuet in eternū. Un̄ eccl̄a tan-
tū bñficiū recoḡscens invocē gr̄az actiōis pr̄upēs dic̄. O q̄
suavis ē dñe sp̄us tu^o in nob. vt em̄ dulcedinez tuā in filios
demōstrares pane de celo p̄stito. esuriētes humiles reple-
bonis. fastidiosos diuites dimittens inanes. Quarto dico
q̄ de^o est sp̄ealiter p̄z nr̄. qz nos xp̄iani sum^o ab eo informati
salubri^o z h̄ p̄ doctrinā euangelicā. q̄ sola ē doctrina salutife-
ra z salubris. Et istā doctrinā petebat dauid cum dicebat.
Bonitatē z disciplinā et sciaz doce me. De ista doctrina dic̄
sapiēs. Audi fili mi disciplinā p̄zis tui. Ex h̄ q̄ dicim^o p̄z
nr̄. habem^o fiduciā q̄ illō qd̄ a deo petim^o mediāte orōe da-
bit nob. vt arguam^o sic. p̄ncipale trahit ad se min^o p̄ncipale
et accessoriū. extra de p̄se. ec. vel alta. c. si eccl̄iam. li. vi. s; de^o
dedit seipsum nob. z idō vocam^o eū nr̄m. z respectu^o xp̄i om̄ia
sunt accessoria. Ergo certi sum^o q̄ ista dabūt nobis a dō. Et
fundat̄ ista rō sup̄ p̄bo apl̄i dicent̄ in epl̄a ad Ro. viij. Si
de^o p̄ nob̄ q̄s s̄ nos. q̄ etiā p̄prio filio suo nō pepcit. s; p̄ nob̄
om̄ib; tradidit eū. Quō non etiā cū illo om̄ia nobis dona-
uit. q̄si dicat imo. Tertio in orōne ista nominam^o nomē dei
p̄p̄riū cū dicim^o. q̄ es. Circa qd̄ sciendū est q̄ q̄uis fm̄ do-
ctores in vita ista nesciam^o nomen p̄p̄riū dei. tū int̄ alia noīa
q̄ dicunt̄ de deo istō nomē q̄ es est maḡ p̄p̄riū. qd̄ p̄z ex h̄. qz
Moȳsi int̄roganti qd̄ responderet filijs isrl̄ si int̄rogarent
qd̄ esset nomen p̄p̄riū dei. dixit de^o. sic dices filijs isrl̄. qui est

De oratione dominica

misit me ad vos. Dicim⁹ g^o deo. q^o es. q^o de⁹ est firma entitas
nunq^o deficiens s^z omnes pficiens. summa bonitas omib⁹ suffi
ciens. pura veritas omnes erudiens. vera caritas oēs reficiens
Primo dicim⁹ deo q^o es. q^o ipse est firma entitas nunq^o defici
ens. Un^o ipse dicit de se in Exodo. Ego sum q^o sum. Et psal.
A seculo vsq^o in seculum tu es. Sec^odo dicimus deo q^o es. q^o
deus est summa bonitas omib⁹ sufficiens. Un^o inueni vocan
ti se bonum dicit xps. Nemo bon⁹ nisi solus de⁹. Et de deo
dicit ps. Bonus es tu. et in bonitate tua doce me iustificatō
nes tuas. Et ap^olus. Sufficiētia n^{ra} ex deo est. Tertio dici
mus deo q^o es. q^o de⁹ est pura veritas omnes erudiens. Unde
dicit xps in Joh. Ego sum via veritas et vita. Et in Mat^o.
Magister scimus q^o verax es et via dei in veritate doces
Quarto dicim⁹ deo q^o es. q^o deus est vera caritas omnes refi
ciens. Un^o in p^oma canonica Johānis. De⁹ caritas est. et qui
manet in charitate in deo manet et de⁹ in eo. Et ipsemet dic
it in Mat^otheo. Venite ad me omnes q^o laboratis et onerati estis
et ego reficiā vos. Dicendo g^o. q^o es. fiduciaz habem⁹ q^o deus
q^o est firma entitas nulli d^oficiet sed omnes pficiet. q^o est sum
ma bonitas omib⁹ sufficiet. quia est pura veritas omnes eru
diēt. q^o est vera caritas omnes reficiet. Quinto dico q^o in
ista orōe captando dei beniuolentiā assignā⁹ certuz sibi do
miciliū. cum dicim⁹ in celis. Circa q^o notandū q^o celū quo
ad nūc est quadruplex. q^o est celum sup^onaturale. materiale.
spūale et intellectuale. Celum sup^onaturale est ip^oa trinitas.
et de isto celo d^or in Be^on. Suspice. i. respice celum. i. ip^oaz tri
nitatem. et numera stellas. i. ei⁹ p^ofectiones et proprietates si po
tes. Celum materiale q^o ad nūc est celum empyreū. de quo
d^or Be^on. J. In p^oncipio creauit de⁹ celū et terrā. q^o s^om Stra
bum intelligit de celo empyreo. Celum spūale est deuota
aia. de q^o ps. D^ons in celo sedes ei⁹. Celum intellectuale ē na
tura angelica. de q^o ibidem. Verbo d^oni celi firmati sūt. i. an
geli p^ofirmati sunt in bono. Et in quolibz istoz celoz ē d^os.
q^o in p^omo celo. i. in trinitate est indiuisus p^o essentiā. In secū
do celo. i. in empyreo est clare visus p^o gliam. In tertio celo

Ca. II. Tertiae partis

Id est. in aia deuota ē inhabitās p grās. In q̄rto celo. i. i natura āgelica ē ipm eleuās p excellētā. Dico p̄mo q̄ de^o est i p̄mo celo. i. in trinitate indiuisus p essentiā. ⁊ de h̄ d̄r i p̄ma canonica Joh. Tres sūt q̄ testimoniū dāt i celo. p̄. v̄bū. et spūsc̄rūs. bi tres vnū sūt vicē p essentiā. Sc̄do dico q̄ deus est in sc̄do celo. i. i empyreo clare visus p glāz. Et de h̄ d̄r in Apoca. Apertū ē ostium i celo ⁊ archa testamētī uisa ē. Archa testamētī est de^o. q̄ vt dicit ap̄lus Heb. ix. noui testamētī mediator est. Tertio dico q̄ de^o est in tertio celo. i. in aia deuota. ibi inhabitās p grām. Un̄ ps. cxv̄j. Ad te leuauī oculos meos q̄ habitas in celis. i. i aiab deuot̄. Quarto dico q̄ de^o est in q̄rto celo. i. i angelica nata ipaz eleuās p excellētiam. Un̄ ps. viij. Eleuata est magnificētia tua sup celos. i. sup nouē ordies āgeloz. Dicēdo ḡ in celis habem⁹ fiduciaz q̄ q̄ de^o ē i p̄mo celo i ipm trāsfomabimur. q̄ i sc̄do p ipm inhabitabimur. q̄ in tertio p ipm uiuificabimur. q̄ in q̄rto p ipm eleuabimur. Et sic terminat p̄ma ps dñice orōis in q̄ captam⁹ dei beniuolētā. Seq̄t sc̄da ps dñice orōis i qua optam⁹ siue petim⁹ orōis efficacīā dicēdo. Sc̄rificet̄ nomētū. Et est p̄ma petitio in orōie s̄ est vltima i re seu in intentione. Circa qd̄ sciēdum est q̄ ad h̄ q̄ orō n̄ra habeat efficacīā. i. q̄ exaudiat̄ a dō req̄runt̄ q̄ttuor. s̄. q̄ fiat cū firmitate fidei. cū bonitate rei. cū deuotōe animi. ⁊ q̄ fiat in noiē xp̄i. Dico p̄mo q̄ ad h̄ q̄ orō habeat efficacīā optz q̄ fiat cum firmitate fidei Sic em̄ instr̄m est inefficax nisi sit debito signo signatū. ita orō n̄ra est inefficax nisi sit i ḡculo fidei signata. Et idō dicebat xp̄s. Quicqd̄ orātes petitis credite. i. signaculo fidei signate. ⁊ accipietis ⁊ fiet vob. Un̄ d̄r Joh. ix. c. Scimus q̄ pctōres de^o nō audir. Ut at̄ dicit ap̄ls Ro. xiiij. Dē qd̄ nō est ex fide pctm̄ est. ⁊ idō vt dicit xp̄s Joh. iij. Veri adoratores adorabūt p̄m̄ in spū ⁊ veritate. s̄. fidei. Sc̄do dico q̄ ad h̄ vt orō habeat efficacīā optz q̄ fiat cū bonitate rei. id est. q̄ in orōe nō petant̄ inania s̄ vtilia. sicut em̄ libell⁹ ineptus ē null⁹. ita orō inepta est nulla. In cui⁹ signū dicit ap̄ls Jaco. iij. Petitis ⁊ nō accipietis eo q̄ male petatis. Tertio dico

De oratione dominica

¶ ad h̄ q̄ oꝛo habeat efficaciam oportet q̄ fiat cū deuotōe ani
mi. Sicut em̄ ad h̄ v̄t fum⁹ ascēdat de thuribulo oportet q̄
sit ibi ignis. ita ad h̄ q̄ oꝛo ascēdat ad deū optz q̄ sit igne de
uotōis accēsa. In cui⁹ signū legit Apoꝛ. viij. Stetit angel⁹
dñi ante altare habēs thuribulū aureū in manu sua. ⁊ data
sunt ei incēsa mltā. q̄ sūt oꝛōes sc̄toꝝ. ⁊ ascēdit fum⁹ incēsoꝝ
de oꝛōib⁹ sc̄toꝝ de manu angeli. Jō petebat dauid in Psal.
Dirigat domine oꝛo mea sic incensū in ⁊spectu tuo. Quar
to dico q̄ ad h̄ q̄ oꝛo habeat efficaciam oportet q̄ fiat in noīe
xp̄i. Sicut em̄ illud qd̄ pcurator agit nō valet nisi agat no
mine pcuratorio. ita cum fum⁹ oꝛādo pcuratores xp̄i. si vo
lum⁹ exaudiri oportet q̄ petam⁹ in noīe xp̄i. Cū dicit xp̄us.
Quodcūq; petierit⁹ p̄m̄ in noīe meo dabit vobis Jo. xv.
Ista q̄ttuor optam⁹ esse in oꝛōe n̄ra cum dicim⁹. sc̄rificetur
nomē tuū. Tria p̄ma tangunt in h̄ q̄ dicim⁹ sanctificet. s̄m
q̄ sc̄m̄ p̄mo idē est qd̄ firmū. in q̄ firmitas fidei. Sc̄do idē
est qd̄ sine terra. in q̄ vtilitas rei. Tertio idē est qd̄ sanguie
tinctū in q̄ animi deuotio designat. Quartū tangit in h̄ qd̄
dicim⁹ nomē tuum. De q̄ noīe d̄: Marcī vlti. In noīe meo
demonia eiciēt. liguis loq̄nt̄ nouis. serpētes tollēt. ⁊ si mor
tiferz qd̄ biberint nō eos nocebit. sup egros man⁹ imponent
et bñ habebūt. Et sic terminat sc̄da pars oꝛōnis dñice. in q̄
optam⁹ sine petim⁹ oꝛōis efficaciam Sequit̄ tertia pars p̄nci
palis in q̄ docemur orandi modum ⁊ formā cū d̄. Adueni
at regnum tuum. Circa qd̄ sciendum q̄ ab isto loco vsq; in
finem p̄tinent̄ sex petitiōes. in q̄b⁹ petim⁹ omne quod est no
bis necessariū tam in vita ista q̄ in alia. Cū em̄ tota perfec
tio hoīs p̄sistat in duob⁹. s. in declinatōe mali et p̄secutione
boni. iuxta illud ps̄. Declina a maloz fac bonum. idō ī ista
oratione petimus a deo vt nobis conferat omne bonum et
omne malum auferat. Quantū ad collatōez boni ponūtur
tres petitiōes. Cum enim sit triplex bonum. scz bonū glo
rie. bonum gr̄e. et bonum nature. istud triplex bonum peti
mus nobis dari. Nam bonū glorie petimus nobis dari cū
dicim⁹. Adueniat regnū tuū. id est. regnū paradisi. ⁊ est s̄sus.

Ca. III. Tertię partis

D p̄i q̄ es in cel̄ petim⁹ q̄ regnū tuū adueniat nob. i. ad nos
ueniat. S; q̄re post⁹ dicim⁹ adueniat regnū tuū. q̄ dicam⁹
adueniam⁹ i regnū tuū. Dico ad denotādū q̄ gl̄a paradisi nō
habet ex p̄p̄is meritis. s; ex mera gr̄a dei. iuxta s̄bū apl̄i dicē
tis. Nō ex opib; iusticie q̄ fecim⁹ nos. s; s̄m suā misericōdiaz sal
uos nos fecit. Jō dicim⁹ adueniat. i. gr̄a tua ad nos ueniat.
nō at̄ dicim⁹ adueniam⁹. q; vt dictū est ex meritis n̄ris n̄ pos
sum⁹ in illō uenire. Nemo em̄ p̄uentre ad me nisi p̄i q̄ misit
me traxerit eū. vt d̄r Joh. vj. De isto reḡ dic̄ Aug. loquēs in
p̄sona xp̄i. Venale habeo regnū celoz. q̄d emit. paupertate
regnū. uilitate gl̄a. labore req̄es. tristicia gaudiū. morte uita
Bonū gr̄e petim⁹ cū dicim⁹ Fiat uolūtas tua sic in celo et i
terra. Ad cui⁹ euidētīā sciēdū q̄ hō uocat in sacra sc̄p̄a tra.
Uñ ps. Anima mea sic tra sine aq̄ tibi. Uñ hōi iusto d̄r ibi
dem. Bñ dixisti dñe terrā tuā. Angeli at̄ z sc̄i in paradiso exi
stentes uocāt celū. Uñ ps. Celi enarrāt gl̄az dei. Est ḡ sen
sus. D p̄i n̄i q̄ es in celis. fiat uolūtas tua in terra. H̄ ē i nob
hoib; terrenis. sic fit in cel. i. sic fit in angel⁹ et in b̄is. Uel p
terrā intelligit̄ eccl̄ia militās. p celū eccl̄ia triumphās. vt sit
sensus. sic in eccl̄ia triūphante fit uolūtas tua. ita petim⁹ q̄
fiat in eccl̄ia militāte. Que at̄ sit ista uolūtas docet nos apo
stol⁹ dicēs. Hec ē uolūtas dei sacrificatio v̄ra. Et d̄r. fiat uolū
tas tua. nō aut̄ uolūtas n̄ra. q; vt dic̄ xp̄s. Nō oīs q̄ dic̄ mihi
dñe dñe intrabit i regnū celoz. s; q̄ facit uolūtatē p̄ris mei
q̄ in celis est. Bonū n̄se petim⁹ cū dicim⁹. Panē nostrū
quīdianū da nob hodie. Et est sciēdū q̄ panis d̄r a pan gre/
ce q̄d ē totū latine. In h̄ ḡ q̄ petim⁹ panē petim⁹ oīa que sūt
nobis necessaria ad sustentatōem b̄ misere z trāsitorie uite.
Nec ē illud q̄ istud q̄d dictū ē sup̄ in pre secūda tractatu q̄r
to in ea. de orōe. vbi dicebat q̄ i orōe nō sunt petēda t̄palia.
q̄d est intelligendū q̄ nō sūt petēda directe z p se. s; in q̄ruz
sūt necessaria ad habēdū celestia z et̄na sic bñ p̄nt peti. Uñ
Bre. in collecta. Sic trāscam⁹ p bona t̄palia vt nō amitta
mus eterna. Uel est intelligendū q̄ non sunt petēda ad sup
fluitatē sed ad sustentatōem. z sic petim⁹ ea bic. vnde dicim⁹

De oratione dominica

hodie. q̄ n̄ petim⁹ nisi in q̄ntū ē necessarium p̄ h̄ die. Et ita
petebat Salomon dum dicebat. Diuitias ⁊ paupertates
ne dederis mihi. s̄z t̄m̄ victui meo tribue necessaria. ⁊ Pau-
lus. Habēs alimēta ⁊ q̄b̄ tegamur his p̄tenti sum⁹. No-
tandū etiā q̄ triplex est panis quē petim⁹ in ista orōe. Pri-
mus est panis spūalis austere p̄nie. Iste est panis orōe
rōne asperitat⁹. Et de isto pane d̄r̄ Joh. vj. Est puer vn⁹ hic
habēs q̄nq; panes orōeacos. Isti q̄nq; panes sunt quīq;
partes p̄fecte p̄nie. s̄. stritio. p̄fessio. oratio. elemosina. ⁊ icui-
mum. de q̄b̄ dictum est in secūda pte. Sc̄ds panis ē sacra-
mental. s̄z eucharistie. De q̄ pane d̄r̄ Joh. vj. Ego sum pa-
nis viū q̄ de celo descēdi. si q̄s māducauerit ex h̄ panē uiuet
in eternum. In fortitudine ist⁹ panis ambulāt fideles vsq;
ad montem paradisi. Tertius panis est materialis ⁊ sp̄alis
substantie. De isto pane d̄r̄ Ben. iij. In sudore vult⁹ tui val-
sces pane tuo. Et istos tres panes petim⁹ in orōe ista. iuxta s̄-
bū saluatoris in Luca dicētis Amice accōmda mihi tres
panes. Iste ḡ tres petitiōes respiciūt collatiōem boni. Sūt
alię tres q̄ respiciūt ablatiōem mali. Circa qd̄ notādum ē
q̄ duplex est malum. s̄. malum culpe ⁊ malum pene. Malū
culpe est duplex. s̄. p̄teritum ⁊ futurū. s̄m̄ h̄ ḡ sūt tres petitiō-
nes ablatiōis mali. In p̄ma petim⁹ malum culpe p̄teritum
nobis dimitti cū dicim⁹. Dimitte nobis debita nostra sicut
⁊ nos dimittim⁹ debitorib⁹ n̄ris. Ista debita sūt p̄ctā iuxta
parabolam christi. quam p̄posuit Symoni leproso dicens
Duo debitores erāt cuidam feneratori. ⁊c. q̄ parabola s̄m̄
glo. intelligit de debito p̄cti. Debita ista petimus nobis di-
mitti a deo s̄c̄ dimittim⁹ debitorib⁹ n̄ris. i. illis q̄ p̄ nos pec-
cauerūt. Et istud intelligit de debito iniuriarū quas debe-
mus remittere. alioq̄n si nos nō dimittam⁹ de⁹ nō dimittet
nobis. dicēte xp̄o. Pater v̄r̄ celestis non dimittet vobis nisi
vos dimiseritis vnūq; de cordib⁹ v̄ris. Quia cū mensura
mensi fueritis eadem remetietur vobis. Si ḡ vis q̄ de⁹ tibi
dimittat peccata tua. ⁊ tu dimitte illis q̄ p̄ te peccauerūt. alio-
quin dicet tibi. Ex ore tuo te iudico serue neq; dicis ei. di-

Ca. II. Tertię partis

mitte mihi sicut ego dimitto. s; tu nō dimittis. g̃ dicit q̃tibi
 nō dimittere debeat. S; nūq̃d ille q̃ in fraterno odio dicit
 istā orōem peccat. Dico q̃ nō. q; nō dicit eam in p̃ona p̃pria
 sed in p̃sona ecclie. q̃d patet. quia dicit. nobis z nō dicit mi-
 hi. et cū vniuersalis ecclia regatur a sp̃ūsancto z errare non
 possit. ideo nūq̃ q̃s errat dicendo istā orōem. In sc̃da peti-
 tione petim⁹ nos a malo culpe futuro p̃caueri. cum dicim⁹
 Et ne nos inducas in temptatōem. Notandum q̃ temp-
 tatio aliq̃n sumit in bonum. sicut in Gen. q̃n dicit. Tēpta-
 uit deus Abraam. z in libro sapientie cū d̃r. De⁹ temptauit
 illos z inuenit eos dignos se. Et d̃r. de⁹ tēptare duob; mo-
 dis. Uno mō p̃missiue. z ita sumit q̃n d̃r. de⁹ tēptauit illos.
 id est. temptari p̃misit. Et sic tēptauit Job. Alio mō d̃r. tēp-
 tare vt ostēdat alijs exemplū p̃tutis. sic tēptauit Abraam vt
 ostēderet p̃tutē obediētie ei⁹. z de tali temptatōe nō loq̃mur
 hic. Aliq̃n etiā temptatio sumit in malū. z sic est duplex. Nā
 q̃dā est ab hoste. i. a demone. z q̃dā a carne. i. inq̃stū caro cō-
 surgit aduersus sp̃m. Tēptatio q̃ est ab hoste nō ē pctm̃ nisi
 p̃sentiat ei. imo si resistat sibi ē multū meritoria. Et isto mō
 x̃ps fuit tēptat⁹. de q̃ dicit Mathe⁹. Duct⁹ est ihs in desertū
 a sp̃ū vt tēptaret a dyaboloꝝ. Tēptatio q̃ ē a carne sp̃ con-
 surgit ex pctō. inq̃stum. s. ip̃a rebellio carnis aduersus sp̃m
 puenit in nob; ex peccato p̃moꝝ parētū. et ē materialit̃ ip̃m
 pctm̃ originale. mō ista rebellio q̃stū ad sui p̃ncipiū non est
 in p̃tate nostra inq̃stum dicim⁹ q̃ p̃mi motus nō sūt i p̃tate
 nostra. s; resistere isti tēptatōi siue p̃sentire p̃mis motib; bñ
 est in p̃tate ñra. z idō p̃sentire temptatōi: siue sit ab hoste siue
 a carne semp est pctm̃. ita q̃ si sit p̃sensus cuz deliberatione
 est pctm̃ mortale. s; si sit p̃sensus subit⁹ z q̃si surreptici⁹ est so-
 lū pctm̃ veniale. Nō in ista petitiōe nō petim⁹ vt in tempta-
 tione nō inducamur. s; vt in temptatōe nō p̃sentiam⁹. Et idō
 in ista petitiōe nihil aliud petim⁹ q̃ q̃ de⁹ det nobis virtutes
 resistendi temptatōi. q̃d ap̃ls p̃mittit eum facturū dicens.
 Fidelis deus q̃ nō patit̃ vos temptari supra id q̃d potestis
 s; faciet cū temptatōe p̃uentū vt possis sustinere. In vlti

De Decem p̄ceptis

ma petitiōe petim⁹ nos a malo pene liberari. cū dicim⁹. **S**s libera nos a malo. qđ intelligim⁹ a malo pene etne. qđ ē sim pliciter malū. Nā malū pene tpalis p̄t esse ⁊ ē aliqñ bonum. sicut bonū fuit martirib⁹ sustinere mltas penas ⁊ mltā tor/ mēta. Unā a tali malo nos nō peti⁹ liberari. sed a malo pene etne. fm qđ petit ecclia dicens ī canone misse. Libera nos q̄sum⁹ dñe ab oīb⁹ mal. ⁊c. In fine oīm petitionū subiungit Amē. i. ita fiat. q̄si p̄firmatio oīm petitionū. Sicut ḡ in orōe dñica sūt septē petitiōes. in q̄z p̄ma petim⁹ orōis effica/ ciam cū dicim⁹. sanctificet nomē tuū. q̄si dicam⁹. nomē tuū est scr̄m ⁊ firmū. ita illud qđ petim⁹ in ista orōne optam⁹ esse firmū cum in fine dicim⁹ Amen. i. sic fiat et firmum sit. sicut petimus. Et ideo licet ista petitiō sit p̄ma in intentiōe. est ta/ men vltima in executione. In alijs sex petitionib⁹ petimus nobis omne bonum cōferri ⁊ a nobis omne malum auferri donec nobis hec omnia cōcedātur. Et hec quantum ad nūc sufficiant.

De decem p̄ceptis p̄ ordinem.

Capitulum tertium

i Interroganti inueni quid faciendo vitam eternā ha/ beret. respōdit xp̄s **M**atth. xix. Si vis vitam ingre/ di serua mādata. quasi diceret. Ingressus in vitam eternā est obseruatio mandatorū. Que quidem mandata sunt p̄cepta decalogi. Et dicitur decalogus a deca quod est decem. et logos quod est sermo. quasi decem mandatorū sermo. Sūt ḡ p̄cepta legis decem. quoz quedam ordināt homiē ad deū. q̄dam ad primū. P̄cepta q̄ ordināt hoīem ad deum sūt tria. fm q̄ homo est obligat⁹ ip̄i deo a tria. Sic ei. vasa/ lus d̄z dño suo tria. s. fidelitatē vt nō recoḡscat aliquē aliū dñm. reuerentiā vt nō faciat ei opprobriū. famulatū vt impen/ dat ei debitum obsequiū. sic q̄libz dictamine iuris natural. est obligat⁹ dō ad ista tria. Et iō q̄rtū ad primū est istō p̄ceptū. Nō habebis deos alienos corā me. **E**xo. xx. Quātū ad se/ cūdum est istō. Nō assumes nomē dñi dei tui in vanū. Quātū ad tertiū est istō. Memōro vt diem sabbati sanctifices.

La. III. Tertię partis

Precepta q̄ ordināt hoīez ad primū sūt septē. Ordināt ei hō ad primū duobz modis. s. vt bonū sibi faciat. z ne sibi noceat. Quātū ad p̄mū est vnū p̄ceptū. s. Non ora p̄m tuū z m̄ez tuā. Quātū ad sc̄dm sūt sex p̄cepta. P̄or em̄ hō nocere p̄rio tribz modis. Uno mō facto. alio mō p̄bo. alio mō volūtate. Facto p̄t nocere sibi tribz modis. s. vel in p̄sona p̄pria. vl' in p̄sona sibi diūcta. vel in rebz p̄p̄is. Quātū ad p̄mū ē istud p̄ceptū. nō occides. q̄tum ad sc̄dm est istud. nō mechaberis. q̄tum ad tertiū est istud. nō furtū facies. Quātū ad istud ne homo noceat primo v̄bo est istud. Nō falsum testimoniu dices. Quātū ad h̄ ne homo noceat primo voluntate sunt alia duo. qz ne noceat sibi volūtate libidinis ē istud. Nō concupisces vxorē p̄imi tui. Ne autē noceat sibi voluntate cupiditatis est istud. Nō concupisces seruum. nō ancillā. nō bouē. nō asinū. zc. Ista ḡ sūt decem p̄cepta legis. de q̄z q̄libet aliq̄ p̄ ordinē sūt dicēda

Primum p̄ceptum.

Primū p̄ceptū ē. Nō habebis deos alienos corā me. **Ero. xx.** Ita q̄ in isto p̄cepto phibet oīs ydolatria et oīs hec̄is. z oēs sp̄s sortilegij siue diuinationis q̄cūqz modo fiāt. siue fiāt ī igne siue ī aere. siue in aqua siue ī terra. siue in corpibz mortuoz. siue ī aspectu garric' l' volat' auīū. siue ī caracteribz. siue ī vana inspectōe psalterij l' euāgelioz vel aliaz sc̄pturaz. Et regularit' omīs diuinatio q̄cūqz mō p̄dictoz. vel quocūqz aliter fiat. phibita ē in isto p̄cepto. et ē maledicta a deoz a sc̄tā eccl̄ia tanqz ydolatria z infidelitas reprobatā. Cū em̄ futura q̄ soli dei sunt coḡscere aliq̄ p̄tales sup̄stitōes vel inuenire laborēt deitatis iura creaturis attribuit. Ita inq̄t Isaias dicēs. P̄iora z nouissima annūciāte mibi. z dicā q̄ dii estis vos. **Aug.** Nō obfuet̄ dies qui dicūt egyptiaci. aut kalēdas ianuary. in qbz cātilene z q̄daz cōmissiones z ad inuicēz dona donant. q̄si in p̄ncipio noui anni boni fati p̄sagij existāt. aut aliq̄s menses vl' tpa dies vl' annos. lune aut mens' aut solis cursū. qz q̄ has z quascūqz diuinationes aut auguria facit aut obseruat. aut attēdit aut

De decem preceptis

Presentit obfuatibus. aut talibus credit. aut ad domum eorum vadit. aut in suam domum introducit. aut interrogat. sciat se fide christianam et baptismum peruenisse. et paganum et apostatam et inimicum dei se esse. et iram dei grauius in eternum incurrisse. nisi in ecclesia emendat penitentia deo reconcilietur. Nota tamen quod agricole qui obfuant tempore ad seminandum. vel arbores succidendas vel ad silia que certant naturaliter habent rationem. Et phisici qui ad medicinas dadas vel minutas faciendas ad silia obseruat dies certos et tempore non potest nantibus. Cum ei omnia ista inferiora subsint quantum ad naturam corporalem influentibus corporum supercelestium. non est prohibitum. imo est debitum et necessarium respicere habitudines talium. et accedere influentiam stellarum et planetarum. Sed cum anima rationalis in nullo subsit influentibus corporum superiorum. dicente Salomone ac etiam Ptolomeo Anima sapiens dominabitur astris. ideo respicere talia in his que a libero arbitrio procedunt est superstitiosum et vanum. Unde ex clamore cornicis pronosticare pluuiam futuram non est superstitiosum. cum talia animalia ex dispositione aeris et mutatione temporis possunt in corporibus suis sentire tale mutatum. Nota tamen etiam quod si aliquis aliquid aliquo colligat aliquam herbam dicendo symbolum fidei vel orationem dominice. ut ponat eam super aliquem infirmum ista intentio. ut in istis de creator omnium et de honoribus. non reprobat. dummodo aliqua alia obseruancia superstitiosa non obseruetur vel immisceatur. xxvi. q. v. non liceat. et q. vii. non obseruetur. Et istud habendum est per reglam generali in materia ista quod inquisitio que sit per inuocationem demonum facit vel exprimat quocumque fiat. sine per characteres sine per figuras siue quocumque alio modo est in isto precepto prohibita. Sed quod erit de istis iuramentis in quibus ponuntur et recitantur nomina dei et angelorum in quibus ponuntur multa bona verba. Dico quod in talibus est cauendum ne sub specie boni lateat malum. Unde diligenter est aduertendum ne inter illa nomina immisceantur aliqua nomina ignota que magis sunt nomina demonum quam nomina angelorum. Cum enim secundum quod dicit Beda. Nulla sit falsa doctrina que non aliquid verum falsis immisceat. impossibile est quod in istis superstitiosis non admisceatur aliquid verum cum falso. et aliquid bonum cum malis. Et quod modicum fermentum totam massam corrumpit. quantumcumque sint ibi multa bona si sint ibi aliqua mala totum est corruptum et suspectum.

P.

La. III. Tercie partis

qz etiā sepe angel⁹ mal⁹ trāffigurat se i angelū luc⁹. Nō ē igit facile credēdū ill⁹ fantasti⁹ q̄ dicūt se videre angelos l⁹ aliq̄s sc̄tos. Un̄ dicit ap̄ls. Probate spūs si ex deo sūt.

Secundū p̄ceptum

Secundū p̄ceptū est. Nō assumes nomē dñi dei tui in vanū. ita q̄ i isto p̄cepto phibēt p̄mo z p̄ncipalit̄ oēs spēs piuriū q̄ sūt multe. Ad cui⁹ evidentiā sciendū est q̄ ad h̄ vt iuramētū sit licitū oportet q̄ sint ibi tria. s. veritas. iudiciū z iusticia. Ita dicit dñs p̄ Ozeaphaz. Jurabūt i veritate z iusticia z iudicio. xxiij. q. i. z iurabūt. Si aliq̄d istoz defuerit ē piuriū. xxiij. q. iij. animaduertendū. Veritas ei sp̄ dz eē in cōsciētia iurāt⁹ vt firmiter sciat ita eē sic iurat. aliter si solū credit z non sciat p̄ certo ita esse nō debet de certa scientia sed ex credulitate iurare. Iudiciū dz h̄ discreta deliberatio. scz vt nō iuret. etiā vez nisi p̄ necessitatē. i. cum dicit alicui aliq̄d vez qd̄ ei expedit vel vtile est credere. z non vult credere simplici assertioni. tūc pot̄it ill⁹ affirmare iuramēto. Iusticia vt illud qd̄ iurat sit licitū et honestū. extra de iureiur̄. z si xps. Quocūqz ḡ iures siue iuramētū sit assertoriū siue p̄missoriū q̄dcūqz istoz deficiat. siue iures falsū siue vez cū iurās credit iurare falsū. siue q̄ iures absqz aliq̄ nccitate. siue q̄ iures aliq̄d illicitū. sp̄ ē piuriū. z ē directe ḡ istō p̄ceptū. Sz ḡd fiet de ist⁹ iuramēt⁹ q̄tidianis q̄ sūt ex q̄dā mala p̄suetudine. nūq̄d ē ibi piuriū cū deficiat ibi iudiciū. Dico q̄ sic. sz si fiant de re licita z sine intēione decipiēdi vel fallēdi. istud nō est piuriū sz pctm̄ veniale. sz si fiant de re illicita vt cū intēione fallēdi vel decipiēdi est pctm̄ mortale. Un̄ nota cuz iuramētū nō fuerit institutū vt sit vinculū iniquitat⁹. iuramētū qd̄ sit de re illicita vel ḡ caritatē. z qd̄ nō p̄t seruari sine iuramentū salut⁹ etne. sic si iurem me aliq̄ interfectuz vel non datuz elemosinā. vel aliq̄d p̄sile piuriū est. z nō est aliq̄ten⁹ obseruādū. Un̄ Hiero. In malis p̄missis rescindesides. in turpi voto muta decretū. xxiij. q. iij. In mal. Florādū etiā q̄ secundario. phibēt h̄ iuramētū qd̄ sit p̄ falsos deos. qd̄ nō dz fieri a christianis. Tū credo q̄ xpian⁹ vbi est expediens

De decem p̄ceptis

possz recipere iuramētū a pagano p̄ deos suos. Nota etiā q̄ nō est iurandū p̄ creaturas nisi p̄ aliq̄s. vtz p̄ euangeliz̄ p̄ altare. p̄ crucē. p̄ reliq̄as sctōz. In manu etiā ep̄i p̄t inra-
ri. xxiij. q. j. Si aliq̄. et. q. v. Qui piurat. Tū nota q̄ q̄ iurat p̄
creaturā nō p̄cessam dz acerrime castigari. vt dicit Raymū
dus in summa sua.

Tertium p̄ceptum

Tertiu p̄ceptū est **Demēto** vt diē sabbati sctifices. ita
q̄ i isto p̄cepto p̄cipit p̄mo et p̄ncipalit̄ obsuari dies
dñica. z cōit̄ p̄cipiūt alie festiuitates solēnes q̄ ponūt d̄ cō/
se. di. iij. p̄nūciandū. vbi sic d̄r. Pronūciandū ē vt sciāt tēpa
feriādi p̄ annū. i. om̄ez dñicā a vespa vsq̄ ad vespa. ne a iu-
daismo capiāt. Feriādi p̄o p̄ annū sūt isti dies. Natiuitas
dñi. sctōz Stephani. Johānis euāgeliste. Innocētū. scti
Siluestri. Circūcisio dñi. Epiphania. Purificatio beate
Marie v̄gis. Scti pasca cū tota hebdomada. Tres dies
rogationū Ascētio dñi. Dies penthecostes. sancti Johānis
baptiste. duodecim ap̄loz. z marie sctōz Petri z Pauli qui
mūdū sua p̄dicatōe illuminauer̄. sancti Laurentij. Assūptō
br̄e Marie. z natiuitas eiusdē. Eccleie dedicatio. scti Mi-
chaelis. Dedicatio cuiuscūq̄ oratorij. Omnū sctōz. sancti
Martini. z ille festiuitates q̄s singuli ep̄i i suis ep̄atibz euz
p̄lo collaudauerūt. q̄ vicinis tm̄ cōmorātibz indicēde sunt.
nō tm̄ oibz generalit̄. Tū h̄ vltimū intellige de sctis canoniz-
zatis ab ecclia romana. qz ep̄i p̄ se nō possent aliquē sanctū
canonizare seu erigere. extra d̄ reli. z vene. sctōz. c. j. Relique
p̄o festiuitates nō sūt cogēde ad s̄uandū nec p̄hibēde. Dec
itaqz sc̄pta sūt z determinata in .c. p̄allegato. p̄nunciandum.
Item Eusebi⁹ papa statuit festū inuentōis setē crucis quito
nonas Maij solenniter celebrari. de conse. dist. iij. crucis.

Nota etiā q̄ in .c. pronūciandū non fit mentio de conce-
ptione et annūciatōe br̄e Marie v̄gis. cū tamen quodlibz
sit festum solenne et celebre. Rationem vide in glo. ibidem.

Sz forte diceret aliq̄s. istd̄ p̄ceptū de die sabbati z nō d̄
die dñica ē intelligēdū. Ad h̄ euidētā ē norādū q̄ i lege v̄

Ca. III Tertiae partis

teri fuerūt q̄dā p̄cepta cerimonialia. ⁊ q̄dā moralia. Cerimonialia erāt illa q̄ p̄tinebāt ad spēalē cultū dei. sic q̄ die tali fieret tale sacrificiū ⁊ tale. ⁊ etiā q̄ p̄tinebāt ad cerimonialia ppli. sic q̄ iduerēt tali veste ⁊ silia. Et ista p̄cepta ex q̄ x̄ps resurrexit. ⁊ ē pmulgatū euāgelii nō fuerūt obſuata. imo q̄ ea obseruaret peccaret mortalit̄. Moralia aut̄ erāt illa q̄ erāt de dictamie leḡ nate. sic fuisse dō. honorare parentes. ⁊ silia. Et ista p̄cepta adhuc manēt i p̄tute sua. Dō p̄ceptū d̄ obſuata sabbati p̄tū erat morale. q̄tū ad h̄. s. vt debi⁹ honor ip̄e d̄eret dō. ⁊ istō ē de dictamie leḡ nate. Sz q̄ tali die det̄mi nata tal̄ honor ip̄ed̄eret maḡ q̄ alia die erat cerimoniale. s. in q̄tū r̄q̄es illi⁹ diei erat figura illi⁹ sabbati magni i q̄ x̄pus r̄q̄euit i sepulcro. ⁊ iō q̄tū ad istō cessauit istō p̄ceptū. ita q̄ dies sabbati fuit mutata i die d̄nicā. ⁊ rōnabilit̄. In hac em̄ die mūd⁹ sūpsit exordii. resurrexit x̄ps. mors iteritum ⁊ vita accepit p̄ncipiū. Et ista ē int̄cto. b. Pauli i epl̄a ad Colos̄. ij. Nemo vos iudicet i cibo ⁊ potu aut i p̄te diei festi aut neomenie aut sabbatorū q̄ sūt ymbra futuroꝝ. Et d̄ h̄ multū d̄i spurat apl̄s ibidē. Et habēt sup̄ h̄ multa ca. de p̄se. di. iij. In dieb⁹ festiuis debēt hoies vacare hymnis ⁊ psalmis ⁊ cantic̄ sp̄ualib⁹ ⁊ alijs bonis opib⁹ maḡ q̄ alijs dieb⁹. Et iō debēt abstinere ab oī ope ſuili. nō solū a pctō. qd̄ p̄pe ſuile d̄r. q̄a facit hoiez seruū dyaboli. sz etiā ab opib⁹ mechanic̄. ⁊ a negotijs secularib⁹. ⁊ mercatū nō fiat nec placitū. nec aliq̄s ad mortē sine penā iudicet. nec sac̄o iurec. nisi p̄ pace fienda. d̄ p̄se. di. iij. Rogatōes. De his mechanic̄ ⁊ ſclarib⁹ exp̄llit d̄ d̄cēs Exo. xx. Sex dieb⁹ opaber̄ ⁊ facies oīa opa tua. septimo aut̄ die sabbatū d̄ni dei tui ē. Nō facies oē op⁹ i eo ru ⁊ fili⁹ tu us ⁊ filia tua. ſu⁹ tu⁹ ⁊ ancilla tua. iumētū tuū ⁊ aduena q̄ est i tra portas tuas. Hora t̄i q̄ p̄e picl̄m hostiū v̄l p̄e iminē tē tēpestatē p̄nt fruct⁹ colligi dieb⁹ d̄nic̄ ⁊ festiuis. ita t̄i q̄ il li q̄z h̄mōi res sūt studeāt p̄ posse suo largiores elemosinas erogare. Scholares etiā i h̄mōi dieb⁹ p̄nt scribere i q̄ternul̄ suis lectōes suas q̄s p̄ hebdomadā audierūt.

Quartū p̄ceptum

De Decem preceptis

uartū p̄ceptū r̄p̄mū d̄ ill' q̄ p̄tinet ad prim' e' Honora
q̄ p̄ez tuū z m̄rēz tuā. ita q̄ in isto p̄cepto directe p̄ci
pit q̄parētes honorēf. Et ē itelligēdū n̄ solū d̄ hono
re reuerētie. sic q̄ osculēf et' man'. l' genua flectēf corā eis. et
filia. imo de honore subsidij z puidētie. s. q̄ puidēat eis i ne/
cessarijs fm facultatē vniuscuiusq̄. Noīe etiā p̄ris z matris
itelligūt̄ p̄lati ecclē z m̄grī z d̄nī tpales. q̄b' oīb' ē honor de
bit' impēdēd' seu exhibēd'. Noīe etiā p̄ris z matris itelligūt̄
oēs primi q̄b' si idigeāt sūt eis septē opa mīscōdie exhibēda
Et notādū ē q̄ opez mīscōdie q̄dā sūt opa spūalia. z q̄dā cor
poralia. Spūalia sūt ista. p̄solere nesciētes. corrigere delin
quētes. remitte iniuriātib'. p̄solari tristes. sup̄portare ip̄ortu
nos. orare p̄ p̄secutorib'. Un' p̄sus. Cōsule castiga remitte so
lare fer ora. Corporalia sūt ista. pascere esuriētes. potare sitiē
tes. vestire nudo. vīsitare ifirmos. redimere captiuos. collī
gere i hospitio vagos. sepelire mortuos. Un' p̄sus Visito po
to cibo redimo tego colligo cōdo

Quintū p̄ceptū

Uintū p̄ceptū z scōm de p̄tinetib' ad prim' est. Nō
q̄ occides. supple iniuste. In q̄ p̄cepto p̄hibet homici
diū. z sub noīe homicidij itelligit̄ oīs iuria corporal'
q̄ p̄t inferri p̄rio. Et ē notādū q̄ duplex ē homicidiū. qz q̄d'
dā ē spūale z q̄dā corpale. Spūale fit q̄nq̄ modis. s. odie
do. de q̄ Joh. i p̄ma canonica sua. c. iij. Qui odit frēz suū ho
micida ē. detrahēdo. male p̄sulēdo l' nocēdo. Et de ist' trib' b̄
h' de pe. di. j. hoicidior. z. c. oīs iniqtas. z. c. noli putare. Ul
victū subtrahēdo. di. lxxxvi. Pasce fame moriētē. si n̄ paūisti
occidisti. Et q̄dlibet istoz homicidior fm doctores ē p̄ctm̄
mortale. Homicidiū corpale fm doctores fit duob' modis
Uno mō p̄bo. alio mō facto. Verbo fit trib' modis. s. p̄cep
to p̄silioz defēsiōe. di. l. Si q̄s viduā. de pe. di. j. piclose. Et
q̄dlib' istoz si fiat iniuste ē p̄ctm̄ mortale. Facto fit q̄ttuor
modis. s. iusticia. nēcitate. casu z volūtate. Iusticia vt cū iu
dex v' mīster reū iuste dēnatū ad mortē occidit. h' hoicidiū
si fiat ex liuore vel. v' amore fūdēdi hūanū sāguinē. l' tal' oc

P 3

Ca. III. Tercie partis

cidat iuste qz merebat mortē. tñ q̄ ita occidit eū peccat mor-
talit̄ p̄t̄ intētiōez corruptā. Si ūo fiat ex amore iusticie tūc
nō peccat inder p̄dēnādo ip̄m ad mortē. nec p̄cipiēdo mini-
stro p̄occidat eū. nec mīster ereq̄ndo mādatū iudic̄. duz tñ
faciāt suato ordie iur̄. p̄bat h̄ ex p̄bis apli ad Ro. xiiij. vbi di-
cit sic. Dis aīa p̄t̄tibz sublimioribz subdita sit. seq̄t̄. Nō em̄
sine cā gladiū portat. dei eī mīster ē videt̄ i irā ei q̄ malū agit
Si fiat necitate tūc distigue qz illa necitas aut fuit enitabil̄
sic q̄ potat euade absqz occisiōe hoīs. tūc rē ē hoīcidij. z dz
agere p̄nīaz tāqz p̄ mortali. aut fuit inenitabil̄. vt qz occidit
hoīez absqz odij meditatiōe. imo liberādo ser sua cū dolore
In isto casu n̄ dz peccare. nec astriḡit ad p̄nīaz. tñ dz dolere
z suis pctis ascribere qz i istā d̄ neit necitate p̄iaz eī mētiū ē
ibi culpā aḡscere vbi culpa n̄ ē. extra d̄ homi. c. infecisti. Si
āt fiat casu itez distigue. qz aut d̄abat opaz rei licite aut illi-
cite. Si d̄abat opaz rei illicite. vtputa qz piccit lapidē p̄sus
locū p̄ quē s̄uener̄t hoīez trāsire. l̄ dū furabat equū l̄ bouē
aliq̄s ab eq̄ l̄ boue p̄cuss̄ iterijt. z filia. In isto casu tal̄ ē sim-
plr̄ reus hoīcidij Si d̄abat opaz rei licite. puta qz icidebat
arborē sibi necāriā. l̄ deponebat fenū d̄ curru. l̄ filia. si adhi-
buit diligētiā quā d̄buit. vicz r̄spiciēdoz. p̄clamādo n̄ nimis
tarde nec r̄misse. s̄z r̄p̄gruo. z ita alte q̄ si aliq̄s erat ibi l̄ ve-
niebat potat fugere z sibi cauere. z tūc nō iputat sibi. vt h̄. l.
di. sepe p̄tigit. z terra d̄ homi. c. q̄dā. Si āt fiat hoīcidij vo-
lūtate sine oī distictōe tenēdū ē q̄ sit ḡuissimūz enorme pec-
catū. di. l. Si q̄s volūtarie.

Sertū p̄ceptum

f Extū p̄ceptū ē. Nō mechaber̄. ita q̄ i isto p̄cepto p̄hi-
bet oīs d̄cubit̄ p̄t̄ q̄ rite fit cū legitima vxore. Que aut̄
tū. iij. c. ix. q̄uis q̄dā.

Septimū p̄ceptum.

f Septimū p̄ceptū ē. Nō facies furtū. ita q̄ i isto p̄cepto
p̄hibet oīs vsura. rapina. fraus. dolus. z generalit̄ oīs
acq̄sitiō illicita aliene rei. quocūqz mō. quocūqz pal-
lio sine titulo fiat

Octauū p̄ceptum

Octauū p̄ceptū ē. Nō falsū testimoniū dices. ita q̄ in
isto p̄cepto p̄hibet oīne mēdaciū. Et ē h̄ sciēdū q̄ f̄m

De Decem pceptis

Aug. i li. d. mēdacio octo sūt genera mēdacioꝝ. Primū ē qđ sit d̄ doctrinā fidei z bonoꝝ moꝝ. vt dicere xp̄m n̄ eē natū d̄ p̄ḡie. l̄ nō esse passū i cruce. l̄ aliqđ s̄ile cōtra articulos fidei. l̄ bonos moꝝes. Scđm ē qđ nulli pdest s̄z alicui obest. sic mē daciū detractorꝝ. l̄ falsi testꝝ i cā criminali. Tertiū ē qđ pdest vni s̄z obest alci. vt mēdaciū falsi testꝝ i cā pecuniaria. Quar tū ē qđ sit sola mētiēdi libidie. z q̄i absq̄ cā z vrilitate. Qui tū ē qđ sit placēdi cupiditate. sic mēdaciū adulatorꝝ. Sextū ē qđ nulli nocet s̄z pdest alicui ad euitandū picl̄m pecunie. vel alteri rei. sic si aliq̄s sciēs pecuniā alic̄ tollēdā a surevr̄ raptore mētiat̄ sibi dicēdo se nescire vbi sit Septimū est qđ nulli nocet s̄z pdest alicui ad euitandū picl̄m psōe. vt si aliq̄s q̄rat̄ ad mortē z aliq̄ mētiat̄ dicēdo se nescire vbi sit Octauū ē qđ nulli nocet sed pdest alicui ad h̄vt ab imūdicia corpali tneat̄. vt si volēti corrūpeyginē mētiat̄ aliq̄s dicēs eā eē pu gata. Alia distinctio ponit̄ ab eodē Aug. s. q. mēdaciū ali ud est p̄nciosū. z istō cōp̄bēdit̄ q̄nq̄ genera p̄me distinctōis et ē sp̄ p̄ctm̄ mortale. xxij. q. ij. p̄mū. Aliud est officiosū. z istō cōp̄bēdit̄ vltima tria genera p̄me distinctōis. et istud est p̄ctm̄ veniale. Aliud ē iocosum. z istud credo etiā eē pec catum veniale. qđ itelligo q̄n̄ ille cui d̄z tale mendacium no nit̄ ip̄m cā iocandī esse dictū. z q̄nō dicat̄ ex libidie mētiēdi.

De mēdacio adulatōis nota q̄ aliq̄s p̄t̄ alci adulari duo bus modis. Uno mō attribuēdo ei bonū qđ nō h̄z. z d̄ isto dicūt̄ oēs q̄ sit mortale. Alio mō extollēdo bonū qđ h̄z. z de isto dicūt̄ oēs q̄ sit veniale.

Honū et decimū pceptum.

n Dnū z decimū pceptū phibēt̄ actū iterioꝝ. s. actum voluntat̄. s. q̄ null⁹ p̄cupiscat̄ alienam vroꝝē. z nomi nevroꝝis intelligit̄ q̄cūq̄ mulier. qz vt dicit̄ christ⁹. Qui viderit̄ mulierē ad p̄cupiscendū eam iam mechat̄ ē eā in corde suo. Similit̄ nemo p̄cupiscat̄ illicite rē alienaz ad possidēdū eā. Dec̄ ḡ sunt decē pcepta leḡs. q̄z q̄dam sunt affirmatiua. q̄dā negatiua. Affirmatiua obligāt̄ sp̄ s̄z nō ad sp̄ sed p̄ locoz tpe. Negatiua aut̄ obligāt̄ sp̄ z ad sp̄. De istis pceptis habēt̄ psus. Unū cole deum. nec vane iures p̄ ip̄m.

Ca. III Tertiae partis

Sabbata scilicet venerareq; pentes. Non sis occisor. fur
mech⁹ testis iniqu⁹. Viciniq; rhor. resq; caueto suas

De dotibus beatorum Ca. III

¶ **Q**uia teste Aug. nullū bonū irremuneratū. sicut nullū
malū impunitū. id est vltio vidēdū ē dō dotibus. i. dō p̄m̄is q̄
hēbūt illi q̄ obf̄uabūt illa p̄cepta sup̄ dicta. Nota ḡ
q̄ obf̄uatoribus istoz p̄ceptoz dabūt septē dotes. i. septē gl̄ie
ī paradiso. tres ex pte aie. z quatuor ex pte corpis. P̄tia dos ex p
te aie ē clara visio. qz. s. videbūt deū clare sine aliq̄ velamine. z ī
ista visioe consistit tota b̄ritudo n̄ra. Un̄ Aug⁹. Visio tota erit
merces. Et ista visio clara succedit visioi fidei. sic dicit Paul⁹.
Vide⁹ nūc. s. ī vita ista p̄ speculm̄ ī enigmate. s. fidei. tūc at̄ fa-
cie ad faciē. Sc̄da dos ex pte aie ē firma tētio. s. q̄ ita firmic̄
tenebūt eū q̄ ip̄m̄ amittē n̄ possūt. De ista tētioe dicit ī Canticiis
Tenui eū nec dimittā Et ista firma tētio succedit spei. Ter-
tia dos ex pte aie erit p̄fectā fruitio. s. q̄aia b̄tā p̄fēcē fruet̄ dō.
z adhibet ei satiabilr̄ z d̄lectabilr̄ ī eo. ps̄. Satiabor cū ap-
gl̄a tua. Et ista p̄fēcā fruitio succedit amoriz caritati. Et de
istis tribus dotibus dicit Aug. Videbūt amabit⁹ z laudabim⁹. Nam
istō officii hēbūt ī paradiso. s. vide amare z laudare deū. P̄
resurrectōz at̄ hēbūt quatuor dotes ex pte corpis. qz. corpa n̄ra
erūt agilia. i. mouebūt p̄ q̄dcūq; spaciū sine aliq̄ fatigatōe et
labore. Erūt eē īpassibilia. qz. nullo mō poterūt pati. maxie cor-
pa b̄tōz. Erūt etiā īmortalia. qz. nullo mō poterūt mori. Erunt
etiā clarissima. Un̄ saluator. Fulgebūt iusti sic sol ī reḡ p̄ris
mei. Qui regni p̄ciues nos faciat rex regū z dñs dñantiuz
Ihs x̄ps Amen

Hec circa officii curatorum breuiter a me p̄stricta sūt vt sim-
plices ī aliq̄b; istruat. z magis p̄uerti ad altiora iuestigādū la-
borare conēt. Obsecrās vt si ī h̄ libello lector aliq̄ vtilia inue-
niat. ip̄a soli dō attribues gr̄as ei r̄ferat q̄aliquā scitillā ī-
telligētie mibi īptiri diḡt⁹. Ea at̄ q̄ min⁹ b̄n̄ dicta vidēt b̄ua
ne fragilitati ascribēs caritatiue corrigat. z p̄ me pctōre pre-
ces ad deū fidelit̄ fūdat. Hec insup̄ exarata sūt ī famosa ciui-
tate Argeni. Anno dñi. M. cccc. in vigilia Andree apli.

De conditionib⁹ requisitis i

sumente eucharistie sac^m.

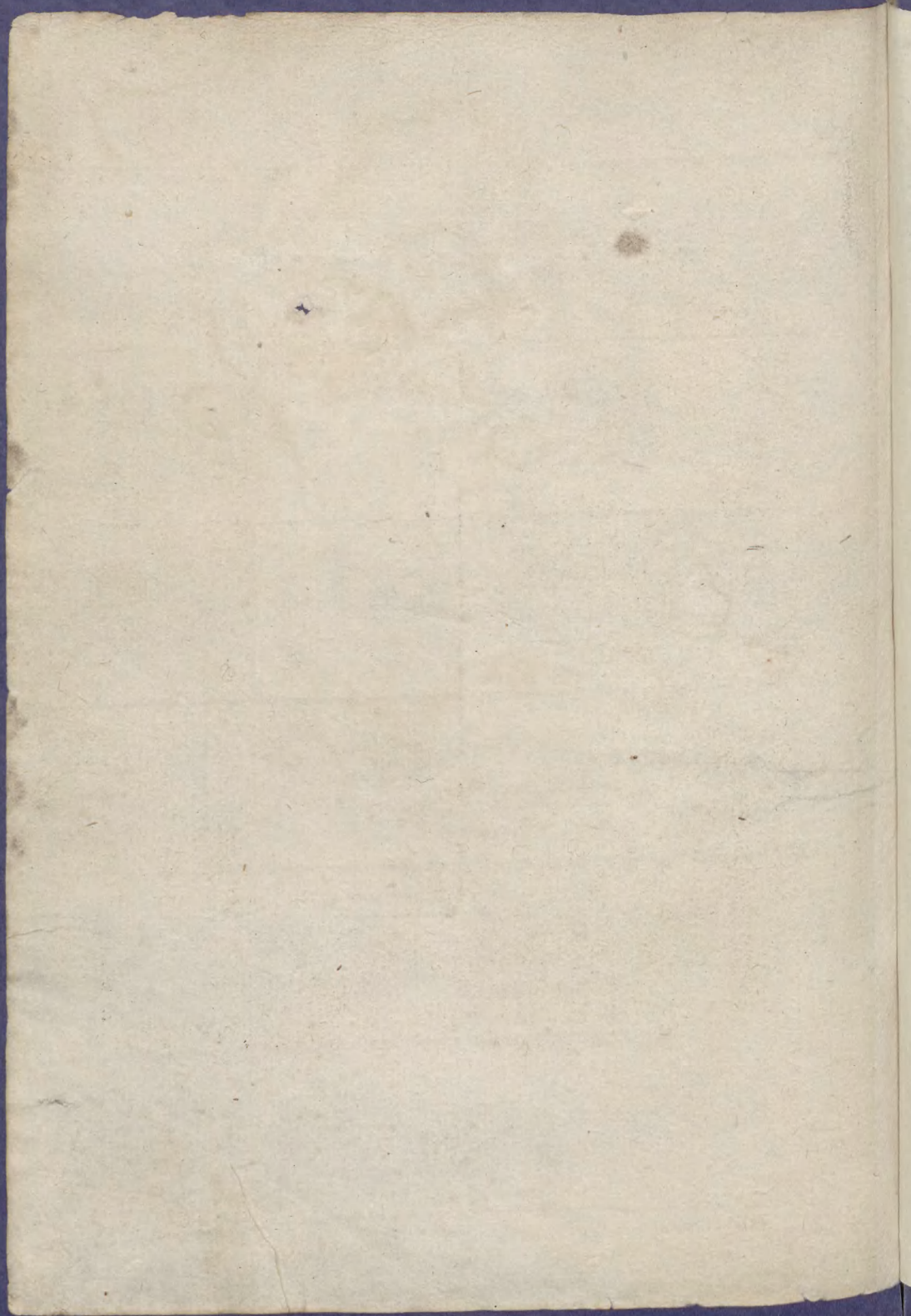
v Addecim sūt p^oditōes q̄s d^z ad min^o h^ze q̄ celebrat.
vel q̄ recipit eucharistie sac^m. Prima q̄ sit homo.
i^o nō d^z administrari aialib⁹. Sc^oda q̄ sit viator. et
ideo nō administrat angel⁹ siue bonis siue malis. nec mortuis
si forte in visione eos apparere p^otigeret. Tertia q̄ sit fidelis.
i^o nō administrat paganis. saracenis. aut alijs infidelibus.
Quarta q̄ sit adul⁹. et i^o nō administrat iuniorib⁹ nisi doli ca
pacib⁹. q^o relinq^o sacerdot⁹ iudicio. Quinta q̄ sit sane ment⁹.
et i^o nō d^z administrari stult⁹ et vesanis tpe furoris. Si p^o ha
beat furore p^o lucida interualla tpe q̄ sit sane ment⁹ bñ p^o si
bi ministrari h^z sac^m. Sexta q̄ sit ieiunus. et si fiat instātia de
isto q̄ xp̄s post cenā cōdicauit cum discipul⁹ suis. Potest dici
q̄ cenauit rōe veter⁹ testam⁹. q^o finis erat t^opis q^o erat ante
legē gr̄e. et sic sub lege cōdicauit. q^z tūc incipiebat temp⁹ gr̄e.
Alia rō est causa necessitat⁹. et sic infirmis p^o ministrari q̄cūq⁹
tpe. Et i^o q^z xp̄s erat mortu⁹ p^o redemptōe n^{ra}. i^o tūc com
municauit cū discipul⁹. Septia q̄ sit deuot⁹. Octaua q̄ nō
habeat p^osciētā siue remorsū alic⁹ p^occ⁹ mortal⁹. Nonā q̄ non
sit notat⁹ crimine. et subaudi notorio. nisi forte sit emendat⁹.
Decima q̄ sit mūd⁹ mente et corpe. Undecima q̄ habeat pu
rā et rectā intentōnem.

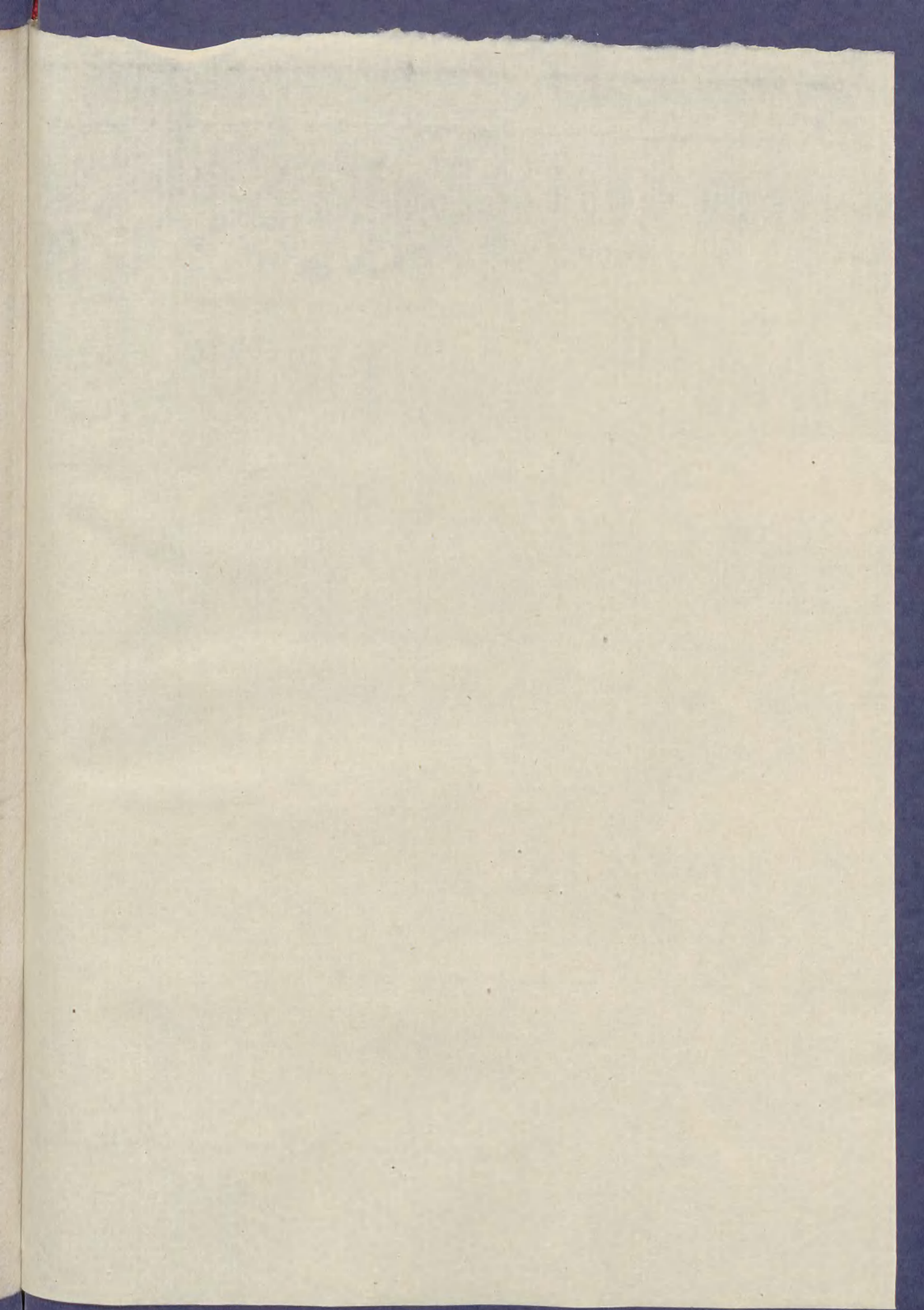
Casus episcopales patent in his versibus

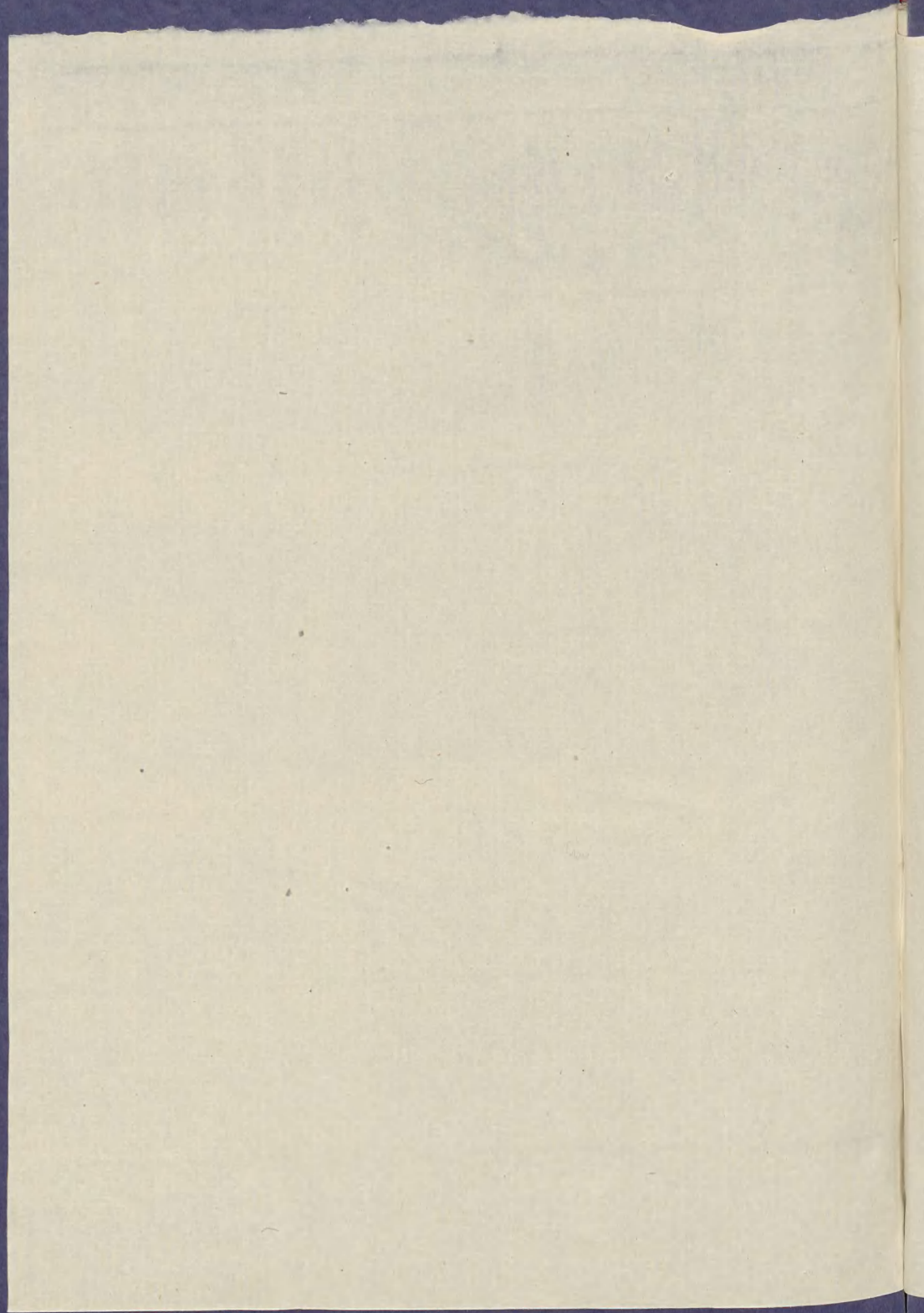
Qui facit incestum deflorans aut homicida
Sacrilagus. patrum p^ocussor vel sodomita.
Transgressor voti. periurus sortilegusq⁹.
Et mentita fides. faciens incendia. p^ozolis
Oppressor. blasphem⁹. heretic⁹. omnis adulter.
Pontificem sup^o bis semp⁹ dicendis adibis.

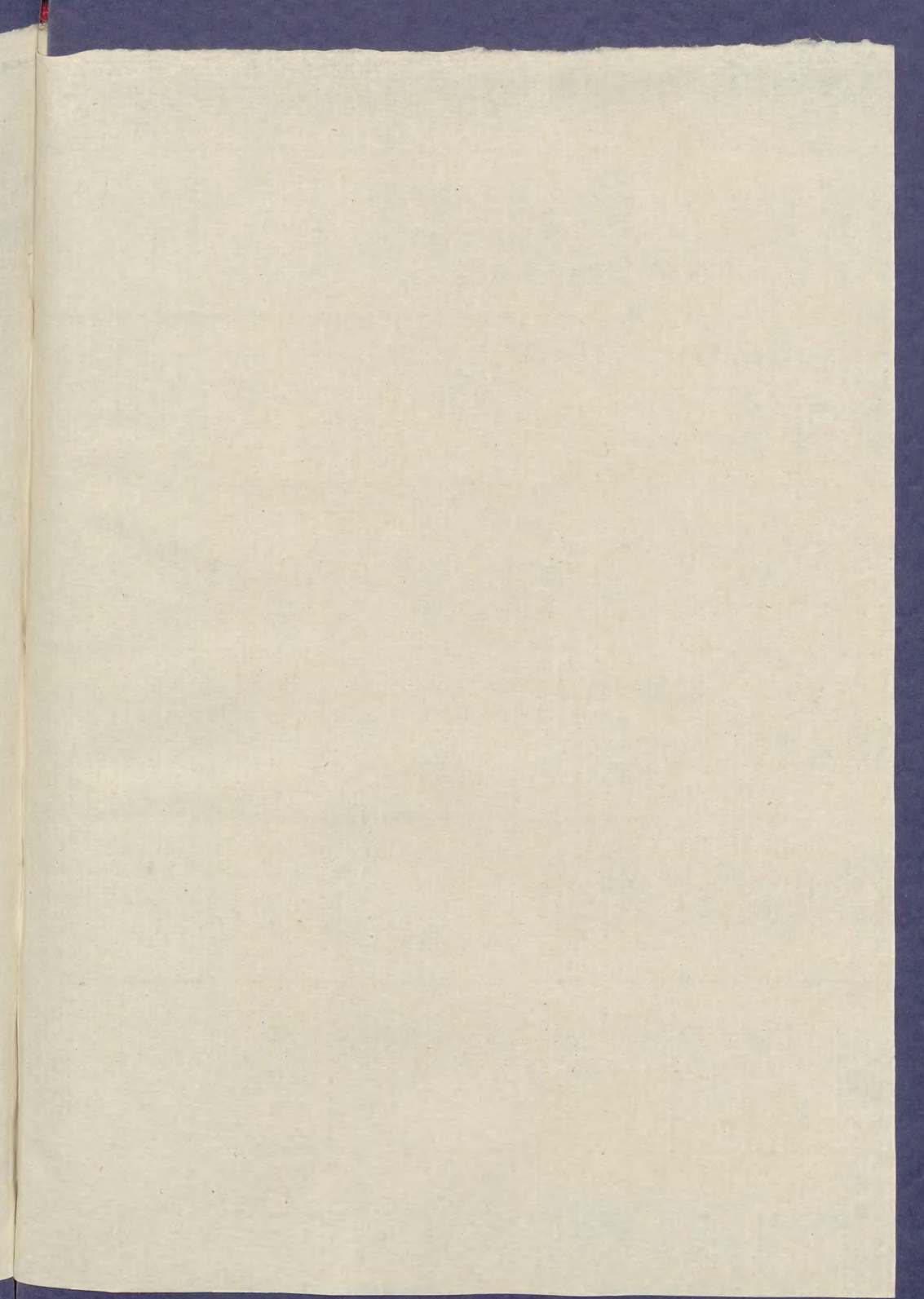

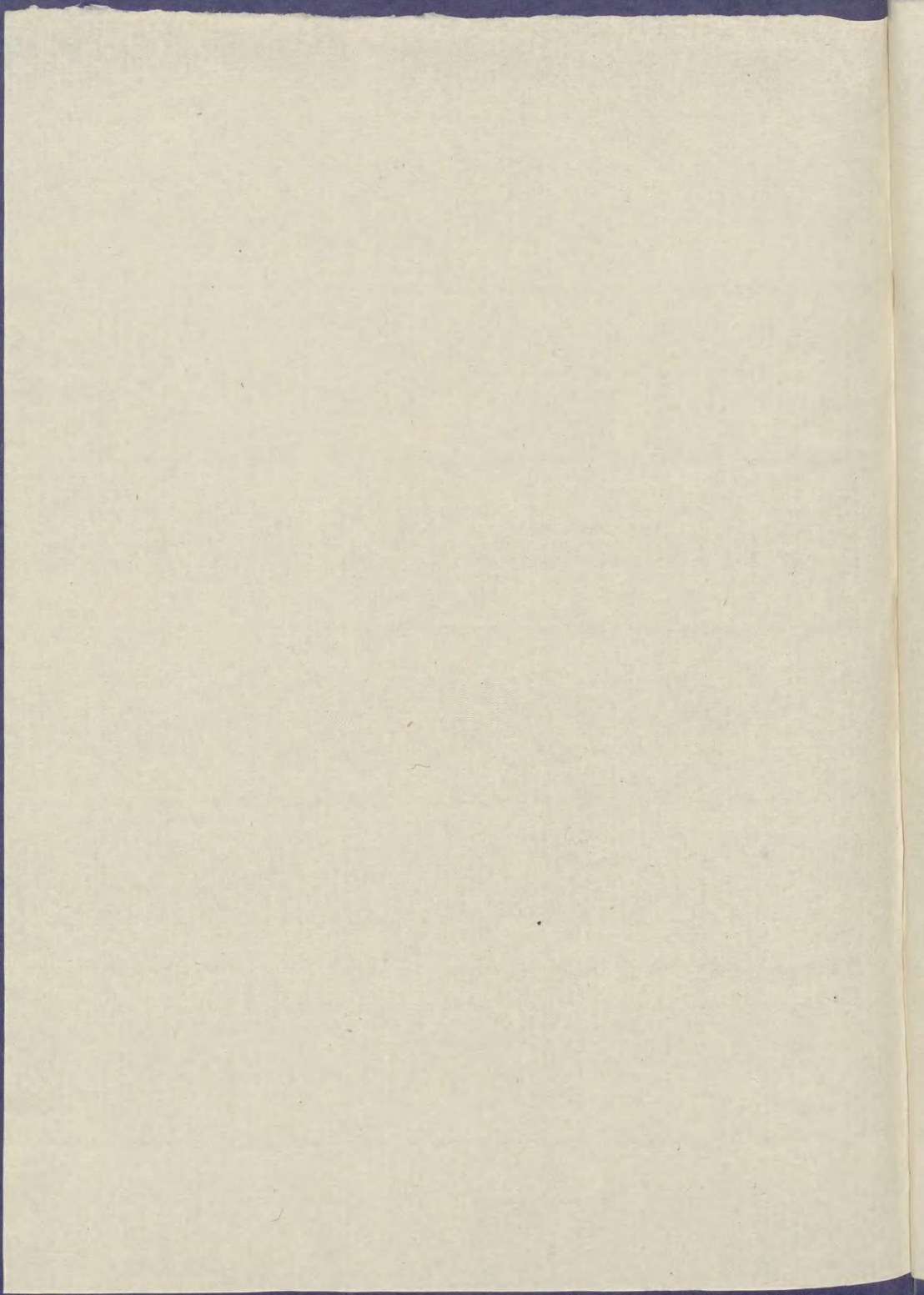

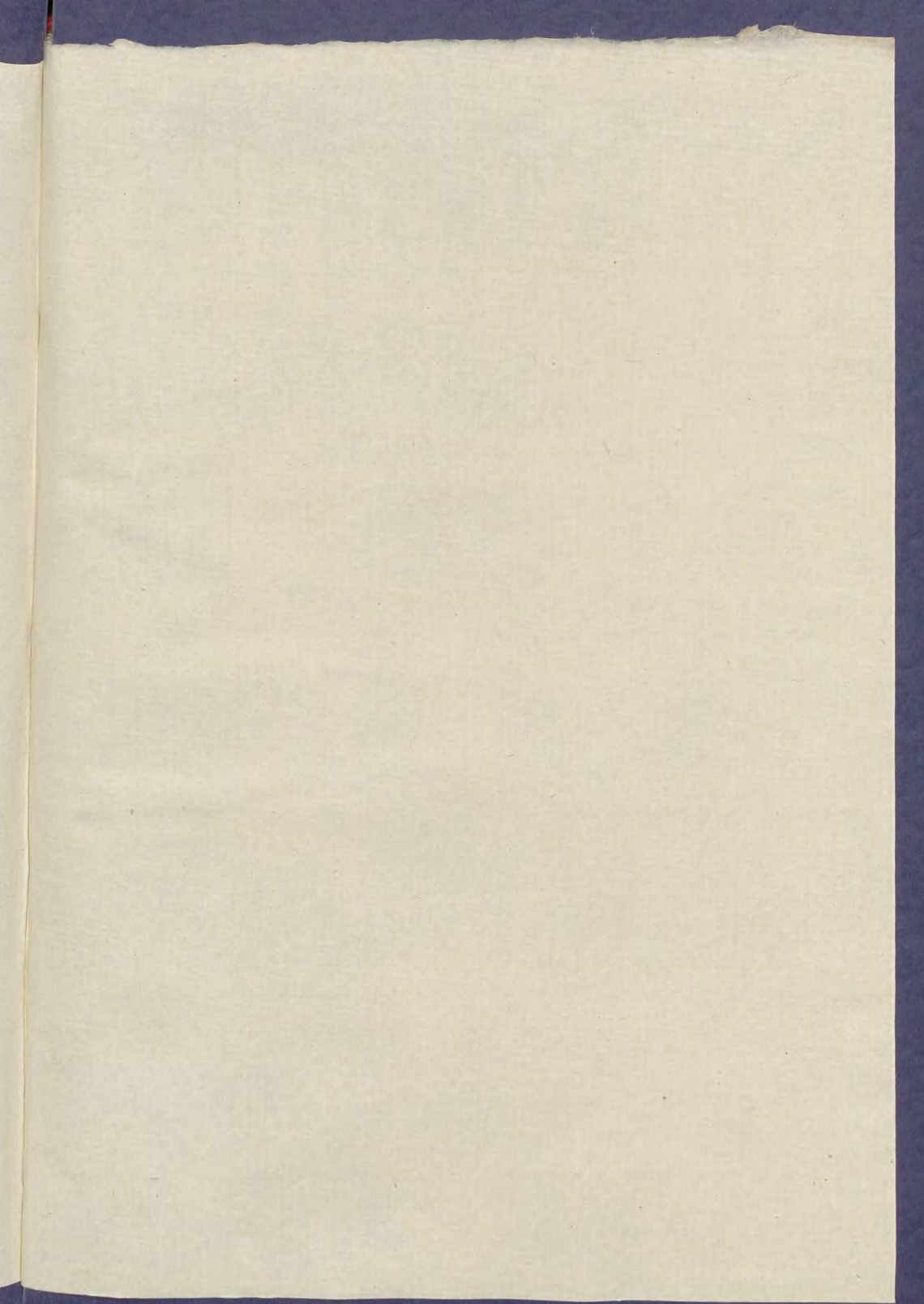

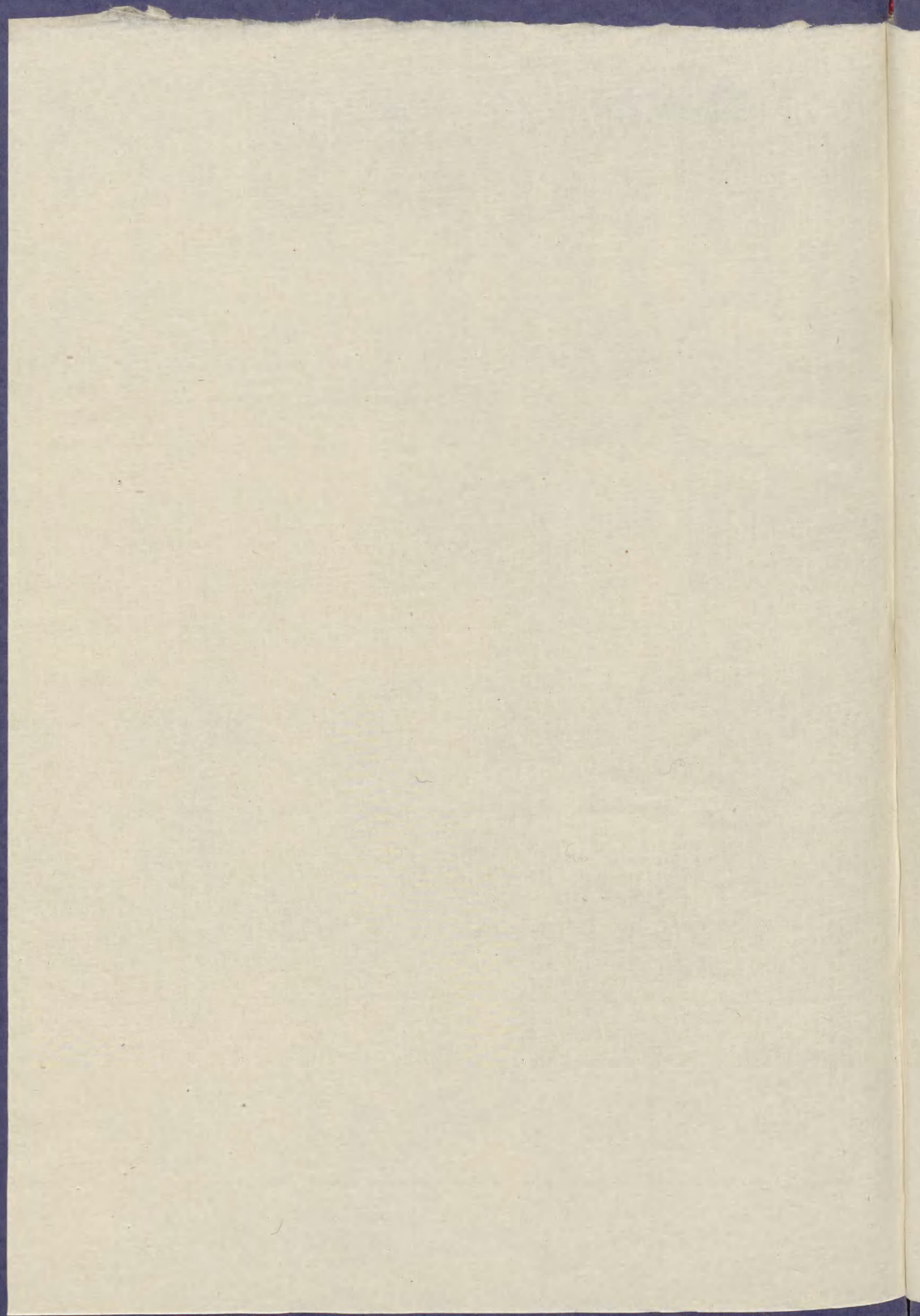

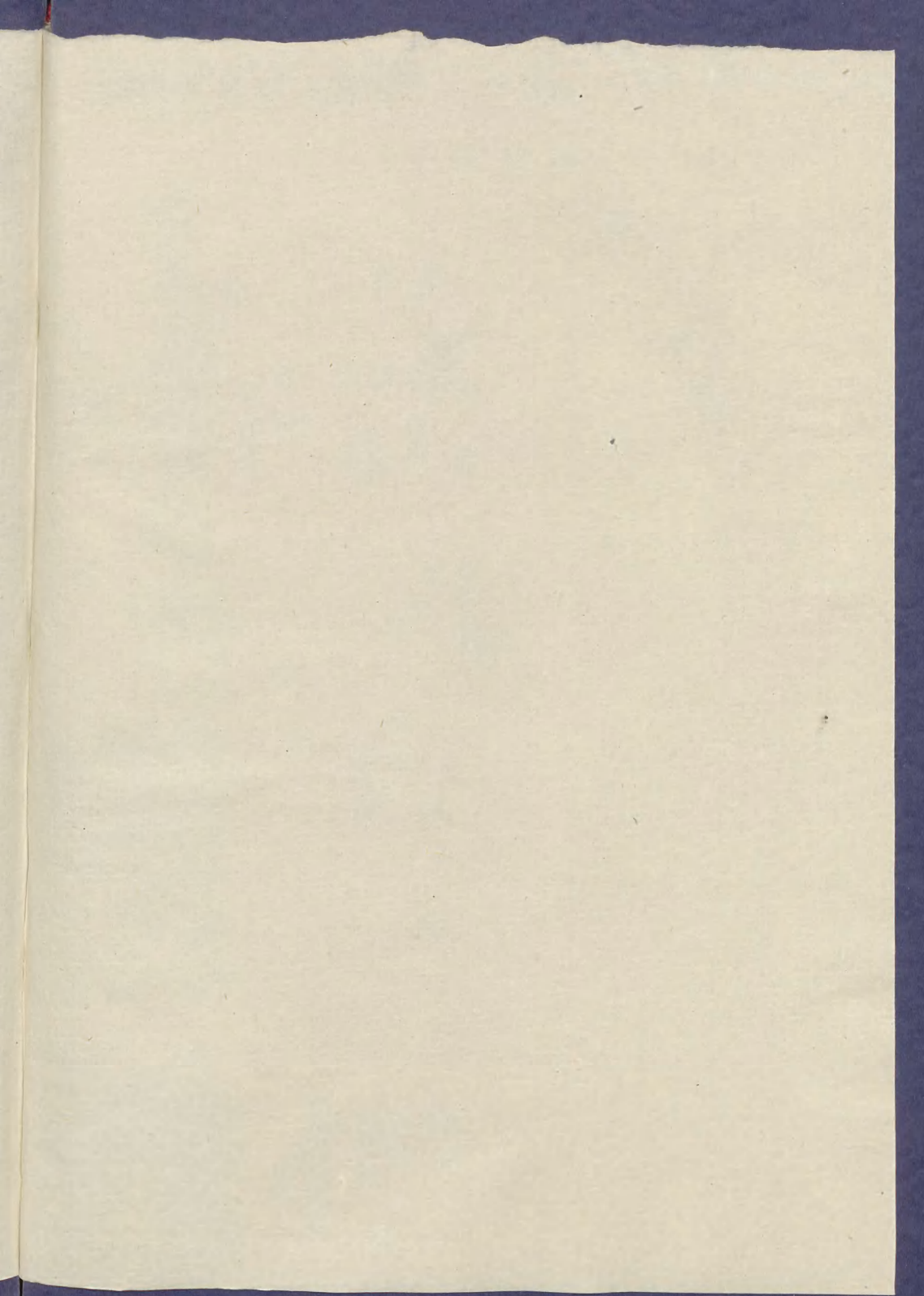

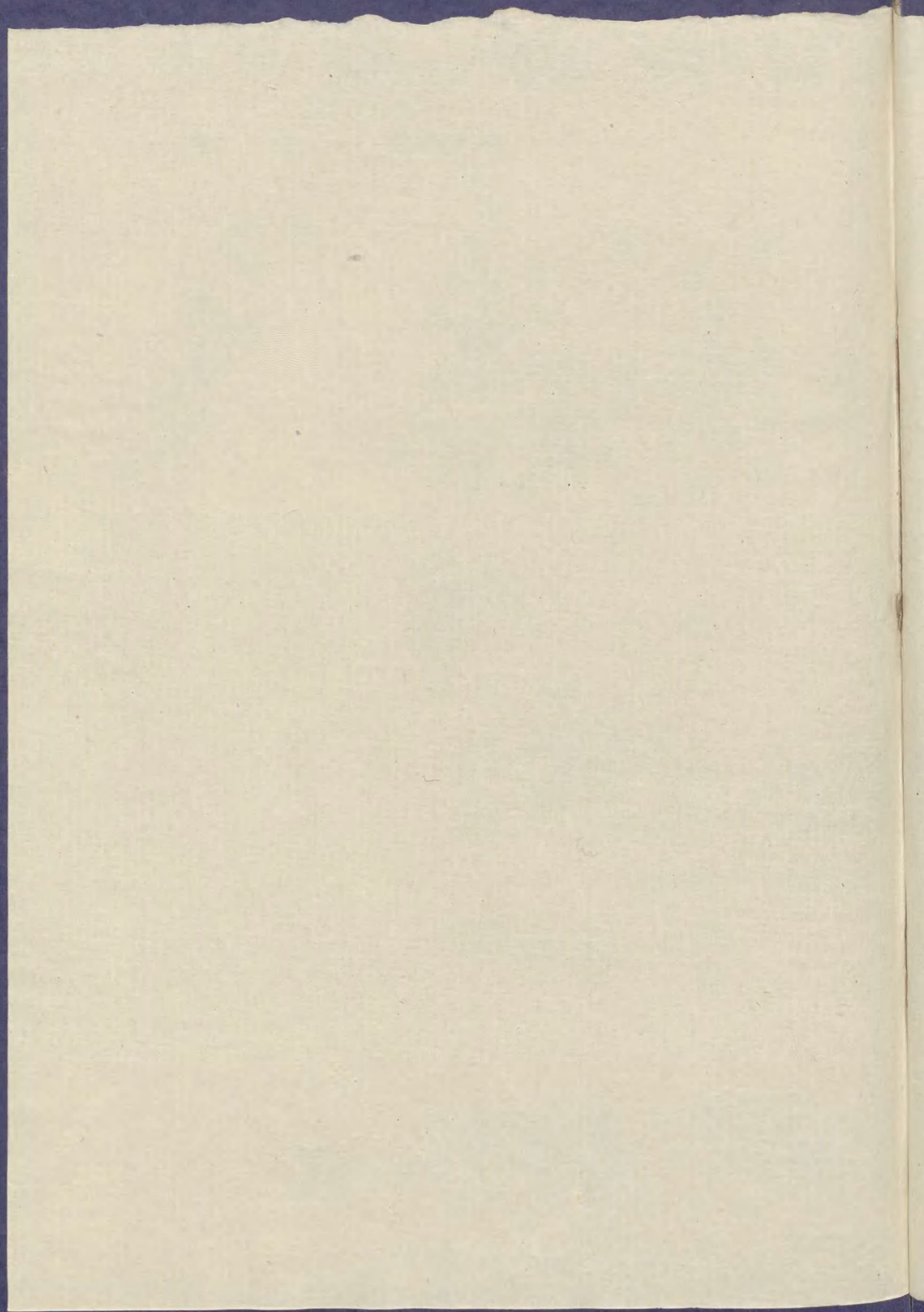

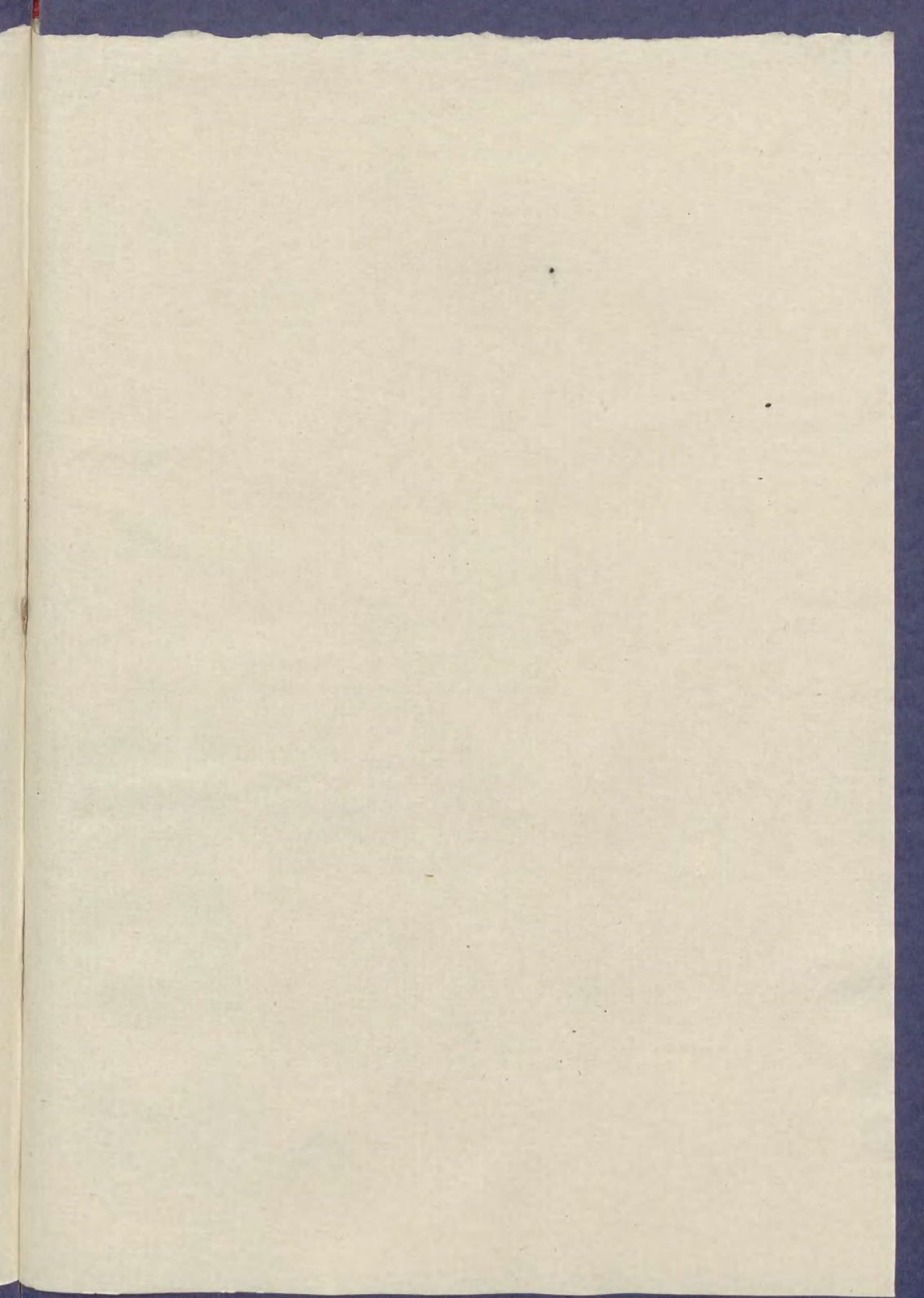

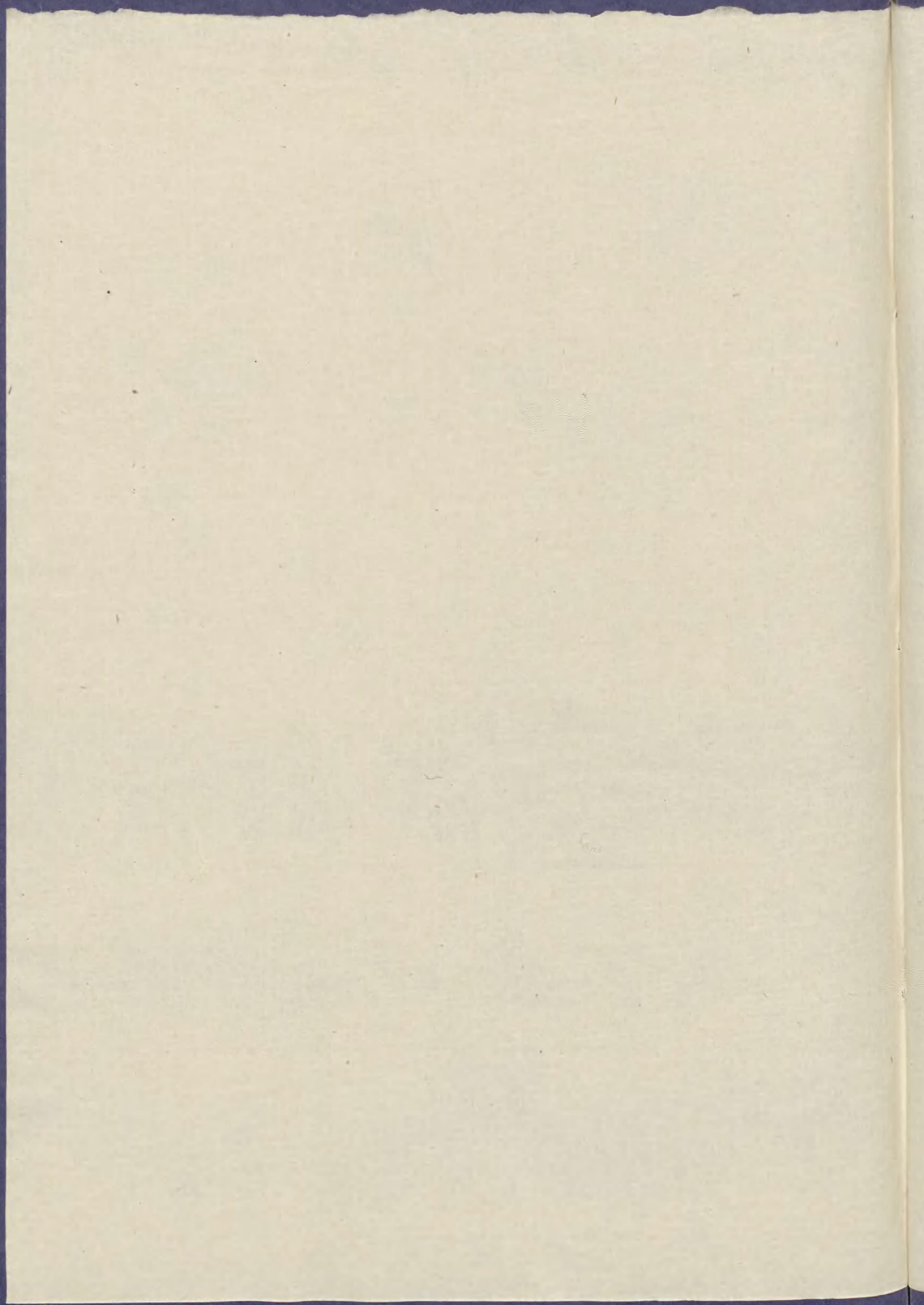

oprac. p. Dondajewski w 1994r.

